

4. B165.

**ΜΟΡΦΕΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Μετέχουσες σπουδάστριες

Λιβανού Ευαγγελία

Μαχαίρα Κανέλλα

Υπεύθυνη Εκπαιδευτικός:

Καλπίνη - Παπαδοπούλου Χρυσή

Καθηγήτρια Εφαρμογών

Πτυχιακή για τη λήψη του πτυχίου στην Κοινωνική
Εργασία, στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής
Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού
Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι. Πάτρας).

Πάτρα, 27 Φεβρουαρίου 1995

Η επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής εργασίας:

1. Καλπίνη - Παπαδοπούλου Χρυσή

Εισηγήτρια

Καθηγήτρια Εφαρμογών

2. Ζαγούρα Σταυρούλα

Καθηγήτρια

3. Παπαδημητρίου Θάνος

Προϊστάμενος τμ. Κοιν. Εργασίας

Επίκουρος Καθηγητής

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	1553
----------------------	------

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Το ελάχιστο δείγμα ευγνωμοσύνης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε
 αυτό το σημείο όσους με τον δικό τους τρόπο συνέβαλαν στην
 άριστη επίτευξη του έργου μας:

την εισηγήτρια κα Παπαδοπούλου Χρυσή, για τη διαρκή
 καθοδήγησή της και τις χρήσιμες συμβουλές της,

τον προϊστάμενο του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, κ. Παπα-
 ητρίου Θάνο για την συμβολή του στην κατάρτιση του
 τμήματος και τις κατεύθυνσεις που μας παρείχε για την
 πραγματοποίηση της έρευνας,

την Κοινωνιολόγο - Εγκληματολόγο κα Φερέτη Ειρήνη,

τον Σύνδεσμο για τα δικαιώματα της Γυναίκας,

τον Διευθυντή του τμήματος Διεύθυνσης Τραπεζών της τράπεζας
 και την υπάλληλο Αδρακτά Διονυσία,

την προϊσταμένη του Παθολογικού τμήματος του Νομαρχιακού
 Νοσοκομείου Πατησίων,

τον κ. Μαχαίρα Αναστάσιο Προγραμματιστή Η/Υ, για την ευγενική
 φιλοξενία του στην επεξεργασία των αποτελεσμάτων της έρευνας,
 και τα άτομα που συμμετείχαν στην συμπλήρωση των ερωτημα-
 τίων,

τους συνάδελφους Πετρόπουλο Βασίλειο και Προζυμά Μιχαήλ για
 τη βοήθειά τους,

τους εργαζόμενους και εκπαιδευόμενους του Παραγωγικού Εργα-
 στηρίου του Κέντρου Ψυχικής Υγιεινής Αθηνών,

τους γονείς μας για την ενθάρρυνση, την ηθική συμπαράσταση
 και τη στήριξη που μας παρείχαν σε όλη τη διάρκεια των σπουδών

*Αφιερώνεται
σους γονείς μας*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΓΝΩΡΙΣΗ.....	I
ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ.....	VII
ΚΕΦΑΛΑΙΟ I	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΕΚΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	3
ΕΡΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ II	
1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	9
2. Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	18
3. ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ III	
1. ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΒΙΑΣ.....	31
2. ΒΙΑΣΜΟΣ.....	43
2.1. Το πρόβλημα του Βιασμού.....	43
2.2. Στοιχεία για τους Βιασμούς στον Ελλαδικό Χώρο και Συλλογική Απόπειρα Σχολιασμού τους.....	47
2.3. Ο Βιασμός δεν είναι Μύθος.....	52
2.4. Η Έκταση του Προβλήματος.....	55
2.5. Το "Τραυματικό Σύνδρομο" του Βιασμού.....	58
2.6. Χειρισμοί Αντιμετώπισης του "Τραυματικού Συνδρόμου" του Βιασμού.....	62

2.7. Ο Βιασμός δεν είναι Πεπρωμένο.....	63
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ.....	66
ΠΟΡΝΕΙΑ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΒΙΑ.....	68
α. Το φαινόμενο της Πορνείας γενικά.....	68
β. Πορνογραφία.....	72

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Διακρίσεις που Γίνονται εις Βάρος των Γυναικών στον Εργασιακό Χώρο και το Πρόβλημα της Σεξουαλικής Παρενοχλήσεως μέσα σ' αυτόν

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΑΣ ΣΤΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΧΩΡΟ.....	74
1.1. Σχετική Νομοθεσία για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων της Ελληνίδας στο Χώρο Εργασίας.....	77
1.2. Διακρίσεις εις Βάρος των Γυναικών σε Διάφορους Τομείς Απασχόλησης:.....	80
α) "Φασόν" 'Ατυπη μορφή Γυναικείας Απασχόλησης.....	84
β) Συμβοηθούντα και μη Αμειβόμενα Μέλη.....	88
γ) Σχόλια - Παρατηρήσεις.....	91
1.3. Ανεργία των Γυναικών στην Ελλάδα ως μια ακόμη 'Εμμεση Μορφή Βίας.....	92
Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	98
2.1. Διευκρίνηση της Εννοιας της Σεξουαλ. Παρενόχλησης..	102
2.2. Εντοπισμός των μορφών της Σεξουαλικής Παρενόχλησης..	104
2.3. Πιθανοί Δράστες και Θύματα.....	105
2.4. Η Σεξουαλική Παρενόχληση ως μη Αποδεκτή Συμπεριφορά..	109
2.5. Επιπτώσεις της Σεξουαλικής Παρενόχλησης.....	111

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΔΕΧΟΝΤΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ.....	115
3.1. Η Έκταση του Προβλήματος στην Ελλάδα - Στατιστικά Στοιχεία.....	120
ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ - ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ ΤΗΣ ΕΟΚ.....	126
ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	131

ΕΦΑΛΛΙΟ V

Η ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΑΠΟ ΤΑ Μ.Μ.Ε.....	134
1.1. Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης όσον αφορά τη Διαμόρφωση του Γυναικείου Προτύπου.....	136
Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ....	142
2.1. Σχόλια - Παρατηρήσεις.....	147
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ.....	149
3.1. Η Διαφημιστική Εικόνα της Ελληνίδας.....	153
3.2. Η Διαφημιστική Εικόνα θέλει τη Γυναίκα "Πλάσμα χωρίς Αυτοτέλεια...".....	159
Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ "ΓΥΝΑΙΚΑ" ΚΑΙ "ΜΙΑ", ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ: 40.000 ΤΕΥΧΩΝ ΤΟ ΚΑΘΕΝΑ.....	161
Ο "ΒΙΑΣΜΟΣ" ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΜΕΡΗΣΙΟ ΤΥΠΟ (ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ).....	164

5.1. Στατιστική Απεικόνιση της "Συμμετοχής" των Γυναικών στον Ημερήσιο - Περιοδικό Τύπο.....	168
ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ.....	170
6.1. Η Εικόνα της Γυναίκας στα Ευρωπαϊκά Μέσα Ενημέρωσης.....	172
α. Μετάδοση Ειδήσεων.....	173
β. Διαφήμιση.....	174
γ. Τηλεοπτικές Σειρές.....	176
6.2. Τρόποι Ανανέωσης της Εικόνας των Γυναικών από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.....	179

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

1. Η ΒΙΑ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΖΕΥΓΑΡΙ.....	182
1.1. Αιτιολογικοί Παράγοντες του φαινομένου.....	184
1.2. Η Γυναίκα Θύμα Συζυγικής Κακοποίησης.....	186
2. ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΣΥΖΥΓΩΝ.....	188
3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	191
4. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ.....	193
ΚΕΝΤΡΟ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ.....	198
ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	201

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΦΑΛΛΙΟ VII

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	202
1.1. Επιμέρους Στόχοι της Έρευνας.....	203
. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	203
2.1. Δειγματοληψία.....	203
2.2. Πλαίσιο.....	205
2.3. Αποτυχίες.....	206
2.4. Χρόνος.....	206
2.5. Μέθοδος Συλλογής Πληροφοριών.....	206
2.6. Οργάνωση - Κόστος.....	207

ΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	208
------------------------------	-----

ΕΦΑΛΛΙΟ VIII

. ΠΕΡΙΛΗΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	251
. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ.....	256

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Ερωτηματολόγιο.....	258
---------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Εντακτικές 10, 21, 24, 28, 30, 32.....	269
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

Παράρτημα Ποινικού Κώδικα για το Βιασμό-Σχετική Νομοθεσία...277	
---	--

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

Κατάλογος Υπηρεσιών.....	282
--------------------------	-----

ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

Πίνακας		σελ.
1	81
>>	2	82
>>	3	84
>>	4	89
>>	5	90
>>	6	93
>>	7	94
>>	8	96
>>	9	209
>>	10	270
>>	11	211
>>	12	212
>>	13	213
>>	14	217
>>	15	219
>>	16	221
>>	17	223
>>	18	224
>>	19	226
>>	20	228
>>	21	271
>>	22	229
>>	23	230
>>	24	272
>>	25	232
>>	26	234
>>	27	236
>>	28	273
>>	29	241
>>	30	274
>>	31	244
>>	32	275
>>	33	246
>>	34	249

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑ

Γ. Γ. Ι	ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ
Δ. Τ.	ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ
Ε. Ε. C.	EUROPEAN ECONOMICAL COMMUNITY
Ε. Ο. Κ.	ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ
Ε. Σ. Υ. Ε.	ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ι Τ.	ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ
Κ. Λ.	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΛΕΠΟΥΡΓΟΣ
Μ. Μ. Ε.	ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ
Σ. Κ. Λ. Ε.	ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΠΟΥΡΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ
Τ. Ε. Ι	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι διάφορες μορφές βίας κατά των γυναικών, αποτελούν ένα μέγαν πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας, και όχι μόνο.

Οι οποιεσδήποτε μορφές βίας (κακοποίηση, σεξουαλική παρενόχληση, συζυγική βία, βιασμός κ.λ.π.) συνιστούν παραμέτρους του ίδιου προβλήματος.

Η αντίληψη "τα εν οίκω μη εν Δήμω" ανήκει στο παρελθόν. Έρευνες που έχουν γίνει στα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέδειξαν με ενάργεια "Ένώπιον του Δήμου" τις σοβαρές μορφές παραβίασης των γυναικείων δικαιωμάτων και προσβολής της τιμής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και υπόστασης των γυναικών.

Η σχέση εξουσίας ανάμεσα στα δυο φύλα αποτελεί δομικό στοιχείο της κοινωνικής πραγματικότητας, αντικατοπτριζόμενη μέσα από τις διάφορες μορφές οικονομικής εκμετάλλευσης της γυναίκας από τον άνδρα, το δευτερεύοντα ρόλο που καλείται να παίξει η γυναίκα στον εργασιακό χώρο, τον εξευτελισμό του γυναικείου σώματος, όπως αυτό προβάλλεται μέσα απ' τις διαφημίσεις περιοδικών και ημερήσιου τύπου, να υπηρετεί τις εκάστοτε ανάγκες των διαφημιστών.

Με αυτή την έρευνα επιχειρείται μία πρώτη προσπάθεια εντοπισμού και καταγραφής του συνόλου των μορφών βίας κατά των γυναικών. Το αρχικό έναυσμα προήλθε από τη μελέτη προγενέστερων ομόμοιων ερευνών που συνήθως όμως περιορίζονταν στην μονομερή οπτική θεώρηση ενός τμήματος του προβλήματος. Η ιδέα αυτή προέκυψε από την επίμονη βιβλιογραφική έρευνα καθώς και από τις συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν με τους ειδικούς αρμόδιων κοινωνικών υπηρεσιών (Αστυνομικούς, Κοινωνικούς Λειτουργούς, Κοινωνιολόγους) καθώς και με εκπροσώπους της Γενικής Γραμματείας

ιότητας οι οποίοι στο σύνολό τους επισήμαναν την παντελή
λλειψη παρόμοιας συνολικής έρευνας για τα ελληνικά δεδομένα
νοντας ο καθένας τη δική του αιτιολογία στο πρόβλημα.

Το φαινόμενο προσεγγίστηκε σύμφωνα με τη βασική αρχή ότι η
α κατά των γυναικών δεν είναι ζήτημα ατομικό ή οικογενειακό
τε αποτελεί ξέσπασμα μιας διεστραμμένης προσωπικότητας.

Είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο και η ακραία έκφραση της *
υλετικής διάκρισης.

Και όπως ήδη τονίστηκε η κακοποίηση δεν είναι μόνο ο
υλοδαρμός ή η ακραία μορφή του βιασμού αλλά και η αδιαφορία, η *
κμετάλλευση, ο πειθαναγκασμός!

Στη μελέτη παρουσιάζονται δυο μεγάλα και σχετικά λιγότερο
νωστά κεφάλαια. Το πρώτο είναι αυτό των διακρίσεων στον
παγγελματικό χώρο με κορυφαίο σημείο την σεξουαλική παρενόχληση
το χώρο εργασίας και δεύτερο η διερεύνηση του προτύπου της
υναίκας όπως αυτό διαπλάθεται τελικά από τα Μέσα Μαζικής
πικοινωνίας. Κέντρισαν το ενδιαφέρον των μελετητών γιατί
ποτελούν ενότητες που δεν έχουν μελετηθεί ξανά αλλά και γιατί
υρώς συνιστούν κινητήριους μοχλούς για τη διαιώνιση της
ευτερεύουσας θέσης της γυναίκας στην κοινωνία. Είναι κοινά
ποδεκτό ότι οποιαδήποτε μορφή βίας αποτελεί τροχοπέδη για την
ασφάλιση και προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Human
ights) και την πρόοδο του πολιτισμού μας.

Οι αφορισμοί δεν αποτελούν πανάκεια, μόνο η έρευνα και η
νώση των αληθινών διαστάσεων του προβλήματος θα μας οδηγήσουν
τη λύση του!

ΣΚΟΠΟΙ ΜΕΛΕΤΗΣ

Α. ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΕΙΝΑΙ:

- α) Ο εντοπισμός και η σφαιρική παρουσίαση των κυριότερων μορφών βίας (σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική κ.λ.π.) τις οποίες υφίσταται η γυναίκα από τον άντρα (σύζυγο, προϊστάμενο, συνάδελφο, φίλο κ.λ.π.) και η ανάλυση των επιπτώσεων που αυτές έχουν στην προσωπική ζωή των άμεσα θιγόμενων αλλά και στην κοινωνική πραγματικότητα.
- β) Η διεξοδική μελέτη του νεοεμφανιζόμενου στα ελληνικά δεδομένα, προβλήματος της Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο χώρο εργασίας και η διερεύνηση της στάσης των Ελληνίδων (εργαζόμενων) σχετικά με την έκταση του φαινομένου και τους τρόπους αντιμετώπισής του.

ΟΙ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΙΝΑΙ:

- α) Να περιγράψει την ποσοτική σοβαρότητα του βιασμού ως κοινωνικού φαινομένου με μία αναφορά σε στατιστικά στοιχεία που έχουν συλλεχθεί από έρευνες των τελευταίων ετών.
- β) Να παρουσιάσει συγχρόνως το πρόβλημα της Οικονομικής εκμετάλλευσης των γυναικών και σαν απόρροια αυτού, τη μάστιγα της Πορνείας και της Πορνογραφίας, που όχι μόνο κατακλύζουν την κοινωνική ζωή αλλά και προβάλλονται καθημερινά από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, ως αποδεκτοί και αναγκαίοι τρόποι συμπεριφοράς.

γ) Να θιγεί η διαστρέβλωση της εικόνας των γυναικών όπως αυτή διαμορφώνεται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, τα οποία ενισχύουν τους στερεότυπους ρόλους της γυναίκας, καθώς και την αναγωγή της σε αντικείμενο σεξουαλικής εκμετάλλευσης.

δ) Τη συνειδητοποίηση της έκτασης του προβλήματος της Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο χώρο εργασίας, που ακόμη και η μή αντιπροσωπευτική έρευνα που διεξήχθει από τους μελετητές, κατέδειξε την ανησυχητική εξάπλωσή του, γεγονός που ανταποκρίνεται στο διεθνές ενδιαφέρον των επιστημόνων για το θέμα τα τελευταία χρόνια.

ε) Να παρουσιαστεί το πρόβλημα της άσκησης βίας μέσα στα πλαίσια της οικογένειας, των στρατηγικών αντιμετώπισής του καθώς επίσης και των κέντρων προστασίας που μπορούν να καταφύγουν τα θύματα.

στ) Να δωθεί μία εικόνα της στάσης της Κοινωνίας απέναντι στην κακοποιημένη γυναίκα και του τρόπου αντιμετώπισής της από τους διάφορους φορείς Κοινωνικής Πρόνοιας.

ζ) Τελικός στόχος της μελέτης δεν είναι μόνο, η θεωρητική προσέγγιση του προβλήματος και η απλή παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας αλλά:

- i) η προσπάθεια ευαισθητοποίησης των αρμόδιων φορέων,
- ii) η διαμόρφωση προτάσεων για τη δημιουργία περισσότερων κατάλληλων υπηρεσιών και
- iii) τη στελέχωσή τους από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

Βία: είναι η άσκηση φυσικής δύναμης πάνω στο σώμα του άλλου, η άσκηση ψυχικού καταναγκασμού.

Η βία κατά των γυναικών περιλαμβάνει τις εξής μορφές: κακοποίηση γυναικών, σεξουαλική παρενόχληση, βιασμός.

Κακοποίηση γυναικών - αναφέρεται στην άσκηση σωματικής, ψυχικής, οικονομικής ή και σεξουαλικής βίας σε μια γυναίκα από το σύζυγο ή τον ερωτικό φίλο νυν ή πρώην, με στόχο την επιβολή ελέγχου. Ο όρος επομένως συμπεριλαμβάνει το βιασμό στο ζευγάρι "ε ή χωρίς γάμο". ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΒΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. σελ.1

ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ: Χαρακτηρίζεται κάθε προσβολή της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας ενός ανθρώπου, που ασκείται στα πλαίσια της εκμετάλλευσής του από 'κείνον που κατέχει τη θέση εξουσίας.

ΛΕΝΟΡ ΟΥΟΚΕΡ

Η ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΓΥΝΑΙΚΑ. σελ.9

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ: Αφορά οποιαδήποτε συναισθηματική ή και σωματική σχέση που διαμορφώνεται μεταξύ του ζευγαριού. Το περιεχόμενό της συνδέεται συχνότερα με τη σωματική βία, παραγνωρίζοντας την ψυχολογική βία, η οποία εμπεριέχει μια μακροχρόνια απειλή για πρόκληση σωματικής βίας που δημιουργεί στα

ύματα, που ως επί το πλείστον είναι γυναίκες, ένα κλίμα ντασης, ανασφάλειας, υποτίμησης και εξευτελισμού. (Φροντίδα για την Οικογένεια, 1990, σελ.160).

Στη βία μεταξύ των συζύγων διακρίνουμε τρεις μορφές ακοποίησης:

i) Η ΣΩΜΑΤΙΚΗ κακοποίηση, αναφέρεται στη βίαιη συμπεριφορά των συζύγων που έχει αποτέλεσμα την παραβίαση της σωματικής κεραιότητας και που φαίνεται με τραυματισμούς μικράς η μεγάλης κτασης και που μπορούν να οδηγήσουν στο θάνατο.1 *

ii) Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ κακοποίηση αναφέρεται στη δημιουργία ενός έτοιου κλίματος στην επικοινωνία μεταξύ των συζύγων και στο περιβάλλον τους όπου ο σύζυγος ή η σύζυγος αισθάνεται απόρριψη και ανασφάλεια και που τα επιτεύγματά τους δεν είναι σεβαστά ούτε αναγνωρίζονται. Ας σημειωθεί ότι η ψυχολογική κακοποίηση σε να μεγάλο βαθμό περιπτώσεων προηγείται της σωματικής ακοποίησης.2 *

iii) Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ κακοποίηση, αναφέρεται στη βίαιη επιβολή εξουαλικών πράξεων παρά την αντίθετη στάση ενός εκ των συζύγων αι κατά κύριο λόγο της γυναίκας.3 *

,2,3 ΧΡ. ΜΟΥΖΑΚΙΤΗΣ,

ΥΖΥΓΙΚΗ ΒΙΑ (ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ - ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ),

ΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ, Τεύχος 16ο Β, Αθ. 1989, σελ.217

ΒΙΑΣΜΟΣ: Όποιος με σωματική βία ή με απειλή σπουδαίου και *
μεσου κινδύνου, εξαναγκάζει άλλον σε συνουσία εξώγαμη ή σε
νοχή ή επιχείρηση ασελγούς πράξης.

ΑΡΘΡΟ 336 Π.Κ.

ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ: Υλικό (γραπτό φωτογραφικό, ακουστικό) που *
προορίζεται να προκαλέσει σεξουαλική διέγερση.

ΦΕΡΕΤΗ ΕΙΡΗΝΗ

ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑ

ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ Ιαν. - Μάρτ. 1987, σελ.27

ΠΟΡΝΕΙΑ: Η εμπορική εκμετάλλευση της ατομικής σεξουαλικότητας
ή προσφορά σεξουαλικών υπηρεσιών για οικονομικό όφελος.

ΦΕΡΕΤΗ ΕΙΡΗΝΗ

Ο.Π. Ιαν. - Μάρτ. 1987

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΧΩΡΟ: Σημαίνει
ανεπιθύμητη συμπεριφορά σεξουαλικής φύσης ή άλλη συμπεριφορά
ασιζόμενη στη διαφορά φύλου που θίγει την αξιοπρέπεια γυναικών
και ανδρών κατά την εργασία και η οποία εκφράζεται με λόγια ή με
εργασίες.

(ΕΟΚ) ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΠΡΕ-
ΠΕΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ. 27/6/90 σελ.3, σημ.1

Μ.Μ.Ε. (ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ): Κατά ένα ευρύ ορισμό - που δεν εξειδικεύει τα ακριβή χαρακτηριστικά του ακροατηρίου - μαζικά μέσα ενημέρωσης (ή συντομότερα, μαζικά μέσα: mass media) είναι όλα τα απρόσωπα μέσα επικοινωνίας, με τα οποία μεταβιβάζονται απ' ευθείας σε ακροατήρια οπτικά ή ακουστικά ή και των δύο τύπων μηνύματα. Στα Μ.Μ.Ε. συμπεριλαμβάνονται η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, ο κινηματογράφος, οι εφημερίδες, τα περιοδικά και οι αφίσες (τοιχοκολλήσεις, πινακίδες κ.λ.π).

ΛΕΞΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ UNESCO

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε. 1972 σελ.532.

1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

'Όταν ήταν μικρή
βοηθούσε τη μάνα της στο σπίτι
όταν μεγάλωσε
ντάντευε τ' αδέλφια της
όταν παντρεύτηκε.....
φρόντιζε σ' όλα τον άνδρα της
και τώρα που γέρασε....
κάθε μέρα στην εκκλησία
υπηρετεί το θεό
Η γυναίκα υπηρετεί τον άνδρα. 'Όταν είναι μικρή
υπακούει τον πατέρα της και το μεγαλύτερο αδελφό
'Όταν παντρεύεται υπακούει τον σύζυγό της
Και όταν αυτός πεθάνει υπακούει το γιό της

Κομφούκιος

(Λεντάκης 1986)

Η κακοποίηση της γυναίκας αποτελεί μια αναπόφευκτη έκφραση της ανισότητας και των σχέσεων εξουσίας ανάμεσα στα δύο φύλα. Ένα φαινόμενο που η σιωπηλή κοινωνική του αποδοχή είναι στενά συνυφασμένη με ιδεολογικές, οικονομικές, πολιτισμικές και πολιτικές δομές που διαμορφώνουν το κοινό πλαίσιο. (Benard-chlaffer, 1993)

Το δικαίωμα του συζύγου να χτυπάει τη γυναίκα του αναγνωρισμένο από τη θρησκεία και τα συστήματα των πολιτιστικών προτύπων κάθε εποχής γίνονταν αποδεκτό σε πολλούς κύκλους πολιτισμού.

Στην Αρχαία Ελλάδα σύμφωνα με τον Σίτο (1983), η γυναίκα ήταν προορισμένη να φροντίζει το σπίτι, τα παιδιά, με μια ακτίνα δράσης από την κάμαρα και την αυλή του σπιτιού της ως το χωράφι και τη συλλογή των καρπών, ανάλογα με την κοινωνική της τάξη.

Βεβαίως τα πράγματα δεν ήταν ίδια σ' όλη την περίοδο της αρχαιότητας. Η θέση της γυναίκας μόνιμα καθηλωμένη στη βάση της ξάρτησης, προσαρμόζονταν κατά τα λοιπά στις συνθήκες της κάθε εποχής και κυρίως τις κοινωνικοοικονομικές.

Πριν από τον 8ο αι. π.Χ. οι γυναίκες όλων (σως των κοινωνικών τάξεων) δούλευαν στο σπίτι και στα χωράφια. Ο άνδρας τις πολόγιζε στα περιουσιακά του στοιχεία και τις πηγές των οικονομικών εσόδων. Όσο πιο ικανές για τη δουλειά ήταν, τόσο μεγαλύτερη ήταν η αξία τους, γι' αυτό και ο πατέρας τις πουλούσε το σύζυγο, όπως θα πουλούσε ένα καλό αγρόκτημα ή ένα βόδι.

Αργότερα στη δουλοκτητική κοινωνία η γυναίκα έπαψε να έχει ανάλογη αξία· οι όροι αντιστράφηκαν. Ο πατέρας έδινε προίκα στο σύζυγο για αντάλλαγμα στα βάρη του γάμου.

Σύμφωνα με την Κακλαμανάκη (1984) στην Αττική μοναδικός ορέας δικαιωμάτων συμμετοχής στα κέντρα λήψης αποφάσεων για τα οικόπεδα, ήταν ο άντρας. Οι γυναίκες δεν παρίσταντο στα δικαστήρια ούτε και στην εκκλησία του δήμου. Ακόμη δεν αναλάμβαναν δημόσια αξιώματα.

Στην Αθήνα προορισμός της γυναίκας (συζύγου) ήταν η εκνογονία, για την εξασφάλιση της διαδοχής στην πατρική κυριαρχία. Η γνησιότητα των παιδιών ήταν η βασικότερη οικογενειακή αξία και ο μοναδικός προορισμός της γυναίκας. Την ανατροφή των αρρένων είχαν ως το 7ο έτος, των δε θηλέων μέχρι το γάμο.

Επίσης, κατά την ίδια συγγραφέα (1984) η Αθηναία μετά το θάνατο του συζύγου της ως κηδεμόνα είχε τον πλησιέστερο συγγενή ή ένα νέο σύζυγο, ο οποίος οριζόταν από τη διαθήκη του πρώτου.

Οι θυγατέρες δεν κληρονομούσαν την πατρική περιουσία παρά μόνο αν δεν υπήρχε αδερφός. Και τότε πάλι υπό τον όρο να τη μεταβιβάσουν στο σύζυγο.

Ο νόμος τιμωρούσε τη μοιχεία της γυναίκας ή του άνδρος με θάνατο. Το διαζύγιο για τους άνδρες ήταν εύκολο, ενώ για τις γυναίκες ήταν πολύ δύσκολο. Η στειρότητα εθεωρείτο σοβαρός λόγος για το διαζύγιο, αφού εκτός από το θρησκευτικό χαρακτήρα (όπως αναφέρεται και προηγουμένως) σκοπός του γάμου ήταν η τεκνογονία. Ο σύζυγος για να πάρει διαζύγιο έπρεπε να καταφύγει στον επώνυμο άρχοντα. Σπουδαίος λόγος διαζυγίου για τις γυναίκες ήταν η αδικαιολογητή μεταχείριση εκ μέρους των ανδρών.

Κατά την Κακλαμανάκη Ρ. (1984) χαρακτηριστικό είναι και το παράδειγμα του Πλούταρχου, στο οποίο αναφέρεται η περίπτωση της γυναίκας του Αλκιβιάδη που μέσα στην απόγνωση της για τη συμπεριφορά του, πήγε στον άρχοντα να ζητήσει διαζύγιο. Στο δρόμο όμως τη συνάντησε ο άντρας της, κι αφού την ξυλοκόπησε δημόσια, γιατί τον είχε εκθέσει, τη γύρισε κακήν κακώς στο σπίτι της, πράγμα που θεωρήθηκε πολύ φυσικό και δεν προκάλεσε καμία αντίδραση.

Εδώ ο Σίτος (1983) προσθέτει ότι στη Σπάρτη οι γυναίκες είχαν μεγαλύτερη ελευθερία. Ο στρατιωτικός χαρακτήρας και προπαντός το αυθαιρετικό της κοινοκτημοσύνης δεν μπορούσαν παρά να επιδράσουν στη θέση της γυναίκας. Αν και κατώτερη από τον άντρα, η Σπαρτιά-

...σα κυκλοφορούσε άνετα στην πόλη, συμμετείχε στα γυμνάσια, ανταλλάσσονταν ή διαχειριζόταν την περιουσία της και τα εισοδήματά της οικογένειάς επειδή εκείνος έπρεπε να μείνει ελεύθερος και περιόριστος στις στρατιωτικές του απασχολήσεις.

Οι αρχαίοι κλασικοί φιλόσοφοι και γενικότερα οι αρχαίοι συγγραφείς θεωρούσαν τη γυναίκα από τη φύση της κατώτερη και υποτιμούσαν το καθεστώς των διακρίσεων. "Υπάρχουν πολλά έργα στη γη και στη θάλασσα μα το μεγαλύτερο απ' όλα είναι η γυναίκα" λέει ο Μένανδρος.

Και ο Σιμωνίδης "Οι γυναίκες είναι το μεγαλύτερο κακό που δημιούργησε ο θεός. Μπορεί να φαίνονται κάπου κάπου χρήσιμες, μα σύντομα αλλάζουν και γίνονται μπελάς για τ' αφεντικά τους".

Ο Σωκράτης υποστήριζε ότι δεν έχει τις ίδιες ιδιότητες με τον άντρα και πρέπει να υποτάσσεται σ' αυτόν. (Συμπόσιο ΙΙα)

Ανάλογα αποφθέγματα θα συναντήσουμε αργότερα στο Βυζάντιο να αναπαράγονται από τους πατέρες της εκκλησίας και φυσικά, πάντα η ανδρική πίστη ήταν γένους θηλυκού. Ο άντρας είχε αυτοχαρακτηριστεί πολυγαμικό. Οι τιμωρίες της μοιχείας ήταν ηθικές και οικονομικές: κλείσιμο σε μοναστήρι, κόψιμο της μύτης κ.λ.π.

Η Κακλαμανάκη (1984) παρατηρεί χαρακτηριστικά ότι, η γυναίκα που ήταν ύποπτη συζυγικής απιστίας υποχρεωνόταν να σταθεί προστά σε μια στήλη, το "ζεύγμα με το άγαλμα της Αφροδίτης" όπως το έλεγαν. Αν σηκωνόταν το φόρεμά της και σηκωνόταν πάντα, ήμεινε ότι είναι ένοχη. Τη στήλη αυτή λέγεται ότι την έσπασε η γυναίκα του Ιουστίνου, όταν τυχαία αναγκάστηκε να περάσει από εκεί και σηκώθηκε το φόρεμά της.

Κατά τον Rostortzeff (1984), στο δε Ρωμαϊκό δίκαιο, η ποτίμηση της γυναίκας προβάλλεται εμφανέστερα εξαιτίας της αφήνειας που το χαρακτηρίζει με τη συγκροτημένη και αυστηρή ύθμιση των κοινωνικών και οικογενειακών σχέσεων. Η γυναίκα ήταν άντα μια ατελής προσωπικότητα, που την κηδεμόνευε ο πατέρας, ο ύζυγος, ο αδελφός, ο άντρας-συγγενής. (Τουλουμάκος 1984)

Ο ίδιος συγγραφέας παρατηρεί πως ιδιαίτερα στον αυστηρό πύσημο γάμο που αναγνωριζόταν μόνο στους Ρωμαίους πολίτες και τους ξένους στους οποίους είχε δοθεί το δικαίωμα επιγαμίας, ο ύζυγος ήταν απόλυτος κύριος πάνω στα πρόσωπα (σύζυγο και αιδιά) και τα περιουσιακά στοιχεία του οίκου. Η εξουσία έφτανε ς τη θανάτωση, την πώληση, την ενεχειρίαση των προσώπων που ίχε στην εξουσία του χωρίς να είναι υποχρεωμένος να δώσει ογαριασμό σε κανέναν...

Η μόνη εξουσία που διέθετε, όταν διέθετε, η γυναίκα ήταν εξουσία πάνω σε άλλες γυναίκες, τις κόρες λ.χ. στην αρχαία Κίνα, τις σκλάβες στην περίοδο της δουλείας.

Στην ανατολή σε ορισμένες περιοχές όπως στην Ινδία επικράτησε ο έθιμο η γυναίκα να καίγεται μαζί με το λείψανο του συζύγου ης.

Στο δε Κοράνι (σούμα 4) αναφέρεται χαρακτηριστικά "Να πειλείτε τις γυναίκες σας, αν υποψιάξετε ανταρσία από μέρους ους. Να τις δείρετε και να τις αφήσετε μόνες τους στο ρεββάτι".

Το Μεσαίωνα το δικαίωμα επιβολής τιμωρίας από μέρους του υζύγου είχε κατοχυρωθεί σε πολλές χώρες της Ευρώπης με ιατάγματα και έγγραφα (Rostovtzeff, 1984).

Τον 14ο αι. αναφέρονταν στην Αγγλία 4 κατηγορίες προσώπων· οι προδότες, οι εθνικοί, οι σκλάβοι και οι γυναίκες που κάθε άνδρας είχε το δικαίωμα να δειρεί ατιμώρητα, αφού αυτοί δεν κατείχαν νόμιμα δικαιώματα για να του κάνουν αγωγή.

Ο Trevelyan (1972) έγραφε για την Αγγλία του 15ου αιώνα:

Η δύναμη της κυριαρχίας βρισκόταν στα χέρια του άνδρα και πάνια η κοινή γνώμη επέρριπτε την ενοχή σε όποιον τη διεκδικούσε με τη γροθιά ή τη βέργα. Ο σύζυγος όριζε και η σύζυγος οριζόταν από τον ίδιο. Η γυναίκα δεν ήταν ανεξάρτητη. Σ' όλη τη ζωή βρισκόταν κάτω από την εποπτεία του άνδρα. Συχνά παραλαμβανόταν ότι το γυναικείο φύλο πρέπει να θεωρείται σαν αντικείμενο που υπόκειται στη βία.

Στη Γαλλία του 17ου αι. η διατήρηση αυτής της τάξης στην κοινωνία επιβλεπόταν και επικυρωνόταν δημόσια. (Σίτος, 1983)

Δεν ήταν μόνο προσβολή για τον σύζυγο, αλλά για ολόκληρη την κοινωνική δομή, και κατά συνέπεια κατέληγε σε δημόσια υπόθεση αν μια γυναίκα έδερνε τον σύζυγό της. Σε μερικές περιοχές μάλιστα τιμωρούνταν ακόμη και οι γείτονες γιατί δεν επέβλεψαν όσο έπρεπε την εξάσκηση επιβολής από μέρος του συζύγου.

Ο Edward Shorter (1977 σελ.253-254) αναφέρει π.χ. για το département Lot, τον 18ο αιώνα ότι: "Αν αποδειχθεί κάτι τέτοιο παίρνουν ένα γαϊδούρι, αναγκάζουν τον σύζυγο να το καβαλικέψει και του δίνουν στο χέρι μια ρόκα... Στη συνέχεια τον γυροφέρνουν με όλο το χωριό. Αν πάλι ο σύζυγος κρυφτεί, πιάνουν τον πιο κοντινό γείτονα, και τον τιμωρούν γιατί επέτρεψε σε μια γυναίκα από τη γειτονιά του να περιφρονήσει την ένδειξη σεβασμού πέναντι στο σύζυγό της". (BENARD-SCHLAFFER, 1993)

Την εποχή του Διαφωτισμού ο μεγάλος ιδεολόγος Ζαν Ζακ Ρουσσώ
ραφε:

"Να του αρέσει, να προσπαθεί να κερδίσει την αγάπη του και
την εκτίμησή του, να τον νταντεύει παιδί και να τον φροντίζει
ήλικο, να τον παρηγορεί και να του παράστέκεται, να του κάνει
ζωή άνετη και ευτυχισμένη, αυτές ήταν και θα είναι πάντοτε οι
χρεώσεις της γυναίκας κι αυτά πρέπει να διδάσκεται από πολύ
κρή ηλικία".

Η κακοποίηση της γυναίκας συζύγου-συντρόφου είναι ένα
εινόμενο κοινωνικό που συναντάται σ' όλα τα κοινωνικά στρώματα
και έχει μια πολύ μακριά ιστορική παράδοση που αντανakλάται και
στη σημερινή του εμφάνιση.

Κατά την Ευαγγέλου (1993) πουθενά δεν συναντάμε στοιχεία που
δείχνουν ότι σήμερα είναι πιο διαδεδομένο απ' ότι στο
πρεθόν. Η διαφορά είναι ότι τα τελευταία χρόνια αναγνωρίζεται
για αλλά σταθερά σαν ένα ανησυχητικό πρόβλημα σε διεθνή
λίμακα.

Ο Engels (1976)³⁴ αναφέρει ότι για να εξασφαλισθεί η πίστη
της γυναίκας προς τον άνδρα και επομένως η πατρότητα των
παιδιών, η σύζυγος μεταβιβάζεται άνευ όρων στην εξουσία του
συζύγου. Εάν αυτός την σκοτώσει απλά κάνει χρήση του δικαιώματός
του!

Στην Αυστρία σύμφωνα με έρευνα από την Else Christensen που
γινε στη Βιέννη το 1987 έδειξε ότι το 19% από 200 γυναίκες που
έκλυσε η έρευνα αντιμετώπισε προσωπικά βία στο σπίτι. Το 79% των
γυναικών αυτών γνώριζαν τουλάχιστον μια περίπτωση βίας στην

κογένειά τους, μεταξύ συγγενών τους φίλων ή γειτόνων τους. Το 19% των γυναικών θυμόντουσαν περιστατικά βίας μεταξύ των γονιών τους όταν οι ίδιες ήταν παιδιά.

Στη Δανία η Else Christensen (1987) υπολογίζει ότι 10.000 γυναίκες είναι θύματα τακτικής κακομεταχείρησης.

Στη Φιλανδία έγινε έρευνα, που ασχολήθηκε και με τους άνδρες που αντικείμενο βίας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής υπολογίζεται ότι 72.700 γυναίκες και 2.200 άνδρες υπήρξαν θύματα κακομεταχείρησης (Council of Europe, 1987).

Στην Ομόσπονδη Δημοκρατία της Γερμανίας σύμφωνα με τις στατιστικές της Αστυνομίας για το 1984 καταγγέληθηκαν 106.228 περιπτώσεις στις οποίες ασκήθηκε πραγματικά ή έγινε απόπειρα να ασκηθεί βία. Στο 99% των περιπτώσεων η βία ασκείται από άνδρες και θύματα είναι γυναίκες (Council of Europe, 1987).

Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύθηκαν στον τύπο, Αργυράκης (1992) σε περιοχές των Παπούα στη Γουϊνέα, το 67% των γυναικών είναι θύματα οικογενειακής βίας.

Στις ΗΠΑ κάθε (10) δέκα λεπτά, κακοποιείται μια γυναίκα. Συνολικά 3 με 4 εκατομμύρια γυναίκες κακοποιούνται κάθε χρόνο. Από αυτές μόνο η μία στις 100 καταφεύγει στις αρχές.

Μόνο το 1985 στις ΗΠΑ το 20% των δολοφονημένων γυναικών ήταν θύματα των συζύγων τους και το 10% των φίλων ή των ερωτικών τους συντρόφων.

Το 1985 στην Κολομβία το 20% των ασθενών στο νοσοκομείο της Βοκότα ήταν θύματα οικογενειακής βίας κακοποιημένες γυναίκες στην πλειοψηφία τους (94%).

Ακολουθεί μια ανασκόπηση του φαινομένου της βίας στον ελληνικό χώρο. Πρόκειται ουσιαστικά για μια ανασκόπηση σχετικά με αιών αλλά και πρόσφατων μελετών που έχουν δει το φως της δημοσιότητας και παρατείνονται σ' αυτό το σημείο σκοπεύοντας να δώσουν μια πλήρη εικόνα του προβλήματος.

2. Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στον Ελληνικό χώρο στη συμπρωτεύουσα καταγγέλθηκαν σε περίοδο ενός χρόνου (1981) 100 περιπτώσεις κακοποίησης συζύγων (γυναίκες) οι οποίες εξετάστηκαν στο Εργαστήριο Ιατροδικαστικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου.

Οι ερευνητές Π. Επιβατιανός και Ν. Βασιλειάδης (1981) κάνουν σύγκριση με την Ουαλία που έχει περίπου τον ίδιο πληθυσμό με τη Θεσσαλονίκη και αναφέρουν ότι για την ίδια περίοδο οι αναφορές στην Ουαλία ανήλθαν στις 5.000.

Το γεγονός αυτό σύμφωνα με τους μελετητές δείχνει αφ' ενός ότι ο Έλληνας, παρόλο ότι θεωρείται πιο αυταρχικός και καταπιεστικός σαν σύζυγος εν σχέσει με άλλους Ευρωπαίους, δεν τυπάζει τη γυναίκα του τόσο πολύ, αφ' ετέρου δε ότι η Ελληνίδα είναι πιο ανεκτική σαν σύζυγος και δεν φτάνει τόσο εύκολα και συχνά στα άκρα που είναι να καταγγείλει το σύζυγό της και να αποχωρήσει στο διαζύγιο.

Από τις 100 περιπτώσεις στις 11 ο σύζυγος ήταν μικρότερος σε ηλικία από τη σύζυγο κατά 1-7 χρόνια ενώ στις υπόλοιπες 89 ο σύζυγος ήταν μεγαλύτερος.

Σε 20 περιπτώσεις το ζευγάρι δεν είχε παιδιά, σε 30 ένα παιδί, σε 37 περιπτώσεις δύο, σε 9 τρία και 1 περίπτωση τέσσερα παιδιά. Σε τρεις τέλος περιπτώσεις τα παιδιά ήταν του ενός από τους δύο συζύγους από προηγούμενο γάμο.

Όσον αφορά το πνευματικό επίπεδο των ζευγαριών που εξετάστηκαν τα 48 ήταν στοιχειώδους εκπαίδευσης, τα 15 μετριοειδή και τα 15 μέσης εκπαίδευσης. Στις 66

περιπτώσεις οι δύο σύζυγοι ήταν του ίδιου πνευματικού επιπέδου, στις 29 η σύζυγος ήταν ανωτέρου πνευματικού επιπέδου εν σχέσει με το σύζυγο, ενώ μόνο στις 15 ο σύζυγος ήταν ανωτέρου πνευματικού επιπέδου.

Στα 68 ζευγάρια αιτία του γάμου υπήρξε ο έρωτας ενώ στα 22 ο γάμος έγινε μετά από συνοικέσιο.

Παρόλο όμως ότι στις περισσότερες περιπτώσεις υπήρχε αρχικά τουλάχιστον αισθηματικός δεσμός τούτο εν τούτοις δεν εμπόδισε τους συζύγους να δέρνουν τις συζύγους τους πολλές φορές. Έτσι από το σύνολο των γυναικών που εξετάσθησαν μόνο 6 χτυπήθηκαν για πρώτη και 3 για δεύτερη φορά.

Σύμφωνα με την ίδια έρευνα Επιβατιανός-Βασιλειάδης (1981) αλλά και από παρατηρήσεις της Τριανταφυλλίδου (1983) η αιτία που δέρνουν οι άντρες τις γυναίκες τους στην Ελλάδα και κατά προτεραιότητα βέβαια των γυναικών κατά σειρά συχνότητας είναι:

"Νεύρα"	18
Εξωσυζυγικές σχέσεις	15
Αλκοολισμός	14
Πεθερά	14
Χαρτοπαιξία	11
Ζήλεια	10
Τεμπελιά-Άεργια	8
Φιλαργυρία	2
Προίκα	3
Μοιχεία της συζύγου	2
Αίσθημα κατωτερότητας	3

Σύμφωνα με τους Επιβατιανό - Βασιλειάδη (1981), από την άλυση των περιπτώσεων προκύπτει ότι οι λόγοι που οι άνδρες υποούν τις γυναίκες τους, όπως τουλάχιστον δηλώνουν αυτές είναι α "νεύρα" που δεν φθάνουν όμως σε επίσημες ψυχικές διαταραχές οποίες ως γνωστόν οδηγούν πολλές φορές στο έγκλημα, ο κοολισμός, η χαρτοπαιξία και η ανεργία, ενώ σημαντικός παράγων ναι, όπως άλλωστε και σε μελέτες άλλων ερευνητών, οι ωσυζυγικές σχέσεις του συζύγου και κατά δεύτερο λόγο η ζήλειά υ για τη σύζυγο.

Ένας παράγων σημαντικός (14 περιπτώσεις) και τουλάχιστον ολογημένος για την ελληνική πραγματικότητα που δεν αναφέρεται καμιά σχετική έρευνα της αλλοδαπής είναι η "πεθερά" που κατά γνώμη των ερευνητών οφείλεται στην ελληνική κοινωνική δομή του τα ζευγάρια δεν είναι τελείως ανεξαρτητικο-ιημένα και απομακρυσμένα από τους γονείς αν και το φαινόμενο παρατηρείται ως γνωστόν μεταξύ νύφης - πεθεράς και όχι μεταξύ γαμπρού-πεθεράς ή γαμπρού-πεθερού που σημαίνει ότι εδώ εισέρχεται και ο παράγων "γυναικεία φύση". Πάντως στοιχεία δομαζοχισμού στις σχέσεις άνδρα - γυναίκας δεν βρέθηκαν στις περιπτώσεις που μελετήθηκαν ενώ από τις περιπτώσεις που ήταν δυνατό να ληφθεί ιστορικό της ζωής του συζύγου διαπιστώθηκε η παρξη μιας παρόμοιας μορφής βίας και στην οικογένεια που γάλωσε ο σύζυγος σαν παιδί.

Το ίδιο φαινόμενο έχει επισημανθεί από τους Stenmetz και raus (1973) οι οποίοι παραδέχονται ότι τα παιδιά που γαλώνουν σε σπίτια όπου ο πατέρας χτυπά τη μητέρα, όταν γαλώνουν θα γίνουν σύζυγοι που θα χτυπούν τη γυναίκα τους αντί το θεωρούν κάτι το φυσικό.

Το γεγονός ότι σε καμιά περίπτωση δεν βρέθηκαν βαριές σωματικές κακώσεις αλλά κυρίως ελαφριές (94) δείχνει ότι τελικά Έλληνες σύζυγοι συγκρατούνται.

Οι κακώσεις συνήθως προκαλούνται κατά κύριο λόγο με τα χέρια και τα πόδια, μερικές φορές με διάφορα οικιακά αντικείμενα (κλωστήρα, γλάντα όργανα) σπανίως δε (2 περιπτώσεις) με μαχαίρι.

Σε κάθε περίπτωση η γυναίκα που εξετάστηκε δεν είχε βαριές σωματικές κακώσεις, σε 6 περιπτώσεις είχε επικίνδυνες, ενώ σε 94 περιπτώσεις δηλαδή σχεδόν στο σύνολο είχε ελαφρές σωματικές κακώσεις.

Όσον αφορά την εντόπιση των κακώσεων αυτές κυρίως προκαλούνται στο κεφάλι (52 περιπτώσεις) ή στο κεφάλι και τα χέρια (14 περιπτώσεις). Από τα υπόλοιπα μέρη του σώματος κακώσεις στο λαιμό υπήρχαν 10 περιπτώσεις, στον κορμό σε 5, στα άκρα μόνο σε 6 και τέλος σε πολλαπλά μέρη του σώματος σε 13 περιπτώσεις.

Οκτώ χρόνια αργότερα (1989), όπως παρατηρεί η Ευαγγέλου (1992), τα επίσημα στοιχεία αναφέρουν ότι μια στις δέκα ελληνίδες κακοποιείται από το σύζυγο ή τον εραστή της. Από αυτές, μόλις οι έξι (6) στις χίλιες καταφεύγουν στην αστυνομία και καταθέτουν μήνυση, όπως αναφέρεται στα στοιχεία του υπουργείου Δημόσιας Τάξης για το 1989.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Κέντρου Γυναικείων Σπουδών και ευνών "Διοτίμα" στην Ιατροδικαστική Υπηρεσία Πειραιά έχουν ταγραφεί για την ίδια χρονιά, 140 περιπτώσεις κακοποίησης ναικών. Στις 53, δεν αναφέρεται ο δράστης. Από τις υπόλοιπες, οι 53 (ποσοστό 65,5%) αποδίδονται στο σύζυγο, οι 4 ποσοστό ,04%) στον εραστή, οι 13 σε άγνωστο άτομο, οι 7 σε γνωστό και ό 1 στον πατέρα, τον αδελφό ή το γιό, ενώ οι 6 συνδυάστηκαν με όπειρα βιασμού ή βιασμό. Τις περισσότερες φορές (67,1%) τα ήματα έγιναν στο κεφάλι. Με τα χέρια, τα πόδια, το ουπόξυλο, μέταλλο, τασάκι ή μαχαίρι. Στις περιπτώσεις αυτές ταγράφεται και ο ξυλοδαρμός μιας εγκύου από το "έτερόν της υλου".

Πιό πρόσφατα στοιχεία αποδεικνύουν ότι σχεδόν διπλάσια - σε ήση με την προηγούμενη πενταετία - είναι τα περιστατικά των ικοποιημένων γυναικών που τα τελευταία πέντε χρόνια καταφεύγουν α νοσοκομεία για να νοσηλευτούν ή να δεχθούν τις πρώτες ήθειες. Το ανησυχητικό αυτό στοιχείο προέκυψε από έρευνα που ανε τα δέκα τελευταία χρόνια (1982 - 1992) ομάδα ιατρών αφόρων ειδικοτήτων του Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών "Ερυθρός αυρός". (1)

Σύμφωνα λοιπόν με τους ερευνητές, την τελευταία πενταετία (1988 - 1992) ο αριθμός των γυναικών που πηγαίνουν στα εξωτερι- ή ιατρεία των νοσοκομείων -εξαιτίας κακοποίησης που υπέστησαν- ήξήθηκε κατά 70% σε σχέση με την πενταετία 1983 - 1988.

1) Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από τους γιατρούς Σ. Δρίτσα, Α. αωτιάδου, Γ. Χατζηγεωργίου, Λ. Φραγκιαδάκη, Ι. Μακρυδήμα, Σ. ούλας, Γ. Καραχάλιο, Κ. Κεχαγιόγλου.

Ο μεγαλύτερος αριθμός κακοποιημένων γυναικών παρουσιάζεται ταξύ των ηλικιών 26 και 35 ετών (99 περιστατικά), αφού στις καετίες αυτές της ζωής τους οι γυναίκες παρουσιάζουν τη γαλύτερή τους δραστηριότητα, ενώ με την πάροδο της ηλικίας ο ιθμός των κακοποιημένων γυναικών μειώνεται σημαντικά.

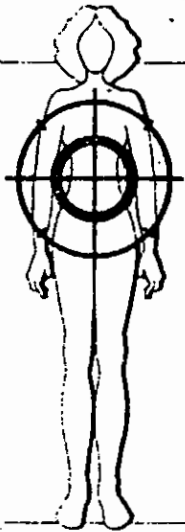
Στα 346 περιστατικά σωματικής κακοποίησης που διακομίσθησαν ο νοσοκομείο 37 (ποσοστό 10,7%) χρειάστηκαν εισαγωγή και ραιτέρω νοσηλεία, ενώ 309 περιστατικά (ποσοστό 89,3%) δεν ειάστηκαν εισαγωγή αλλά περιποίηση των κακώσεων στα εξωτερικά τρεία.

Επίσης, παρατηρήθηκε ότι κακοποιούνται οι έγγαμες (89,3%) χνότερα από τις άγαμες (26,1%). Σημαντική είναι επίσης η τανομή των περιστατικών στις ώρες του εικοσιτετραώρου, αφού ο γαλύτερος αριθμός περιστατικών διακομίστηκε μεταξύ των ωρών 6 και 12 προμεσημβρίας. Οι γιατροί υποστηρίζουν πως αυτές τις ώρες ρατηρούνται στα ζευγάρια έντονοι διαπληκτισμοί.

Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, πιο συχνά οι κακοποιημένες ναίκες παρουσιάζουν κακώσεις στο κεφάλι (62,4%) και η κοποίηση προέρχεται σε μεγάλο ποσοστό από τους συζύγους (2,3%). Επίσης άγνωστοι κακοποιούν συχνότερα γυναίκες ηλικίας καπέντε έως εικοσιπέντε ετών, ενώ συγγενείς και φίλοι κοποιούν συχνότερα γυναίκες ηλικίας 36 έως 45 ετών.

Και ενώ όπως αναφέρεται και προηγούμενα την πενταετία 1983-87 διακομίσθηκε στο νοσοκομείο για περαιτέρω νοσηλεία ποσοστό κοποιημένων γυναικών 7,1% την πενταετία 1988-1992 το ποσοστό ν γυναικών με βαριές κακώσεις εφτασε το 12,5%. Από τα παραπάνω οιχεία είναι εμφανής ο διπλασιασμός της προσέλευσης και ο ερδιπλασιασμός των εισαγωγών.

Κακοποίηση γυναικών στη χώρα μας

Εισαγωγές
κακοποιημένων
γυναικών στα
νοσοκομεία

στο σύνολο των κακοποιημένων των εξωτερικών ιστοριών

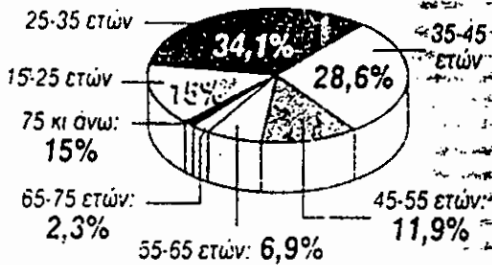
12,5%

7%

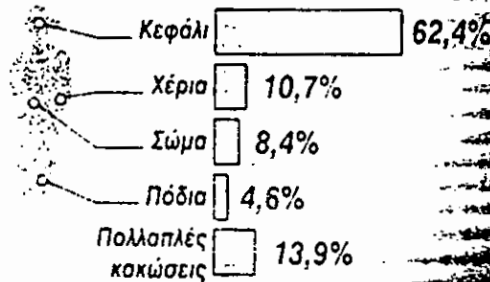
'83-'87

'88-'92

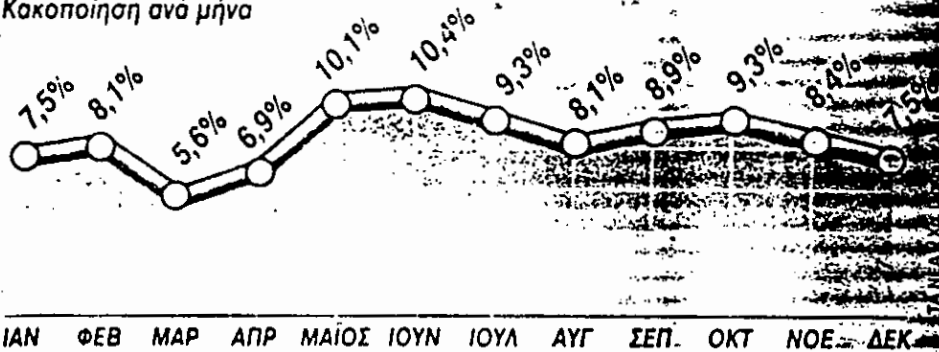
Κακοποίηση κατά ηλικία

Σε ποιά μέρη του σώματος δέχονται τα χτυπήματα

Κακοποίηση ανά μήνα

ΙΑΝ ΦΕΒ ΜΑΡ ΑΠΡ ΜΑΙΟΣ ΙΟΥΝ ΙΟΥΛ ΑΥΓ ΣΕΠ ΟΚΤ ΝΟΕ ΔΕΚ

Αυτό σημαίνει, επισημαίνουν οι επιστήμονες, ότι οι παθολογικοί συμπεριφορές των γυναικών είναι σήμερα πολύ πιο σοβαροί σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια με αποτέλεσμα η νοσηλεία τους να διαρκεί περισσότερες μέρες.

Εθνική Έκθεση για τη Σωματική και Σεξουαλική Βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα, 1991).

Τα παραπάνω στοιχεία αποτέλεσαν μια σύντομη αναφορά στο σημαντικό πρόβλημα της κακοποίησης των γυναικών στον Ελλαδικό χώρο.

Είναι ευλογοφανές από τα ποσοστά που αναφέρονται ότι πρόκειται για πρόβλημα με ανησυχητικές διαστάσεις και αυξητικούς κινδύνους.

Ακολουθώς εξετάζονται μια σειρά θεωρητικών προβληματισμών που αφορούν μια σφαιρική θεώρηση του θέματος.

3. ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Σύμφωνα με την ινδική διδασκαλία (Castra) η γέννηση ενός κοριτσιού θεωρείται σαν αποτέλεσμα αμαρτημάτων που έχει να κάνει κάποιο πνεύμα, το οποίο για να τιμωρηθεί ξαναγεννήθηκε με τη μορφή κοριτσιού. Ο ινδός ιερέας ευχόταν στη γυναίκα την ημέρα του γάμου της: "Να γίνει μητέρα γερών γιών!" Η γέννηση ενός κοριτσιού θεωρούνταν λοιπόν δυστύχημα για την οικογένεια. Απογοητεύονταν, ακόμη αντιπαθούσαν το παιδί τους. Έτσι οικολογικά έφερε με τη γέννησή του το κορίτσι το σημάδι του ανεπιθύμητου παιδιού.

Ο Βάινιγκερ (1922) αναφέρει στο βιβλίο του "Φύλο και χαρακτήρας" μίαν αναλήθεια σχετικά με τις γυναίκες: "Η γυναίκα δεν σκέφτεται σε βάθος ούτε έχει ευφυΐα, δεν έχει οξύτητα πνεύματος, ούτε ευθύτητα. Είναι μάλλον εντελώς το αντίθετο π'όλα αυτά. Απ' ότι βλέπουμε δεν έχει καν νου. Είναι εν γένει ανόητη."

Ο Κρόνερ (1924) υποστηρίζει ότι η γυναίκα είναι παθητική. Η αιτία αυτής της παθητικότητας είναι κατ' αυτόν η γυναίκα περισσότερο κοινότυπος άνθρωπος από τον άντρα. Η γυναίκα δεν χωρίζει από τη μάζα, δε μπορεί να είναι μεγαλοφυΐα όπως αυτός, γιατί δεν δημιουργεί τίποτε ανεξάρτητα, δηλαδή μόνη της, ούτε καν το παιδί που γεννάει. (Γιωτοπούλου-Δασκαλάκης, 1980, σελ.10)

Σύμφωνα με τη Λένορ Ουόκερ (1989, σελ.41), "η κακοποιημένη γυναίκα περιγράφεται από τους περισσότερους ανθρώπους σαν ένα μικρό, εύθραυστο, τσακισμένο άτομο, που κάποτε θα πρέπει να ήταν κάποιος άλλος. Έχει μερικά μικρά παιδιά, δεν έχει καμιά επαγγελματική γνώση και εξαρτάται οικονομικά από τον άντρα της. Συχνά

ποτίθεται ότι είναι φτωχή και ότι ανήκει σε κάποια ομάδα
εισόδου. Έχει συνηθίσει να ζει μέσα στη βία και πάνω απ'
αυτή, τονίζονται η φοβία και η παθητικότητά της." Όμως τα
αποτελέσματα διαφόρων ερευνών και μελετών αποδεικνύουν ότι όλα
αυτά ανωτέρω, αλλά και άλλα που λέγονται δεν ανταποκρίνονται στην
πραγματικότητα και μάλλον αποτελούν μύθους. Γι' αυτό και
είναι σκόπιμο να αναφερθούν ορισμένοι μύθοι, για να γίνει το
προβλήμα της κακοποίησης πιο σαφές και κατανοητό.

Μύθος 1 "Το σύνδρομο της κακοποιημένης γυναίκας, εμφανίζε-
ται μόνο σε ένα μικρό ποσοστό του πληθυσμού"
(Λένορ Ουόκερ, 1989, σελ. 41)

Οι στατιστικές για τις κακοποιημένες γυναίκες είναι θαμμένες
στα αρχεία των αστυνομικών τμημάτων (κλήσεις για διατάραξη της
κοινωνικής γαλήνης), των εξωτερικών ιατρείων των νοσοκομείων
(επείγοντα περιστατικά), των κοινωνικών υπηρεσιών, των ψυχολόγων
και των κοινωνικών λειτουργών. Είναι γεγονός πάντως ότι ο μύθος
αυτός δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα γιατί σύμφωνα με τη
Εθνική Γραμματεία Ισότητας και το Σύνδεσμο Γυναικών Ελλάδος, το
ποσοστό κακοποίησης αυξάνεται και μάλιστα ανησυχητικά.

Μύθος 2 "Οι γυναίκες της μεσαίας τάξης δεν κακοποιούνται
τόσο συχνά ούτε τόσο έντονα όσο οι φτωχές γυναί-
κες." (Λένορ Ουόκερ, 1989, σελ.44)

Τα άτομα που προέρχονται από χαμηλά οικονομικά στρώματα,
αποβούν λιγότερο τα προβλήματά τους και έτσι αναγκάζονται να
αποβληθούν στις κοινωνικές υπηρεσίες, γι' αυτό το λόγο, ο
αριθμός των δηλωμένων περιπτώσεων κακοποιημένων γυναικών είναι

ηλότερος στα χαμηλά κοινωνικά στρώματα. Οι γυναίκες της σάλας ή των πλουσιότερων τάξεων δεν θέλουν να κοινοποιήσουν την κακοποίησή τους γιατί φοβούνται την κοινωνική απομόνωση, φοβούνται για τη διαστρέβλωση της εικόνας που παρουσιάζουν προς έξω, την καταστροφή του κύρους τους ή μήπως διαλυθεί η οικογένειά τους. Πολλές επίσης φοβούνται ότι η κοινωνία θα φισβητήσει τους ισχυρισμούς τους, λέγοντας πως το γεγονός της κοποίησης βρίσκεται μόνο στη φαντασία τους. Έτσι έχει μιμνησθεί η εντύπωση ότι οι μόνες που κακοποιούνται είναι οι γυναίκες των φτωχότερων τάξεων.

Μύθος 3 "Οι κακοποιημένες γυναίκες το αξίζουν να κακοποιούνται" (Εθνική Έκθεση για τη Σωματική και Σεξουαλική Βία, 1991, σελ.2).

Οι έρευνες έχουν δείξει πως ο άντρας, που φτάνει στο σημείο να κακοποιήσει μια γυναίκα, έχει χάσει τον αυτοέλεγχό του εξαιτίας των εσωτερικών του παρορμήσεων και όχι εξαιτίας των ενεργειών της γυναίκας. Παρ' όλα αυτά, αυτός ο μύθος απομακρύνει τον άντρα από την υπευθυνότητα για τις δικές του ενέργειες. Ο μύθος αυτός δεν το αξίζει να κακοποιείται.

Μύθος 4 "Οι γυναίκες πρέπει να ευχαριστούνται τη βία ή να αδιαφορούν". Okun Lewis, 1991, σελ.1)

Ο μύθος αυτός δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Οι γυναίκες συνήθως υπομένουν την κακοποίηση επειδή είναι εξαρτημένες οικονομικά, έχουν υποστεί μεγάλο εξευτελισμό και απομόνωση, έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, νιώθουν ενοχές και φοβούνται τα αντίποινα. Οι περισσότερες γυναίκες επιθυμούν να

πτήσουν την οικογένειά τους ενωμένη ενώ άλλες αντιστέκονται
ον τρόπο λειτουργίας του οικονομικού συστήματος. Οι λόγοι
τοί έχουν σαν αποτέλεσμα πολλές φορές, τη δημιουργία μύθων
ως ο παρακάτω.

Μύθος 5 "Οι κακοποιημένες γυναίκες είναι μαζοχίστριες"

(Λένορ Ουόκερ, 1989, σελ.42)

Το βάρος της ενοχής για την κακοποίηση έχει πέσει πάνω στη
ναίκα και η βίαιη συμπεριφορά του άντρα διαιωνίζεται. Ο μύθος
μαζοχίστριας γυναίκας, ο οποίος βέβαια δεν ανταποκρίνεται
την πραγματικότητα, είναι αυτός που προτιμούν οι περισσότεροι
ό εκείνους που προσπαθούν να κατανοήσουν τις κακοποιημένες
ναίκες και τους λόγους που δεν ξεφεύγουν από αυτή την
τάσταση. Οι γυναίκες που υπομένουν την κακοποίηση δεν έχουν
αλλακτικές λύσεις, δεν τους αρέσει η κακοποίηση, αλλά την
υπομένουν με την ελπίδα ότι θα σταματήσει, ή για χάρη των παιδιών
υς.

Μύθος 6 "Πολλοί άνθρωποι δεν μπορούν να εκφράσουν τις
ανησυχίες τους και τις εντάσεις τους, γι' αυτό
επικοινωνούν με βίαιους τρόπους".

(Εθνική Έκθεση για τη Σωματική και Σεξουαλική
Βία, 1991, σελ.2)

Πραγματικά η έλλειψη της ικανότητας για επικοινωνία είναι
εδόν πάντα ένα σοβαρό πρόβλημα που οδηγεί σε βίαιες
ταστάσεις. Οι συγκρούσεις είναι πολλές φορές αναπόφευκτες σε
α σχέση. Η έλλειψη ικανοτήτων να επιλύουμε αντιπαραθέσεις και

γκρούσεις με μη βίαιους τρόπους, μπορεί να οδηγήσει στη βία. Τά πολλούς τρόπους, η κουλτούρα μας ενισχύει τη βία σαν μια ρδεκτή λύση επίλυσης διαφορών.

Μύθος 7 "Η Κακοποίηση συνδέεται κατεύθειαν με τον αλκοολισμό: μόνο οι μεθυσμένοι άντρες κακοποιούν".

(Okun Lewis, 1991, σελ.2)

Σε ορισμένες περιπτώσεις κατά την ώρα κακοποίησης οι άντρες ναι υπό την επήρρεια αλκοόλ. Όμως στην πραγματικότητα οι ρισσότεροι άντρες πίνουν για να δικαιολογήσουν τη βίαιη μπεριφορά τους: "Ήμουν μεθυσμένος και δεν ήξερα τι έκανα." Τα μπεράσματα, όμως, διαφόρων ερευνών αποδεικνύουν ότι παραπάνω ό το ένα τρίτο των αντρών δεν πίνουν καθόλου.

Μύθος 8 "Τα θύματα σεξουαλικής επίθεσης - τα ήθελε - προκαλούν ή διεγείρουν το βιαστή με τη συμπεριφορά τους, το ντύσιμο ή τη στάση τους".

(Okun Lewis, 1991, σελ. 2)

ΚΑΝΕΝΑΣ ΔΕΝ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΒΙΑΣΤΕΙ! Ένα θύμα επιλέγεται επειδή ιτή-ός είναι διαθέσιμος και παρουσιάζεται τρωτός ή υπεράσπιστος. Διεθνώς τα θύματα έχουν κατά σειρά ηλικία από ιών μηνών έως 97 χρονών -μάλλον φαίνεται απίθανο ότι αυτά τα μματα προκαλούν το βιασμό συμπεριφερόμενα με έναν φανερά οκλητικό τρόπο.

Μύθοι υπάρχουν πολλοί, γύρω από την κακοποίηση της γυναίκας, ου μπορούν να αναφερθούν ο ένας μετά τον άλλον. Όλα αυτά, μμφωνα με τον Ph. Lersch, παρουσιάζουν "μια ανώμαλη διαστρέβλω-

, εξύβριση και κακοποίηση της υπόστασης της γυναίκας". (Vom sen der Geschlechter, 1950, σελ.17). Είναι μύθοι που τικατοπτρίζουν την κοινωνία μας και συντελούν στη διαιώνιση του προβλήματος της κακοποίησης.

Για να γίνει κατανοητό αυτό το τεράστιο κεφάλαιο που ομάζεται "Βία κατά της Γυναίκας", κρίνεται σκόπιμη η μελέτη του προβλήματος της κακοποίησης, ξεκινώντας από την κληρονομιά του παρελθόντος και ακολουθώντας την πορεία εξέλιξης, μέσα από την οποία θα βγουν στην επιφάνεια νέα στοιχεία βοηθητικά και χαρακτηριστικά της ελληνικής ύπαρξης, νοοτροπίας και κουλτούρας. Λέγοντας, την έκταση και εξέλιξη του φαινομένου στον ελλαδικό χώρο, μπορεί κανείς πιο εύκολα να καταλάβει τις παρούσες συνθήκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

1. ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΒΙΑΣ

Η βία είναι φαινόμενο της εποχής , είναι κάτι που αγγίζει όλους , άντρες, γυναίκες, παιδιά. Ληστείες, επιθέσεις, βιασμοί, αποτελούν μέρος της καθημερινής ζωής. Η βία όμως κατά των γυναικών δεν είναι μόνο εποχιακό φαινόμενο αλλά φαινόμενο όλων των εποχών, από την αρχαία μυθολογία μέχρι σήμερα.

Κατά την Αλεξίου (1990) από μια έρευνα που έγινε το 1988 στην Ελλάδα αποδεικνύεται πως οι γυναίκες κατέχονται πολύ περισσότερο από το συναίσθημα φόβου και ανασφάλειας (77%) από τους άνδρες (48%). Γιατί οι γυναίκες, εκτός από το γενικό φόβο που μπορεί να έχουν για την αρπαγή της τσάντας τους, την ένοπλη ληστεία κ.λ.π., έχουν και το φόβο της εξευτελιστικής χρησιμοποίησης του σώματός τους, το γεγονός ότι τους αφαιρείται με τη βία η ελευθερία ερωτικής επιλογής.

Οι περισσότερες από αυτές τις μορφές βίας υπάγονται, σύμφωνα με την Εθνική Έκθεση για τη σωματική και σεξουαλική βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα (1991) από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας, στις ακόλουθες κατηγορίες: κακοποίηση γυναικών, σεξουαλική παρενόχληση, βιασμός - ασέλγεια.

Ο όρος "κακοποίηση γυναικών" αναφέρεται στην άσκηση σωματικής, ψυχικής, οικονομικής ή και σεξουαλικής βίας σε μια γυναίκα από το σύζυγο ή τον ερωτικό φίλο νυν ή πρώην με στόχο την επιβολή ελέγχου. (Γ.Γ.Ι. 1991).

Ενώ η Κοινωνιολόγος Ειρήνη Φερέτη (1987) παρατηρεί ότι υπάρχουν πολλαπλές μορφές κακοποίησης (σωματική-ψυχολογική κ.λπ.) των οποίων η ιεράρχηση ανάλογα με τη σοβαρότητα ή η κατάταξη των ειδών κακοποίησης σε κατηγορίες είναι συχνά χρήσιμη μόνο για θεωρητικούς λόγους.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι απόψεις του Η. Δασκαλάκη (1980) για την ερμηνεία του όρου "βία" ο οποίος υποστηρίζει, μεταξύ άλλων, ότι η προσφυγή που γίνεται συχνά σε κριτήρια βιολογικά (ανατομία) ή ψυχολογικά για τον ορισμό της βίας δεν κούν για να ορίσουν τη βία, η οποία ως κοινωνικό φαινόμενο, δεν μπορεί να ορισθεί παρά μόνο με κριτήρια κοινωνικά.

Έτσι π.χ. ο *paterfamilias*, σύμφωνα με τις Benard-Schlaffer (1993), που στην αρχέγονη κοινωνία, σκότωνε την υπεξούσια γυναίκα κάνοντας χρήση δικαιώματος που του παρείχε η πατριαρχική δομή της κοινωνίας της εποχής του, δεν διέπραττε κοινωνικά πράξη βίας, όπως αντίστοιχα, δεν θεωρείται σήμερα από τους περισσότερους ότι διαπράττει βία ο άνδρας που με σωματική δύναμη αναγκάζει τη σύζυγό του σε συνουσία.

Κατά την Τσολακίδου (1992), ο μύθος "από τη φύση της η γυναίκα είναι μαζοχιστική ύπαρξη" και προπάντως παθητική και άωριμη,, έτσι η κακοποίηση της γυναίκας από το σύζυγο έχει άλογη περίπου αντιμετώπιση με το σωφρονισμό των παιδιών,.. εξ' ου και η γυναίκα επιζητά τη βία εις βάρος της στη σεξουαλική πράξη, είναι μονομερής και αστήριχτος και εύλογα δεν μπορεί να αποτελέσει την ερμηνεία ή την δικαιολογία της κατάφορης παραβίασης των ατομικών δικαιωμάτων και της προσωπικότητας των γυναικών.

Τελικά, το τι είναι βία, γενικά σε μια ορισμένη κοινωνία καθορίζεται από το ποιός έχει τη δύναμη να επιβάλλει στους άλλους τη δική του αξιολόγηση. (Δασκαλάκης, 1980)

Μέσα σ' αυτή την προοπτική φαίνεται ότι η έννοια της βίας οβάλλει σ' όλη της την πληρότητα στα πλαίσια σχέσεων μεταξύ υποκειμένων -ατόμων ή ομάδων- που μια ορισμένη κοινωνία θεωρεί κοινωνικά ίσους και εντελώς ανεξάρτητους τον ένα από τον άλλο. Αντίθετα, στα πλαίσια σχέσεων μεταξύ υποκειμένων που βρίσκονται σε σχέση κοινωνικής εξάρτησης του ενός από τον άλλο, η έννοια της βίας εξαφανίζεται κατά λόγο του βαθμού εξάρτησης· και στη θέση της εμφανίζεται η έννοια του δικαιώματος του καταναγκάζο-μενου και της αντίστοιχης υποχρέωσης του καταναγκαζόμενου και εξαρτώμενου από τον πρώτο. (Benard - Schlaffer, 1993)

Το ζήτημα της βίας κατά της γυναίκας πρέπει να τοποθετηθεί σ' αυτό το πεδίο ανάλυσης. Έτσι στη συνέχεια εξετάζονται οι μορφές βίας κατά των γυναικών υπό το πρίσμα των τριών επιπέδων σχέσεων στα οποία μπορεί να διαπλέκεται η ζωή των γυναικών και να είναι τα ακόλουθα κατά τον Δασκαλάκη (1980):

- το πλαίσιο των σχέσεων της γυναίκας με τους τρίτους και γενικότερα με το κοινωνικό περιβάλλον
- το πλαίσιο των σχέσεών της με το σύζυγο
- το πλαίσιο της σχέσης θύματος - θύτη στην περίπτωση που η γυναίκα πέφτει θύμα βιασμού.

Καταρχήν, σύμφωνα με τις Benard-Schlaffer (1993), στο κοινωνικό της περιβάλλον η γυναίκα καλείται να παίξει έναν παραδοσιακά παθητικό κοινωνικό ρόλο άρρηκτα και αποκλειστικά συνδεδεμένο με την αναπαραγωγή και την μητρότητα. Ο ρόλος αυτός

συνδυασμό με τις κρατούσες ηθικο-θρησκευτικές αντιλήψεις, ανετέλεσε στη διάπλαση μιας εικόνας της γυναίκας στις κοινωνικές παραστάσεις ως ενός πλάσματος αγνού, παθητικού, υπαγωγής και δεκτικού προστασίας. Έτσι έξω από το πεδίο ανταγωνιστικών σχέσεων, που αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο του ανδρικού φύλου, η γυναίκα απολαμβάνει γενικά στην κοινωνία μια ιδιαίτερης συμπεριφοράς που, αν και ποικίλλει από κοινωνική τάξη σε κοινωνική τάξη, στις συγκεκριμένες της εκδηλώσεις χαρακτηρίζεται γενικά από υποτέλεια και προστατευτικότητα.

Ο Δασκαλάκης (1980) επισημαίνει ότι οι σχέσεις των δύο φύλων συν ρυθμίζεται πάγια έτσι ώστε η γυναίκα να γίνεται αντικείμενο "ποιοτικής μεταχείρισης", αλλά υπό τον όρο ότι αυτή ανταποκρίνεται με τη συμπεριφορά της στις συλλογικές προσδοκίες του κοινωνικού συνόλου, δηλαδή ότι παραμένει αυστηρά μέσα στα όρια που της καθορίζει ο κοινωνικός της ρόλος ως υπάκουης συζύγου και μητέρας. Τυχόν παρέκλιση από τα όρια αυτά εξεγείρει κοινωνικές αντιδράσεις βίας που ξεπερνούν κατά πολύ σε ένταση εκείνες που θα προκαλούσε το αντρικό παράστημα.

Γίνεται αντιληπτό λοιπόν στα πλαίσια των σχέσεων της γυναίκας με το κοινωνικό περιβάλλον, ότι όσο αυτή αποδέχεται τους κοινωνικούς καταναγκασμούς που της επιβάλλει ο παραδοσιακός κοινωνικός της ρόλος ως βασίλισσας της κουζίνας, υπάκουης συζύγου και μητέρας, τότε κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, τιμητοποιείται από τους τρίτους κάτω από το πρίσμα της ευφροσύνης και της προστασίας, μ' όλες τις παραλλαγές που οι κοινωνίες αυτές απαντώνται στα διάφορα κοινωνικά στρώματα. Και η κοινωνία δεν αισθάνεται ότι η γυναίκα αυτή είναι αντικείμενο καταπίεσης και καταπίεσης.

Όμως η Στουπάκη (1986) παρατηρεί ότι η συχνότητα των εγκλημάτων όπου η γυναίκα γίνεται θύμα αποδεικνύει μια πραγματικότητα διαφορετική απ' ότι ορίζει ο κανόνας.

Αν και η στατιστική κατάταξη, όπως επισημαίνει η ίδια, δεν νει λεπτομερή ποσοστά των γυναικών που υπόκειται σε φυσική βία βάση ειδικότερες έρευνες π.χ. βιβλία συμβάντων αστυνομικών ημάτων που καταγράφονται καταγγελίες, ή αστυνομικά δελτία, σω του Τύπου δίνονται υψηλά ποσοστά. Κυρίως γυναίκες είναι τα ματα φυσικής βίας, όπου είτε η φυσική βία αυτή καθ'εαυτή οιχειοθετεί το αδίκημα π.χ. οποιουδήποτε βαθμού βιαιοπραγία, ό ξυλοδαρμό μέχρι βαριά σωματική βλάβη ή και ανθρωποκτονία - δώ υπάγονται και τα σεξουαλικά εγκλήματα) - είτε χρησιμοποιεί- ι σαν μέσο για την πραγματοποίηση άλλου αδικήματος π.χ. κλοπή, στεία, διάρρηξη σπιτιών. Φαίνεται μάλιστα ότι επιλέγονται τα ματα να είναι γυναίκες, προφανώς γιατί θεωρούνται πιο εύκολες υποκύψουν χωρίς αντίδραση. Οι επιθέσεις στον δρόμο που δεν ουν σεξουαλικό χαρακτήρα π.χ. των τσαντάκηδων γίνονται σε νες γυναίκες. Επίσης διαρρήξεις ή ληστείες σε σπίτι γίνονται ώρα που η γυναίκα, έστω κι αν συγκατοικεί με οικογένεια και ζυγο είναι μόνη - κι αυτό μπορεί εύκολα να το εικάσει ή απιστώσει ο δράστης...

Και στον εργασιακό όμως χώρο η γυναίκα καλείται να τιμετωπίσει ανάλογες αντιξοότητες. Η κυριότερη η σεξουαλική ρενόχληση. Έννοια που μόλις τα τελευταία χρόνια συγκεντρώνει ενδιαφέρον των ειδικών στην πατρίδα μας ενώ στις ΗΠΑ όπου τα ντα εκτιμώνται σε εκατομμύρια υπάρχει από τις αρχές της προη- ύμενης (1980) αντίστοιχη αυστηρή νομοθεσία. (Περασσό, 1981).

Στα 1991 τα παγκόσμια μέσα ενημέρωσης είχαν προσφέρει άπλετο στην υπόθεση του δικαστή Κλάρενς Τόμας. Η υφιστάμενή του Λίτα Χιλ τον κατηγορούσε για σεξουαλική παρενόχληση εν ώρα εργασίας. Αποτέλεσμα: Ο διορισμός του δικαστή στην προεδρία του Ομοσπονδιακού Ανωτάτου Δικαστηρίου να αναβληθεί έως ότου ειδική Επιτροπή της Γερουσίας ερευνήσει, για να διαπιστώσει αν ισχύουν οι ισχυρισμοί της κας Χιλ. (Δασενάκη Δέσποινα, 1991).

Ενώ στη χώρα μας έρευνα που διεξήχθη το 1990 (και παρουσιάζεται αναλυτικά στο αντίστοιχο κεφάλαιο στη συνέχεια) δείχνει το ποσοστό των γυναικών που έχουν υποστεί την εμπειρία της σεξουαλικής παρενόχλησης στο εργασιακό τους περιβάλλον από τον προϊστάμενο, κάποιον συνάδερφο ή πελάτη σε 60%! (Εθνικ. Εκθ. για τη Σεξουαλική και Σωματική Βία, 1991).

Στα πλαίσια της θυματοποίησης της γυναίκας ένα σημαντικό πρόβλημα είναι και η "πορνογραφία" της οποίας η πραγματική ουσία και το περιεχόμενο δεν βρίσκεται μόνο στην απεικόνιση του σεξ αλλά στη βία και συγκεκριμένα τη σεξουαλική βία.

Η πορνογραφία είναι υλικό (γραπτό, φωτογραφικό, ακουστικό) που προορίζεται να προκαλέσει σεξουαλική διέγερση. (Φερέτη, 1987).

Στις Η.Π.Α, υπολογίζεται ότι αποτελεί πλέον μια βιομηχανία 1,5 δισ. δολαρίων, και αναγνωρίζεται επίσημα ότι υπάρχει μια δραματική και ανησυχητική αύξηση στην παραγωγή, διανομή και κατανάλωση της πορνογραφίας.

Υπάρχουν δύο απόψεις για την πορνογραφία. Η παραδοσιακή, που υποστηρίζεται ότι είναι αβλαβής ή ακόμα και επωφελής ως "βαλβίδα ασφαλείας" για τις σεξουαλικές ορμές των ανδρών επιτρέποντάς τους τη θέα του βίαιου σεξ απομακρύνοντας ή και εξαλείφοντας

σι την επιθυμία τους για να το κάνουν στην πράξη. Η άλλη ροπή, η φεμινιστική, θεωρεί την πορνογραφία ένα μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα και υποστηρίζει ότι εφόσον η πορνογραφία εικονίζει τις γυναίκες ως αντικείμενο σεξουαλικής ηδονής υποθετεί και εντείνει την υποδεέστερη θέση τους γενικά και οδηγεί στην πράξη σε σωματική κακοποίηση και θυματοποίηση καθώς και σε περισσότερα σεξουαλικά εγκλήματα. (Φερέτη, 1987).

Η θέση αυτή έχει υποστηριχθεί και από τη φεμινίστρια Kate Millet στο βιβλίο της *Sexual Politics* (1971, σελ.70) όπου κριτικεύει την βίαιη και σκληρή σεξουαλικότητα με τη διατήρηση της πατριαρχίας και λέει ότι "η αυξανόμενη κοινωνική ανοχή του 20ου αιώνα στη σεξουαλική έκφραση άφησε μεγαλύτερα περιθώρια και περισσότερη ελευθερία δράσης για την έκφραση της ανδρικής επιθετικότητας".

Ενώ η Susan Brownmiller (1975, σελ.79) περιέγραψε την πορνογραφία ως το "συμπυκνωμένο απόσταγμα προπαγάνδας ενάντια στις γυναίκες" παρομοιάζοντας το φαινόμενο με το βιασμό και υποστήριξε επιπλέον, ότι η πορνογραφία δημιουργεί ένα κλίμα που επιτρέπει μόνο ανέχεται τη σεξουαλική εχθρότητα και βία αλλά και την θαρρύνει ιδεολογικά.

Το 1986 πάλι στις ΗΠΑ η Εθνική Επιτροπή ενάντια της πορνογραφίας και η έρευνα του γεν. Εισαγγελέα κατέληξαν στο ότι υπάρχει αιτιολογική σχέση μεταξύ: πορνογραφίας και σεξουαλικής βίας.

Το θέμα της πορνογραφίας είναι εξαιρετικά μεγάλο ενώ το συγκεκριμένο κομμάτι αποτελεί προοίμιο και θίγει σε αδρές γραμμές το πρόβλημα, χωρίς να το εξαντλεί.

Στη συνέχεια το θέμα της βίας κατά των γυναικών εξετάζεται από την οπτική γωνία των σχέσεων γυναίκας - συζύγου. Το τμήμα αυτό προΐδεάζει μόνο για το αντίστοιχο κεφάλαιο "Βία στο ζυγάρι". Γράφεται με στόχο να επιχειρήσει τη διασαφήνιση των μορφών σωματική - ψυχολογική βία: Η πλέον συνηθισμένη μορφή βίας είναι ο ξυλοδαρμός (χαστούκια ή τα χτυπήματα με τα άκρα στο πρόσωπο) από τον σύζυγο ή τον εραστή. Αυτή η συμπεριφορά συνιστά αμφίβουλη βίαιη συμπεριφορά - κακοποίηση. Η σύγκριση αρχίζει αν η βία προξενεί λιγότερο ορατά αποτελέσματα, όπως εύστοχα σημειώνει η Λένορ Ουόκερ (1989). Συχνά οι γυναίκες ρωτούν αν απειλούνται κακοποιημένες στην περίπτωση που απειλούνται μόνο ότι χτυπηθούν και απλά τους αφαιρούν τα κλειδιά του αυτοκινήτου ή τους τηλεφωνούν κάθε μία ώρα για να εξακριβώσουν που βρίσκονται. Βασικά αίτια της κακοποίησης είναι το αίσθημα ιδιοκτησίας και η ανισότητα του συζύγου, οι παραδοσιακές αντιλήψεις σχετικά με το ρόλο, τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις της γυναίκας (Τριανταφυλίδου, 1983).

Η ίδια συγγραφέας παρατηρεί ότι οι έρευνες έχουν εντοπίσει σημαντικούς παράγοντες που εντείνουν την ανδρική επιθετικότητα και συντελούν στην κακοποίηση, όπως π.χ. η κοινωνική απομόνωση, η μακρόχρονη ανεργία, η έλλειψη αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης, η αδυναμία έκφρασης και οι αντίξοες καταστάσεις. Οι παράγοντες όμως αυτοί, αν και είναι ιδιαίτερα σημαντικοί για την αντιμετώπιση του προβλήματος δεν μπορούν να ερμηνεύσουν το φαινόμενο. Παρ' όλα αυτά έχουν συστηματικά αποτελέσει ερμηνείες οι οποίες σε τελική ανάλυση εξατομικεύουν το πρόβλημα και το

αυτολογίζονται σε ορισμένα προσωπικά ελαττώματα ή αδυναμίες ή και καταστροφές, όπως έλλειψη αυτοσυγκράτησης και αυτοελέγχου που αποδίδεται στον αλκοολισμό, σε ψυχοπαθολογικά άτομα με απροσδιόριστες μορφές ψυχασθένειας.

Άλλη σημαντική αιτιολογική προσέγγιση που έχει επικρατήσει είναι να αποδίδεται η κακοποίηση των γυναικών στο στρες, στους μη ικανοποιήτους στόχους, στην απογοήτευση. Όμως και η γενικότερη αποδοχή της βίας είναι μια σοβαρή αιτιολογία. Η σωματική βία ηρωποιείται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης - τηλεόραση, εφημερίδες, περιοδικά, περιοδικά, εφημερίδες. Στα έργα του Τζων Γουαίην, του Σταλόνε κ.λ.π. η σωματική δύναμη ηρωποιείται. Σύμφωνα με έρευνα, το 1/5 του αμερικάνικου πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών επιδοκιμάζει τον άντρα που χαστουκίζει τη γυναίκα του!

θυμίζει μάλιστα την περίπτωση της Κίτυ Τζενοβέζε που πριν μερικά χρόνια δάρθηκε μέχρι θανάτου ενώ 38 άνθρωποι έβλεπαν και ουδέν έπραξε. Κανένας μάρτυρας δεν έτρεξε να τη βοηθήσει. Αργότερα πολλοί είπαν ότι δεν πήγαν να τη βοηθήσουν γιατί νόμιζαν πως ο φονιάς ήταν ο άντρας της!! (Ρένα Λάμψα, 1984)

Η Ελληνική πραγματικότητα δεν διαφέρει ουσιαστικά, σύμφωνα με τα όσα αποκαλύπτονται στην Εθνική Έκθεση, για τη Σωματική και Σεξουαλική Βία κατά των Γυναικών (1991). Η άσκηση βίας κατά των Ελληνίδων δεν αποτελεί κάποιο περιθωριακό φαινόμενο, ούτε αποτελεί θλιβερό προνόμιο των χαμηλότερων κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων. Παρόλο που στις κρατικές κυρίως υπηρεσίες καταφεύγουν περισσότερες γυναίκες από χαμηλά ή και μεσαία κοινωνικά - οικονομικά στρώματα αναγκαστικά, λόγω περιορισμένων οικονομικών δυνατοτήτων, τα στοιχεία που υπάρχουν από μη κρατικούς φορείς

λά και από ανώνυμα ερωτηματολόγια ή και τηλεφωνήματα σε δικές υπηρεσίες, Κέντρο για κακοποιημένες γυναίκες, τηλεφωνικό Ο.Σ δείχνουν ότι το φαινόμενο έχει μεγάλη έκταση και στα λότερα κοινωνικό - οικονομικά στρώματα και δεν συσχετίζεται μαντικά με το μορφωτικό επίπεδο δραστήν και θυμάτων (όπως ραπάνω, 1991).

Χαρακτηριστικά ο ιατροδικαστής κος Κουτσάφτης ² ανέφερε ότι περιστατικά που ζητάνε τη βοήθειά τους είναι πολλά. Μάλιστα ποιες φορές το μόνο που μπορούν να κάνουν είναι να παραπέμψουν τις γυναίκες αυτές στον Ξενώνα του Δήμου Αθηναίων. Χωρίς αναφορά ο ονοματεπώνυμο αναφέρθηκε σ' ένα περιστατικό που τους ζητούσε οστασία γιατί όπως πίστευε ο άνδρας της θα την σκότωνε μόλις ρνούσε σπίτι, οι ίδιοι δεν της έδωσαν ιδιαίτερη σημασία, με οτέλεσμα ακριβώς μια εβδομάδα μετά ο ίδιος να εξετάσει το θύμα κρό από πυροβολισμό!! Ο ίδιος επίσης αποκάλυψε ότι και ο νατος της Ευγενίας Νιάρχου - συζύγου του γνωστού εφοπλιστή οήλθε από τη λήψη βαρβιτουρικών μετά από άγριο ξυλοδαρμό της!

Εξίσου ενδιαφέροντα είναι τα αποτελέσματα έρευνας για τη Σεξουαλική Βία που διεξήχθη στα 1985 από το "Πάνθεον" οσπάσματα της οποίας φιλοξενούνται στην Εθνική Έκθεση για τη ματική και Σεξουαλική Βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα (1991), και παραθέτουμε στη συνέχεια. Το δείγμα περιλαμβάνει 319 γυναίκες και 457 παραβιάσεις στην εφηβεία και ενήλικη ζωή. Οι πρισσότερες γυναίκες ζουν σε μεγάλες πόλεις και εργάζονται. 8%,8% του δείγματος είναι 20 - 30 ετών και 88% έχουν μέσο ή

Τηλεοπτική εκπομπή ANTI1 "Άλλοι καιροί" 4/11/94

Θέμα: Κακοποίηση γυναικών - συζύγων

ύτατο μορφωτικό επίπεδο. 64,6% του δείγματος δηλώνουν ότι
ουν υποστεί σεξουαλικές επιθέσεις κάποιας μορφής. "Παραβιάσεις
α σε σχέση με σύζυγο ή εραστή" αναφέρουν 34,7% των γυναικών,
ό αυτές 35,3% προέρχονται από σύζυγο και 58,4% από εραστή,
ρίως στη διάρκεια της κανονικής σεξουαλικής πράξης και σε 27%
άσκηση σωματικής βίας.

Αντίδραση με οποιοδήποτε τρόπο αναφέρουν 70,5%. "Βιασμό και
όπειρα βιασμού" αναφέρουν 13,8% και 21,8% αντίστοιχα. Ο
αστής είναι γνωστός σε 70,3% των περιπτώσεων και σε ποσοστό
,1% δεν βρίσκεται κάτω από την επήρεια οινοπνεύματος ή
ρκωτικών. Σε 32,9% των περιπτώσεων βιασμού η απόπειρας βιασμού
ρόκειται για την πρώτη σεξουαλική εμπειρία των γυναικών. Οι
ιπτώσεις είναι σοβαρές: 71,8% ψυχολογικά προβλήματα, 36%
χοσωματικές διαταραχές, 42,3% είχαν σεξουαλική επιθυμία μόνο
τά από παρέλευση 2 χρόνων και περισσότερο, 77,3% προτείνουν
θειρξη πολλών ετών ως τιμωρία, ενώ 67,7% θεωρούν ότι οι βια-
ές έχουν ανάγκη ψυχοθεραπείας. (Εθνική Έκθεση για τη Σωματική
ι Σεξουαλική Βία κατά των Γυναικών, 1991)

Αναρωτιέται κανείς πόσα χρόνια θα χρειάζονταν και κατά πόσο
μπορούσαν τελικά να επουλωθούν οι πληγές των γυναικών που
ουν πέσει θύματα βιασμού...

Σίγουρα ο βιασμός αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές μορφές
ας κατά των γυναικών. Οι συνέπειες όσων έχουν ζήσει την
πειρία αυτή είναι δραματικές. Οι ψυχίατροι αναφέρονται σ' ένα
νδρομο "σοκ βιασμού" ικανού να οδηγήσει τις γυναίκες σε
ραίες καταστάσεις ψυχικής αποδιοργάνωσης.

Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις θυμάτων που οδηγήθηκαν στην έλλα ή στην αυτοκτονία. Όλες χρειάζονται ένα μεγάλο χρονικό διάστημα για να επανέλθουν στην προηγούμενη ζωή τους. Ο βιασμός ιματοδοτεί μια ρήξη με την προηγούμενη ζωή. "Τίποτε δεν είναι α όπως και πριν" έλεγε χαρακτηριστικά ένα θύμα βιασμού...

Στη συνέχεια παρουσιάζεται το πρόβλημα του βιασμού αναλυτικό-ρα.

2. ΒΙΑΣΜΟΣ

1. Το πρόβλημα του βιασμού

"Βιασμός

είναι η συνειδητή μέθοδος

με την οποία

όλοι οι άντρες κρατούν

όλες τις γυναίκες

σε κατάσταση φόβου"

Σούζαν Μπράουν Μίλερ

Η κυριότερη μορφή βίας κατά των γυναικών είναι ο σεξουαλικός βιασμός, κάτι που υπάρχει ακόμα και στην αρχαία μυθολογία και συνεχίζεται αδιάκοπα μέχρι σήμερα.

Η ελληνική μυθολογία είναι γεμάτη από ιστορίες βιασμού, όπως της Φιλομήλας που τη βίασε ο Τηρέας και της έκοψε τη γλώσσα για να μην φανερώσει το γεγονός, αλλά εκείνη βρήκε τρόπο να το φανερώσει στην αδελφή της και γυναίκα του Τηρέα κεντώντας όλο το περιστατικό. Όλες σχεδόν οι θεές του Ολύμπου υπήρξαν θύματα βιασμού, με μόνη συνέπεια τη γέννηση παιδιών. Οι βιασμοί της Ήρας υπήρξαν παροιμιώδης. Ο Δίας παραπλάνησε τη Λήδα μεταμορφωμένος σε κύκνο, κι ο βιασμός αυτός κατέληξε στη γέννηση της βασιλιάς Ελένης και στον Τρωικό πόλεμο. Στην περίπτωση της αρπαγής των Σαβίνων, ο βιασμός θεσμοποιείται και συμβάλλει στην ίδρυση της Ρώμης. (Γιωτοπούλου - Δασκαλάκης, 1980).

Κι όλη η μετέπειτα ιστορία των πολέμων είναι γεμάτη από περιπτώσεις όπου η γυναίκα υπήρξε πολεμικό λάφυρο ή θύμα απερί-
σπτων περιπτώσεων βιασμού. Κι αυτό είναι κάτι που έχει γίνει
όλα τα πέρατα της γης, ανεξάρτητα θρησκείας ή βαθμού
λιτισμού.

Ο βιασμός του Νανκίν, όπως είναι γνωστός, αποκαλύφθηκε δέκα
όνια αργότερα στο στρατιωτικό δικαστήριο που έγινε το 1946 στο
Κιο για να τιμωρήσει τους Ιάπωνες εγκληματίες πολέμου. Ένας
αμερικανός ιεραπόστολος, ο Τζέημς ΜακΚάλαμ, που βρισκόταν στην
τε πρωτεύουσα της Κίνας Νανκίν, έγραψε σχετικά ότι ποτέ του
ν είχε ακούσει ή διαβάσει παρόμοια βία. Ο ένας βιασμός ακολου-
ύσε τον άλλον. Υπολογίζονται χίλιες περιπτώσεις βιασμού σε μία
νο νύχτα. Σε περίπτωση που η γυναίκα έφερνε αντίσταση την
ουπούσαν με την ξιφολόγη τους ή την σκότωναν με μια σφαίρα.
(John Wolbert Burgess and Lynda Lytle Holmstran, 1974)

Είναι άπειρες οι ιστορίες βιασμού που έχουν γραφτεί για τον
πρώτο και Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Μπορεί κανείς να διηγηθεί
αβερές ιστορίες βιασμών που έγιναν π.χ. στην Ελλάδα από
αρμανούς, στο Βιετνάμ από αμερικανούς ή στην Κύπρο από Τούρκους
ρατιώτες.

Λένε ότι οι απρόσεχτες ή προκλητικές γυναίκες που κυκλοφορούν
νες τους τη νύχτα προκαλούν το βιασμό. Λένε ότι οι γυναίκες
ιθυμούν μυστικά να τις παίρνουν βίαια οι άντρες. Λένε ότι οι
αστές είναι σεξουαλικά πεινασμένοι άντρες που χάνουν τον
εγχο τους. Αλλά τόσο οι εμπειρογνώμονες όσο και τα θύματα θα
ουν ότι αυτό δεν είναι αλήθεια: "Αυτό μπορεί να συμβεί σε κάθε
ναίκα". Καθημερινά, γυναίκες όλων των ηλικιών, φυλών, κοινωνι-

ν και οικονομικών τάξεων, υποφέρουν το τρομερό τραύμα του βιασμού. (Fargier Marie, 1984)

Οι ψυχαναλυτές, από το Φρόυντ μέχρι σήμερα, αναπτύσσουν ιδέες που κάνουν πολλούς να συμπεράνουν ότι επειδή μερικές γυναίκες έχουν ερωτικές φαντασιώσεις γύρω από το βιασμό, στην πραγματικότητα όλες οι γυναίκες επιθυμούν να βιαστούν. Η Δρ. Helene Deutsch, μια από τις πιο φανατικές οπαδούς του Φρόυντ, έγραψε το πολυδιαβασμένο βιβλίο της "Ψυχολογία Γυναικών", ότι οι γυναίκες "... έχουν μια βαθιά ψυχολογική ανάγκη να νικιούνται". Επίσης, η αμερικανίδα ψυχίατρος Δρ. Λίλλυ Ένγκλερ, που έχει θεραπεύσει πολλά θύματα βιασμού, λέει ότι: "... είναι ντροπή για τις γυναίκες να έχουν τόσο πλατιά παραδοχή. Καμιά λογική γυναίκα δε θέλει το βιασμό." (Γιωτοπούλου - Δασκαλάκης, 1980)

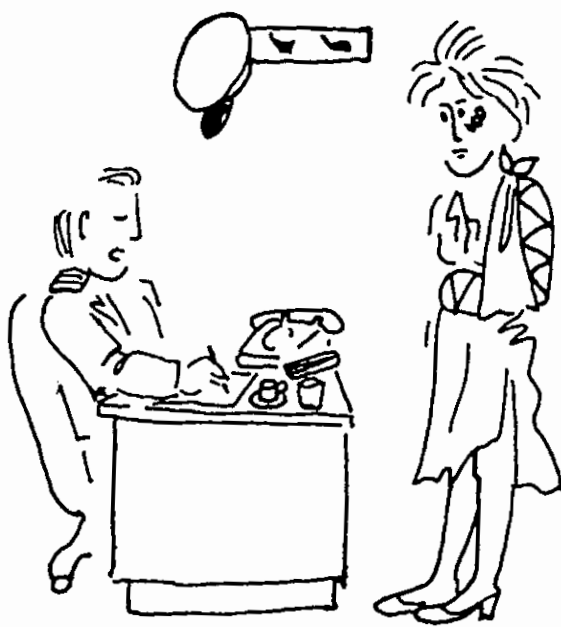
Αν οι γυναίκες επιθυμούσαν να βιάζονται, οι βιαστές δεν θα χρησιμοποιούσαν όπλα εναντίον τους για να διαπράξουν το έγκλημά τους. Μια οργάνωση γυναικών δικηγόρων του Σαν Φραντσκο έκανε μια μελέτη για τους βιαστές και τα θύματά τους το 1976 και αποκάλυψε ότι το 90% των γυναικών αντιστάθηκε όταν δέχτηκε βία με πρόθεση το βιασμό. Η ίδια μελέτη αποκαλύπτει ότι το 90% των βιαστών χρησιμοποίησε όπλα και απειλές θανάτου για να επιτύχει τη συγκατάθεση της γυναίκας. (Sylvanna Tomaselli and Porter, Great Britain)

Αν ο βιασμός είναι τόσο επιθυμητός όσο ισχυρίζονται, τα θύματα δεν θα τραυματίζονταν ψυχικά από την εμπειρία. Η Δρ. Σίβιλλα Μπάρτζες, του Πανεπιστημίου της Βοστώνης, έκανε μία μελέτη (1980) πάνω σε 146 θύματα βιασμού και ανακάλυψε ότι τα επακόλουθα

της σεξουαλικής επίθεσης ήταν τόσο καταστρεπτικά, που το 42% 'αυτές τις γυναίκες θεωρούσε το γεγονός ως το πιο φοβερό της της του, και το 26% έκανε τουλάχιστον πέντε χρόνια για να νέλθει ψυχικά. 'Ενα μικρό βήμα χωρίζει την ιδέα ότι οι γυναίκες επιθυμούν το βιασμό από έναν άλλο μύθο που επικρατεί: "Οι γυναίκες προκαλούν το βιασμό" (Okun Lewis, 1991, σελ.2) σύμφωνα με τη λαϊκή πεποίθηση, οι γυναίκες προκαλούν την επίθεση επειδή ντύνονται άσεμνα ή επειδή χαμογελούν σε ξένους ή απλά και μόνο επειδή είναι γυναίκες σ'έναν αντρικό κόσμο. (Okun Lewis, 1991, σελ.91)

"'Ενας Αμερικανός δικαστής, ο Άρτσι Σίμσον, στην πόλη Ντιττον, αφού παρέδωσε έναν 16χρονο αποδεδειγμένο βιαστή στην φυλακή, είπε: "Πολλές γυναίκες που φορούν φανέλες μπλούζες προκαλούν το βιασμό... Πώς θα μπορούσαμε να ελεγχώσουμε ένα δεκαεξάχρονο αγόρι που αντιδρά σ'αυτό φυσιολογικά;" Η θεωρία του δικαστή ήταν πως ο βιασμός ήταν μια "φυσιολογική αντίδραση" ενός νεαρού αγοριού στη σεξουαλική ελευθερία και την προκλητική ντύση των κοριτσιών. Το αστείο είναι ότι το αγόρι που είχε βιαστεί στην περίπτωση αυτή ήταν δεκάξι χρόνων και φορούσε χοντρά παντελόνια και πουλόβερ με γυριστό γιακά, και προστατευόταν από τρεις συμμαθητές της. (Γιωτοπούλου - Δασκαλάκης, 1980, σελ.5)

'Ενας Αμερικανός Κοινωνιολόγος που μελέτησε 646 καταδικασμένους βιαστές στη Φιλαδέλφεια βρήκε ότι το 60% απ'αυτούς ήταν άνθρωποι παντρεμένοι και έκαναν μία φυσιολογική σεξουαλική ζωή πριν τους. Ελάχιστοι απ'αυτούς είχαν δράσει παρορμητικά - στην πραγματικότητα, το 90% είχε σχεδιάσει την επίθεσή του. Στην συνέχεια που έκανε η Οργάνωση Γυναικών Δικηγόρων του Σαν

ΛΟΙΠΟΝ ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΒΙΑΣΘΕΙΣΑ;

αντσίσκο, αποδείχθηκε ότι το 1/4 των βιασμένων γυναικών είχε χθεί την επίθεση μέσα στο σπίτι τους. Σύμφωνα με την ίδια ευνα το 82% των βιαστών διάλεξε το θύμα του μόνο και μόνο πειδή βρισκόταν εκεί" τη στιγμή που αποφάσισε να την βιάσει. ylvanna Tomaselli and Roy Porter, Great Britain)

Στη συνέχεια αυτής της μελέτης, γίνεται αναφορά κάποιων γκεντρικών στοιχείων για τους βιασμούς που διαπράχθηκαν στον λαδικό χώρο κατά τη διάρκεια 1980-1981-1982, και έγιναν ωστοί από τον Ελληνικό Τύπο. Αυτή η δουλειά έγινε στα πλαίσια ης "Ομάδας Τύπου" που συγκεντρωνόταν στο Σπίτι των Γυναικών άτά τη διάρκεια του 1986 με σκοπό να φτιάξουν έναν πίνακα με τιμέρους στοιχεία, που παρουσιάζουν το φαινόμενο του βιασμού τον ελλαδικό χώρο, και που στο τέλος βοηθούν στην υπονόμευση αν μύθων που επικρατούν γύρω από το βιασμό.

2. Στοιχεία για τους Βιασμούς στον Ελλαδικό Χώρο και Συλλογική Απόπειρα Σχολιασμού τους.

Τα συγκεντρωτικά στοιχεία που παραθέτονται δεν αποτελούν ξαντλητικά στατιστικά στοιχεία για τους βιασμούς που διαπράχθη- αν στη διάρκεια των ετών 1980-1981-1982, αλλά προσπάθεια υλλογής ενός αριθμού βιασμών που έγιναν γνωστοί από τη σχετική οδρογραφία των εφημερίδων ΝΕΑ και ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ. Από αυτά τα στοιχεία δεν μπορούν να συναχθούν οριστικά συμπεράσματα, αλλά μπορούν να γίνουν κάποιες παρατηρήσεις και να διατυπωθούν

ρικές υποθέσεις. Το δείγμα περιλαμβάνει 30 βιασμούς που απράχθησαν το 1980, 18 το 1981 και 19 το 1982. (Ομάδα Τύπου, ΙΤΙ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ, 1986)

ΜΗΝΑΣ ΒΙΑΣΜΟΥ

- 80 όλους τους μήνες
81 από Μάρτιο ως Δεκέμβριο
82 εκτός από τους μήνες Απρίλιο - Αύγουστο

ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΒΙΑΣΜΩΝ

- 80
81 σε όλη την Ελλάδα κυρίως σε πόλεις
82

ΧΩΡΟΣ ΒΙΑΣΜΟΥ

- 80
81 ερημικές τοποθεσίες αλλά και κεντρικοί δρόμοι - πολλοί σε
82 σπίτια

ΧΡΟΝΟΣ ΒΙΑΣΜΟΥ

- 80
81 νύχτα αλλά και νωρίς το βράδυ και άλλες ώρες της ημέρας
82

ΑΡΙΘΜΟΣ ΒΙΑΣΤΩΝ ΑΝΑ ΒΙΑΣΜΟ

- 80 45% περισσότεροι από ένας (1) βιαστής
81 50% περισσότεροι από ένας (1) βιαστής
82 οι περισσότεροι έγιναν από έναν (1) βιαστή
-

ΗΛΙΚΙΑ ΒΙΑΣΤΩΝ

- 80 κυρίως νέοι αλλά και αρκετοί 35 - 50 χρονών
81 κυρίως νέοι από 17 έως 26 χρονών
82 διάφορες ηλικίες
-

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΒΙΑΣΤΩΝ

- 80
81 κυρίως λαϊκά επαγγέλματα - ορισμένοι άνεργοι
82
-

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΒΙΑΣΤΩΝ

- 80
81 αρκετοί παντρεμένοι με παιδιά
82
-

ΗΛΙΚΙΕΣ ΒΙΑΣΜΕΝΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

- 80 πολλές νέες αλλά και κάθε ηλικίας ως 63 χρονών
81 κυρίως νέες αλλά και άλλες ηλικίες
82 κάθε ηλικίας ως 80 χρονών. πολλές νέες
-

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΒΙΑΣΜΕΝΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

B0	
B1	η ποικιλία τόσο μεγάλη που δεν προσφέρεται για στατιστι-
B2	κά συμπεράσματα

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ ΒΙΑΣΤΩΝ

B0	
B1	όλοι Έλληνες
B2	

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ ΒΙΑΣΜΕΝΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

B0	κυρίως Ελληνίδες αλλά και πολλές ξένες
B1	κυρίως Ελληνίδες αλλά και κάποιες ξένες
B2	κυρίως Ελληνίδες αλλά και πολλές ξένες

ΣΧΕΣΗ ΒΙΑΣΤΗ ΚΑΙ ΒΙΑΣΜΕΝΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

B0	40% γνωστός
B1	20% γνωστός, οι περισσότεροι άγνωστοι
B2	12% γνωστός, οι περισσότεροι άγνωστοι

Η στήλη στον παραπάνω πίνακα που επιγράφεται Μήνας Βιασμού, λχνει ότι οι βιασμοί συμβαίνουν σε όλη την διάρκεια του όνου, πράγμα που διαψεύδει το σχετικό μύθο που θέλει τους ασμούς την άνοιξη, γιατί οι γυναίκες ντύνονται πιο προκλητικά γονός που ξυπνά τις σεξουαλικές ορμές του βιαστή.

Η στήλη Χωροταξική Κατανομή των Βιασμών δείχνει τους βιασμούς
γίνονται σε όλη την Ελλάδα και αν φαίνεται να εντοπίζονται
αστικά κέντρα αυτό έχει περισσότερη σχέση με το ότι οι
ναίκες των πόλεων είναι λογικό να καταγγέλλουν το βιασμό κάπως
εύκολα από τις γυναίκες της υπαίθρου.

Στον πίνακα Χώρος Βιασμού, εκτός από τις ερημιές φαίνεται να
γίνονται βιασμοί και σε κεντρικά σημεία των πόλεων αλλά και σε
έτια, είτε του βιαστή, είτε του θύματος ή και τρίτων, σε όλη
ν διάρκεια του εικοσιτετραώρου - πίνακας Χρόνος Βιασμού.

Όσο για τη σχέση βιαστή και βιασμένης γυναίκας φαίνεται
από τον πίνακα, ότι ένα σημαντικό ποσοστό βιαστών και
μάτων ήταν ήδη γνωστοί μεταξύ τους, στις περισσότερες όμως
πιπτώσεις "τέτοιοι" βιασμοί σπάνια καταγγέλλονται.

Οι βιασμοί που έχουν για δράστες "μη προνομιούχους" από
κωνική και οικονομική άποψη, αποτελούν μάλλον την πλειοψηφία
ο σύνολο των βιασμών που γίνονται γνωστοί. Το ίδιο ισχύει και
α το δείγμα που φέρει τους βιαστές ως νέους, στην ηλικία,
ατί σίγουρα δεν είναι μόνο νέοι.

Όσον αφορά την ηλικία των γυναικών σε σχέση με το βιασμό,
μία ηλικία δεν βρίσκεται εκτός κινδύνου.

Παρόμοια, τέλος, με τα παραπάνω ισχύουν "για ό,τι αφορά την
κογενειακή κατάσταση των βιαστών και των βιασμένων. Πολύ
χνότερα απ'όσο φαντάζεται κανείς, αναδεικνύονται οι βιαστές
ντρεμένοι, μπαμπάδες, παππούδες και διάφοροι άλλοι καθωσπρέπει
ι φιλήσυχοι πολίτες". (Κολοκυθά Ελιά, 1980, σελ.11)

ΟΜΑΔΑ ΤΥΠΟΥ - ΣΠΙΤΙ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ (1986)

3. Ο Βιασμός δεν Είναι "Μύθος"

Είναι η καθημερινή πραγματικότητα των γυναικών στους δρόμους, στα σπίτια τους, στη δουλειά, στις διακοπές, μέρα και νύχτα. Όμως και όταν ξεφεύγουν από την ποικιλόμορφη πραγματικότητα του βιασμού, οι γυναίκες, δεν γλυτώνουν απ' το φόβο που εμφυσήσανε αυτές απ' την παιδική τους ηλικία και που η πείρα δεν κάνει άλλο παρά να τον βαθαινει. Βιασμός που έγινε, βιασμός που παρά τυχόν αποφεύχτηκε: Δεν υπάρχει γυναίκα που να μην αισθάνεται την ειλγή του βιασμού.

Ο βιασμός "δεν είναι μύθος", σύμφωνα με την Μαρί-Οντίλ Ριζιέν (1983), "δεν είναι τυχαίο φαινόμενο". Οι άντρες δεν έχουν ν' ακούνε πως κάθε άντρας κρύβει έναν εν δυνάμει βιαστή. Προβληματίζονται άραγε ποτέ μ' αυτό που μπορεί να νιώσει μια γυναίκα εκτεθειμένη συνέχεια στις σεξουαλικές επιθέσεις, να αυτές είναι φανερές είτε καλυμμένες, παγιδευμένη στο κυνήγι των γυναικών που επιτρέπεται όλο το χρόνο και 24 ώρες το 24ωρο; Οι γυναίκες αισθάνονται πάντα σε ξένο έδαφος: ο δρόμος δεν τους ανήκει, το κορμί τους δεν τους ανήκει, είναι στο έλεος του πιο επιθετικού κυνηγού, έχει μεταβληθεί σε φετίχ απ' το βλέμμα του κυνηγού, πόσο μάλλον απ' τα λόγια του - "πουτανί, θρεφτάρι, σουνέλα, κότα".

Η πράξη του βιασμού, πρόκειται για τη φυσική και πνευματική βία που πάνω της βασίζεται η πατριαρχική κοινωνία, η οποία δε μπορεί να επιβιώσει χωρίς την οικειοποίηση και την μεταλλευση του κορμιού της γυναίκας, των παραγωγικών και αναπαραγωγικών δυνάμεών της. Η Λένορ Ουόκερ στο έργο της "Η Κοινοποιημένη Γυναίκα" (1989), κάνει εκτενή αναφορά στα κοινά

ρακτηριστικά των κακοποιημένων γυναικών και στα κοινά χαρακτηριστικά των αντρών που κακοποιούν τις γυναίκες. Είναι χαρακτηριστικά, λίγο πολύ γνωστά, εξαιτίας της συχνότητας στην αναφορά τους από πολλούς μελετητές. Στη συνέχεια κρίνεται άπιμη η αναφορά των Ομοιοτήτων ανάμεσα στο "Ψυχολογικό Προφίλ" θυμάτων και των επιτιθεμένων όπως παρουσιάζεται στην Κίνησητά του Βιασμού και της Σεξουαλικής Κακοποίησης του Pittsburgh (Lewin Lewis, 1991).

Χαρακτηριστικά των Γυναικών - Θυμάτων:

- . Χαμηλή αυτοεκτίμηση, έχουν μάθει να νιώθουν ανήμπορες και απροστάτευτες.
- . Πιστεύουν σε όλους τους μύθους σχετικά με την κακοποίηση και το γεγονός ότι η γυναίκα θα πρέπει κατά κάποιο τρόπο να προκάλεσε την επίθεση.
- . Υποστηρίζουν το στερεοτυπικό γυναικείο πρότυπο της γυναικείας κατωτερότητας και παθητικότητας.
- . Δέχονται την ευθύνη για τις πράξεις των βιαστών τους.
- . Υποφέρουν από ενοχές αλλά αρνούνται τον τρόπο και το θυμό που νιώθουν.
- . Παρουσιάζονται παθητικές στον κόσμο αλλά έχουν τη δύναμη να χρησιμοποιούν το περιβάλλον τους μερικές φορές για να αποτρέψουν την επανάληψη ενός βιασμού.
- . Βιώνουν έντονες αντιδράσεις λόγω άγχους και φόβου, με ψυχοσωματικά συμπτώματα.
- . Χρησιμοποιούν το σεξ για τη διατήρηση της σχέσης τους.
- . Πιστεύουν πως μόνο οι ίδιες μπορούν να εξομαλύνουν μία δύσκολη κατάσταση.

Οικονομικά και συναισθηματικά εξαρτώνται από τους συζύγους τους.

Δέχονται το βιασμό σαν ένα φυσιολογικό γεγονός.

Χαρακτηριστικά των επιτιθέμενων:

Χαμηλή Αυτοεκτίμηση.

Υποστηρίζουν πως οι γυναίκες προκαλούν το βιασμό.

Πιστεύουν στην αντρική ανωτερότητα και στο στερεοτυπικό αντρικό σεξουαλικό πρότυπο της κυριαρχίας μέσα στην οικογένεια.

Κατηγορούν άλλους για τις πράξεις τους.

Ζηλεύουν παθολογικά.

Παρουσιάζουν μια διπλή προσωπικότητα που από την υπερβολική τρυφερότητα μεταβάλλεται σε υπερβολική βιαιότητα.

Έχουν έντονες αντιδράσεις στρες, που προσπαθούν να τις αντιμετωπίσουν πίνοντας και δέρνοντας τις γυναίκες.

Αντιμετωπίζοντας συχνά σεξουαλικά προβλήματα, χρησιμοποιούν το σεξ σαν μία βίαιη πράξη για να αυξήσουν την αυτοεκτίμησή τους.

Δεν πιστεύουν ότι η βίαιη συμπεριφορά τους θα έχει αρνητικές επιπτώσεις.

Βιώνουν έντονα συναισθήματα όπως θυμό.

Κοινωνικά είναι απομονωμένοι και έχουν λίγους φίλους.

Ελαχιστοποιούν και αρνούνται τη σοβαρότητα της βίας.

Συχνά είναι καταθλιπτικοί με τάσεις αυτοκτονίας.

Κάνουν χρήση αλκοόλ και τοξικών ουσιών.

Το στερεοτυπικό αντρικό πρότυπο δεν είναι η κύρια αιτία εκμετάλλευσης. Ενισχύει βαθύτερα αίτια που μπορεί να επηρεάσουν την αντρική συμπεριφορά σε τέτοιο βαθμό ώστε να έχει σαν αποτέλεσμα τη διάλυση του βιασμού. Και τέτοια αίτια μπορεί να είναι κοινωνικά, οικονομικά, περιβαντολλογικά, ψυχολογικά και ιδιοσυγκρασιακά. Ο σκοπός όμως αυτής της μελέτης δεν είναι η ανακάλυψη των βαθύτερων αιτιών του προβλήματος, αλλά η παρουσίασή του καθ' ύλην, η παρουσίαση της έκτασης του προβλήματος.

4. Η Έκταση του Προβλήματος

Είναι γενικά παραδεκτό ότι δεν είναι εύκολο να επισημανθεί η κοινωνική σοβαρότητα ενός κοινωνικού φαινομένου όπως είναι ο βιασμός, γιατί είναι δύσκολο να παρατηρηθεί αντικειμενικά. Οι εθνικές στατιστικές είναι ελλειπείς, μπορεί και λανθασμένες. Ο ελάχιστες έρευνες έχουν γίνει στον ελλαδικό χώρο, επίσημα αναγνωρισμένες και είναι κυρίως αυτές που προέρχονται από κρατικές οργανώσεις και συλλόγους. Είναι και αυτές οι στατιστικές που προέρχονται από τη συλλογή στοιχείων του Συμβουλίου της Ευρώπης, αλλά και αυτές απλά παρουσιάζουν την έκταση του προβλήματος". Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί ενώ ο βιασμός υπήρχε πάντα, τα ταμπού και οι κοινωνικές προκαταλήψεις που τον περιβάλλουν, με το πέρασμα των αιώνων, ανάγκασαν τα κράτη να σιωπούν.

Σαν αποτέλεσμα των συνεχών αλλαγών στη συμπεριφορά των ατόμων
η χάρη στις ακούραστες προσπάθειες των φεμινιστικών κινημάτων,
ο αριθμός των βιασμών που αναφέρονται στην αστυνομία, ή σε
οργανισμούς υποστήριξης των θυμάτων βιασμού, φαίνεται να υπάρχει
μια αύξηση στις περισσότερες χώρες. (Council of Europe, 1991).

"Στο Βέλγιο, για παράδειγμα, είχαν αναφερθεί 540 βιασμοί το
1979 και 750 το 1980 (μια αύξηση του 39%). Πιο πρόσφατες
στατιστικές, παρ' όλα αυτά, δείχνουν μία κάμψη στον αριθμό των
υποθέσεων βιασμού και σεξουαλικής επίθεσης που αναφέρθηκαν στις
αστυνομικές δυνάμεις σε όλη τη χώρα από το 1985. Αρχαιοθετημένα
παράδειγματα βιασμού μειώθηκαν από 600 το 1985, σε 394 το 1988
(μείωση του 34%), ενώ αδικήματα ταξινομημένα στις "άσεμνες
επιθέσεις" από 1.627 μειώθηκαν σε 1.382. Μία μείωση που καλύπτει
μια αντιπροσωπευτικό δείγμα Βελγίδων γυναικών ηλικίας από 30 έως
50 ετών." (W. Bruggemans, 1989, p.6)

Σύμφωνα με συγκεντρωτικά στοιχεία του Συμβουλίου της
Ευρώπης, σαν αποτέλεσμα της σεξουαλικής βίας, 7% των γυναικών,
από την πλειοψηφία των κρατών Μελών, έχουν υποστεί σεξουαλικό
βιασμό. Οι γυναίκες αυτές χρησιμοποίησαν τα επίθετα "φρικτό" και
"αποτροπιαστικό" για να περιγράψουν την εμπειρία του βιασμού. Τα
αποτελέσματα του βιασμού προσδιορίζονται κυρίως σε σωματικές και
σεξουαλικές δυσκολίες, ενώ επηρεάζουν ιδιαίτερα το συναισθηματι-
κό κόσμο της γυναίκας. Ο βιασμός γενικά υφίσταται από τις νεαρές
γυναίκες κατά τη διάρκεια της εφηβείας (στο 51% των υποθέσεων),
αλλά σε ποσοστό 75% διαρκεί μικρό χρονικό διάστημα. (Council of
Europe, 1991).

Στις χώρες που δεν ανήκουν στο Συμβούλιο της Ευρώπης είναι νερό ότι η σεξουαλική βία κατά των γυναικών, συγκαταλέγεται άμεσα στα πρωταρχικά ενδιαφέροντα αυτών των φορέων που θύνονται για την ασφάλεια του πληθυσμού.

"Στον Καναδά, για παράδειγμα, η μελέτη πάνω στους βιασμούς ειξε ότι οι γυναίκες κινδυνεύουν επτά φορές περισσότερο από υς άντρες να γίνουν θύματα σεξουαλικής επίθεσης. Οι Καναδικές ατιστικές δείχνουν ότι ανάμεσα στο 1976 και το 1982 τα ξουαλικά αδικήματα αυξήθηκαν 22%. Στο σύνολο τους 13% γίνονται ματα βιασμού, ενώ το 7% βιάζονται από συγγενείς τους."

Extract from the report presented by Canada to the United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against men, 1988, p.13).

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, το 1983 αναφέρθηκε μία γάλη αύξηση στη συχνότητα του βιασμού, ενώ το Υπουργείο καιοσύνης αναφέρει πως το 20% των βιασμών διαπράχτηκε από ρισσότερους από έναν βιαστές.(United Nations, June 1989).

Στην Ινδία, κυβερνητική έρευνα αποκαλύπτει πως εγκλήματα κατά ν γυναικών αυξάνονται συνεχώς και ιδιαίτερα ο βιασμός και η ρνεία, αυξάνονται γρηγορότερα από κάθε άλλο είδος εγκλήματος. ταξύ των ετών 1984 και 1986, οι βιασμοί αυξήθηκαν σε ποσοστό %, ενώ οι ανεπιθύμητες σεξουαλικές επιθέσεις αυξήθηκαν κατά % (India, 1987)

Τα στατιστικά στοιχεία που αναφέρονται, ενδεικτικά, παραπάνω, ρουσιάζουν πόσο έντονο είναι το πρόβλημα του βιασμού, σε ρωπαϊκό αλλά και Παγκόσμιο επίπεδο. Επειδή είναι δύσκολη η ρεση ακριβών στοιχείων, αντιπροσωπευτικών, για τον ελλαδικό

δο, η έρευνα στρέφεται σε αυτά τα στοιχεία που δίνονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού ως γνωστό η Ελλάδα, είναι ενεργό μέλος - μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης.

"Όταν μία γυναίκα λέει όχι δεν είναι ναι, είναι όχι" γράφει Μαρί - Οντίλ Φαρζιέν (1983, σελ.184) και συνεχίζει... "Ο ρεαλισμός της αντρικής σεξουαλικότητας προσπαθεί να καλυφτεί μιμουργώντας μια εικόνα παθητικής γυναικείας σεξουαλικότητας, ζοχιστικής, εντελώς υποταγμένης στις πρωτοβουλίες των αντρών, άγμα που φτάνει να πείθει όλους τους άντρες (κι ακόμη και ρικές γυναίκες), ότι το βιασμό μπορεί η γυναίκα να τον ναζητήσει" να τον "προκαλέσει", ή να γίνει "με τη συναίνεσή ς" και γιατί όχι, να είναι πηγή ηδονής." Αυτό που αποκαλείται ναίνεση δεν είναι στην πραγματικότητα συναίνεση. Όταν η ναίκα αρνιέται, η άρνησή της παραμένει απόλυτη. Η ψυχανάλυση ιβεβαιώνει τις απόψεις για το τραυματικό σύνδρομο του βιασμού, ι τις δραματικές συνέπειες που έχει στη γυναίκα. Γι' αυτό και η συνέχεια θεωρείται σημαντικό και αναγκαίο να γίνει αναφορά η Συμπτωματολογία του βιασμού και σε κάποιες Τεχνικές ραπείας που ακολουθούν οι ειδικοί (ψυχολόγοι, ψυχαναλυτές, ιωνικοί λειτουργοί), που έρχονται σε επαφή με θύματα βιασμού.

5. Το "Τραυματικό Σύνδρομο" του Βιασμού

Η Ann Wolbert Burgess και η Lynda Lytle Holmstrom (1974) χολήθηκαν με το "Τραυματικό Σύνδρομο" του βιασμού, με σκοπό να τοπίσουν τα τραυματικά συμπτώματα πάνω στις βιασθείσες και στο λος παρουσιάζουν κάποιες κατάλληλες τεχνικές παρέμβασης και

απειίας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα εξωτερικά ιατρεία, που
δέχονται τα επείγοντα περιστατικά, του Νοσοκομείου της
πόνης, και διήρκησε ακριβώς ένα χρόνο. Μελετήθηκε το δείγμα
5 ασθενών: 109 ενήλικες γυναίκες, 34 κορίτσια της εφηβικής και
δικής ηλικίας και 3 αγόρια. Το δείγμα είναι ετερογενές και
λύπτει όλα τα κοινωνικά στρώματα, στην πλειοψηφία τους
κοκυρές, επαγγελματίες και φοιτήτριες. Οι ηλικίες των ατόμων
δελγματος κυμαίνονται από 17 - 73 ετών.

Σύμφωνα πάντα με την Ann Wolbert Burgess και την Lynda Lytle
lmstrom (1974, σελ.73), "το σύνδρομο του Βιασμού" εκδηλώνεται
δύο φάσεις. Η πρώτη φάση είναι η Οξεία φάση, κατά την περίοδο
ε οποίας εμφανίζεται πολύ μεγάλη αποδιοργάνωση στη ζωή της
ναίκας, σαν αποτέλεσμα του βιασμού, με έντονα σωματικά
μπτώματα και κυρίαρχο το συναίσθημα του φόβου. Η Δεύτερη φάση
κινά όταν η γυναίκα αρχίζει να αναγνωρίζει τον τρόπο ζωής της,
νήθως δύο ή τρεις βδομάδες μετά την επίθεση, με έκδηλα τα
μπτώματα φοβίας, βλέπει εφιάλτες και παρουσιάζονται δραματικές
λαγές στη συμπεριφορά".

Οξεία φάση: Αποδιοργάνωση

Αντιδράσεις Σύγκρουσης

Στις αμέσως επόμενες ώρες μετά το βιασμό, η γυναίκα μπορεί να
ώσει έναν υπερβολικά μεγάλο αριθμό συναισθημάτων όπως: σοκ,
ισπιστία, θυμό, ανησυχία που εκδηλώνονται μέσα από το κλάμα, τα
αφυλητά, το γέλιο· ανησυχία και υπερένταση που μπορεί να
ύβονται πίσω από μία μάσκα ηρεμίας.

φιλικό και οικογενειακό τους περιβάλλον για υποστήριξη και από τις 92 γυναίκες - θύματα είχαν κάποια στενή κοινωνική υποστήριξη που την απέρριψαν.

Εφιάλτες

Από τις γυναίκες του δείγματος, 29 έβλεπαν εξακολουθητικά οικιαστικά όνειρα. Αναφέρθηκαν δύο είδη ονείρων. Στο ένα είδος θύματα επιθυμούν και ετοιμάζονται να αντεπιτεθούν αλλά τελικά ξυπνούν. Στο δεύτερο είδος το θύμα παλεύει με τον επιτιθέμενο βιαστή. Μια νεαρή γυναίκα ανέφερε το παρακάτω όνειρο ένα μήνα μετά το βιασμό της:

"Κρατούσα ένα μαχαίρι και ήμουν με τον άντρα αλλά όταν προσπάθησα να τον καρφώσω, το μαχαίρι στράβωσε. Το ξαναέκανα και ο άντρας άρχισε να αιμορραγεί μέχρι που πέθανε. Τότε έφυγα κρια γελώντας ευτυχισμένη έχοντας το μαχαίρι στο χέρι μου."

Τραυματοφοβία

Οι βιασθείσες εκδήλωσαν διάφορες μορφές φόβου, όπως κλειστοφοβία, αγοραφοβία, φόβος να μείνει μόνη της, φόβος για τους ανθρώπους που περπατούν πίσω τους και φόβος για το σεξ με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η σεξουαλική τους ζωή. Ένα θύμα έφερε πέντε μήνες μετά το βιασμό: "Υπάρχουν στιγμές που νομίζω υστερική με τον φίλο μου. Πανικοβάλλομαι και δεν τον πλησιάζω κοντά μου. Θέλω να ουρλιάξω."

(από: John Wolbert Burgess and Lynda Lytle Holmstrom, 1974)

1. Χειρισμός Αντιμετώπισης του "Τραυματικού Συνδρόμου" του Βιασμού.

Υπάρχουν διάφορες βασικές υποθέσεις που υπογραμμίζουν το πρόβλημα παρέμβασης σε καταστάσεις κρίσεως που σύμφωνα με την Ann Albert Burgess και την Lynda Lytle Holmstrom (1974, σελ. 75-76) χρησιμοποιούνται στην υποστήριξη και θεραπεία των θυμάτων βιασμού:

1. Ο βιασμός στην συγκεκριμένη περίπτωση αντιπροσωπεύει μία κατάσταση από την οποία αναστατώθηκε η ζωή της γυναίκας και διαταράχθηκε η ισορροπία της. (ο.π.)
2. Το θύμα θεωρείται σαν μια γυναίκα "φυσιολογική" η οποία λειτουργούσε κανονικά πριν από την κατάσταση κρίσης. (ο.π.)
3. Σκοπός της υποστηρικτικής θεραπείας είναι να εκλέξει αυτό το "μοντέλο" που θα στρέψει τη γυναίκα στο προηγούμενο επίπεδο λειτουργίας της, όσο πιο γρήγορα γίνεται. Προηγούμενα προβλήματα δεν έχουν προτεραιότητα για συζήτηση, και σε καμιά περίπτωση δεν περιλαμβάνεται, στη θεραπεία του θύματος, η ψυχοθεραπεία. Τα θέματα ή στοιχεία μεγάλης σπουδαιότητας, για τη ζωή της γυναίκας, βγουν στην επιφάνεια τότε μπορεί να ακολουθηθεί, αν χρειαστεί αναγκαίο από τους θεραπευτές, κάποιο άλλο "μοντέλο" θεραπείας. (ο.π.)
4. Ακολουθείται ένας ενεργητικός ρόλος στην θεραπευτική προσέγγιση της γυναίκας, σε αντίθεση με άλλες παραδοσιακές μεθόδους που θέλουν τη γυναίκα παθητική. (ο.π.)

Ο Βιασμός Δεν Είναι "Πεπρωμένο"

"Είχα πολύ καλή ανατροφή, μεγάλωσα
μέσα στον τρόμο του κορμιού μου και του κορμιού
των άλλων...
μέσα στη δυσπιστία του κορμιού μου και του κορμιού
των άλλων
μέσα στη σύνεση για το κορμί μου και για το κορμί
των άλλων
μέσα στην περιφρόνηση του κορμιού μου και του
κορμιού των άλλων
ήμουν - είμαι
σύνετη, υποταγμένη, τρομαγμένη, ανήσυχη, φοβισμένη,
δύσπιστη...
δεν μ' έχουν βιάσει, όχι, αλλά μ' έχουν ακρωτηριάσει,
μ' έχουν ευνουχίσει, μ' έχουν αναγκάσει να υπερασπί-
ζομαι ένα κορμί
που δεν είναι το δικό μου."

Le Quotidien des Femmes

(Μαρί- Οντίλ Φαρζιέ, 1984)

Ευνουχισμένη, ακρωτηριασμένη, η γυναίκα, εγκλωβισμένη μέσα σε
τή τη σχέση εξουσίας, δεν έχει καν τα μέσα να ψάξει τον ίδιο
τον εαυτό. Μπαίνει λοιπόν στο παιχνίδι του άντρα, στο
παιχνίδι για το οποίο ο άντρας την κατηγορεί - ν' αφήνεται να την
επιθυμούν, να τη φλερτάρουν, παθητική και προκλητική συνάμα -
ά και δεν μπορεί να επιβάλλει ένα άλλο, αφού είναι
ασχολημένη για να εξασφαλίσει την προστασία της.

"Αρκετά πιά με το βιασμό και με το φόβο του", γράφει η Μαρρί-Οντίλ Φαρζιέ, (1983, σελ.185), "το φόβο που για χρόνια ολόκληρα γυναίκες αρνιούνται να τον ομολογήσουν. Γιατί το να τον αγνοήσεις, σημαίνει ότι απαγορεύεις στον εαυτό σου την έξοδο από τις ασυμμένες ώρες σ' ορισμένα μέρη: δρόμους, καφέ, σινεμά... - ή να δέχεσαι πως το κάνεις ξέροντας καλά τους κινδύνους, πως μπορείς να ζήσεις όπως σ' αρέσει παρά το τίμημα των απειπειών. Καλύτερα να γίνεσαι θρασύς, παρά να τρέμεις από φόβο." Όλοι θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν, το γεγονός, και κυρίως ανώτερα κυβερνητικά όργανα όλων των κρατών, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, ότι είναι ύστατη ανάγκη να γίνουν πιο ανθρώπινες οι διαδικασίες που χρησιμοποιούνται στις αστυνομικές και δικαστικές υπηρεσίες. Η Φρανσουά Ζιρού τέως Υφυπουργός με αρμοδιότητα στα γυναικεία θέματα, επέμεινε στους συναδέλφους της στο Γαλλικό Υπουργείο Δικαιοσύνης για την αναγκαιότητα αυτή. "Απαίτησε πρώτα να όλα να τοποθετηθούν γυναίκες σε όλα τα αστυνομικά τμήματα, να μπορούν έτσι οι άλλες γυναίκες να εισακούγονται - ίσως μια γυναίκα θα μπορούσε να καταλάβει καλύτερα τα θύματα. Πιο ύστερο, η κυρία Ζιρού απαίτησε η έρευνα και η διαδικασία να γίνονται με τρόπο ώστε να μην ενοχοποιούνται πια τα θύματα τόσο, να πολλές φορές να παραιτούνται απ' την ιδέα να υποβάλλουν μήνυση." (Μαρρί-Οντίλ Φαρζιέ, 1983).

Με το ίδιο σκεπτικό θα πρέπει να επανεξεταστεί πολύ προσεκτικά και η υπάρχουσα ελληνική νομοθεσία έτσι ώστε να μην ενοχοποιούνται οι πραγματικοί ένοχοι και η ελληνίδα να τιμηθεί με το σεβασμό και την αξιοπρέπεια που της αξίζει.

Τη μέρα που βιαστής, η δικαιοσύνη, όλοι οι άντρες θα αποδεχτούν την πραγματικότητα σε σχέση με τη βία που ασκείται εναντίον της γυναίκα, σ'όλες τις γυναίκες, θ'αποδεχτούν τη σημασία της άρνησης των γυναικών και του πόνου τους: θα απολογηθούν ότι ο βιασμός υπάρχει!

Κλείνοντας αυτό το μεγάλο κεφάλαιο που αναφέρεται στις Μορφές Βίας κατά των Γυναικών, και πριν συνεχιστεί η ανάλυση με το κύριο μέρος αυτής της μελέτης που είναι, "Η Κοποποίηση της Γυναίκας μέσα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης" και "Σεξουαλική Παρενόχληση στο Χώρο Εργασίας", οι ερευνήτριες θα γίνουν για λίγο ένα άλλο ευαίσθητο κομμάτι, αυτό της Οικονομικής Εκμετάλλευσης της γυναίκας. Δυστυχώς υπάρχει ελάχιστη βιβλιογραφία γύρω από το θέμα αυτό και είναι λίγες οι προσεγγίσεις του μέσα από τα θέματα της Πορνείας και της Πορνογραφίας. Αυτό και στη συνέχεια κρίνεται σκόπιμο να γίνει μία σύντομη αναφορά πάνω στο πρόβλημα της άσκησης οικονομικής βίας κατά της γυναίκας, όπως αυτό παρουσιάζεται κυρίως από τον Ελληνικό Κόσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας και από στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Το Ενεργητικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών, για το δεύτερο σό της δεκαετίας, για τη Γυναίκα το οποίο υιοθετήθηκε στο Παγκόσμιο Συνέδριο της Κοπεγχάγης το 1980, δήλωσε στο εισαγωγικό κείμενο ότι:

"Η ανισότητα των γυναικών στις περισσότερες χώρες πηγάζει από τη μαζική φτώχεια και τη γενική εξαθλίωση της πλειοψηφίας του παγκόσμιου πληθυσμού... Η μη ευνοϊκή θέση της γυναίκας είναι εξοργιστική σε πολλές χώρες, ανεπτυγμένες και υπανάπτυκτες, από την "de facto" διάκριση ανάμεσα στα δύο φύλα."
(Council of Europe, 1991, σελ.6).

Αυτή η ανάλυση της θέσης των γυναικών οδηγεί σε δύο σημαντικά ζητήματα τα οποία χρειάζεται να εξεταστούν σε σχέση με την ανισότητα και τη βία (Council of Europe 1991):

- Οι παγκόσμιες κοινωνικο - οικονομικές συνθήκες και
- Η διάκριση των δύο φύλων

Αυτοί οι δύο λόγοι φαίνεται να έχουν διαφορετικές συνέπειες σύμφωνα με το αν οι γυναίκες ζουν στις πιο μειονεκτικές χώρες όπου η φτώχεια θέτει τις βάσεις για διακρίσεις ενάντιόν τους, ή στις πιο ανεπτυγμένες χώρες όπου ανθίζουν εναντίον τους περισσότερες φυλετικές διακρίσεις. Η βία που πηγάζει μέσα από βέβαιες κοινωνικο - οικονομικές συνθήκες σε πολλές χώρες και η πολιτική αστάθεια σε άλλες, επηρεάζουν άντρες και γυναίκες. Αρ'όλα αυτά οι γυναίκες ήδη υπόκεινται διακρίσεις σε βάρος τους εξαιτίας του φύλου τους, και είναι εκτεθειμένες διπλά σε κοινωνικο-οικονομική βία.(Council of Europe, 1991).

Γυναίκες πρόσφυγες και μετανάστριες, για παράδειγμα, είναι λύ πιο τρωτές, ειδικά γιατί έχουν παιδιά να φροντίσουν και σχίζουν για ένα πιάτο φαγητό. Οι γυναίκες αυτές είναι πιο τεθειμένες στον εκφοβισμό, τη βία και τη σεξουαλική κακοποίηση, σε αντίθεση με τους άντρες.

Για πολλούς ο κύριος παράγοντας που οδηγεί στην κακοποίησης γυναίκας είναι ο οικονομικός. "Σπάνια η γυναίκα αισθάνεται ν οικονομική σταθερότητα, ακόμα και όταν είναι οικονομικά εξάρτητη. Γυναίκες επαγγελματίες, γυναίκες που έχουν ηρονομήσει περιουσίες και γυναίκες επιχειρηματίες αισθάνονται οι άντρες έχουν τον έλεγχο των χρημάτων τους - και όχι μόνο "νοικοκυρές", που στην πράξη εξαρτώνται από τα εισοδήματα των τρών τους και τη γενναιοδωρία τους". (Λένορ Ουόκερ, 1989, σελ. 7). Ο August Bebel υποστηρίζει πως η μεγάλη μάζα του ναικείου φύλου υποφέρει διπλά: από τη μιά μεριά κάτω από την νωνική εξάρτηση από τον κόσμο των αντρών... και από την άλλη ριά από την οικονομική εξάρτηση, στην οποία βρίσκονται οι ναικές γενικά και ειδικά οι γυναίκες του προλεταριάτου, όπως άντρες του προλεταριάτου. (Ντ. Χενς, 1973).

Η ελληνική νοοτροπία, οι ιδέες και αντιλήψεις των πιο παλιών υ συνειδητά ή ασυνείδητα, μέσα από τους θεσμούς και τη αδικασία της κοινωνικοποίησης, έχουν περάσει στους νεότερους, ησιμοποιεί το γάμο σαν ένα είδος "επαγγελματικής αποκατάσταης" για τη γυναίκα. Στην περίπτωση αυτή οι γυναίκες ασχολούνται ρίως με τα οικιακά και τη φροντίδα των παιδιών και ξέρουν πως κ χρήματα που έχουν στα χέρια τους εξαρτώνται από τα έσοδα των

τρών τους. Όμως ακόμη και όταν οι ίδιες εργάζονται και έχουν κά τους έσοδα, τα χρήματά τους ξοδεύονται για την οικογένειά τους.

Σύμφωνα με τη Λένορ Ουόκερ (1989) τα οικονομικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν με δύο τρόπους σε μια σχέση κακοποίησης. Ένας όπος είναι να παγιδευτεί η γυναίκα στη σχέση από το φόβο πως γίνεται φτωχή. Ο δεύτερος τρόπος είναι να χρησιμοποιηθεί το χρήμα σαν όπλο καταναγκασμού. Για παράδειγμα, οι άντρες θυμώνουν τις γυναίκες τους και για να τις τιμωρήσουν ή για να επιβάλλουν τη δική τους άποψη αρνούνται να δώσουν χρήματα για το ρούχο ή για φάρμακα. Η χρήση του χρήματος σαν όπλο καταναγκασμού καταλήγει σε παζαρέματα και συναλλαγές με αποτέλεσμα η γυναίκα να κακοποιείται όχι μόνο οικονομικά αλλά και ψυχολογικά.

4. ΠΟΡΝΕΙΑ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΒΙΑ

α. Το φαινόμενο της Πορνείας γενικά

Η πορνεία -το πληρωμένο σεξ- φανερώνει την ενοχλητική σχέση ανάμεσα στα χρήματα και το σεξ. Η περιγραφή της πορνείας, απλώς σαν μια μορφή βίας και κακοποίησης εναντίον της γυναίκας θα ήταν πολύ απλή αν δεν υπήρχαν τρεις επιπλέον λόγοι που να δικαιολογούν την ενασχόληση γύρω από το μεγάλο θέμα της πορνείας και της γυναικείας κακοποίησης.

Σύμφωνα με την Elizabeth Wilson (1983) ο πρώτος λόγος είναι ότι αν και οι περισσότερες εκδηλώσεις πορνείας δεν περιλαμβάνουν βία (αν και μερικές φορές οι άντρες πληρώνουν τις πόρνες

κάνουν χρήση διαφόρων αντικειμένων (π.χ. μαστίγιο), για κτεές από αυτές τις γυναίκες η απειλή της βίας δεν είναι πολύ κρια. Σε πολλές περιπτώσεις γυναίκες έχουν δολοφονηθεί από ως πελάτες τους, σε καμιά όμως πελάτης δεν έχει σκοτωθεί. νας δεύτερος λόγος είναι ότι τα φεμίνιστικά κινήματα στην τική Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής έχουν χοληθεί με το φαινόμενο της πορνείας και έχουν οργανώσει κτεές πολιτικές καμπάνιες γύρω από το θέμα αυτό. Ο τρίτος και λλευταίος λόγος είναι η μεγάλη διάδοση του εμπορικού σεξ, το ρίο έχει συνδεθεί, περισσότερο από όσο μπορούμε να νταστούμε, με τις γενικότερες ιδέες σχετικά με τη Ξουαλικότητα. Η εικόνα της πόρνης - σαν τη χρυσή κούκλα που ταστρέφει τους άντρες - αντιπροσωπεύει αντίθετες αντιλήψεις ον αφορά τη σεξουαλικότητα. Επίσης επικρατεί η αντίληψη πως αν ένας άντρας πληρώνει μια γυναίκα για σεξ, η γυναίκα είναι πρόβλημα. Το ερώτημα "πώς το κάνουν αυτό;" γίνεται μόνο για ς γυναίκες. Δεν μιλάμε ποτέ για τους άντρες "που το κάνουν", η Ξουαλικότητά τους δε γίνεται ποτέ θέμα προς συζήτηση.

Η πορνεία, όπως και η πορνογραφία, δεν εμφανίζεται σε όλες ς κοινωνίες. Κάνει την εμφάνισή της και έχει σχέση με τη νογαμία και το νομισματικό σύστημα. Όμως η πορνεία υπήρχε ς αρχαίες κοινωνίες (όπως και η πορνογραφία), αλλά δεν είναι τανοητό αν ο ρόλος των γυναικών αυτών ήταν ο ίδιος με το μερινό.

Στη Βαβυλώνα οι ιέρειες του ναού απέδιδαν ερωτικές υπηρεσίες αντάλλαγμα τα χρήματα, αλλά πάντα τις μεταχειρίζονταν με γάλο σεβασμό και ευλάβεια. Στην Αρχαία Ελλάδα οι "Εταίρες" αν οι πιο μορφωμένες και ελεύθερες γυναίκες που έλκυαν

μισμένους πολιτικούς και καλλιτέχνες στα "σαλόνια" τους και οι τις μεταχειρίζονταν με σεβασμό. Από την άλλη μεριά όμως, όλες πόρνες ήταν λιγότερο τυχερές, κυρίως οι σκλάβες, που βάζαν κάτω από την εξουσία του ιδιοκτήτη τους ο οποίος μπορούσε τις χρησιμοποιήσει σεξουαλικά όπως επιθυμούσε. Η ιερή και κόσμια πορνεία, συναντάται επίσης ανάμεσα στους Αιγύπτιους και Κανανίτες και Ιουδαίους, αν και οι τελευταίοι εμπόδιζαν τις Ιουδαίες να εκπορνεύονται. (Elizabeth Wilson, 1983).

Οι αντιλήψεις γύρω από την πορνεία είναι διαφορετικές από κοινωνία σε κοινωνία και αλλάζουν συνεχώς. Σε μερικές περιόδους ήρχε μια αμφισβήτηση σχετικά με την πορνεία ενώ σε άλλες όχι, ναί γεγονός πάντως ότι στις καπιταλιστικές κοινωνίες η πόρνη θεωρείται απόκληρη της ζωής και το "λειτουργημά" της θεωρείται περισσότερο σαν πρόβλημα.

Οι θεωρητικοί, κοινωνιολόγοι και τα φεμινιστικά κινήματα του 20ου αιώνα κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η πορνεία είναι συνέπεια των κακών συνθηκών εργασίας, της ανεργίας των γυναικών και της ανικανοποίητης δίψας. Για πολλούς, υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στην πορνεία και το γάμο, τόσο στενή ώστε η πορνεία να αντισταθμίζει το γάμο. Ο γάμος καλλιεργεί το ρόλο της συζύγου και την αγκυριότητα, σε κάποιο βαθμό, του ελέγχου του σεξ για χάρη της αναπαραγωγής του ανθρώπινου είδους και της ανατροφής των παιδιών. Οι άντρες όμως συνεχίζουν να έχουν ποικίλες ερωτικές επιθυμίες που η εκδήλωσή τους εμποδίζεται στο γάμο, γι' αυτό και ο πληρωμένο σεξ αποτελεί μία διέξοδο γι' αυτούς. Από την άλλη μεριά πάλι, οι φεμινίστριες πιστεύουν πως η πορνεία έχει στενή

ση με το γάμο γιατί και τα δύο αποτελούν τις δύο όψεις του
του νομίσματος. Ο γάμος και η πορνεία προσφέρουν σεξουαλικές
ηρεσίες με αντάλλαγμα το χρήμα. (Elizabeth Wilson, 1983).

Τα αποτελέσματα ερευνών έχουν δείξει πως η ζωή της πόρνης
έσκεται συνεχώς κάτω από την απειλή της βίας, του οικονομικού
σωματικού εξαναγκασμού. Συχνά οι γυναίκες αυτές κακοποιού-
νται, δεν πληρώνονται και αρκετά συχνά δολοφονούνται. Πολλές
γυναίκες μιλούν και για την κοινωνική απομόνωση εξαιτίας της
πορνείας. Υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στην πραγματική αγάπη,
σεξουαλική ικανοποίηση και... τη δουλειά. Η πόρνη γίνεται
εμπόρευμα και πουλιέται όπως το εμπόρευμα, γίνεται αντικείμενο
που "χρησιμοποιείται" οικονομικά. (Λάμψα Ρένα, 1984).

"Στον ελλαδικό χώρο, μετά από είκοσι χρόνια γυναικείου
κινήματος και τα κακόφημα σπίτια φυτρώνουν σαν μανιτάρια το ένα
πλάι το άλλο, τόσο που να ξεσηκωθούν οι κάτοικοι μιας ολόκληρης
περιοχής, στο Μεταξουργείο, γιατί πια δεν μπορούν να ζήσουν, δεν
μπορούν ν' αφήνουν τα παιδιά τους να κυκλοφορούν ελεύθερα.
Οι άλλοι είναι εκείνοι που έχουν τελευταία πλησιάσει για να
προπονηθούν τη θέση των ελληνικών γυναικείων οργανώσεων,
συνδέσμων και κινημάτων, πάνω σ' αυτό το δύσκολο πρόβλημα που
είναι η ΠΟΡΝΕΙΑ. Από την άλλη μεριά πάλι, οι ίδιες οι πόρνες
απαιτούν βοήθεια για να μπορέσουν ν' απαλλαγούν από τους
επιμεταλλευτές τους". (Λάμψα Ρένα, 1984, σελ.11,β).

Η Σιμόν ντε Μπωβουάρ γράφει στο "Δεύτερο Φύλο". Η πορνεία
είναι μια άθλια απασχόληση όπου η γυναίκα, αντικείμενο σεξουαλι-
κής και οικονομικής εκμετάλλευσης υποταγμένη στην αστυνομία, σε
αταπεινωτική ιατρική επιθεώρηση, στα καπρίτσια των πελατών
και καταδικασμένη στις λοιμώξεις, στις αρρώστιες και στη

τέρια, κατεβαίνει πραγματικά στο επίπεδο του αντικειμένου' .

β. Πορνογραφία

Ένα μέσο "βιασμού" και "χρησιμοποίησης" της ΓΥΝΑΙΚΑΣ, ως αντικείμενο σεξουαλικής ηδονής και οικονομικής εκμετάλλευσης, είναι η παραγωγή, διακίνηση και παρουσίαση, πορνογραφικού υλικού. Επίσης η πορνογραφία συντελεί όχι μόνο στην εκμετάλλευση της γυναίκας γενικότερα ή της πόρνης ειδικότερα, αλλά συντελεί στην διαίωνιση της πορνείας που όχι μόνο παρουσιάζεται σαν ένα αποδοφόρο επάγγελμα αλλά ωθεί, με λίγα λόγια, τη γυναίκα σ' αυτή την κατεύθυνση.

Τα τελευταία χρόνια υπήρξε μία τρομακτική αύξηση στην παραγωγή και κατανάλωση πορνογραφικού υλικού, το οποίο περιλαμβάνει σκηνές βίας, βασανιστηρίων και σκηνές μέσα στις οποίες παρουσιάζονται παιδιά ή ζώα. Την ίδια στιγμή η πορνογραφία ριζίζει αποδοχή, εγκαθιδρύεται στην ελληνική τηλεόραση και σφωρεί στα σπίτια μέσω των βιντεοκασσετών. Σύμφωνα με το άρθρο του New York Times που κυκλοφόρησε στις 28 Αυγούστου 1984, μελέτες σε πολλές χώρες, περιλαμβανόμενης και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει «ενή σχέση ανάμεσα στην κατανάλωση πορνογραφικού υλικού και στην αύξηση της σεξουαλικής κακοποίησης των γυναικών». (Council of Europe, 1991).

"Σε πολλές χώρες η πορνογραφία έχει διωχθεί δικαστικά για μεγάλο χρονικό διάστημα, κυρίως όσον αφορά το εμπόριο βιντεοκασσετών που περιλαμβάνουν στο περιεχόμενό τους παιδιά

έλγιο, Σουηδία, Νορβηγία κ.λ.π.). Πρόσφατα άλλες χώρες αντιμετώπισαν στην αδικαιολόγητη παραποίηση της εικόνας της γυναίκας". (contre le viol et les violences, 1988, p.8).

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο η συνδιάσκεψη των Υπουργών των Κρατών Μελών του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συζήτησαν πάνω στο πρόβλημα της απαγόρευσης ταινιών με πορνογραφικό περιεχόμενο. Η διακήρυξη της 27ης Απριλίου 1989, το Συμβούλιο των Υπουργών, ακήρυξε ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να ελέγξουν την κυκλοφορία, από τα μέσα ενημέρωσης, βίας, κτηνωδίας, πορνείας και επίσης οτιδήποτε ενθαρρύνει τη χρήση ναρκωτικών. (Recommendation No. R (89) 7).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ιακρίσεις που Γίνονται εις Βάρος των Γυναικών στον Εργασιακό Χώρο και το Πρόβλημα της Σεξουαλικής Παρενόχλησης μέσα σ' αυτόν

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΑΣ ΣΤΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΧΩΡΟ

Ο Maslow (1970) ιεραρχούσε τις ανθρώπινες ανάγκες ως εξής:

- Τις φυσικές ανάγκες (τροφή και στέγη...)
- Την ανάγκη για ασφάλεια, σταθερότητα, προστασία, απαλλαγή από φόβους και ανησυχίες κ.ά...
- Την ανάγκη για αγάπη, τρυφερότητα και την αίσθηση ότι το άτομο κάπου ανήκει...
- Την ανάγκη αυτοεκτίμησης, αυτοσεβασμού και εκτίμησης από τρίτους που οδηγεί στην αυτοπεποίθηση, τη δύναμη, την αίσθηση ότι το άτομο είναι ικανό, επαρκές και χρήσιμο στον κόσμο.
- Την ανάγκη για αυτοπραγμάτωση και ολοκλήρωση, για πλήρη ανάπτυξη των δυνατοτήτων του ατόμου.

Η πλήρωση των αναγκών αυτών καθορίζει και την ποιότητα ζωής των γυναικών. Πέρα από τις πρώτες ανάγκες, τις φυσικές, που είναι ενστικτώδεις και σχετικά εύκολες στην ικανοποίησή τους, οι υπόλοιπες προβάλλουν εξαιρετικά απαιτητικές. Στο σπίτι και στην οικογένεια, στην εργασία και στον κοινωνικό χώρο η γυναίκα αναζητά κάλυψη των αναγκών αυτών.

Το κεφάλαιο αυτό ασχολείται κύρια με τον εργασιακό τομέα και θέση της γυναίκας σ' αυτόν. Θα ήταν υπερβολή να οδηγηθείς συνειρμικά στο συμπέρασμα ότι η δεδομένη θέση της γυναίκας στην εργασία, συνήθως της προσφέρει ανασφάλεια και σχεραίνει την ικανοποίηση των ανάλογων ανθρώπινων αναγκών που αναφέρθηκαν;

Γιατί, η Μουσούρου (1976) τονίζει ότι ευτυχισμένη κοινωνία είναι μόνο αυτή που δημιουργεί ανάγκες, αλλά και τις απαραίτητες συνθήκες για την ικανοποίησή τους.

Ενώ σύμφωνα με τη Σαμαρτζή (1992), οι γυναίκες στο χώρο εργασίας αντιμετωπίζουν συχνά σωρία αντίξων συνθηκών όπως η νοτονία, εντατικοποίηση, η έλλειψη σταθερής απασχόλησης, η λειψη συνθηκών υγιεινής, η τρομοκρατία στο χώρο δουλειάς και ποικίλες πιέσεις, οι σχέσεις με συναδέλφους και εργοδότες που έκουν πάνω από τάξη, επάγγελμα και θέση σ' αυτό...

Αυτά τα προβλήματα δεν αποτελούν βέβαια μόνο δείγματα των αιρών μας. Οι γυναίκες αποτελούσαν συνήθως τα "φθηνά" εργατικά υρία που έρχονταν να καλύψουν τις ανάγκες της βιομηχανικής κοινωνίας. Σύμφωνα με τη Μουσούρου (1976) ο ρόλος της γυναίκας στην παραγωγή χαρακτηρίζονταν ως "βοηθητικός". Ο κύριος ρόλος τους ήταν στο σπίτι (μητέρα, σύζυγος, νοικοκυρά).

Την τελευταία όμως κυρίως δεκαετία η γυναίκα άρχισε να εκδικεί μια ισότιμη με τον άνδρα θέση στο εργασιακό περιβάλλον. Η σημερινή Ελληνίδα ενδιαφέρεται να μπει στην παραγωγή, να εργαστεί με βάση την "αρχή της ισότητας".

Πέρασε η εποχή που ο Ναπολέων (1806) διακήρυτε ότι "η ηθική είναι το παν για τις κοπέλες, ο γάμος είναι ο απόλυτος προορισμός τους, και συνεπώς δεν υπήρχε κανένα σύστημα μόρφωσης και τις κοπέλες παρά μόνο η ανατροφή που έπαιρναν από τις γέρες τους".

Αυτό που χαρακτηριστικά ανέφερε η Κόλετ Ντόουλιγκ (1983 σελ. 11-12) ως "σύνδρομο της σταχτοπούτας" δηλαδή ότι "σαν τη σταχτοπούτα οι γυναίκες περιμένουν κάτι εξωτερικό να αλλάξει τη ζωή τους. Ένα δίκτυο από απωθημένες στάσεις και φόβους κρατάει τις γυναίκες σ' ένα είδος μισόφωτου, κάνοντάς τις να αποφεύγουν την πλήρη χρήση του μυαλού και της δημιουργικότητάς τους" γίνεται ότι ανήκει στο παρελθόν.

Οι μύθοι, υποστηρίζει η Σαμαρτζή (1992), που τόσο εύκολα επικαλούνταν οι πολέμιοι της γυναικείας εργασίας όπως "της σταχτοπούτας" (η γυναίκα είναι ένα πλάσμα που ξέρει μόνο να ελκύει και να αγωνίζεται), "του προορισμού" (ο πρωταρχικός τους ρόλος είναι να υπηρετούν τους αρσενικούς τροφοδότες της οικογένειας) - οι γυναίκες δεν θέλουν να δείχνουν πρωτοβουλία στη δουλειά τους και ενδιαφέρονται λιγότερο για απαιτητικές εργασίες ή προαγωγές από ότι οι άνδρες, έχουν πια ανατραπεί.

Με το Σύνταγμα του 1975 κατοχυρώνεται το δικαίωμα του κάθε πολίτη στην εργασία. Πολλαπλές νομοθετικές ρυθμίσεις ακολούθησαν με στόχο την προστασία των εργαζομένων από κάθε μορφή διακρίσης. Για αυτές γίνεται αναφορά στη συνέχεια:

1. Σχετική Νομοθεσία για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων της
Ελληνίδας στο Χώρο Εργασίας:

Το ίδιο το Σύνταγμα προασπίζει το δικαίωμα του κάθε πολίτη
ην απασχόληση. Ειδικότερα με το άρθρο 22 του Συντάγματος
75), αναφέρεται ότι η εργασία αποτελεί στην Ελλάδα θεμελιώδες
καίωμα του κάθε πολίτη, συνταγματικά κατοχυρωμένο, και
οστατεύεται από το Κράτος, το οποίο μεριμνά για τη δημιουργία
νθηκών απασχόλησης όλων των πολιτών και για την ηθική και
ική εξίσωση όλων των εργαζομένων.

Παράλληλα σε άλλες διατάξεις του Συντάγματος θεμελιώνονται τα
καίωμα των πολιτών που αφορούν τον σεβασμό και την προστασία
ς αξίας του ανθρώπου, (άρθρο 2) καθώς επίσης και την ελεύθερη
άπτυξη της προσωπικότητάς του και τη συμμετοχή του στην
ωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας αρκεί να μην
οσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και να μην παραβιάζονται το
νταγμα και τα χρηστά ήθη. Ο νομοθέτης πάντα με βάση "την αρχή
ς ισότητας", προβλέπει την ισότητα στην αμοιβή, στους όρους
ι συνθήκες εργασίας και στην απαγόρευση κάθε μορφής διάκρισης
βάρος των γυναικών. (Υπουργείο Προεδρίας Γ.Γ.Ι. των 2 φύλων,
85) Συγκεκριμένα ο νόμος 1414/84 προβλέπει:

Απαγορεύεται κάθε διάκριση σε βάρος της όταν αυτή γίνεται με
ση το φύλο και αφορά τους όρους, τις συνθήκες εργασίας, τη
αδιοδρομία και την επαγγελματική εξέλιξη, όπως π.χ. η μη
οαγωγή της γιατί είναι γυναίκα, μολονότι είναι η αρχαιότερη

ό όλους τους συναδέλφους της ή η πληρωμή μεγαλύτερου μισθού σε δρα συνάδελφο, εφόσον κάνει την ίδια εργασία και έχει τα ίδια προσόντα.

Επίσης δεν επιτρέπεται π.χ. να της ανατεθεί κατώτερη δουλειά από αυτή που κάνει για να την μειώσει, να της ζητά ερωτικές έσεις απειλώντας ότι θα την απολύσει, να κάνει απρεπείς προνομίες εις βάρος της να διαδίδει ότι είναι ανίκανη στη δουλειά της να της μιλά με υβριστικό τρόπο και γενικά οποιαδήποτε άλλη ενέργεια που μπορεί να προσβάλλει την προσωπικότητά της.

Ωστόσο η πραγματικότητα αποδεικνύει μια εικόνα διαφορετική: η νομοθετική ρύθμιση των εργασιακών σχέσεων αποτέλεσε ένα ουσιαστικό βήμα για την προάσπιση της ισότητας αν και όπως θα αποδειχθεί στη συνέχεια το πρόβλημα της σεξουαλικής παρενόχλησης αλλά και των διάφορων άλλων επαγγελματικών διακρίσεων εξακολουθούν να αποτελούν μια αιχμηρή αλήθεια...

Στη συνέχεια θεωρείται απαραίτητο αλλά και ενδιαφέρον το να γίνουν επιγραμματικά μια σειρά προβλημάτων - επαγγελματικών διακρίσεων εις βάρος της προσωπικότητας και της επαγγελματικής διαδρομίας των γυναικών. Ιδιαίτερα το πρόβλημα της σεξουαλικής παρενόχλησης, το οποίο αρχίζει να γίνεται αντικείμενο ιδιαίτερης προσοχής συγκεντρώνοντας το ενδιαφέρον μιας μερίδας κοινωνικών επιστημονών (Κ.Α., κοινωνιολόγων, ψυχολόγων κ.ά.) θα αποτελέσει σ' αυτή την εργασία το επίκεντρο της μελέτης του συγκεκριμένου κεφαλαίου. Όπως όμως τονίστηκε και προηγουμένως τα προβλήματα αυτά απλά σκιαγράφονται αφού το καθένα από αυτά θα μπορούσε ίσως

αποτελέσει αντικείμενο ξεχωριστών μελετών· και ειδικότερα τα
μικέλα του κεφαλαίου της σεξουαλικής παρενόχλησης είναι
μορισμένα αφού το θέμα μόλις έχει αρχίσει να βλέπει το φως
; δημοσιότητας στη χώρα μας. Ευχή των ερευνητριών είναι να
νεχιστεί η έρευνα γύρω από το θέμα και το συγκεκριμένο τμήμα
; εργασίας να αποτελέσει ορμητήριο για μελλοντικές έρευνες.

1. Διακρίσεις σε Βάρος των Γυναικών σε Διάφορους Τομείς Απασχόλησης

Η θέση των γυναικών στην Ελληνική κοινωνία αντικατοπτρίζεται από τη συγκέντρωσή τους κατά κανόνα σ' ένα περιορισμένο μα παραδοσιακών "γυναικείων" επαγγελμάτων, με μικρές ή λπαρκες προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης όπως π.χ. τυλογράφοι, γραμματείς, χειρίστρες Η/Υ.

Ο πίνακας που ακολουθεί και προέρχεται από μελέτη της τρινωτή (1992) καταδεικνύει την τάση συγκέντρωσης των γναικών σε ορισμένους κλάδους παραγωγής και υπηρεσιών όπως έπεζες, δημόσιος τομέας κ.λ.π. πέρα από τους παραδοσιακούς κλάδους απασχόλησης που είναι κυρίως: ο αγροτικός τομέας, η κντουργία, η ένδυση, η υγεία, το λιανικό εμπόριο και η παίδευση. Από τον πίνακα αυτό προκύπτει ότι το έτος 1990 πλέον ο 50% των εργαζόμενων γυναικών απασχολούνται στον τριτογενή κλάδο (δηλ. εμπόριο, εστιατόρια, ξενοδοχεία, τράπεζες κ.λ.π.) ώ το 30% απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα που είναι κατά ριο λόγο η γεωργία. Σε σύγκριση με τις απασχολούμενες γυναίκες τά κλάδους οικονομικής δραστηριότητας το έτος 1981 ρατηρείται ότι το έτος 1990 έχει γίνει μια μετακίνηση της ξης του 12% από τον πρωτογενή στον τριτογενή τομέα. Η ασχόληση όμως στο δευτερογενή τομέα (δηλ. βιομηχανία, οτεχνία, ηλεκτρισμό κ.λ.π.) κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 81-1991 παρουσίασε μείωση.

Η τάση αυτή των γυναικών προς ορισμένα επαγγέλματα μπορεί ως α βαθμό να ερμηνευτεί από την ψυχοσύνθεση και τη σωματική άπλαση γενικά της γυναίκας (π.χ. μειωμένη μυϊκή δύναμη).

Στο βάθος όμως του φαινομένου αυτού, παρατηρεί η Πετρινώτη (1992) ανακαλύπτει κανείς την περιορισμένη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας σε σύγχρονους κλάδους παραγωγής που ανήκουν στον δευτερογενή τομέα και είναι ήδη διαδεδομένα στις προηγμένες χώρες. Το γεγονός αυτό καθιστά περιορισμένη τη ζήτηση ειδικευμένων εργατικών χεριών όπως και ανάλογου επιστημονικού προσωπικού.

Πίνακας 1

	%	1981	1990
Πρωτογενής τομέας:		41,6	30,3
(Γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία)			
Δευτερογενής τομέας:		18,2	17,5
(Ορυχεία, βιομηχανία, βιοτεχνία, ηλεκτρισμός, φωταέριο, οικοδομικά υλικά και δημόσια έργα)			
Τριτογενής τομέας:		40,2	52,2
(Εμπόριο, εστιατόρια, ξενοδοχεία, μεταφορές, επικοινωνία, τράπεζες, ασφαλείες, λοιπές υπηρεσίες)			

Πηγή Ε.Σ.Υ.Ε * Έρευνες Εργατικού Δυναμικού (απασχόλησης) ετών 1981-1990

* Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος

Κατά συνέπεια στην αγορά εργασίας η προσφυγή στο γυναικείο
μο για εξειδικευμένα εργατικά χέρια σε σύγχρονους κλάδους
αγωγής είναι βασικό να είναι περιορισμένη.

Εξάλλου η Αγαλλοπούλου (1992) επισημαίνει ότι αρκετά μεγάλες
κολουθούν να είναι οι διαφορές μεταξύ των αποδοχών ανδρών και
γυναικών οι οποίες οφείλονται κατά πολύ στο διαχωρισμό των
εγγελημάτων σε ανδρικά και γυναικεία.

Ο πίνακας 2 που ακολουθεί αποδεικνύει τη διαφορά που
αρχίζει να υπάρχει μεταξύ των μισθών ανδρών και γυναικών και
κατάφορη παραβίαση της αρχής της ισότητας των δύο φύλων στον
κεία των εργασιακών σχέσεων.

Πίνακας 2

μέσοι γυναικείοι μισθοί στην ελληνική βιομηχανία σε ποσοστά
των αντίστοιχων ανδρικών μισθών.

Έτη	Έργατες Βιομηχανίας				
1981	67%	επί	των	ανδρικών	μισθών
1982	73%	"	"	"	"
1983	75%	"	"	"	"
1984	76%	"	"	"	"
1985	78%	"	"	"	"
1986	77%	"	"	"	"
1987	78%	"	"	"	"
1988	78%	"	"	"	"
1989	78%	"	"	"	"
1990	75%	"	"	"	"
1991	78%	"	"	"	"

Πηγή Ε.Σ.Υ.Ε *
Στατιστικές Εργασίες
ετών 1981 - 1991
* Βλέπε σελ. 81 ίδιας
εργασίας

Για την αιτιολόγηση των μειωμένων αποδοχών των γυναικών, νήθως προβάλλεται το επιχείρημα ότι η απόδοση των γυναικών στη πλειά τους είναι μικρότερη από εκείνη των ανδρών. Αυτό όμως ν επαληθεύεται από τα πραγματικά γεγονότα. Κατά γενικό κανόνα γυναίκες είναι εξίσου αποδοτικές στην 'εργασία τους όσο και οι δρες και σε ορισμένες περιπτώσεις αποδεικνύονται πολύ λύτερες από αυτούς.

Το ίδιο εξάλλου επιχείρημα προβάλλεται και για το συχνά φανιζόμενο φαινόμενο του αποκλεισμού των γυναικών από τις οαγωγές σε υπεύθυνες θέσεις, παρατηρεί εύστοχα η Μουσούρου Λ. 976).

'Όταν βέβαια μια γυναίκα προσλαμβάνεται σε μία θέση ασχόλησης που δεν είναι στα μέτρα της από άποψη γνώσεων και αγγελματικής κατάρτισης είναι επόμενο η απόδοσή της να είναι ιωμένη. Το ίδιο φαινόμενο όμως παρατηρείται και στους άνδρες. τό κατά συνέπεια δεν μπορεί να αποτελέσει αιτιολογία για τη ιωμένη μισθοδοσία των γυναικών και την εκμετάλλευση που αυτές ίστανται. Στη μειωμένη μισθοδοσία όμως των γυναικών, παίζει ολο και η παράδοση που συνεχίζει να βαραίνει και να επηρεάζει ένα βαθμό τα επίπεδα των γυναικείων μισθών. Η γυναικεία γασία από παλιά θεωρούνταν ως συντελεστής εργασίας υτερεύουσας σημασίας που δεν άξιζε καλύτερης αμοιβής.

Η διαιώνιση όμως της κατάστασης αυτής έχει αρνητικές ιπτώσεις πάνω στη ψυχολογία των εργαζόμενων γυναικών, στη άση τους απέναντι στην εργασία γενικά και στην όλη συμπεριφορά ους στη διαδικασία της παραγωγής.

Ακολουθώς κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναλυτική αναφορά μερικών τυπων μορφών γυναικείας ως επί το πλείστον απασχόλησης, γιατί

στοιχεία που θα ακολουθήσουν επιβεβαιώνουν την έκταση του προβλήματος της στυγνής εκμετάλλευσης του γυναικείου δυναμικού στον εργασιακό χώρο.

"Φασόν": Άτυπη Μορφή Γυναικείας Απασχόλησης

Ίσως αυτό είναι το πλέον κατάλληλο σημείο, εφόσον αναφέρθηκε διαδικασία παραγωγής, για να παρουσιαστούν και άλλες μεγάλες μορφές απασχόλησης, οι λεγόμενες άτυπες, γιατί είναι πολύ πιθανόν ότι αν μπορούσαν να υπολογιστούν τα ποσοστά των γυναικών αυτές τις μορφές απασχόλησης, ή αυτών που εργάζονται εποχιακά ευκαιριακά θα άλλαζαν ανοδικά τα ποσοστά του ενεργού γυναικείου πληθυσμού κατά τους Βάϊος-Στρατηγάκης (1991) που δίνεται στον πίνακα.

Πίνακας 3

Έτος	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
σε %	33,4	34,2	34,1	34,0	35,2	35,1	34,9

Πηγή ΕΣΥΕ * Έρευνες Εργατικού Δυναμικού (απασχόλησης)
ετών 1984 - 1990

* Βλ. σελ. 81 ίδιας εργασίας

Η συνεχής αύξηση της ανεργίας, η όξυνση των οικονομικών προβλημάτων, η έλλειψη κοινωνικής υποδομής καθώς και η εισαγωγή νέας τεχνολογίας συντελούν στη δημιουργία αυτής της μεγάλης κατηγορίας εργαζομένων, κυρίως γυναικών, που εργάζονται σε μη προστατευόμενες ή λιγότερο προστατευόμενες εργασίες. Τέτοιες μορφές είναι η σύμβαση ορισμένου χρόνου, η υπεργολαβία, η μερική απασχόληση, κυρίως όμως η εργασία στο σπίτι με το κομμάτι, δηλ. "φασόν". Ν. Βάϊος - Μ. Στρατηγάκης (1991)

Λέγοντας φασόν εννοείται η εργασία στο σπίτι με το κομμάτι, δηλ. η εργασία παρέχεται στο σπίτι του εργαζόμενου και ο μισθός καταβάλλεται κατά μονάδα παραγόμενου προϊόντος. Δούλκε-Μακρής (1986 β)

Οι εργασίες που κυρίως προσφέρονται για φασόν είναι ράψιμο ρούχων και παπουτσιών, καθάρισμα τροφίμων για κατάψυξη, συντήρηση και αναρμολόγηση ηλεκτρικών συσκευών, προώθηση ασφαλιστικών συμβολαίων, εισαγωγή δεδομένων σε Η/Υ.

Χωρίς να υπάρχουν επίσημα στατιστικά στοιχεία, παρατηρεί η Κοινοβουλευτική Επιτροπή (1990) υπολογίζεται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις ότι το 1986 απασχολούνταν "φασόν" γύρω στα 100.000 - 200.000 άτομα από τα οποία το 80% είναι γυναίκες.

Η μορφή αυτή απασχόλησης δημιουργεί μια σκόρπια εργατική τάξη που δεν προστατεύεται επαρκώς από το νομικό καθεστώς και παρουσιάζει ιδιομορφίες καθώς συνήθως ούτε άνεση χώρου εργασίας υπάρχει, ούτε υλικοτεχνική υποδομή, ούτε ωράριο τηρείται. Η εργασία στο σπίτι για να αποδώσει μια στοιχειώδη αμοιβή απαιτεί πολλές ώρες δουλειάς, συνήθως κάτω από δύσκολες συνθήκες και υπό πίεση εποχιακών αναγκών.

Εξετάζοντας τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αυτής της

υπης μορφής απασχόλησης, σύμφωνα με την Δούλκερη (1986 β) πιστώνεται ότι πλεονεκτήματα ουσιαστικά υπάρχουν μόνο για τις εργοδότες εφόσον καταβάλλουν μικρότερες αμοιβές, έχουν οικονομία στα έξοδα εγκατάστασης - συντήρησης μηχανών στο χώρο εργασίας, εξοικονομούν ηλεκτρική ενέργεια, αφού όλα αυτά τα λαμβάνει ο εργαζόμενος με τη μεταφορά των συνθηκών δουλειάς στο σπίτι του.

Από πλευράς εργαζόμενου η μορφή αυτή απασχόλησης παρουσιάζει πλεονέκτημα της μη απομάκρυνσής του από το σπίτι. Αυτός είναι άλλου ο λόγος που η εργασία στο σπίτι με το κομμάτι προτιμάται κυρίως από μητέρες με μικρά παιδιά. Έτσι συνδυάζεται η εργασία με το μεγάλωμα των παιδιών και τη φροντίδα του σπιτιού. Η συμφωνία όμως των εργαζομένων στο σπίτι και η μη παροχή εργασίας στην επιχείρηση παρουσιάζει μια σειρά από μειονεκτήματα. Τα συγκεκριμένα τα κυριότερα είναι τα εξής: καταρχήν η εντατικοποίηση και η μονοτονία της εργασίας προκαλούν πρόσθετο άγχος για να επιτευχθεί η λήψη ενός βασικού ημερομισθίου.

Επιπλέον η χρησιμοποίηση πολλές φορές, βλαπτικών χημικών ουσιών έχει επιβλαβείς συνέπειες στην υγεία. Καρκινογόνες εστίες μπορεί να δημιουργηθούν μέσα στα σπίτια των εργαζομένων. Οι κίνδυνοι δε αυτοί είναι ακόμη μεγαλύτεροι λόγω της άγνοιας των απασχολούμενων γιατί δεν απειλείται μόνο η υγεία των ίδιων, αλλά και των υπόλοιπων μελών της οικογένειας και κυρίως των μικρών παιδιών που βρίσκονται στο χώρο εργασίας.

Όπως παρατηρεί η Ίρις Αυδή Καλκάνη (1978) εξίσου άσχημες συνέπειες εργασίας παρατηρούνται συχνά και στους έξω εργασιακούς χώρους.

Ο θόρυβος, ο κακός φωτισμός, ο κακός αερισμός των τόπων

δουλειάς, η ορθοστασία, η εισπνοή βλαβερών αερίων, σε συνδυασμό με την κούραση από τις δουλειές του σπιτιού, έχουν σαν αποτέλεσμα να φθείρονται και ν' αχρηστεύονται γρηγορότερα οι εργαζόμενες γυναίκες στις βιομηχανίες από τους άντρες συναδέλφους τους". (Ίρις Αυδή Καλκάνη, 1978, σελ.57-58).

Εξ άλλου όπως συμπληρώνει η ίδια συγγραφέας σε άλλο σημείο της εργασίας της, από τις ανειδίκευτες εργάτριες το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολείται στο είδος εκείνο της εργασίας που λέγεται "παραγωγή". Είναι η δουλειά που γίνεται σχεδόν αυτόματα μπροστά σε ένα κινούμενο επίπεδο. Η εργάτρια αμείβεται με το κομμάτι, σε συνδυασμό όμως του πόσα κομμάτια πρέπει να βγάζει στο λεπτό, στη διάρκεια της όπως λέγεται. Εκεί οι βλάβες της υγείας μακροπρόθεσμα είναι τέτοιες, που όπως έχει υπολογιστεί, ο εκνευρισμός και η απροσεχία της προσοχής μπορεί να οδηγήσουν σε νευρική κατάπτωση.

"Χρειάστηκε να σταματήσω τη δουλειά μετά από δυο βδομάδες" λέει μια γαλλίδα εργάτρια που δούλεψε στην "παραγωγή" γιατί, άρχισα να έχω νευρική κατάπτωση. Όταν τελείωνε η δουλειά μου είχα ζαλάδες, ήθελα να κλάψω, ονειρευόμουνα σάκκους. Σε 8 ώρες έπρεπε να φτιάξει κανείς 36.000 σάκκους για τσιμέντο. Αυτή ήταν η νόρμα". Αυδή Καλκάνη Ίρις (1978, σελ.62-64).

Και όμως η δουλειά αυτή θεωρείται ελαφριά, παρατηρεί η συγγραφέας - και έτσι πληρώνεται χειρότερα - και πολύ κατάλληλη για τη γυναικεία φύση σύμφωνα με την εργοδοτική άποψη στη Γερμανία, όπου το 70% των βιομηχανικών εργατριών δουλεύουν κατ' αυτό το τρόπο.

Αξιομνημόνευτη τέλος γύρω από το θέμα είναι η έρευνα της

τικογερμανίδας Marianne Herzog (1978) στην οποία φαίνεται ότι γνωστή φίρμα "A.E.G" ζητούσε μάταια νέους εργάτες για να γαστούν στην "παραγωγή" σωλήνων πίσω από την κορδέλα. Έτσι ακολουθεί να υπάρχει στο εργοστάσιο αυτό, μόνο γυναικείο τμήμα παραγωγής.

Συμβοηθούντα και μη Αμειβόμενα Μέλη: 'Ατυπη Μορφή

Γυναικείας Απασχόλησης

Αναφέρθηκε ήδη ότι ένα ποσοστό γυναικών απασχολούνται ομοιακά - προσωρινά. Ένα ποσοστό 30%, κατά τον Βουτυρά (1981), του γυναικείου εργατικού δυναμικού, εργάζεται χωρίς αμοιβή για να αυξηθούν τα κέρδη της οικογενειακής επιχείρησης (αγροτικής ή πορικής, όπως εμπορικά καταστήματα, καταστήματα ψυχαγωγίας, τουριστικά κ.ά.). Αυτή είναι η κατηγορία των συμβοηθούντων και αμειβόμενων μελών της οικογένειας. Σε αυτές τις περιπτώσεις η γυναίκα εργάζεται χωρίς χρηματική αμοιβή με σκοπό να αυξηθούν τα κέρδη της επιχείρησης και κατά συνέπεια το οικογενειακό εισόδημα. Εικόνα αυτής της κατάστασης δίνουν οι επόμενοι πίνακες.

Πίνακας 4

Διαχρονική εξέλιξη του γυναικείου εργατικού δυναμικού
σε συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη

ΕΤΗ	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
%	36	34	36	34	32	31	28

Πηγή Ε.Σ.Υ.Ε. Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Η μείωση που παρατηρείται τα τελευταία έτη στο ποσοστό του εργατικού δυναμικού ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη θα έπεί να αποδωθεί στη χειραφέτηση της γυναίκας που εκφράζεται στην άνοδο του επιπέδου επαγγελματικής κατάρτισης σε συνδυασμό με την εξέλιξη που σημειώθηκε σχετικά πρόσφατα σε ορισμένους τομείς παραγωγής και υπηρεσιών που διευκολύνουν την πρόσληψή τους στη μισθωτή εργασία.

Παρατηρώντας δε τον παρακάτω πίνακα φαίνεται πως με την άνοδο των ετών εμφανίζεται αφενός αύξηση των γυναικών που απασχολούνται ως μισθωτές για δικό τους λογαριασμό και ως εργοδότες και αφετέρου μικρή μείωση των γυναικών που απασχολούνται ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη. Παρ' όλα αυτά περίπου το 1/5 του γυναικείου εργατικού δυναμικού εξακολουθεί να εργάζεται χωρίς αμοιβή σε οικογενειακές επιχειρήσεις.

Η απασχόληση σε οικογενειακού χαρακτήρα επιχειρήσεις χωρίς αμοιβή εκτός εξαιρέσεων π.χ. περιόδους αιχμής είναι συχνά ανωφέλιμη απόδοσης. Το γεγονός αυτό καταλήγει σε βάρος του εργατικού δυναμικού απασχολούμενου με την έννοια ότι δεν αξιοποιεί πλήρως τις

αγωγικές του δυνατότητες και συνεπώς κάτω από αυτούς τους όρους, η απασχόλησή του καταλήγει σε βάρος των ρυθμών αύξησης του εθνικού εισοδήματος.

Πίνακας 5

Απασχολούμενες γυναίκες κατά θέση στο επάγγελμα

Σε χιλιάδες

ΤΗ	Σύνολο	Εργαζόμενες για			Συμβοηθούντα &	
		Εργοδοτ.	δικό τους λ/σμό	Μισθωτές	μη αμειβ. μέλη	
81	1104,9	18,7	200,6	485,3	400,3	
82	1075,3	16,6	236,8	500,0	321,9	
83	1156,1	16,1	206,3	515,8	417,9	
84	1176,7	16,0	208,3	530,8	421,4	
85	1217,5	16,5	227,3	559,8	413,8	
86	1223,1	21,2	201,3	564,7	436,0	
87	1235,9	21,6	218,9	576,6	418,8	
88	1277,7	22,7	221,1	622,4	411,4	
89	1285,4	21,6	216,7	644,3	402,9	
90	1309,7	24,6	241,8	680,3	363,1	

Πηγή ΕΣΥΕ Έρευνες Εργατικού Δυναμικού (απασχόλησης)
ετών 1981-1990

Σχόλια - Παρατηρήσεις

Συμπερασματικά είναι φανερό ότι γενικά, στην οικονομική δραστηριότητα οι διακρίσεις γίνονται αισθητές σ'όλο το φάσμα των εργασιακών σχέσεων (π.χ. στους μισθούς, στον τομέα απασχόλησης, στις σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ εργοδοσίας και γυναικών). Όλη αυτή η κατάσταση δημιουργεί ένα φαύλο κύκλο που εγκλωβίζει πολλές φορές τις γυναίκες αποθαρρύνοντάς τες στην προσπάθεια να βελτιώσουν την επαγγελματική τους αποκατάσταση (Αγαλλοπούλου, 1992).

Η ζήτηση εργασίας στα περισσότερα επαγγέλματα μέχρι και σήμερα έχει εθιστεί στο να θεωρεί το ανδρικό φύλο ως πιο παραγωγικό άρα και πιο συμφέρον μια που για τους άνδρες δεν υπάρχουν προβλήματα που ταυτίζονται με την ιδιαιτερότητα της γυναικείας φύσης, όπως εγκυμοσύνη και μητρότητα.

Με βάση το παραπάνω σκεπτικό θεωρείται απαραίτητη η αναφορά και στο ουσιαστικό πρόβλημα της γυναικείας ανεργίας. Η τελευταία αποτελεί ένα ανησυχητικό φαινόμενο και θα ήταν παράλειψη η μη αναφορά της.

Ίσως με μια πρώτη ματιά τα δύο θέματα που τίθενται φαίνονται να είναι διαμετρικά αντίθετα. Η συνολική θεώρησή τους όμως σαν δύο όψεις του ίδιου προβλήματος είναι απαραίτητη.

Τα αίτια της ανεργίας είναι πολυποικίλα και δύσκολο να αναφέρονται όλα. Όταν όμως μέσα σ' αυτά συμπεριλαμβάνονται οι διακρίσεις προς το γυναικείο φύλο και τους ρόλους που καλείται να εκπαιδεύσει (π.χ. μητρότητα) ή η εκμετάλλευσή του, (σεξουαλική παρενόχληση) είναι φανερό η αναγωγή του προβλήματος σε μορφή διακρίσεων κατά των γυναικών.

3. Ανεργία των Γυναικών στην Ελλάδα

Διαφορές δεν υπάρχουν μόνο στην απασχόληση γυναικών - ανδρών αλλά και στην ανεργία των δύο φύλων τονίζει η Σαμαρτζή (1992). Μια αιτία της γυναικείας ανεργίας έχει θεωρηθεί το γεγονός ότι η γυναικεία εργατική δύναμη συνήθως εκλαμβάνεται, σαν εφεδρικός παρτός του εργατικού δυναμικού, ο οποίος χρησιμοποιείται κάπως με τις ανάγκες της οικονομίας (έχει γίνει ήδη αναφορά).

Η έλλειψη οικονομικής δραστηριότητας από τη μεριά του άντρα χαρακτηρίζεται σαν ανεργία, ενώ από την πλευρά της γυναίκας κολλά αποσιωπάται ή αγνοείται, παρατηρεί η Σαμαρτζή (1992). Αυτό και η ιδέα διερεύνησης της γυναικείας ανεργίας είναι πλέον νέα στην σύγχρονη βιβλιογραφία με συχνότερες αναφορές από το 1970.

Στη χώρα μας κατά την Πετρινωτή (1992) το ποσοστό των έργων γυναικών και μάλιστα των ανέργων μακράς διάρκειας, στο σύνολο του γυναικείου εργατικού δυναμικού είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των ανδρών. Οι πίνακες που ακολουθούν είναι χαρακτηριστικοί της εξέλιξης αυτής:

Πίνακας 6

Εξέλιξη της ανεργίας στο εργατικό δυναμικό ανδρών και γυναικών
της περιόδου 1984-1990 στην Ελλάδα (%)

Έτη	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Ανδρες	6	6	5	5	5	5	4
Γυναίκες	12	12	12	11	12	12	12

Πηγή: ΕΣΥΕ Έρευνες Εργατικού Δυναμικού (απασχόλησης)
ετών 1984-1990

* Βλέπε σελ. 81 ίδιας εργασίας

Από τα στοιχεία του πίνακα αυτού γίνεται αντιληπτό ότι το ποσοστό των ανέργων αντρών είναι σταθερό με τάση μείωσης το 1990 ενώ εκείνο των γυναικών είναι σταθερά το διπλάσιο από εκείνο των αντρών.

Πίνακας 7

Διαχρονική εξέλιξη της ανεργίας μακράς διάρκειας (άνω των 12 μηνών) στο σύνολο των ανέργων ανδρών και γυναικών της περιόδου 1984-1990 στην Ελλάδα (%).

Έτη	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Άνδρες	28	35	31	37	38	41	43
Γυναίκες	48	53	53	52	54	58	57

Πηγή Ε.Σ.Υ.Ε. Έρευνες Εργατικού Δυναμικού (απασχόλησης) ετών 1984 - 1990

Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι το ποσοστό ανέργων γυναικών μακράς διάρκειας είναι αισθητά ανώτερο από εκείνο των ανδρών και παρουσιάζει τάση συνεχούς αύξησης.

Ειδικά στην Ελλάδα, ορισμένες κατηγορίες οικονομικών μονάδων λόγω της φύσης της εργασίας τους εμφανίζουν σημαντικές ακυμάνσεις στην απασχόληση των εργαζομένων. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται, επισημαίνει η Αγαλλοπούλου (1992), συνήθως σε επιχειρήσεις παραδοσιακού χαρακτήρα οι οποίες, επειδή δεν μπορούν να ανταποκριθούν στον ανταγωνισμό επιχειρήσεων που παράγουν ομοειδή προϊόντα σύγχρονης τεχνολογίας, εξαναγκάζονται είτε να σταματήσουν τη λειτουργία τους απολύοντας συγχρόνως όλο το προσωπικό τους, είτε να περιορίσουν τη δραστηριότητά τους, ώστε ένας αριθμός εργαζομένων σ'αυτές καθίσταται περιττός. Τα αποτελέσματα των απολύσεων αυτών τις περισσότερες φορές είναι οι γυναίκες.

Όμως τα ποσοστά γυναικείας ανεργίας παρουσιάζονται υψηλά και στις άλλες χώρες-μέλη της ΕΟΚ. (Δούλκερη, 1991, β)

Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά δεδομένα της ΕΟΚ για το έτος

90 παρατηρείται πως το ποσοστό των ανέργων γυναικών, στο νομολόγιο του γυναικείου εργατικού δυναμικού, είναι αισθητά μεγαλύτερο από το αντίστοιχο αντρικό.

Χαρακτηριστικός είναι ο πίνακας που ακολουθεί και από τον οποίο προκύπτει ότι η Ελλάδα έχει μικρότερο ποσοστό ανέργων, όχι μόνο γυναικών, αλλά και ανδρών από μερικές χώρες της ΕΟΚ και συγκεκριμένα από τη Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία και Ισπανία.

Ειδικά για την ανεργία των γυναικών παρατηρείται ακόμη ότι η Ελλάδα έχει το ίδιο περίπου ποσοστό ανέργων γυναικών με το Βέλγιο και την Ολλανδία. (Δούλκερη, 1991, β).

Βεβαίως τα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί, θα πρέπει να ερμηνευτούν με κάποια επιφύλαξη δεδομένου ότι συμβαίνει ένας μεγάλος αριθμός ανέργων, με την ελπίδα ότι θα βρει δουλειά δεν δηλώνει την πραγματική του θέση στο Γραφείο Ευρέσεως Εργασίας, όπως σημειώνει η ίδια συγγραφέας.

Από τη μελέτη του παρακάτω πίνακα προκύπτει ότι η Ισπανία κατέχει την πρώτη θέση στην ανεργία των γυναικών με ποσοστό 24%, ακολουθούν η Ιταλία με 15,7%, η Ιρλανδία και η Γαλλία.

Σε μια δεύτερη ομάδα χωρών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η Ελλάδα το ποσοστό της γυναικείας ανεργίας κυμαίνεται γύρω στο 11%. Αυτό είναι και το μέσο ποσοστό ανεργίας των χωρών της ΕΟΚ. Ακολουθεί μια τρίτη ομάδα χωρών με ποσοστό ανεργίας των γυναικών από 8,9 - 6,1%. Εξαίρεση αποτελεί το Λουξεμβούργο με το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας των γυναικών ανερχόμενο μόλις σε 2,3%.

Πίνακας 8

Ανεργία στο εργατικό δυναμικό ανδρών γυναικών το 1990 στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα & σε κάθε Κράτος - μέλος της χωριστά (σε %)

	Άνδρες	Γυναίκες
Ευρώπη των 12	6,7	1,0
Βέλγιο	4,6	11,4
Δανία	7,8	8,9
Γερμανία	4,0	6,1
Ελλάδα	4,3	11,7
Ισπανία	12,0	24,2
Γαλλία	7,2	1,2
Ιρλανδία	13,7	15,0
Ιταλία	6,4	15,7
Λουξεμβούργο	1,1	2,3
Ολλανδία	5,7	11,0
Πορτογαλία	3,3	6,5
Ηνωμ. Βασίλειο	7,2	6,6

Πηγή EUROSTAT, Labour Force Survey, Results 1990

Αν και το θέμα της γυναικείας ανεργίας δεν εξαντλείται μέσα από αυτή τη σύντομη παρουσίαση, απλώς δόθηκε μια γενική περιγραφή του προβλήματος, των διαστάσεων και των αιτιών εμφάνισής του.

Το επόμενο τμήμα του κεφαλαίου ασχολείται με το συναφές θέμα

σεξουαλικής παρενόχλησης των γυναικών στους χώρους εργασίας. Ένα παλιό κοινωνικό φαινόμενο, ένα σύνθετο πρόβλημα που καλύπτονταν από ένα πέπλο σιωπής και κοινής αποδοχής.

Σήμερα το φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης ανήκει πλέον στον τομέα της βίας κατά των γυναικών (Γ.Γ.Ι 1990). Από τη στιγμή που έγινε σαφής η ένταση του προβλήματος και οι οικονομικές κυρίως συνέπειες που προκύπτουν από τη μείωση της παραγωγικότητας των υπαλλήλων που εργάζονται σ' ένα τέτοιο περιβάλλον, το πρόβλημα άρχισε να αντιμετωπίζεται σοβαρά ακόμη και από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Τα στοιχεία που ακολουθούν είναι συγκεντρωμένα από: δημοσιευμένες Ευρωπαϊκές έρευνες, άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά, από δικούς που ασχολήθηκαν με το θέμα καθώς και από το Συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα 19-20 Ιανουαρίου 1994, και από τον Οδηγό για την Εφαρμογή του Κώδικα Πρακτικής της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

ΜΜΑΤΑ ΜΕ... ΣΗΜΑΣΙΑ

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΕΣ ΕΝΟΧΗΣΕΙΣ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΑ

ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ... ΕΧΟΥΝ...

40% 60%

...υποστεί σεξουαλική ενόχληση

♀ 80% ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	♂ 75% ΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ
-----------------------------	---------------------------

Γνωρίζουν περισσότερες εργαζόμενες γυναίκες που παρενοχλήθηκαν σεξουαλικά

Γράφημα Α. Νίκος / ΤΑ ΝΕΑ

ΤΕΛΕΕ

ΜΟΣΧΑ: Τρεις στους τέσσερες Ρώσους που έχασαν τη δουλειά τους πέρσι ήταν γυναίκες. Αυτές που κάποτε αποτελούσαν το ήμισυ του ρωσικού εργατικού δυναμικού, αντιπροσωπεύουν σήμερα το 75% των καταγεγραμμένων στους επίσημους καταλόγους ανέργων.

ΒΟΝΝΗ: Οι φεμινιστικές οργανώσεις κήρυξαν την πρώτη εθνική απεργία γυναικών με την ευκαιρία της Διεθνούς Ημέρας των Δικαιωμάτων της Γυναίκας, μεθαύριο. Οι γυναίκες καλούνται ν' αφήσουν τα παιδιά στο σύζυγο και να διαδηλώσουν στους δρόμους για τις διακρίσεις σε θέματα οικιακά, επαγγελματικά και μεθοδοτικά.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ

ΣΤΑ πλαίσια της ευρωπαϊκής κοινότητας για μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, η επιτροπή διακομματικής συνεργασίας γυναικών δίνει την Πέμπτη 17 Μαρτίου συνέντευξη τύπου στις 12 το μεσημέρι στο Ζάππειο.

Το αποκλειστικό πρόβλημα των Ελληνίδων να έχουν μόνο το 6,4% της συμμετοχής τους και στο ελληνικό Κοινωνικό Ταμείο εικόραστε, λένε οι γυναίκες της επιτροπής, στις ευρωεκλογές του Ιουνίου να απολεσθεί.

2. Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η σεξουαλική παρενόχληση είναι για πολλούς μια έννοια καινούργια και συγκεχυμένη. Και όμως πρόκειται για ένα φαινόμενο πολύ παλιό και συχνό όσο παλιά είναι και η εμφάνιση της γυναίκας στο χώρο εργασίας. Φαινόμενο που παρέμεινε κρυφό γιατί κανείς δεν ήθελε ή δεν τολμούσε να μιλήσει γι' αυτό. (Εθνική Έκθεση για τη Σωματική και Σεξουαλική Βία κατά των Γυναικών στην Ελλάδα, 1991)

Το χειρότερο, οι ίδιες οι γυναίκες - θύματα της σεξουαλικής παρενόχλησης δεν τολμούσαν να παραπονεθούν γιατί κινδύνευαν να χάσουν τη θέση τους στην εργασία και επιπλέον να διασυρθούν. Οι γυναίκες γίνονταν αντικείμενα σεξουαλικής παρενόχλησης πολύ πριν εργασία τους αρχίσει να αμείβεται έστω και στοιχειωδώς, πολύ πριν από τη μαζική τους είσοδο στο χώρο της βιομηχανικής εργασίας. (Μουσούρου, 1976) Για να εμβαθύνει κανείς στο πρόβλημα πρέπει να ανατρέξει ιστορικά στην εποχή της βιομηχανικής επανάστασης και στη μαζική είσοδο των γυναικών στους χώρους εργασίας.

Το 1991, το Υφυπουργείο Κοινωνικής Χειραφέτησης του Βελγίου, με πρωτοβουλία της τότε Υφυπουργού και σημερινής Υπουργού μας, δημοσίευσε μια ιστορική ανάλυση του φαινομένου της σεξουαλικής παρενόχλησης βασισμένη σε 2 έρευνες που έγιναν τον 19ο αιώνα.

Η πρώτη έρευνα έγινε το 1843 και η δεύτερη το 1886. Και οι δύο έρευνες έχουν αφιερώσει ένα μεγάλο μέρος στη μελέτη της σεξουαλικής παρενόχλησης της εργατικής τάξης (Σιάνου, 1994).

Εξετάζοντας τις έρευνες, ανακαλύπτει κανείς κρούσματα "σεξουαλικής παρενόχλησης" που δεν χαρακτηρίζονται όμως έτσι. Από την έρευνα φαίνεται ότι οι επιστάτες έκαναν κατάχρηση της εξουσίας τους για να εκβιάσουν την εύνοια των νεαρών εργατριών που εργάζονταν κάτω από τις διαταγές τους. Από την έρευνα βγαίνει επίσης η κοινωνική προέκταση του προβλήματος, όπως η φτώχεια, οι συνθήκες διαβίωσης και η έλλειψη παιδείας. (Σιάνου, 1994). Είναι καθαρά η κοινωνικο-οικονομική εξάρτηση των γυναικών και η ανισότητά τους μπροστά στο νόμο. Τα περισσότερα στοιχεία αφορούν στο παρελθόν, αλλά δυστυχώς τα πράγματα δεν έχουν αλλάξει πολύ ούτε και σήμερα.

Το πρόβλημα αποκαλύφθηκε με έρευνες και μελέτες που είδαν το φως της δημοσιότητας πριν από δύο περίπου δεκαετίες. Μόλις δε τα τελευταία χρόνια άρχισε να αναγνωρίζεται ότι η σεξουαλική παρενόχληση είναι πρόβλημα δομικό δηλαδή ότι συνδέεται άμεσα με τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία και ότι δεν είναι άμεση συνέπεια της σχέσης της με το δράστη της σεξουαλικής παρενόχλησης. Επίσης διαπιστώθηκε, ότι δεν αποτελεί έκφραση ηθικής της σεξουαλικότητας, αλλά σεξουαλική έκφραση της βίας, με σκοπό την απόδειξη και επιβεβαίωση της ισχύος του δράστη της σεξουαλικής παρενόχλησης. Είναι δηλαδή έκφραση της ανισότητας ανάμεσα στους δύο φύλων και στο χώρο εργασίας. (Λάμψα Ρ., 1994).

Ειδικότερα:

Η σεξουαλική παρενόχληση αποτελεί μορφή διάκρισης που ασκείται στο φύλο. Το φύλο είναι καθοριστικός παράγοντας για το πρόβλημα. Θύματα της σεξουαλικής παρενόχλησης είναι κυρίως οι γυναίκες που σημαίνει ότι τους επιβάλλονται συνθήκες εργασίας

ιφορετικές από εκείνες των αντρών, με αποτέλεσμα η θέση τους είναι δυσμενέστερη από τη θέση των αντρών στο χώρο της γασίας. (Κωσταβάρα Παπαρήγα Καίτη, 1994).

Οι γυναίκες, σε όλες τις χώρες, ασκούν το επάγγελμά τους σε νθήκες δύσκολες, όπου η άμεση εξάρτησή τους από το "αφεντικό" ναι συχνά συνώνυμη με πιέσεις ποικίλης μορφής. Βία ύπουλη θημερινή, που πλήττει καίρια τις γυναίκες και τις προσβάλλει ην οικονομική τους επιβίωση, στη σωματική τους ακεραιότητα και χρωματική τους αρτιότητα. Αυτή η βία υποκρύπτει απόρριψη της ναίκας και συγχρόνως άρνηση των δικαιωμάτων της στην εργασία. (άνου Φ., 1994).

Οποιαδήποτε μορφή και αν έχει η σεξουαλική παρενόχληση εφόσον νεται χωρίς τη συναίνεση του θύματος, είναι μονομερής, ταναγκαστική και επηρεάζει αρνητικά τις συνθήκες της εργασίας ι της ζωής της εργαζόμενης, την απόδοσή της, καθώς και τις καιρίες προαγωγής της.

Δράστης της παρενόχλησης είναι, ανάλογα με τις περιστάσεις, ο γοδότης, ο επιθεωρητής, ο επόπτης, ο πελάτης, αλλά ίσως και ποιος συνάδερφος της εργαζόμενης. (Λάμπα Ρ., 1994).

Πρέπει να επισημανθεί σ' αυτό το σημείο ότι δεν πρόκειται για ιόβλημα θεωρητικό, όπως δυστυχώς εξακολουθεί να θεωρείται το ιινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης και που συνήθως ιοδίδεται σε παράγοντες που έχουν σχέση με τη συμπεριφορά των ιναικών (ντύσιμο, μακιγιάζ, δήθεν προκλητική στάση κ.λ.π.) και ι στις συνθήκες εργασίας. Είναι ανάγκη των εργαζόμενων ιναικών να περιφρουρήσουν την προσωπική τους αξιοπρέπεια και να ασφαλίσουν τη δυνατότητα εργασίας με ίσους όρους με τους

ρενες συναδέλφους τους καθώς και την κατά το δυνατό αρμονική νεργασία μαζί τους.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αναγνωρίζοντας ότι η σεξουαλική παρενόχληση αποτελεί διάκριση εις βάρος των γυναικών ξεκίνησε έρευνα για το θέμα αυτό που ανάτέθηκε στον Άγγλο κοινωνιολόγο Μάικλ Ρουμπενστάϊν. Η έρευνα ξεκίνησε, το 1982 και λείωσε το 1987 με το συμπέρασμα ότι το 35% των εργαζομένων γυναικών στην Ιταλία, το 51% στην Αγγλία, το 59% στην Γερμανία, 55% στην Ολλανδία, το 30% στο Βέλγιο και το 85% στην Ισπανία ουν πέσει θύματα "παρενόχλησης" κάθε τύπου... (Μενέγου Σταύρου γ. 1991).

Έχει διαπιστωθεί ακόμα ότι "η σεξουαλική παρενόχληση" ιστίζει ακριβά στην επιχείρηση και απειλεί το πορτοφόλι του κεραιτικού". Στις ΗΠΑ υπολογίστηκαν σε 189 εκατ. δολλάρια τα οδα της σεξουαλικής παρενόχλησης μέσα σε ένα χρόνο. Κι αυτό ατί ο προϊστάμενος που παρενοχλεί δεν συγκεντρώνεται στη ουλειά του και χάνει χρόνο που τον διαθέτει στην παρενόχληση ον υπαλλήλων, ενώ όφειλε να τον αφιερώνει στη δουλειά του. οσικά η απώλεια χρόνου σημαίνει απώλεια χρήματος. Και επιπλέον οισχίζει, επισημαίνει ο Βουτυράς (1981), και στην εκμετάλλευση ον ανθρώπινων πηγών. Οι σεξουαλικές παρενοχλήσεις μπορεί να οηγήσουν τους/τις εργαζόμενους στην πτώση της παραγωγικότητας, ε διακοπές εργασίας λόγω προσχηματικής ασθένειας και σε καταστροφή των ανθρώπινων σχέσεων. (Επισήμανση στο Ψήφισμα του ομβουλίου ΕΟΚ, 1990).

Αναγνωρίζοντας την ύπαρξη του προβλήματος και τη βασιμότητα οτών των διαπιστώσεων, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα υιοθέτησε σχετική ούσταση της Επιτροπής της, στην οποία επισυνάφθηκε Κώδικας

ακτικής για την καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης.
ον Κώδικα δίνεται και ο ορισμός των μορφών της σεξουαλικής
πενόχλησης.

1. Διευκρίνιση της Έννοιας της Σεξουαλικής Παρενόχλησης

Όπως αναφέρεται και στην αρχή της εργασίας σεξουαλική
πενόχληση σημαίνει ανεπιθύμητη συμπεριφορά σεξουαλικής φύσης ή
λη συμπεριφορά βασιζόμενη στη διαφορά φύλου που θίγει την
λοπρέπεια γυναικών και ανδρών κατά την εργασία και η οποία
φράζεται με λόγια ή με πράξεις. (Ψήφισμα συμβουλίου ΕΟΚ,
990), σημ.1)

Παρεμφερής είναι και ο προσδιορισμός της έννοιας από τον
Κων/νο Μαυροειδή (1987), Νομικό - Εγκληματολόγο, όπου λέγοντας
ξουαλική επιθετικότητα, εννοούνται οποιαδήποτε επαναλαμβανό-
να και ανεπιθύμητα σεξουαλικά σχόλια, προτάσεις, χειρονομίες ή
ματικές επαφές, τα οποία μια γυναίκα θεωρεί ως δυσάρεστα ή
οσβλητικά για την προσωπικότητά της αλλά και γι' αυτή την
θρώπινη υπόστασή της και τα οποία δημιουργούν ουσιαστικά
οσβλήματα στον εργασιακό χώρο. Πάντως, σίγουρα γεννώνται μερικά
οσβλήματα στη διατύπωση του ορισμού μια και υπεισέρχεται κάποιο
ιτήριο υποκειμενικότητας δεδομένου ότι, δεν προσλαμβάνουν όλες
γυναίκες τα ίδια πράγματα ως προσβλητικά και μειωτικά κατά τη
γγανάρα (1992 β). Γι' αυτό φαίνεται, ότι το κρίσιμο στοιχείο
ον καθορισμό μιας συμπεριφοράς ως σεξουαλικής επίθεσης στο
ρο εργασίας είναι το ότι αυτή είναι ανεπιθύμητη, επαναλαμβανό-

κτικής για την καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης.
ν Κώδικα δίνεται και ο ορισμός των μορφών της σεξουαλικής
ενόχλησης.

. Διευκρίνιση της Έννοιας της Σεξουαλικής Παρενόχλησης

Όπως αναφέρεται και στην αρχή της εργασίας σεξουαλική
ενόχληση σημαίνει ανεπιθύμητη συμπεριφορά σεξουαλικής φύσης ή
η συμπεριφορά βασιζόμενη στη διαφορά φύλου που θίγει την
οπρέπεια γυναικών και ανδρών κατά την εργασία και η οποία
πράζεται με λόγια ή με πράξεις. (Ψήφισμα συμβουλίου ΕΟΚ,
190), σημ.1)

Παρεμφερής είναι και ο προσδιορισμός της έννοιας από τον
ών/νο Μαυροειδή (1987), Νομικό - Εγκληματολόγο, όπου λέγοντας
ουαλική επιθετικότητα, εννοούνται οποιαδήποτε επαναλαμβανό-
α και ανεπιθύμητα σεξουαλικά σχόλια, προτάσεις, χειρονομίες ή
ιατικές επαφές, τα οποία μια γυναίκα θεωρεί ως δυσάρεστα ή
προσβλητικά για την προσωπικότητά της αλλά και γι' αυτή την
πρόσωπη υπόστασή της και τα οποία δημιουργούν ουσιαστικά
προβλήματα στον εργασιακό χώρο. Πάντως, σίγουρα γεννώνται μερικά
προβλήματα στη διατύπωση του ορισμού μια και υπεισέρχεται κάποιο
πρόβλημα υποκειμενικότητας δεδομένου ότι, δεν προσλαμβάνουν όλες
οι γυναίκες τα ίδια πράγματα ως προσβλητικά και μειωτικά κατά τη
Μανιάρη (1992 β). Γι' αυτό φαίνεται, ότι το κρίσιμο στοιχείο
στον καθορισμό μιας συμπεριφοράς ως σεξουαλικής επίθεσης στο
εργασιακό χώρο είναι το ότι αυτή είναι ανεπιθύμητη, επαναλαμβανό-

νη, επίμονη και θέτει σε κίνδυνο την απρόσκοπτη άσκηση του καιώματος της εργασίας. Δηλαδή διαφέρει ουσιαστικά, από εκείνο οποίο θεωρείται ως απλή φιλοφρόνηση.

Υπάρχουν δηλαδή δυο όψεις αναφορικά με τον πρώτο ορισμό της Σεξουαλικής παρενόχλησης οι οποίες είναι ιδιαίτερα αξιομνημόνευ-
ς κατά την Μαγγανάρα (1992 β). Η πρώτη είναι η επικέντρωση του ορισμού στο πως έκρινε την εν λόγω συμπεριφορά ο αποδέκτης και
επικεντρώνεται στο κίνητρο ή την πρόθεση του δράστη να συμπεριφερθεί με
αυτό τον τρόπο. Το ότι ο δράστης "αστειευόταν" ή ήταν απλώς
"επιθετικός" μπορεί να αποτελεί εξήγηση αλλά όχι δικαιολογία.

Η δεύτερη όψη η οποία θα πρέπει να τονιστεί είναι το εύρος
του ορισμού. Ο Κώδικας της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
αναγνωρίζει ότι η σεξουαλική παρενόχληση περιλαμβάνει τη
σεξουαλική συμπεριφορά αλλά δεν περιορίζεται σ' αυτή. Συχνά η
σεξουαλική παρενόχληση δεν έχει καμία σχέση με την προσπάθεια
ανάπτυξης σεξουαλικών σχέσεων. Μπορεί να είναι επίδειξη δύναμης ή
απόλυτη εχθρότητας. Ο κώδικας αναγνωρίζει την πραγματικότητα αυτή
επιλαμβάνοντας στον ορισμό την έννοια "άλλη συμπεριφορά
απορριζωμένη στη διαφορά φύλου" που θίγει την αξιοπρέπεια γυναικών
και ανδρών κατά την εργασία.

Ακολούθως επιχειρείται ένας εντοπισμός των μορφών Σεξουαλικής
παρενόχλησης και παρατίθενται κάποια παραδείγματα για το τι
μπορεί να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στον ορισμό της επιτροπής των
Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σύμφωνα με το Ψήφισμα του Συμβουλίου της
ΕΚ (1990).

1. Εντοπισμός των Μορφών Σεξουαλικής Παρενόχλησης

Σωματική συμπεριφορά σεξουαλικού χαρακτήρα:

η οποία σημαίνει ανεπιθύμητη σωματική επαφή που περιλαμβάνει ανεπιθύμητα αγγίγματα, χάρδια ή τσιμπήματα στο σώμα ενός άλλου ατόμου και φτάνει μέχρι τη σεξουαλική επίθεση και τον βιασμό. Ποικίλες συμπεριφορές τέτοιου είδους εάν εκδηλωθούν στο χώρο εργασίας αποτελούν έγκλημα με ποινικό αδίκημα.

Επιθετική προφορική συμπεριφορά σεξουαλικού χαρακτήρα:

η οποία μπορεί να συμπεριλαμβάνει ανεπιθύμητες ερωτικές και σεξουαλικές προτάσεις ή πίεση για σεξουαλικές πράξεις, συνεχείς προτάσεις για κοινωνική δραστηριότητα εκτός χώρου εργασίας, ενώπιον των συναδέλφων, ή ειρωνική συμπεριφορά που γίνεται σαφές ότι οι προτάσεις αυτές είναι ανεπιθύμητες, ερωτικό φλερτάρισμα, άσεμνες παρατηρήσεις, υπονοούμενα ή ερωτικά σχόλια. Μιά τέτοια συμπεριφορά σημαίνει ότι οι γυναίκες αντιμετωπίζονται μάλλον ως σεξουαλικά αντικείμενα παρά ως συναδέλφοι.

Μη προφορική συμπεριφορά σεξουαλικού χαρακτήρα:

η οποία περιλαμβάνει την επίδειξη πορνογραφικών περιοδικών, ή άσεμνων εικόνων ή αντικειμένων ή γραπτού υλικού, τα πονηρά βλέμματα, το σφύριγμα ή τις πρόστυχες χειρονομίες. Η συμπεριφορά αυτή μπορεί να κάνει τις γυναίκες να αισθάνονται αμηχανία ή φόβο και υποβιβάζει τη θέση της γυναίκας η οποία επιζητά να αντιμετωπίζεται από τους συναδέλφους της με επαγγελματική αξιοπρέπεια.

υμπεριφορά βασιζόμενη στη διαφορά φύλου:

ρά τη συμπεριφορά η οποία δυσφημεί ή γελοιοποιεί ή είναι οβριστική ή ενοχλητική για τον/την εργαζόμενο/η και οφείλεται φύλο του/της, όπως ταπεινωτικές ή εξευτελιστικές προσβολές ή ιστικές πράξεις που συνδέονται με το φύλο και ενοχλητικά για σχετικά με την εμφάνιση ή το ντύσιμο. Η συμπεριφορά αυτή πεί να δημιουργήσει ένα δυσάρεστο εργασιακό περιβάλλον για αποδέκτη.

Έτσι ποικίλες συμπεριφορές μπορούν να θεωρηθούν ότι τελούν σεξουαλική παρενόχληση. Ιδιαίτερα στο χώρο εργασίας υκολύνεται η άσκηση σεξουαλικής επιθετικότητας, ως μέσο σχυσης της εξουσίας, την οποία ασκούν οι άνδρες πάνω στις αίκες, στα πλαίσια της ανδροκρατικά δομημένης κοινωνίας μας, ειώνει η Μαγγανάρα (1992, β).

β. Πιθανοί Δράστες και Θύματα της Σεξουαλικής Παρενόχλησης

Οι γυναίκες στους χώρους εργασίας, έχουν συνήθως να ιμετωπίσουν άνδρες σε τρεις διαφορετικές θέσεις - ρόλους, φωνα με τον Μαυροειδή (1987):

1. ως εργοδότες ή ιεραρχικά ανώτερους
2. ως συναδέλφους και
3. ως πελάτες.

Ο εργοδότης ή ο προϊστάμενος, έχει μια ιδιαίτερη και μάλιστα

αρχικά κατοχυρωμένη εξουσία πάνω στους υπαλλήλους του. Έτσι η ειδικού βάρους εξουσία, του παρέχει τη δυνατότητα να νοήσει, υπό την ιδιότητά του, ως εργοδότη, κάποια εργαζόμενη, προσφέροντάς της για παράδειγμα μια καλύτερη από πλευράς έλιξης και πιο επικερδή θέση εργασίας. Εδώ η σεξουαλική παρενόχληση δεν βλάπτει μόνο το εργασιακό κλίμα αλλά επιπλέον, χρησιμοποιείται ως βάση για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την απασχόληση. Κατά το Ψήφισμα του Συμβουλίου της ΕΟΚ (1990), σ' αυτή τη δεύτερη περίπτωση γίνεται λόγος για "σεξουαλικό εκβιασμό" ή παρενόχληση "quid pro quo" λόγω του ότι απαιτείται σεξουαλική υποταγή με αντάλλαγμα επαγγελματικά πλεονεκτήματα ή την αποφυγή μειονεκτημάτων.

Ο σεξουαλικός εκβιασμός, εξ ορισμού, εμπεριέχει κατάχρηση εξουσίας διότι μόνο κάποιος με εξουσία προϊσταμένου ή διευθυντή έχει τη δύναμη να απειλήσει ή να λάβει απόφαση σχετικά με την απασχόληση που έχει επιπτώσεις στον θιγόμενο. Βασικό στοιχείο για την απόδειξη του κατά πόσο υπήρξε παρενόχληση τέτοιου είδους είναι η ύπαρξη κάποιας σχέσης μεταξύ της απόρριψης της σεξουαλικής πρότασης και της βλαπτικής μεταχείρισης του θύματος: για παράδειγμα η απόρριψη ερωτικών προτάσεων συνετέλεσε στην απόλυση της απασχόλησης ή της προαγωγής μιας γυναίκας ή στην απόρριψή της;

Σ' αυτό ακριβώς το σχήμα υπεισέρχεται η σεξουαλική παρενόχληση ως μέσον πίεσης επισημαίνει η Μαγγανάρα (1992, β). Συντελεί ουσιαστικά για την εργαζόμενη γυναίκα, ένα δίλημμα, από το οποίο μπορεί να βγει "χαμένη" ή "κερδισμένη". Εάν δηλαδή είναι διατεθημένη να ανεχθεί και να 'ναι θετικός δέκτης των τυχόν προσφορών του άνδρα εργοδότη ή διευθυντή είναι σχεδόν σίγουρο ότι

ός θα την ανταμείψει μια και έχει την εξουσία να το κάνει. Αν κατά τη Μαγγανάρα (1992, β), τότε θα υποστεί τις συνέπειες, ξεκινούν από τη δημιουργία αφόρητης κατάστασης εις βάρος της χώρο εργασίας και φτάνουν στην ουσιαστική αναγκαστική της αίτηση από την εργασιακή της θέση.

Σε δεύτερο επίπεδο διαμορφώνονται οι σχέσεις μεταξύ συνα-
ίφων: Ο υπάλληλος, ο οποίος απευθύνει τις οποιεσδήποτε επιθύμητες ερωτικές του προτάσεις στις γυναίκες συναδέλφους, κάνει κατάχρηση στην ουσία, της δυνατότητας συγχρωτισμού, ύπαρξης που έχει μ' αυτές μέσα στον εργασιακό χώρο. Έτσι αρνείται και επιμένει στις προτάσεις του, έχοντας τη δυνατότητα ανάληψής τους. Εάν η προσπάθεια προσέγγισης γίνει σε κάποιο εργασιακό χώρο, η γυναίκα θα έχει τη δυνατότητα να αντιδράσει και να την αποφύγει, για τον Μαυροειδή (1987). Αυτό όμως δεν μπορεί να γίνει στην εργασία, χωρίς την παράλληλη πρόκληση ποιας αναταραχής και αποδιοργάνωσης, για την οποία είναι πολύ πιθανόν να θεωρηθεί υπεύθυνη η ίδια γυναίκα εργαζόμενη. Έτσι τή αναγκάζεται να σιωπά, προκειμένου να μη βρεθεί σε θέση τηγορούμενης.

Τέλος οι πελάτες δημιουργούν άλλα προβλήματα στις εργαζόμενες γυναίκες. Καταρχήν η κρατούσα νοοτροπία ορίζει ότι για χάρη τους οι γυναίκες υπάλληλοι πρέπει να έχουν "φροντισμένη" εμφάνιση. Για τον άνδρα, την ώρα της δουλειάς η επιμέλεια της εμφάνισης κάνει μόνο στα όρια της καθαριότητας και της γενικά παραδεκτής επιπρεπούς εντύπωσης. Η γυναίκα, τονίζει η Καλκάνη (1978), με εξαίρεση ίσως τις ανειδίκευτες εργάτριες που δεν έρχονται σε

ση επαφή με το κοινό, πρέπει να είναι "περιποιημένη" αλλιώς δυνεύει με τη δυσμενή εντύπωση που προκαλεί, είτε να μην σληφθεί, είτε ακόμη και να χάσει τη θέση της. "Ζητείται αλληλος καλής εμφανίσεως" αναφέρεται σε πολλές μικρές αγγελίες κάθε γυναίκα ξέρει πως αν δεν έχει ελκυστική εμφάνιση και είναι νέα, καλύτερα να μην επιχειρήσει να απευθυνθεί στον οδότη. Για ένα μεγάλο ποσοστό εργαζομένων γυναικών, η τερική εμφάνιση είναι μάλιστα απαραίτητη προϋπόθεση και ντίζουν να διατηρούν το προσόν αυτό πάση θυσία σε καλή άσταση. Βέβαια αυτό δεν είναι τυχαίο.

Ο εργοδότης ξέρει πως η εξωτερική εμφάνιση της γυναίκας θα ουργήσει ευνοϊκή ψυχολογική κατάσταση στον άνδρα κυρίως άτη, που έχει μάθει να κρίνει τη γυναίκα εργαζόμενη, σέχοντας όχι μόνο αν κάνει καλά τη δουλειά της, αλλά κι αν η α είναι ελκυστική. Έτσι υπάλληλοι αεροπορικών εταιρειών, οδοχείων, μεγάλων επαγγελματικών γραφείων, κλπ. γίνονται μόνο αίκες νέες που είναι ή καταφέρνουν να φαίνονται ωραίες.

Αλλά και γενικότερα το στερεότυπο της θηλυκότητας, της άνισης στη γυναίκα είναι κάτι που απαιτείται από κάθε αζόμενη, για την Καλκάνη (1978). "Δεν μπορώ να βλέπω τις αίκες που δουλεύουν κατσούφες" σχολίασε ο γνωστός ηθοποιός εφανος Αθηναίος σ' έρευνα που έκανε η εφημερίδα τα "Νέα" το 0. Κι έτσι είναι πάντα πρότυπο της θηλυκότητας, η γυναίκα με μισάνοιχτα χείλη, που σχεδόν πάντα χαμογελά, που είναι ήρεμη, ομονετική, χαριτωμένη.

Όμως ακριβώς αυτό το μέρος της δουλειάς της υπαλλήλου, αδή να είναι ευχάριστη στους πελάτες, γίνεται συχνά πρόξενος οξηγήσεων, μια και είναι αρκετά ασαφής η διαχωριστική γραμμή,

ταξύ αποδεκτής από την εργαζόμενη οικειότητας με κάποιον λάτρη και στις πέρα από το αποδεκτό διαθέσεις του. Αν η γυναίκα ναι ελαστική στη διαφύλαξη αυτής της οριακής γραμμής, ρατηρεί η Τσολακίδου (1992), τότε ο κάποιος "ικανοποιημένος" λάτρης δεν θα παραλείψει να κάνει και κάποιο άμεσο ή έμμεσο μενές σχόλιο προς τον εργοδότη. Αν αντίθετα η υπάλληλος κάνει λά και όπως πρέπει τη δουλειά της χωρίς να υποκύπτει στις αιτήσεις των πελατών είναι πολύ πιθανό να κατηγορηθεί για επάρκεια. Τα επακόλουθα είναι γνωστά...

Κι έτσι οι γυναίκες διστάζουν και σιωπούν. Ο φόβος τους να σουν την εργασία τους, κατά τον Μαυροειδή (1987), να θέσουν σε νδυνο την καριέρα τους ακόμα και η πιθανότητα να διαταραχθεί ατομικό και κοινωνικό τους STATUS, είναι παράγοντες εξήγησης ν δισταγμών και της σιωπής τους σχετικά με το θέμα αυτό.

4. Σεξουαλική Παρενόχληση ως μη Αποδεκτή Συμπεριφορά

Με βάση τα όσα ελέχθησαν έως τώρα γίνεται αντιληπτό ότι το ισιώδες χαρακτηριστικό της σεξουαλικής παρενόχλησης είναι ότι ντή είναι ανεπιθύμητη από το θιγόμενο, καθώς ανήκει σε κάθε ομο το δικαίωμα να προσδιορίσει ποιά συμπεριφορά είναι οδεκτή γι' αυτό και ποιά θεωρεί ως προσβλητική. (Εθνική κθεση για τη Σωματική και Σεξουαλική Βία κατά των Γυναικών 991). Το σεξουαλικού χαρακτήρα ενδιαφέρον, καθίσταται σεξουαλική παρενόχληση εφόσον συνεχίζεται, αφού έχει γίνει σαφές πτό το θιγόμενο ότι θεωρείται προσβλητικό, αν και ένα μεμονωμένο

ύσμα παρενόχλησης μπορεί να αποτελεί και αυτό σεξουαλική παρενόχληση εφόσον είναι αρκετά σοβαρό.

Ο ανεπιθύμητος χαρακτήρας συμπεριφοράς είναι αυτό που κρίνει τη σεξουαλική παρενόχληση από τη φιλική συμπεριφορά η οποία είναι ευπρόσδεκτη και αμοιβαία.

Η Τσολακίδου (1992) υπογραμμίζει ότι (σως στο χώρο εργασίας δημιουργούνται ρομαντικές σχέσεις. Αλλά το ειδύλλιο είναι καινοφανές. Αντιθέτως η σεξουαλική παρενόχληση εξ' ορισμού, είναι "ρομαντική" ούτε "ελκυστική" διότι επιβάλλεται στον αποδέκτη.

Ιδιαίτερη μνεία επί του συγκεκριμένου θέματος γίνεται και από τον Κώδικα Πρακτικής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1993) όπου υπογραμμίζεται η σημαντική αρχή ότι "ανήκει σε κάθε γυναίκα η εκλογή να προσβάλλει ή αποδέχεται ή είναι επιθυμητή να δεχθεί". Όπως και στη ζωή της εκτός της εργασίας μία γυναίκα κατά την εργασία πρέπει να έχει το δικαίωμα να ξεχωρίζει την μεταχείριση την οποία αποδέχεται από τον ένα ή τον άλλο άνδρα. Κάποιος μπορεί να αποδέχεται την οικεία συμπεριφορά ενός άνδρα και να θεωρεί την ίδια συμπεριφορά ενός άλλου ατόμου ανεπιθύμητη. Επαφίεται πάντα στον αποδέκτη να κρίνει εάν είναι επιθυμητό ή όχι. Με το να αποδέχεται τη συγκεκριμένη συμπεριφορά ενός συναδέλφου, μια γυναίκα δεν παρέχει το δικαίωμα στους άλλους συναδέλφους να τη μεταχειρίζονται με τον ίδιο τρόπο.

Το δικαίωμα να τυγχάνει κάποιος "αξιοπρεπούς μεταχείρισης" είναι ατομικό δικαίωμα εξασφαλισμένο από τα Συντάγματα των περισσότερων Κρατών - Μελών και με βάση αυτό ο Κώδικας Πρακτικής επισημαίνει ότι "ανήκει σε κάθε άτομο η εκλογή να προσδιορίσει

ά συμπεριφορά είναι αποδεκτή γι' αυτό και ποιά θεωρεί
ισβλητική".

Ιδίως αυτό δεν μπορεί να εξαρτηθεί από το πολιτιστικό επίπεδο
ή χώρο εργασίας ή την πλειοψηφούσα άποψη των συναδέλφων. Το
κάποιοι συμφωνούν με την ύπαρξη ενός εργασιακού
περιβάλλοντος μολυσμένου από σεξουαλική παρενόχληση δεν αφαιρεί
το δικαίωμα σε κάποια άτομα να διαμαρτυρηθούν παρατηρεί η
Μαργαρίτα - Σταύρου (1991).

Ούτε είναι σωστό να επιτρέπεται η ύπαρξη διαφορετικών
τυπών για το γραφείο και διαφορετικών για το εργοστάσιο.
Είναι πάντως αποδεδειγμένο από έρευνες σε Κράτη-Μέλη ότι πολλές
γυναίκες υπέστησαν σεξουαλική παρενόχληση, ή άλλες διστάζουν να
αποζητήσουν απασχόληση σε ορισμένα παραδοσιακά ανδρικά
παραγγέλματα, σύμφωνα με την Τσολακίδου (1992), ακριβώς διότι
βρίσκονται άβολα από το ενοχλητικό εργασιακό περιβάλλον.

Επίσης σύμφωνα με την Εθνική Έκθεση για τη Σωματική και
Σεξουαλική Βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα (1991), η
σεξουαλική παρενόχληση έχει δυσμενείς συνέπειες για την
ψυχολογική και σωματική ευεξία του θύματος. Διαπίστωση η οποία
επιβεβαιώνεται στη συνέχεια.

5. Επιπτώσεις της Σεξουαλικής Παρενόχλησης

Όπως προαναφέρθηκε η σεξουαλική παρενόχληση μολύνει το
εργασιακό περιβάλλον και μπορεί να έχει καταστροφικό αποτέλεσμα
στην υγεία, στην εμπιστοσύνη, στο ηθικό και στην απόδοση εκείνων

την υφίστανται. Η αγωνία και το άγχος κατά τον Rubestein (1991), που προκαλούνται από τη σεξουαλική παρενόχληση οδηγούν γρήγορα εκείνους που την υφίστανται να ζητούν άδεια λόγω θενείας από την εργασία, να είναι λιγότερο αποτελεσματικοί αν εργάζονται, ή να εγκαταλείπουν την εργασία τους για εξήτηση εργασίας αλλού. Οι εργαζόμενοι υφίστανται συχνά τις αρνητικές συνέπειες της ίδιας της παρενόχλησης, και βραχυπρόθεσμες καθώς και μακροπρόθεσμες βλάβες στις προοπτικές εργασίας τους εάν αναγκαστούν να αλλάξουν εργασία. Η σεξουαλική παρενόχληση μπορεί επίσης να έχει επιπτώσεις για τους εργαζόμενους όχι μόνο εκείνους που αποτελούν το αντικείμενο επιθυμητής συμπεριφοράς αλλά και εκείνους που είναι μάρτυρες αυτήν ή είναι γνώστες της. (Σύμφωνα με την Εθνική Έκθεση για Σωματική και Σεξουαλική Βία κατά των Γυναικών)

Σύμφωνα με έρευνες σε χώρες μέλη της Ε.Ο.Κ, καθώς και η πείρα των θυμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης τεκμηριώνει ότι η παρενόχληση μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση συναισθητικής, σωματικής και επαγγελματικής πίεσης. Η σεξουαλική παρενόχληση μπορεί να έχει δραματικές συνέπειες για το πρόσωπο που εκτίθεται σ' αυτή. (Council of Europe, 1991).

- i) μπορεί να γίνει ευερέθιστο και νευρικό
- ii) μπορεί να προκαλέσει κατάθλιψη
- iii) μπορεί να προκαλέσει αϋπνία και συμπτώματα που συνδέονται με το άγχος, όπως πονοκέφαλοι, δερματικά προβλήματα, προβλήματα πέψης κ.λ.π.

Η σεξουαλική παρενόχληση

- i) επηρεάζει την ποιότητα της εργασίας
- ii) μπορεί να επηρεάσει τις πιθανότητες προαγωγής
- iii) μπορεί να επηρεάσει την εμπιστοσύνη του ατόμου στην εργασία
- iv) μπορεί να σημαίνει ότι είστε υποχρεωμένοι να υποκύψετε αλλιώς απολύεστε...

Council of Europe 1991. M. Holzbecher Dortmund

Γίνεται αντιληπτό ότι δεν ωφελεί κανέναν. Δημιουργεί ασάρεστο εργασιακό περιβάλλον, καταστρέφει τις καλές σχέσεις και ως εκ τούτου τη σωστή λειτουργία της εταιρείας ή της υπηρεσίας και την αποτελεσματικότητα της εργασίας.

Βεβαίως υπάρχουν επίσης αρνητικές συνέπειες της σεξουαλικής παρενόχλησης και για τους εργοδότες. Σύμφωνα με τη Μαγγανάρα (1992, β) αυτή έχει άμεση επίπτωση στην αποδοτικότητα της επιχείρησης της οποίας το προσωπικό επιζητά τη λήψη άδειας λόγω ασθένειας, ή παραιτείται της εργασίας του λόγω σεξουαλικής παρενόχλησης, καθώς και στην οικονομική αποτελεσματικότητα της επιχείρησης όπου η παραγωγικότητα των εργαζομένων μειώνεται λόγω του γεγονότος ότι βρίσκονται υποχρεωμένοι να εργάζονται σε περιβάλλον στο οποίο δεν γίνεται σεβαστή η ακεραιότητα του ατόμου.

Η σεξουαλική παρενόχληση προκαλεί δαπάνες στην επιχείρηση που γίνονται στην κίνηση υψηλόβαθμου προσωπικού, στη μειωμένη παραγωγικότητα, στο ηθικό του χαμηλόβαθμου προσωπικού, στις απουσίες, στις άδειες λόγω ασθένειας, στους κινδύνους υγείας και ακεραιότητας, κ.λ.π. που παρεμποδίζουν την αποτελεσματικότητα και μειώνουν την αποδοτικότητα.

Η ανοχή δε, της σεξουαλικής παρενόχλησης δεν είναι σωστή χειρωνακτική αντίληψη. Σύμφωνα με την έκθεση του United States Civil System Protection Board "Η Σεξουαλική Παρενόχληση στην Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση: μια ενημέρωση (1990) η σεξουαλική παρενόχληση στοίχισε στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση των ΗΠΑ 267 εκ. δολάρια περίπου κατά τη διάρκεια της περιόδου από το Μαΐο του 1987 μέχρι το Μαΐο του 1989. Τα στοιχεία αυτά αντιπροσωπεύουν το κόστος της κατάστασης εργαζομένων οι οποίοι εγκατέλειψαν την εργασία τους, πληρωμής της άδειας λόγω ασθένειας σε εργαζόμενους οι οποίοι απολύθηκαν και μειωμένης ατομικής και ομαδικής παραγωγικότητας.

Είναι ενδιαφέρον να εξεταστούν στη συνέχεια κάποια στατιστικά δεδομένα των Ευρωπαϊκών χωρών γύρω από το θέμα.

. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ - ΧΑΡΑΚΗΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΔΕΧΟΝΤΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ

Οι Ευρωπαϊκές Χώρες άρχισαν να εξετάζουν το πρόβλημα της σεξουαλικής Παρενόχλησης στο χώρο εργασίας από τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Αφετηρία αποτέλεσε η έρευνα του M. Rubenstein (1982-1987) η οποία ανέδειξε την έκταση του θέματος.

Έρευνες που πραγματοποιήθηκαν ακολούθως, σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη της ΕΟΚ έδειξαν ότι το πρόβλημα υπάρχει σ' όλες τις χώρες. Τα αποτελέσματα των ερευνών στον τομέα αυτόν ποικίλλουν σημαντικά ανάλογα με τα συγκεκριμένα ερωτήματα, ανάλογα με τον βαθμό της σεξουαλικής παρενόχλησης και ανάλογα με τη γενική κατάσταση του προβλήματος. Για παράδειγμα, ο όρος "σεξουαλική παρενόχληση" δεν είναι πάντα κατανοητός. Ως εκ τούτου ελάχιστες γυναίκες θα πουν ότι έχουν υποστεί "σεξουαλική παρενόχληση" ενώ πολλοί πουν ότι τους έχουν γίνει ανεπιθύμητες "σεξουαλικές προτάσεις". Στην Ολλανδία π.χ. η πιο διαδεδομένη έκφραση που χρησιμοποιείται είναι "μη θελημένη συμπεριφορά ή σεξουαλική βιολογία" το οποίο αυτόματα δηλώνει μία από τις βασικές πτυχές της σεξουαλικής παρενόχλησης που βασίζεται πάνω στο γεγονός ότι είναι μη θελημένη. (Council of Europe 1991).

Αυτό που αποδεικνύει η έρευνα (Rubinstein, 1987) είναι ότι το ποσοστό των γυναικών σε κάθε κράτος μέλος που αντιμετωπίζουν μια τέτοια συμπεριφορά είναι αρκετά υψηλό, ώστε να θεωρείται βιολογικά φανερό ότι η σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία είναι ένα

όβλημα που αφορά όλες τις επιχειρήσεις.

Στη Γερμανία το Ινστιτούτο Κοινωνικής Έρευνας του Dortmund πραγματοποίησε το 1987 μια έρευνα διάρκειας 3 χρόνων, σε συνεργασία με το υπουργείο Γυναικών και Νεότητας. Σκοπός της ήταν να προσδιορίσει το μέγεθος τού προβλήματος και τις συνέπειές του στους χώρους εργασίας και απώτερος στόχος η άσκηση κατάλληλων νομοθετικών προτάσεων.

Το 72% των γυναικών που ερωτήθηκαν έχουν αντιμετωπίσει καταστάσεις κατά τη διάρκεια της εργασίας, τις οποίες η μειονότητα (τουλάχιστον το 73% των ερωτηθέντων) κατατάσσει ως σεξουαλική παρενόχληση. Συνολικά τα 2/3 των γυναικών που ερωτήθηκαν είχαν ωστόσο θιγεί κατά την εργασία τους από καταστάσεις που χαρακτηρίζονται ως "σεξουαλική παρενόχληση".

Επίσης σύμφωνα με την έρευνα του M. Rubenstein (1991) οι χριστιανικές ειδικές ομάδες είναι ιδιαίτερα ευπρόσβλητες στη σεξουαλική παρενόχληση. Η έρευνά του σε διάφορα κράτη μέλη επισημαίνει τη σχέση μεταξύ του κινδύνου σεξουαλικής παρενόχλησης και του ευάλωτου χαρακτήρα του αποδέκτη, δείχνοντας ότι οι αναστασιακές και χωρισμένες γυναίκες, οι νέες γυναίκες και οι αναστασιακές στην αγορά εργασίας και εκείνες με αντικοινωνικές ή αναστασιακές συμβάσεις απασχόλησης, γυναίκες εργαζόμενες σε μη παραδοσιακές εργασίες, γυναίκες με αναπηρίες, ομοφυλόφιλες γυναίκες και γυναίκες προερχόμενες από φυλετικές μειονότητες είναι δυσανάλογα εκτεθειμένες στον κίνδυνο.

Ομοφυλόφυλοι άνδρες και νέοι άνδρες είναι επίσης ευπρόσβλητοι στη παρενόχληση. Είναι αναμφισβήτητο ότι η παρενόχληση σεξουαλικής φύσης υπονομεύει την αξιοπρέπεια στην εργασία εκείνων που υφίστανται και είναι αδύνατο να αντιμετωπισθεί μια τέτοια

παρενόχληση ως ενδεδειγμένη στο χώρο εργασίας.

Αναλυτικότερα η έρευνα στη Γερμανία κατά τον M. Holzbecher (1991) έδειξε ότι κατά τη στιγμή της παρενόχλησης οι αποδέκτες είναι συνήθως 20 έως 30 ετών, χωρίς παιδιά και σχετικά νέοι στην ηλικία. Το 66% δηλαδή τα 2/3, έχουν εργασθεί στην εταιρεία λιγότερο από τρία χρόνια όταν υφίστανται την παρενόχληση. Οι αρσενικά ανώτεροι σε σύγκριση με άλλες ομάδες ατόμων είναι λιγότερο πιθανό να παρενοχλήσουν γυναίκες οι οποίες εργάζονται λιγότερο από ένα χρόνο. Οι γυναίκες αναφέρουν έναν αρκετά μεγάλο αριθμό περιπτώσεων παρενόχλησης κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους κατάρτισης, σχεδόν κάθε πέμπτη περίπτωση παρενόχλησης που μνημονεύεται ιδιαίτερα από τις γυναίκες πέφτει στην κατηγορία αυτή. Άλλες τόσες γυναίκες αναφέρουν ότι είχαν προσωρινή σύμβαση εργασίας κατά τη στιγμή της παρενόχλησης.

Σε όλες τις περιπτώσεις το 18% ήταν στην εταιρεία λιγότερο από 6 μήνες κατά τη χρονική αυτή στιγμή και ως εκ τούτου βρίσκονται προφανώς στη δοκιμαστική τους περίοδο. M. Holzbecher et al. Ινστιτούτο Κοινωνικής Έρευνας του Dortmund, 1987

Πρέπει να επισημανθεί επίσης, ότι η παρενόχληση η οποία συνδέεται με το ρατσισμό ή τη σεξουαλική προτίμηση θεωρείται σεξουαλική παρενόχληση. "Η σεξιστική κατάχρηση ή οι αποκάλυπτες σεξουαλικές παρατηρήσεις που βασίζονται σε ρατσιστικά στερεότυπα πρέπει να θεωρούνται ως σεξουαλική παρενόχληση".

(L. Rubenstein 1987, σελ. 45)

Συγκεκριμένα η έρευνα του Council of Europe (1991) αποκάλυψε ότι οι ασιατίσες και οι μαύρες γυναίκες είναι πιθανότερο να υφίστανται σεξουαλική παρενόχληση σε σχέση με τις λευκές

αδελφούς τους και ότι οι ρατσιστικές στερεότυπες εκφράσεις
εν προοίμιο παρενόχλησης στις περισσότερες από τις μισές
επιπτώσεις. Η ομάδα των γυναικών που θίγονται συχνότερα (και
σε σοβαρότερες μορφές παρενόχλησης) φαίνεται να έχει τις
ελάχιστες πιθανότητες να λάβει σημαντική βοήθεια από τον
εργοδότη ως πηγή δυνητικής βοήθειας. Το 59% των λευκών γυναικών
και μόνο το 20% των ασιατισσών ή μαύρων γυναικών θεωρούν ότι οι
εργοδότες μπορούν να είναι πολύτιμοι σύμμαχοι. ("Απροκάλυπτη
ρατσιστική σεξουαλική παρενόχληση", Γυναίκες κατά της Σεξουαλι-
κής Παρενόχλησης, Ηνωμ. Βασίλειο, Council of Europe, 1991)

Παράλληλα οι ομοφυλόφιλοι εργαζόμενοι άνδρες και γυναίκες
έχουν συχνά παρενόχληση από ιεραρχικά ανώτερους και
υποβασίλειους· η παρενόχληση μπορεί να εκφράζεται με λόγια όπως
επιθύμητες προσωπικές ερωτήσεις και παρατηρήσεις, ενοχλητικά
επίσημα πράγματα, υπονοούμενα και κακόβουλα κουτσομπολιά. "Ένας
ομοφυλόφιλος εργαζόμενος μπορεί να απομονωθεί ή να "εκτοπισθεί"
από τους συναδέλφους. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις ένα άτομο μπορεί να
έχει σωματική επίθεση". ("Πως να καταπολεμήσετε τις
σεξουαλικές παρενοχλήσεις στους χώρους εργασίας", Οδηγός για την
εφαρμογή του Κώδικα πρακτικής της επιτροπής των Ευρωπαϊκών
Κοινοτήτων, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο,
1993, σελ.20.)

Κατά συνέπεια πολλές ομοφυλόφιλες γυναίκες και πολλοί
ομοφυλόφιλοι άνδρες αναγκάζονται να αποκρύψουν τη σεξουαλικότητά
τους η οποία έχει συνέπειες για την υγεία τους και τις
επαγγελματικές τους απόδοσης και προώθησης.

Ακολουθούν κάποια αποτελέσματα ερευνών σε χώρες μέλη της
Ευρωπαϊκής Ένωσης που τεκμηριώνουν τα ανωτέρω αναφερόμενα:

i) Στο Βέλγιο (Council of Europe, 1991) η μελέτη - έρευνα του προβλήματος έγινε σε 2 μέρη. Το πρώτο περιελάμβανε προσωπικές νεντεύξεις και ομαδικές συζητήσεις με θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας, ενώ το δεύτερο τμήμα περιελάμβανε ομαδικές συζητήσεις με εργάτες και εργοδότες από διαφορετικούς κλάδους εργασίας. Τα αποτελέσματα των ερευνών των άλλων ερευνητών που ανακοινώθηκαν το 1985 επιβεβαίωσαν τη βαρότητα καθώς και τις αυξητικές τάσεις του φαινομένου. Υγκεκριμένα αποκαλύφθηκε ότι οι ανύπαντρες, διαζευγμένες ή χρισμένες είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένες στον κίνδυνο σεξουαλικής παρενόχλησης. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα εργαζόμενες μεγάλων επιχειρήσεων ή υπηρεσιών αναφέρουν μεγαλύτερη συχνότητα σεξουαλικής παρενόχλησης, ποσοστό 59%. Αντιστρόφως σε υπηρεσίες με λιγότερο από 100 εργαζόμενους το ποσοστό πέφτει στο 29%.

ii) Το Ινστιτούτο Μελετών στην Ισπανία με μελέτη που πραγματοποιήθηκε τη διετία 1988-1990, αποκάλυψε ότι το 90% των νέων γυναικών στην πρώτη τους απασχόληση είχαν κάποια εμπειρία παρενόχλησης. (Council of Europe, 1991)

iii) Μελέτη που εκπονήθηκε από τη Συνδικαλιστική Οργάνωση του Gads και το Κοινοτικό Κέντρο Πληροφοριών στο Ηνωμένο Βασίλειο αποκάλυψε ότι το 96% των ερωτηθέντων γυναικών που απασχολούνται σε μη "παραδοσιακά επαγγέλματα" είχαν κάποια εμπειρία παρενόχλησης.

iv) Η ομάδα παροχής συμβουλών και υποστήριξης του Ηνωμένου Βασιλείου "Γυναίκες κατά της Σεξουαλικής Παρενόχλησης" (WASH) αναφέρει ότι το 1991 βοήθησε 6.232 άτομα. Το 27% των πελατών ήταν ασιατίσσες ή μαύρες γυναίκες και το 43% συνολικά προερχόταν από εθνικές μειονότητες στο Ηνωμένο Βασίλειο.

«Η αναγνώριση της σεξουαλικής παρενόχλησης ως πρόβλημα διάκρισης λόγω φύλου ... βοηθά να στραφεί η προσοχή στο σημαντικό στοιχείο ότι η σεξουαλική παρενόχληση αποτελεί εμπόδιο στη σωστή ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας, εμπόδιο στην υπερνίκηση του οποίου αναμένεται να συμβάλλει η νομοθεσία σχετικά με την ίση μεταχείριση.»

Η σεξουαλική παρενόχληση κατά την εργασία: προστασία της αξιοπρέπειας των γυναικών και των ανδρών κατά την εργασία, Luis Fina Sanglas, Διευθυντής ΓΔ V, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Σεμινάριο ΕΚ σχετικά με τη σεξουαλική παρενόχληση, 1991, Χάγη, Κάτω Χώρες.

ν) Η ομάδα WASH αναφέρει ότι το 24% των καταγγελιών της προβλήθηκαν από ομοφυλόφιλες γυναίκες ή ομοφυλόφιλους άνδρες και 15% από γυναίκες ή άνδρες με αναπηρίες.

1. Η Έκταση του Προβλήματος στην Ελλάδα. Στατιστικά στοιχεία

Το εύλογο ερώτημα που προκύπτει, σχετικά με το ποιά είναι η κατάσταση στην Ελλάδα φωτίζεται με τα στοιχεία που ακολουθούν.

Σύμφωνα λοιπόν με την "Εθνική Έκθεση για τη Σωματική και Ψυχολογική βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα" (1991) το θέμα της Ψυχολογικής Παρενόχλησης στους χώρους εργασίας φαίνεται να κρατά σκήπτρα ενός πραγματικά υψηλού ποσοστού συχνότητας, γεγονός που κατατάσσει σε εκτεταμένο φαινόμενο για την Ελληνική πραγματικότητα και ταυτόχρονα αποδεικνύει ότι αποτελεί μια ακόμα βαρύνουσα μορφή βίας, κατά των γυναικών.

Την έρευνα πραγματοποίησε ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας.

Τα πρώτα αποτελέσματα βασίζονται στις απαντήσεις που δόθηκαν χίλια περίπου ερωτηματολόγια (799 γυναίκες και 263 άντρες) στην Αθήνα. Το σύνολο όμως των ερωτηματολογίων που απαντήθηκαν των οποίων συνεχίζεται η επεξεργασία αναμένεται να ξεπεράσει τα 1500. Σύμφωνα με τα επιστημονικά δεδομένα, αυτό θεωρείται ένα μεγάλο και πολύ αντιπροσωπευτικό δείγμα. Το μεγαλύτερο που έχει γίνει μέχρι σήμερα στην Ευρώπη δεν έχει ξεπεράσει τις τρεις χιλιάδες απαντήσεις.

Η διανομή των ερωτηματολογίων ξεκίνησε σε συνεργασία με

συνδικαλιστικούς φορείς. Ένας από τους στόχους αυτής της εργασίας ήταν άλλωστε να συνειδητοποιήσουν οι συνδικαλιστικοί φορείς, το γεγονός ότι έχει αρχίσει συζήτηση και η αποδοχή ότι η σεξουαλική παρενόχληση είναι ένα σοβαρό πρόβλημα στους εργασιακούς χώρους.

Τα πρώτα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι οι εργαζόμενοι στην πλειοψηφία τους έχουν ακούσει για περιπτώσεις σεξουαλικής παρενόχλησης στο περιβάλλον της εργασίας τους (65,7% των ανδρών και 70,2% των γυναικών έχουν ακούσει για περιπτώσεις σεξουαλικής παρενόχλησης στο περιβάλλον της εργασίας τους).

40,3% των γυναικών που ρωτήθηκαν είχαν υποστεί οι ίδιες σεξουαλική παρενόχληση κατά τη διάρκεια της εργασίας τους.

28,5% όταν έψαχναν για δουλειά, 8% όταν έκαναν αίτηση για να βρουν την πρώτη δουλειά, 4% όταν έκαναν αίτηση να προσληφθούν στην δεύτερη εργασία τους και 3,8% όταν περίμεναν προαγωγή. (Εθνική Έκθεση για τη Σωματική και Σεξουαλική Βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα, 1991).

Η κοινωνιολόγος κα Μαγγανάρα (1992, β) από την οποία πραγματοποιήθηκε η έρευνα σχολιάζει μεταξύ άλλων ότι το φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης είναι στην Ελλάδα πιο διαδεδομένο σε χώρους όπου οι γυναίκες είναι περισσότερο ειδικευτές και λιγότερο μορφωμένες. Γενικότερα στην Ελλάδα οφ' όλο που τα φαινόμενα δεν το δείχνουν σ' όλη του την έκταση, το πρόβλημα της σεξουαλικής παρενόχλησης είναι πιο διαδεδομένο από όσο φαίνεται, γιατί οι χώροι εργασίας σε πολλούς κλάδους παραμένουν πολύ παραδοσιακοί.

Άλλωστε ο χαρακτηρισμός μιας συμπεριφοράς σαν "σεξουαλική παρενόχληση" είναι κάτι πολύ υποκειμενικό όπως ήδη τονίστηκε.

διαφορετικές γυναίκες βλέπουν την ίδια συμπεριφορά διαφορετικά. Η γυναίκα που εργάζεται σαν σερβιτόρα π.χ. και έχει συνηθίσει να πιστεύει ότι οι χειρονομίες του πελάτη είναι "μέσα στο άγγελο" διαφορετικά θα δει τη σεξουαλική παρενόχληση από μια άλλη άποψη. Όταν δηλαδή οι χειρονομίες είναι μία νόρμα παραδεκτή στην κοινωνία της, θα δυσκολευτεί να συνειδητοποιήσει ότι πρόκειται για σεξουαλική παρενόχληση. Αν όμως η γυναίκα ασκεί ένα άλλο επάγγελμα, λιγότερο "εμποτισμένο" από τη σεξουαλική συμπεριφορά, η χειρονομία θα θεωρηθεί σαν σεξουαλική παρενόχληση (Μαγγανάρα 1992, β).

Σύμφωνα με τη θεωρία με βάση την οποία δουλεύονται τα αποτελέσματα της έρευνας, σε περιβάλλοντα όπου υπάρχει μεγαλύτερος αριθμός αντρών ή μεγαλύτερος αριθμός γυναικών εργαζομένων, ο εργασιακός ρόλος παίρνει στοιχεία από το ρόλο του φύλου που κυριαρχεί. Στα ανδροκρατούμενα επαγγέλματα λ.χ. ο εργασιακός ρόλος έχει πολλά στοιχεία αντρικά. Έτσι μια γυναίκα που μπαίνει σ' ένα τέτοιο περιβάλλον βλέπει να απομονώνεται ο αντρικός ρόλος της από τον εργασιακό. Δηλαδή οι άντρες τη βλέπουν καταρχήν σαν γυναίκα και μετά στον εργασιακό της ρόλο.

Αντίθετα, σε περιβάλλοντα όπου κυριαρχούν γυναίκες, στα γυναικεία επαγγέλματα - π.χ. αεροσυνοδοί, ο ρόλος ο εργασιακός έχει πολλά στοιχεία από το γυναικείο ρόλο - στην συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να είναι το στοιχείο της μητρικής φροντίδας. Σε άλλα επαγγέλματα, όπως οι ηθοποιοί ή οι σερβιτόρες, ο εξωτερικός, παίρνει το επάγγελμα ένα στοιχείο σεξουαλικότητας. (Αυτό σημαίνει ότι για να εξασκήσει κάποιος το επάγγελμα αυτό, πρέπει να έχει μία ανάλογη εξωτερική εμφάνιση) (Μαγγανάρα 1992, β).

Σ' αυτά λοιπόν τα περιβάλλοντα - όπου επικεφαλής υπάρχει ήθως ένας άνδρας η σεξουαλική παρενόχληση δεν γίνεται τόσο ιθιτή από τη γυναίκα. Καταρχήν γιατί έχει ενστερνιστεί πολύ παραδοσιακό γυναικείο ρόλο και είναι γι' αυτήν πιο ιαντικός από τον εργασιακό της ρόλο. Ο δεύτερος λόγος είναι μια τέτοια συμπεριφορά απευθύνεται σ' όλο το επάγγελμα που ως είπαμε έχει στοιχεία του γυναικείου ρόλου. Η γυναίκα δηλαδή πιστεύει ότι πρέπει και να είναι ωραία ντυμένη, γιατί αυτό είναι μέρος του ρόλου της.

Στα μη παραδοσιακά γυναικεία επαγγέλματα δεν συμβαίνει αυτό. Ως οι άντρες φέρονται στη γυναίκα σαν γυναίκα. Αυτό όμως δεν ιαίνει ότι για να μπει μια γυναίκα στο αντροκρατούμενο αυτό επάγγελμα θα κοιτάξουν πρώτα την εμφάνισή της. Αντίθετα θα ιαθμίσουν πρώτα τα προσόντα της.

Έτσι από την έρευνα φαίνεται ότι γυναίκες που εργάζονται σε περιβάλλοντα όπου υπάρχει ίση αριθμητική αντιπροσώπευση γυναικών ι αντρών αναφέρουν το μικρότερο αριθμό περιπτώσεων σεξουαλικής παρενόχλησης στο πλαίσιο της εργασίας τους.

Τέλος ενδιαφέροντα είναι τα αποτελέσματα της ερώτησης "αν ο οϊστάμενός σας, σας παρενοχλούσε σεξουαλικά παρά την επιθυμία σας, πως θα αντιδρούσατε" οι γυναίκες απάντησαν κατά μεγάλο ποσοστό - πάνω από 82% - ότι η αντίδρασή τους θα ήταν η αποφασιστική αντίκρουση.

Εξίσου ενδιαφέροντα στοιχεία αποκαλύπτει και η μικρή - μη αντιπροσωπευτική - έρευνα που διεξήχθη από τις σπουδάστριες, τα αποτελέσματα της οποίας καταγράφονται στη συνέχεια της εργασίας. Στον επίλογο αυτού του κεφαλαίου θίγεται σε αδρές γραμμές και θέμα της σεξουαλικής παρενόχλησης των ανδρών. Ένα πρόβλημα

πικτό και εξίσου σοβαρό αφού προσβάλλει την ανθρώπινη υπόσταση, το οποίο μπορεί απλώς και μόνο να σκιαγραφηθεί αφού υπάρχουν όμα λιγότερες έρευνες.

Σύμφωνα με έρευνα που επικαλείται ο Οδηγός για την Εφαρμογή Κώδικα πρακτικής της επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο 1993, σελ.19 -) τεκμηριώνεται "ότι ένας μικρότερος πλην όμως σημαντικός αριθμός ανδρών διαμαρτύρεται για σεξουαλική παρενόχληση από γυναίκες ή άλλους άνδρες. Τα πορίσματα αυτά είναι τόσο έντονα που δεν μπορούν να αγνοηθούν". (Council of Europe, 1991).

Είναι αλήθεια ότι η μορφή της σεξουαλικής παρενόχλησης ανδρών από γυναίκες συνήθως διαφέρει από την παρενόχληση γυναικών από άνδρες. Είναι πολύ πιθανότερο να έχει τη μορφή υπερβολικού παράγματος ή εκβιασμού παρά έκκλησης για ερωτική συγκατάθεση. Γιούτοις η έρευνα δεν υποστηρίζει την άποψη ότι η σεξουαλική παρενόχληση δεν παρουσιάζει ομοιότητα με τη σεξουαλική παρενόχληση ανδρών. Αντιθέτως όπως αναφέρεται οι γυναίκες είναι πιθανότερο να υποστούν σεξουαλική παρενόχληση και οι άντρες που είναι πιθανότερο να υποστούν σεξουαλική παρενόχληση έχουν κοινό γνώρισμα ότι ενδεχομένως έχουν ένα χαρακτηριστικό το οποίο τους κάνει συγκριτικά ανίσχυρους και ευπρόσβλητους στην παρενόχληση.

Συγκεκριμένα σύμφωνα με τον Louis (1989) στη Γαλλία, το 21% των Γάλλων ανδρών και γυναικών ηλικίας 18 ετών και άνω είχαν προσωπική εμπειρία παρενόχλησης.

Το 9% των εργαζόμενων γυναικών είχαν αντιμετωπίσει, σε μεγάλο βαθμό δυσάρεστες καταστάσεις. Ένα επιπλέον 6% των γυναικών υπήρξαν μάρτυρες παρενόχλησης. 6% των ανδρών υπήρξαν επίσης μάρτυρες παρενόχλησης (Louis Harris poll Γαλλία).

Το 19% των ανδρών που συμμετείχαν στην γραπτή έρευνα θάβονται ότι έχουν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση. Αναφέρουν όμοιες εμπειρίες με αυτές των γυναικών.

Επειδή τα ανδρικά θύματα εξαρτώνται σπανίως από το δράστη παρενόχλησης, η εμπειρία είναι λιγότερο τραυματική και θεωρείται λιγότερο καταπιεστική. Τα ανδρικά θύματα επιτυγχάνουν καλύτερα αποτελέσματα προστατεύουν τους εαυτούς τους από περαιτέρω παρενόχληση. Αναφέρουν λιγότερες ψυχοσωματικές βλάβες, καθώς και λιγότερες αρνητικές συνέπειες για την επαγγελματική τους κατάσταση από τα θύματα γυναικεία θύματα.

WOMEN
HAVE
NO
SENSE OF
HUMOUR!

ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΑΝΟΝΙΚΑ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η μείωση της επαγγελματικής αξίας και η προσβολή της εν γένει προσωπικότητας και της ηθικής υπόστασης είναι συχνά φαινόμενα που παρατηρούνται μέσα στους κύκλους που εργάζονται γυναίκες. Η Ελληνική Νομοθεσία παρέχει προστασία στις γυναίκες σε αυτές τις περιπτώσεις με γενικές όμως διατάξεις που υπάρχουν διάσπαρτες είτε στον Αστικό είτε στον Ποινικό Νόμο είτε σε ειδικότερους νόμους.

Η προσέγγιση του συγκεκριμένου θέματος της παρενόχλησης στους χώρους εργασίας από πλευράς αντιμετώπισής του από την ισχύουσα νομοθεσία στην Ελλάδα συναντά κάποια προβλήματα όπως:

* Δεν υπάρχει στην Ελληνική Νομοθεσία ο όρος αυτός σαν νομική έννοια, προσδιορισμένη από τον νομοθέτη ή ερμηνευμένη από τη νομολογία των δικαστηρίων.

* Απαιτείται να εξετασθεί η πραγματική έννοια του όρου και η κατάσταση της ώστε να γίνει δυνατή η υπαγωγή των περιστατικών που χαρακτηρίζονται ως "παρενόχληση" στον ισχύοντα Κανόνα Δικαίου και τις διατάξεις που βρίσκονται διάσπαρτες σε διάφορους νόμους.

Αυτές είναι αναλυτικότερα:

- Εάν με την πράξη του ο εργοδότης προσβάλλει την προσωπικότητα της εργαζόμενης και η πράξη αυτή είναι παράνομη ή αποτελεί καταχρηστική άσκηση διευθυντικού δικαιώματος τότε η θιγόμενη μπορεί να ζητήσει την καταδίκη του εργοδότη σε καταβολή χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης (άρθρα 281, 57, 59, 14 Α.Κ.) αλλά και την άρση της προσβολής και την παράλειψή της στο μέλλον.

- Αν η συμπεριφορά του εργοδότη είναι τέτοια που να εξαναγκάσει σε παραίτηση τη γυναίκα (έμμεσης διάκρισης λόγω φύλου), τότε αυτή αφού αποδείξει αυτόν τον εξαναγκασμό δικαιούται να απαιτήσει μισθούς υπερημερίας μέχρις ότου ο εργοδότης καταγγείλει τη σύμβαση εργασίας και καταβάλει την ανάλογη αποζημίωση (άρθρα 200, 288, 349, 351, 656 Α.Κ.).

- Αν η συγκεκριμένη πράξη που υφίσταται η γυναίκα χαρακτηρίζεται από τον νόμο σαν ποινικό αδίκημα τότε απειλείται με ποινές όπως αυτές ειδικότερα προβλέπονται για κάθε πράξη.

Έτσι στον Ποινικό Κώδικα περιγράφονται διάφορα αδικήματα, όπως:

- Αν δημόσιος υπάλληλος ενεργήσει ασελγή πράξη σε πρόσωπο που βρίσκεται σε υπηρεσιακή εξάρτηση, κάνοντας κατάχρηση αυτής της θέσης τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους (343 Π.Κ.). Η αντίστοιχη διάταξη για τον ιδιωτικό τομέα δεν υπάρχει.

- Όποιος με ασελγείς χειρονομίες ή προτάσεις που αφορούν ασελγείς πράξεις προσβάλλει βάνουσα την αξιοπρέπεια του άλλου στο πεδίο της γενετήσιας ζωής του τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή χρηματική ποινή (άρθρο 337 Π.Κ. το οποίο τροποποιήθηκε με το Ν. 1419/84).

- Πιθανόν η πράξη να συνιστά το αδίκημα της εξύβρισης με ή χωρίς έργα ή και άλλα αδικήματα όπως απειλή, εκβίαση, άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής βίας, τα οποία καλύπτονται νομοθετικά στα άρθρα 361, 361 Α, 330, 385 Π.Κ.

Η πρακτική δυσκολία στη δίωξη του δράστη για τα παραπάνω εγκλήματα είναι ότι τα περισσότερα διώκονται κατ' έγκληση, δηλ. έπει να τον μηνύσει η γυναίκα. Αυτή η δυσκολία έχει αρθεί μόνο στην περίπτωση βιασμού με τον Ν 1419/84 όπου την δίωξη του δράστη αναλαμβάνει η Εισαγγελική Αρχή μόλις λάβει γνώση από οποιονδήποτε της τέλεσης του αδικήματος.

Γίνεται αντιληπτό ότι η νομολογία των Δικαστηρίων και οι νικές διατάξεις νόμων με τις οποίες καλύπτεται το θέμα της παρενόχλησης των γυναικών στους χώρους δουλειάς δεν δίνουν λύση στο πρόβλημα. 'Ισως γι' αυτό δεν υπάρχουν και δικαστικές οφάσεις για τέτοιες περιπτώσεις. Οι γυναίκες προσφεύγουν στα δικαστήρια για άλλες αιτίες (π.χ. μη προαγωγή, απόλυση κλπ.) και τότε όχι σε μεγάλο ποσοστό και που ενδεχόμενα να υποκρύπτουν σεξουαλικές παρενοχλήσεις (Αγαλλοπούλου, 1992).

Η διαδικασία όμως στο Δικαστήριο, με την παρουσία πολλές φορές ακροατηρίου, το πρόβλημα της απόδειξης των ισχυρισμών της γυναίκας βαρύνει την ίδια, τη δυσκολία ανεύρεσης μαρτύρων (η παρενόχληση συνήθως γίνεται χωρίς την παρουσία μαρτύρων) αποτελούν σοβαρούς ανασταλτικούς παράγοντες για την προσφυγή στο δικαστήριο. Επίσης ο φόβος απόλυσης, οι επιπτώσεις στην επαγγελματική εξέλιξη, οι κοινωνικές προκαταλήψεις για τη θέση της γυναίκας στην αγορά εργασίας και στους χώρους δουλειάς και η ενοποίηση του προβλήματος στο οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον είναι μερικοί λόγοι ακόμη που εμποδίζουν τις γυναίκες να προσφύγουν στα Δικαστήρια (Τσολακίδου, 1992).

Αναγνωρίζοντας ότι η σεξουαλική παρενόχληση αποτελεί μια ανάρπестη και αναπόφευκτη όψη της επαγγελματικής τους ζωής για εκατομμύρια γυναίκες στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, συστάθηκε από την

Κοινωνία επιτροπή υπεύθυνη να ασχοληθεί με το θέμα.

Ουσιαστικά το ψήφισμα του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 1990 η Σύσταση της Επιτροπής της 27ης Νοεμβρίου 1991 αντιπροσωπεύουν την τελευταία φάση της αύξησης της συνειδητοποίησης σ' ολόκληρη την Κοινωνία του προβλήματος της σεξουαλικής παρενόχλησης κατά την εργασία.

Το ψήφισμα του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 1990 για την προστασία της αξιοπρέπειας των γυναικών και των ανδρών στην εργασία καλεί την Επιτροπή να καταρτίσει έναν κώδικα πρακτικής. Πράγματι, ο κώδικας πρακτικής επισυνάφθηκε σε ψήφισμα της Επιτροπής (Council of Europe, 1991).

Ο στόχος είναι να εξασφαλιστεί η πρόληψη οποιασδήποτε σεξουαλικής φύσεως παρενόχλησης και, στην περίπτωση που παρουσιαστεί κάποιο κρούσμα, να εξασφαλιστεί ότι είναι δυνατόν να εφαρμοστούν εύκολα οι κατάλληλες διαδικασίες για την αντιμετώπιση του προβλήματος και την αποφυγή της επανάληψής του. Ο κώδικας επιζητά λοιπόν να ενθαρρύνει την ανάπτυξη και εφαρμογή πολιτικής και πρακτικών που θα προβλέπουν εργασιακά περιβάλλοντα χωρίς σεξουαλικές παρενοχλήσεις και στα οποία οι γυναίκες και οι άνδρες θα σέβονται αμοιβαία την ανθρώπινη ακεραιότητα.

Ο κώδικας συνιστά στους εργοδότες να υιοθετήσουν "διπλή" στρατηγική. Χρειάζεται δράση για την προστασία των εργαζομένων από τον κίνδυνο σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία και επίσης χρειάζεται δράση για την παροχή μηχανισμών αντιμετώπισης του προβλήματος όταν προκύπτει.

Σκοπός του Κώδικα είναι να δοθεί πρακτική καθοδήγηση σε εργοδότες, συνδικαλιστικές οργανώσεις και εργαζόμενους για την προστασία της αξιοπρέπειας των ανδρών και των γυναικών κατά την

ασία. Ο κώδικας θα πρέπει να εφαρμόζεται τόσο στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα και οι εργοδότες να ενθαρρύνονται να ακολουθούν τις συστάσεις που περιέχονται στον κώδικα κατά τρόπο αρμόζοντα στο μέγεθος και στη δομή της επιχείρησής τους. (ΠΩΣ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΕΤΕ ΤΙΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ἘΡΓΑΣΙΑΣ, Οδηγός για την εφαρμογή του κώδικα πρακτικής της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, 1993)

Σε πολλές περιπτώσεις, οι μικρές επιχειρήσεις θα πρέπει να εφαρμόσουν τις συστάσεις του Κώδικα σε πρακτικά θέματα, δομμένων των πόρων τους. Θα πρέπει να εξεταστεί η συνεργασία, που είναι απαραίτητο, με άλλες επιχειρήσεις της ίδιας μηχανικής δραστηριότητας ή τοποθεσίας.

Οι περιορισμένοι πόροι κάνουν το ρόλο της διοίκησης πάρα πολύ σημαντικό. Η σχέση μεταξύ της διοίκησης και του εργατικού προσωπικού είναι σχετικά στενή και γνωρίζουν ο ένας τον άλλο. Εξαιτίας τούτων, η διοίκηση γνωρίζει πολύ καλά τι συμβαίνει στην επιχείρηση και κατά συνέπεια είναι σε καλύτερη θέση να αναλάβει άμεση δράση σε περίπτωση σεξουαλικής παρενόχλησης.

Εντούτοις, πρέπει να σημειωθεί ότι η δράση που απαιτείται για την επίτευξη κάθε στόχου είναι διαφορετική.

Για την ελαχιστοποίηση του κινδύνου εμφάνισης σεξουαλικής παρενόχλησης, απαιτείται στρατηγική κατάρτισης και επικοινωνίας. Στην περίπτωση που εμφανισθεί κάποιο κρούσμα σεξουαλικής παρενόχλησης, θα πρέπει να υπάρχουν αποτελεσματικές διαδικασίες αποφυγής και παροχής συμβουλών.

5. ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Κλείνοντας αυτό το μεγάλο κεφάλαιο του προβλήματος της σεξουαλικής παρενόχλησης, συνοψίζονται τα μέτρα - προτάσεις που πιθανόν θα συνέβαλαν στην ευαισθητοποίηση γύρω από το θέμα και την έγκαιρη και έγκυρη αντιμετώπισή του. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται στις προτάσεις που διατυπώθηκαν στο συνέδριο "Η Σεξουαλική Παρενόχληση στο χώρο Εργασίας", Αθήνα, 19/20 Ιανουαρίου 1994.

1. Οι εργοδότες θα πρέπει να εκδώσουν διακήρυξη πολιτικής στην οποία θα δηλώνεται ρητά ότι όλοι οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα να τυγχάνουν αξιοπρεπούς μεταχείρισης, ότι η σεξουαλική παρενόχληση κατά την εργασία δεν θα είναι επιτρεπτή ή ανεκτή.

2. Αυτή η διακήρυξη θα πρέπει να διασαφηνίζει τι θεωρείται κατάλληλη συμπεριφορά κατά την εργασία. Συνίσταται στη διακήρυξη να επιβάλλεται η υποχρέωση στους διευθυντές να λαμβάνουν μέτρα για την εξασφάλιση της συμμόρφωσης προς αυτή.

3. Θα πρέπει στη διακήρυξη να επεξηγηθεί η διαδικασία που θα πρέπει να ακολουθούν οι εργαζόμενοι όταν υπόκεινται σε σεξουαλική παρενόχληση κατά την εργασία, ώστε να τους παρέχεται βοήθεια και να προσδιορίζεται προς ποιόν θα πρέπει να απευθυνθεί με καταγγελία τους. Θα πρέπει επίσης να προσδιοριστεί ότι θα λαμβάνονται τα κατάλληλα πειθαρχικά μέτρα κατ'εκείνων των εργαζομένων που θα κριθούν ένοχοι σεξουαλικής παρενόχλησης.

4. Η κοινοποίηση αυτής της διακήρυξης της πολιτικής θα νίσει τη δέσμευση της διεύθυνσης για εξάλειψη της σεξουαλικής παρενόχλησης και προώθησης ενός κλίματος μέσα στο οποίο δεν θα ίσκει θέση τέτοιου είδους συμπεριφορά.

5. Ένα σημαντικό μέτρο εξασφάλισης ότι η σεξουαλική παρενόχληση δεν θα λαμβάνει χώρα και ότι, αν λάβει, το πρόβλημα θα λυθεί αποτελεσματικά, είναι η πρόβλεψη κατάρτισης για ευθύνοντες και επόπτες. Μια τέτοια κατάρτιση θα στοχεύει στον τοπισμό των παραγόντων που συμβάλλουν στη δημιουργία ενός γασιακού περιβάλλοντος απαλλαγμένου σεξουαλικής παρενόχλησης και στην εξοικείωση των συμμετεχόντων με τις ευθύνες τους σύμφωνα με την πολιτική του εργοδότη και ως προς οποιαδήποτε προβλήματα ενδέχεται να αντιμετωπίσουν.

Θα αποτελούσε επίσης καλή πρακτική η παράθεση πληροφοριών σχετικά με την πολιτική του οργανισμού σχετικά με τη σεξουαλική παρενόχληση και τις διαδικασίες αντιμετώπισής της ως μέρος των παράλληλων προγραμμάτων εγκατάστασης και κατάρτισης των αλλήλων.

6. Ουσιαστικός μπορεί να είναι σ'αυτές τις περιπτώσεις ο ρόλος του/της Κ.Α. ο οποίος ως γνωστόν αποτελεί τον συνδετικό κρίκο της επιχείρησης και των εργαζομένων. Κατόπιν συνεργασίας τους εργοδότες μπορεί να αναπτύξει δράση σε πολλαπλά επίπεδα. Έχοντας την κατάλληλη κατάρτιση σχετικά με την καλύτερη μέθοδο αντιμετώπισης των προβλημάτων μπορεί να παρέχει συμβουλές και συνδρομή στους εργαζόμενους που υφίστανται σεξουαλική παρενόχληση και παράλληλα να είναι αρμόδιος να βοηθά στην επίλυση του προβλήματος. Σ'ένα ευρύτερο επίπεδο παρέμβασης να

να είναι υπεύθυνος για την ευαισθητοποίηση και κατάρτιση σε θέματα
βιολογικής, συμπεριλαμβανομένης και της αντιμετώπισης της
σεξουαλικής παρενόχλησης στελεχών και εκπροσώπων συνδικαλιστικών
οργανώσεων ώστε να υπάρξει μια πραγματικά ευρύτερη κινητοποίηση
πέρα από παρόμοια θέματα.

7. Αξιόλογη βοήθεια επίσης θα μπορούσε να προσφερθεί αν
στρέφονταν στις γυναικείες οργανώσεις να έχουν το δικαίωμα
δικαστικής αγωγής στις δίκες για σεξουαλική βία για την προστασία
της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

8. Τέλος απαραίτητη κρίνεται και η επαρκής κατάρτιση στους
αξιωματικούς της αστυνομίας σχετικά με αυτά τα αδικήματα ώστε να
αλλάξει γενικά η νοοτροπία. Να υπάρχουν επίσης γυναίκες
αστυνομικοί στις οποίες να μπορούν να στρέφονται ευκολότερα οι
γυναίκες.

ΕΦΑΛΛΙΟ V

1. Η ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Ο Καζαντζάκης γράφει στην "Αναφορά του Γκρέκο", ... "Όσο κι αν ρητορεύει το μυαλό και αποδειχνει τη γυναίκα ισότιμη, ισόψυχη με τον άντρα, μέσα μου η παμπάλαιη καρδιά, η αφρικάνα που καταφρονάει και δε θέλει το φραγκεμένο νου, αποδιώχνει τη γυναίκα, δεν της έχει εμπιστοσύνη... στολίδι μονάχα του αντρός η γυναίκα και πιά συχνά αρρώστεια και ανάγκη".

Η παμπάλαιη καρδιά η αφρικάνα, μοιάζει πως κυριαρχεί ακόμη στον τόπο μας. Όλα τα μέσα ενημέρωσης προβάλλουν και τονίζουν την εικόνα της "γυναίκας-στολίδι", που επιδιώκει να ενδυναμώσει τα χαρακτηριστικά της θηλυκής της γοητείας. Η διαφήμιση κτηρίζεται σ'αυτά για να διαθέσει τα κατάλληλα προϊόντα.

Σύμφωνα με την Φέντον-Χαρβάτη Νίτσα (1979, σελ.8) "το πρότυπο αυτό της γυναίκας εξυπηρετεί πολλά: νομιμοποιεί την κρατούσα κατάσταση - νοοτροπία, επιβεβαιώνει την υπεροχή του άλλου φύλου, λειτουργεί τον ανδρισμό του. Από θέση ισχύος λοιπόν η ανδροκρατική μας κοινωνία αντιμετωπίζει τη γυναίκα, όπως τη θέλει να'ναι: εξάρτημα τον άντρα. Το οξύμωρο στην περίπτωση είναι ότι, ενώ προβάλλεται η γυναίκα - εξάρτημα, σεξουαλικό αντικείμενο, σύγχρονα αποτελεί πηγή αστείρευτη για σκωπτικά λόγια, για ταπεινωτικά ευφυσολογήματα σχετικά με τη νοημοσύνη της και την ελαφρότητα του χαρακτήρα της. Ο ρόλος που της έχει επιβληθεί παρουσιάζεται σα δική της επιλογή ή σαν προσδιορισμός από τη φύση."

Η Κων/να Πανταζή - Τζίφα (1984) αναφέρει μέσα στο βιβλίο της "θέση της γυναίκας στην Ελλάδα" πως οι εικόνες που μας τακλίζουν στους δρόμους, στα περιοδικά, στην τηλεόραση οβάλλουν περισσότερο τη γυναίκα - αντικείμενο, τη γυναίκα - καταναλώτρια, δηλαδή τη γυναίκα στις λιγότερο ανθρώπινες και λιγότερο παραγωγικές της δραστηριότητες. Στη χώρα μας, η βιομηχανία της διαφήμισης εμπνέεται τις περισσότερες φορές, από πιο εξεζητημένα αμερικανικά πρότυπα και απομακρύνεται όλο και περισσότερο από την πραγματικότητα, μεταφέροντας μια φαινομενική πραγματικότητα και δημιουργώντας "μοντέλα" που επιβάλλουν και απομορφώνουν τα άτομα και το περιβάλλον τους, σύμφωνα με τα κριτήρια αξιών κατάλληλων για τη βιομηχανική επικοινωνία. Επιβάλλει μιά εικόνα που ενθαρρύνει τα άτομα στους στερεότυπους ρόλους τους. Από την κουζίνα στο σαλόνι, από το μπάνιο στην εσβητοκάμαρα, η "γυναίκα - ρεκλάμα", κάνει όλες τις οικιακές εργασίες ή μεταμορφώνεται σε "πλάσμα - ονείρου" - σε αργόσχολη και διαθέσιμη γόησσα.

Όταν παρουσιάζονται ταυτόχρονα άντρας και γυναίκα στη διαφήμιση ή στα διάφορα "σήριαλς" (ελληνικά και ξένα), παρουσιάζονται με τρόπο που να τονίζεται αφενός ο διαχωρισμός μεταξύ των δύο φύλων και αφετέρου η παραδοσιακή ιεραρχία του άντρα. Η γυναίκα παρουσιάζεται σε κατώτερους ρόλους, αντίθετα με τον άντρα που ακόμα και η μεγαλύτερη σωματική του διάπλαση συμβολίζει το ανώτερο στάτους (status) που ο ίδιος έχει καθώς και τον προστατευτικό ρόλο που παίζει σε σχέση με τη γυναίκα στα διάφορα επίπεδα: οικογενειακό, σεξουαλικό, επαγγελματικό.

("Ο αγώνας της Γυναίκας", 1980, σελ.9)

Συμπερασματικά, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης - Τηλεόραση, Ραδιόφωνο, Κινηματογράφος, Περιοδικά, Εφημερίδες - παρουσιάζουν τη συνήθως σε ρόλους υποτιμητικούς, κατώτερους από αυτούς άντρα, τη μειώνουν και την οδηγούν σε ένα συνεχή και ασώπητο ψυχολογικό βιασμό.

1. Ο Ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης όσον αφορά τη Διαμόρφωση του Γυναικειού Προτύπου

Μία ομάδα συνήθως από δημοσιογράφους και κριτικούς - θεωρεί τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης υπεύθυνα για πολλά κοινωνικά προβλήματα. Τα βλέπει περισσότερο σαν αίτια, σαν παράγοντες πρόοδος που κατευθύνουν το κοινωνικό σύνολο. Μια άλλη κατηγορία συνήθως από μελετητές και επιστήμονες - βλέπει, αντίθετα τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, όχι σαν αίτιο αλλά σαν αποτέλεσμα. Θεωρεί ότι καθρεφτίζουν την κοινωνία, πως απλά αναπαράγουν - και να είναι υπεύθυνα γι'αυτήν, όσο ο καθρέφτης για το πρόσωπό μας. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Καθρεφτίζουν και Επηρεάζουν. Είναι και Αποτέλεσμα και Αίτιο. Παράγουν και Αναπαράγουν. (Δήμου Κος, 1985)

Τα πορίσματα του Ψηφίσματος του Συμβουλίου της Ευρώπης της 1ης Μάη 1991, κατέδειξαν πως "οι φορείς των μέσων ενημέρωσης ενισχύουν τη δύναμη που αποδίδεται σ'αυτά με το επιχείρημα ότι έχουν έχει αποδειχθεί επιστημονικά η ύπαρξη κάποιας σχέσης ανάμεσα στο περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης και τα πρότυπα κοινωνικής συμπεριφοράς και ότι τα μέσα ενημέρωσης αποτελούν απλώς τον

ισθρέφτη" της κοινωνίας. Εφόσον το φύλο αποτελεί στην κοινωνία
καθοριστικό παράγοντα για την απόκτηση οικονομικής ή
πολιτικής δύναμης, τα μέσα ενημέρωσης προφανώς αντικατοπτρίζουν
προβάλλουν μιά δομή εξουσίας στην οποία οι γυναίκες κατέχουν
μικτερεύοντα ρόλο." (Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτή-
των, 1991, σελ.4)

Σύμφωνα με παλαιότερα τεύχη του Περιοδικού Γυναίκες της
Ευρώπης "τα μέσα ενημέρωσης" αποτελούν συχνά ανυπέρβλητο εμπόδιο
στην επίτευξη της ισότητας ανδρών και γυναικών. Από τον πρώτο
πλάσ χρόνο της έκδοσής του (1978) το περιοδικό ασχολήθηκε με
έκφορες ενέργειες που είχαν αναλάβει οι γυναίκες στο Βέλγιο, τη
Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιρλανδία και την Ιταλία προκειμένου να
αλλάξουν και να αμφισβητήσουν την περιορισμένη εικόνα που
προσδίδουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για τη γυναίκα αλλά και
τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία. Δέκα χρόνια αργότερα "η
επιβολικά παραδοσιακή εικόνα της γυναίκας" στα μέσα ενημέρωσης
επιμένει σταθερά στην ημερήσια διάταξη, και το 4ο Ευρωπαϊκό
Κέντρο των Ενώσεων των Γυναικών τονίζει ότι η "ανησυχητική
προυσία στερεοτύπων" στα προγράμματα των μέσων ενημέρωσης
αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην επίτευξη προόδου στον τομέα αυτό
(Γυναίκες της Ευρώπης, αρ. 52, 1988)

Οι υποθέσεις που διατυπώνονται σχετικά με την ισχύ των μέσων
ενημέρωσης και τις επιπτώσεις της είναι προφανείς αν ληφθούν
υπόψη οι πολιτικές που ασκούνται για τον έλεγχο των μέσων
ενημέρωσης, από την κυβέρνηση κάθε κράτους, και οι αποφάσεις που
λαμβάνονται στα πλαίσια των ίδιων των μέσων ενημέρωσης - για
παράδειγμα σχετικά με την τήρηση μετριοπαθούς στάσης, το αν θα
θέλει να δημοσιευτεί ή να μεταδοθεί κάποιο συγκεκριμένο θέμα

ι ούτω καθεξής. Επιπλέον, παρ' όλο που (ή ακόμη λόγω του ότι) ιδιώκουν να είναι ουδέτερα και αντικειμενικά, τα μέσα ημέρωσης συνήθως "αντικατοπτρίζουν", προστατεύουν και προωθούν ενεργητικά ή παθητικά - τα συμφέροντα αυτών που διαθέτουν γαλύτερη οικονομική και πολιτική δύναμή στην κοινωνία. Η δομή ουσίας που επικρατεί σε κάθε κοινωνία, φυσικά, αναπαράγεται ι στο εσωτερικό των μέσων ενημέρωσης, με αποτέλεσμα να οστίθεται ένα ακόμη στάδιο στην πολύπλοκη διαδικασία μέσω της οσίας τα μέσα ενημέρωσης νομιμοποιούν ορισμένες μόνο όψεις της ραγματικότητας". (Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 91)

Ο Δήμου Νίκος (1985) γράφει σε μια έρευνά του, πως το γαλύτερο ποσοστό της παραφιλολογίας γύρω από τα Μέσα Μαζικής ημέρωσης παραγνωρίζει τη διαλεκτική της παραγωγής και απαγωγής. Περιορίζεται στο να κρίνει (και να επικρίνει) τα σα (και ιδιαίτερα την Τηλεόραση) για την επίδρασή τους στο ινωτικό σύνολο και να τα θεωρεί υπεύθυνα "δια πάσα κοινωνική σον" κλπ. Χωρίς να συνειδητοποιεί πως και γι'αυτά ισχύει ο ίχος της Γαλάτειας Καζαντζάκη:

"Καθρέφτης σου είμαι κοινωνία - και σου μοιάζω". Σύμφωνα με συμπεράσματα άλλων ερευνών, συνεχίζει ο Δήμου Νίκος (1985), η έση αναπαραγωγής είναι η καθοριστική. Τα Μέσα Μαζικής ημέρωσης είναι περισσότερο αναμεταδότες παρά πομποί. Πιό πολύ θρεφτίζουν παρά διαμορφώνουν. Οι δυνατότητες να επηρεάσουν ριορίζονται μέσα στα όρια που θέτει η ήδη δεδομένη κοινωνική αγματικότητα. Μπορούν να ενεργοποιήσουν και να ενισχύσουν άρχουσες τάσεις - αλλά δεν μπορούν να δημιουργήσουν καινούρ- ες, ούτε να ανατρέψουν καταστάσεις.

"Παρ'όλο που είναι δύσκολο να υποστηρίξει κανείς ότι τα μέσα ενημέρωσης μπορούν, στο σύνολό τους, να επιφέρουν μεγάλες αλλαγές στην κοινωνία, είναι εξίσου δύσκολο να αρνηθεί κανείς ότι, εφόσον τα μέσα ενημέρωσης προσπαθούν να αποσπάσουν την προσοχή του κοινού και να επιτύχουν υψηλή ακροαματικότητα και τηλεθέαση, θα πρέπει να "ακολουθούν" σε γενικές γραμμές τις κοινωνικές εξελίξεις". (Γυναίκες της Ευρώπης, 1988, σελ.10).

Η αποτελεσματικότητα των μέσων μαζικής ενημέρωσης, τόσο στη διαμόρφωση όσο και στην αλλαγή της κοινής γνώμης, είναι ένα επίκαιρο ζήτημα στις σύγχρονες κοινωνίες. Γεγονός είναι ότι αποτελούν ένα ισχυρό μέσο για τη διαμόρφωση των στάσεων.

Ο σύγχρονος άνθρωπος, κυρίως στα αστικά κέντρα βομβαρδίζεται καθημερινά από τους παχείς μαύρους τίτλους των ποικίλων ημερίδων, από τα άρθρα σε περιοδικά, από τα ποικίλα βιβλία και από τα διάφορα προγράμματα του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης. Το γεγονός ότι οι εκφωνητές του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης είναι ανωνύμα πρόσωπα, δεν τα εμποδίζει να παίζουν έναν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Σύμφωνα με τον κοινωνιολόγο Γεώργιο Δημήτρη "για να εξεταστεί η επιρροή των μέσων μαζικής ενημέρωσης στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης θα πρέπει να σημειωθεί η διαφορά μεταξύ διαμόρφωσης και αλλαγής των στάσεων. Με τη διαμόρφωση, εννοείται η διαμόρφωση νέων στάσεων σε άτομα στα οποία το άτομο δεν είχε συγκεκριμένες στάσεις. Με την αλλαγή, εννοείται ότι το άτομο είχε μια στάση και η προσπάθεια αλλαγής απευθύνεται στην αντικατάσταση της στάσης από μία νέα". (Κοινωνική Ψυχολογία, Τόμος Α', 1990).

Για παράδειγμα αν οι διαφημίσεις προβάλλουν κάποιο προϊόν, το επιθυμητό αποτέλεσμα θα είναι η αλλαγή των στάσεων των

κοκυριών με την επακόλουθη αλλαγή της συμπεριφοράς τους, αφού τρέξουν να αγοράσουν το προϊόν αυτό. Επίσης εάν η τηλεόραση ή το ραδιόφωνο παρουσιάζουν μία κυβερνητική πολιτική, το αναμενόμενο αποτέλεσμα θα είναι η διαμόρφωση ή η αλλαγή των στάσεων του λαού προς των επιθυμητή κατεύθυνση.

"Η αλλαγή των στάσεων σε κοινωνίες όπου υπάρχει πολυφωνία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν είναι τόσο εύκολη. Ο Klapper καταλήγει στο συμπέρασμα ότι "σύμφωνα με τα αποτελέσματα κλίτων ερευνών, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας απλώς ενισχύουν τις υπάρχουσες στάσεις, γνώμες και συμπεριφορές των ατόμων". Παρά το γεγονός ότι το άτομο δεν προσέχει τα μηνύματα που είναι ασύμφωνα με τις προβλεπόμενες από τη θεωρία της γνωστικής ασυμφωνίας του Festinger, με τις υπάρχουσες στάσεις του. Αντιθέτως το άτομο προσέχει ιδιαίτερα τα σύμφωνα με τις υπάρχουσες στάσεις του μηνύματα." (Κοινωνική Ψυχολογία, Τόμος Α', 1990, σελ.174).

Ο ερευνητής Δήμου Νίκος (1985, σελ.181) αναφέρει στην έρευνά του, πως αν κάποιο Μέσο τολμήσει να βγει έξω από τα όρια του "ακαδεκτού", αν προσπαθήσει να ανατρέψει κρατούσες αντιλήψεις, να αιφνιδιαστεί ή να ξενίσει, το κοινό έχει πολλούς τρόπους να αντισταθεί. Ο πιο απλός (παθητικός) τρόπος είναι η ψυχολογική άρριψη. Οτιδήποτε προκαλεί μια γνωστική παραφωνία (cognitive dissonance) και απειλεί το κατεστημένο των απόψεων, απλώς δεν απολαμβάνεται".

Η παρουσίαση της γυναίκας μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι πολύ σημαντική. Η επίδρασή τους παίζει μεγάλο ρόλο στη διαμόρφωση των στάσεων των παιδιών και βοηθάει στη διαίωνιση των στερεοτυπικών ρόλων. Παράλληλα προς τον οικογενειακό πυρήνα, τα παιδιά δέχονται από τη μια μεριά την επιρροή του σχολικού

ειβάλλοντος και από την άλλη των μέσων ενημέρωσης (Αλεξίου Λ., 90)

Τα όσα προαναφέρονται οδηγούν στο συμπέρασμα πως η επιρροή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης πάνω στα άτομα είναι μεγάλη και ο ρόλος τους καθοριστικός για τη διαμόρφωση και αλλαγή των ανθρώπινων αντιλήψεων και στάσεων, αλλά και για τη διαιώνιση της παρούσας κατάστασης. Είναι εμφανές πως και στον ελληνικό χώρο, μέσα ενημέρωσης λειτουργούν ως αναμεταδότες της υπάρχουσας οροτροπίας. Για να γίνει καλύτερα κατανοητή η άνιση μεταχείριση της γυναίκας και ο "βιασμός" της, που επιτελείται μέσα από αυτά, γίνεται σκόπιμο στη συνέχεια αυτής της μελέτης, να γίνει μία σύντομη αναφορά γύρω από την εικόνα της γυναίκας, μέσα από τα διάφορα αντιπροσωπευτικά μέσα ενημέρωσης, όπως είναι η Τηλεόραση και ο Τύπος (περιοδικά, εφημερίδες), σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί από τον ελληνικό και ευρωπαϊκό χώρο (Ευρωπαϊκή Ένωση).

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Σύμφωνα με τον Γεώργα (1990, σελ. 172,174)

τα διάφορα μέσα ενημέρωσης, και ιδιαίτερα η τηλεόραση, αποτελούν ένα ισχυρό μέσο για τη διαμόρφωση των στάσεων" και συνεχίζει πως "ο όρος πλύση εγκεφάλου, εκφράζει την έννοια αυτής της απόλυτης δύναμης της τηλεόρασης να διαμορφώσει μία επιθυμητή κοινωνική γνώμη".

Όμως σύμφωνα με τον Katz και άλλους "παρά τη δύναμη που φαίνεται να έχει η τηλεόραση στη διαμόρφωση των στάσεων, η αλλαγή των παγιωμένων στάσεων είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Η δήθεν απόλυτη δύναμη της τηλεόρασης, όπως παρουσιάζεται από το συμπεριφορισμό, είναι ουσιαστικά ένας μύθος".

Παρ' όλα αυτά η Τηλεόραση παραμένει ένα δυνατό Μέσο στον τομέα της ενημέρωσης και της επιρροής της πάνω στις ανθρώπινες αξίες και ιδιαίτερα στους νέους. Οι αμερικάνοι μελετητές Fiske και Hartley (1978) γράφουν μεταξύ άλλων πως η τηλεόραση δεν απρεφτίζει μόνο την υπάρχουσα κατάσταση - αλλά και τα φημιστάμενα ή υπό δημιουργίαν συστήματα αξιών. Οι ίδιοι μελετητές από συμπεράσματα ερευνών τους στις Η.Π.Α. διαπιστώνουν το γεγονός ότι οι μειονότητες έχουν καλύτερη μεταχείριση στο συμβολικό κόσμο της τηλεόρασης απ' ότι στην κοινωνία, μπορεί να αποδεικνύει ότι η φιλελεύθερη διάθεση για την κοινωνική τους ανσωμάτωση προηγείται από το κοινωνικό γεγονός - και ότι η τηλεόραση παίζει έναν ενεργητικό ρόλο σ' αυτή την κοινωνική αλλαγή:

Ωστόσο αυτό δε συμβαίνει με τις γυναίκες, γράφει ο Νίκος Τζήμου (1985), και τα συμπεράσματα ελληνικών και ευρωπαϊκών

ευνών αποδεικνύουν πως οι γυναίκες στον κόσμο της τηλεόρασης έχουν χειρότερη μεταχείριση απ' ότι οι εθνικές μειονότητες.

"Η ελληνική τηλεόραση μοιάζει να είναι πιο συντηρητική από την ελληνική κοινωνία. Αντίθετα με άλλες χώρες, όπου - όπως πιστώθηκε από έρευνες - η τηλεόρασή προπορεύεται (όσο της είναι δυνατό) και προσπαθεί να διευρύνει τις κοινωνικά αποδεκτές νόρμες. Ένα ιδιαίζον χαρακτηριστικό της ελληνικής τηλεόρασης είναι η παρελθοντολογία της. Αν ρίξει κανείς μια ματιά στη θεαματικότητα των προγραμμάτων της, βλέπει πως πρώτες προτίμηση έρχονται οι ελληνικές ταινίες και ακολουθούν τα ελληνικά σήριαλ". (Δήμου Νίκος, 1995, σελ.185)

Περίληψεις μελετών που συγκαταλέγονται στη Βιβλιοθήκη της Εθνικής Γραμματείας Ισότητας (1990), αναφέρουν πως οι ελληνικές ταινίες που γυρίστηκαν μεταξύ 1950 και 1970, αναπαράγουν τα πρότυπα γυναικών που αποδεχόταν και αναζητούσε η ευρύτερη κοινή γνώμη πριν δεκαετίες. Αλλά και τα περισσότερα ελληνικά σήριαλ αναπαράγουν παρελθόν. Τα "σοβαρά" βασίζονται στο μεγαλύτερο μέρος τους σε λογοτεχνικά έργα του 19ου ή των αρχών του 20ου αιώνα. Από την άλλη πλευρά οι επιτυχημένες σύγχρονες "μη βαρές" τηλεοπτικές εκπομπές προβάλλουν τον τύπο της αυτόνομης, ανεξάρτητης, δραστήριας, επαγγελματικά αποκαταστημένης σύγχρονης γυναίκας, που με το άψογο ντύσιμο και μακιγιάζ, σπεύδει να αποποιήσει, πάντα με το ίδιο κέφι, τις αντρικές προτιμήσεις στην οικογένεια, στην ερωτική σχέση, στη φιλία και στην κουζίνα. (Κακοποιημένη Γυναίκα, 1990).

Έτσι η ελληνική τηλεόραση καταλήγει σε καρικατούρες "πελευθερωμένων γυναικών", που όχι μόνο δεν πείθουν αλλά απογοητώνουν. Τελικά τα τηλεοπτικά σήριαλ αναπαράγουν μία τεχνητή και

τοποιομένη, παρωχημένη πραγματικότητα.

Παραδείγματα ελληνικών "σοβαρών" σήριαλ, είναι κυρίως αυτά που βασίζονται στο μεγαλύτερο ποσοστό τους σε λογοτεχνικά έργα του 19ου ή των αρχών του 20ου αιώνα όπως προαναφέρθηκε, όπως του Βόλφουλφου, του Θεοτόκη, του Καστανάκη, του Καραγάτση και άλλων. Άριστοι είναι οι "σοβαρές" σειρές που βασίζονται σε σύγχρονα έργα - είτε πρόκειται για πρωτότυπα σενάρια, ή διασκευές σύγχρονων έργων - και είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστικό πως το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών των σήριαλς αποτυγχάνει τόσο σε κριτική στάθμη όσο και σε προτίμηση του κοινού. Φυσικά μέσα σε όλα αυτά θα πρέπει να αναφερθούν και "μή σοβαρά" ελληνικά σήριαλς όπως π.χ. "Λάμψη", "Καλημέρα Ζωή", "Αναστασία", "Η Ατομία ενός Εγκλήματος", "Τμήμα Ηθών", ως τα πιο χαρακτηριστικά για τη μεγάλη θεαματικότητα που λαμβάνουν από τη μια μεριά και από την άλλη μεριά, για τη χλιδή, των προσποίηση, την αναικεία σεξουαλική εκμετάλλευση και τέλος την "άφθονη" βία που προσφέρουν.

"Όσο για τα ξένα σήριαλς" γράφει ο Δήμου Ν. (1985, σελ.187) "είναι αυτά που ανεβαίνουν σε υψηλά επίπεδα θεαματικότητας και άρα μπορούν να επηρεάζουν την ελληνική κοινή γνώμη. Τα περισσότερα από αυτά είναι έργα "φυγής" - υποθέσεις με γιγαντιάνες και πλούτη, με εξωτικά μέρη και εξωπραγματικούς ήρωες (π.χ. "Δυναστεία", "Ντάλας" κ.λ.π.). Έχει αποδειχθεί πως αυτού του είδους τα θέματα (όπου δεν ταυτίζεται το άτομο αλλά περιερίζεται) επηρεάζουν λιγότερο τη συμπεριφορά του μεγάλου κοινού. Παρέχουν κάποια εκτόνωση αλλά δεν δίνουν περιθώρια για σκέψη".

Το κυριότερο πρόβλημα στην ελληνική τηλεόραση είναι η απουσία

γκροτημένων και αυθετικών προσώπων. Οι τηλεοπτικές γυναικείες προσωπικότητες (T.V. Personalities) που υπάρχουν έξω - οι αναλυτές, παρουσιάστριες, δημοσιογράφοι, συντονίστριες συζητήσεων - υπάρχουν στην ελληνική τηλεόραση. Σπάνια έχει η ελληνίδα την καιρία να ταυτιστεί με ένα γυναικείο αυθεντικό, σκεπτόμενο πρόσωπο. Γιατί δεν είναι μόνο οι ηρωίδες των σήριαλς που αποτελούν πρότυπα για το κοινό. Πολύ περισσότερο είναι τα πραγματικά πρόσωπα που εμφανίζονται στην τηλεόραση. (Γιωτοπούλου Δασκαλάκης, 1980)

Ο Δήμου Ν. (1985) καταλήγει πως η τηλεόραση εκμεταλλεύεται τη γυναίκα, κυρίως σεξουαλικά. Αυτό φαίνεται καθαρά και μέσα από την αναφορά που γίνεται στη συνέχεια, γύρω από τα καθημερινά γυναικεία πρόσωπα που εμφανίζονται στην τηλεόραση, σύμφωνα με τη λέξη του Ν. Δήμου.

Η γυναίκα - εκφωνήτρια. Πρόσωπο διακοσμητικό που διαιωνίζει τον ρόλο της γυναίκας στολίδι. Έτσι όπως φοράει τα καλά της και αγγέλει χαριτωμένα, χαμογελαστή, μόνο καλό δεν κάνει στο ελληνικό γυναικείο πρότυπο...

Η γυναίκα - ρεπόρτερ. Αυτή που φαίνεται ή ακούγεται στις δημοσιογραφικές εκπομπές. Γίνεται τις περισσότερες φορές και αυτή καθαρά διακοσμητικό πρόσωπο που δεν αντιλέγει, δεν αντιδρά, δεν σχολιάζει - μόνο θέτει την "Ερώτηση - κονσέρβα" που έχει υποστηρίξει και μετά περιορίζεται στο να κρατά το μικρόφωνο.

Η γυναίκα - δημοσιογράφος. Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί μία αύξηση στη συμμετοχή γυναικών στις μεγάλες δημοσιογραφικές συζητήσεις. Όμως και εδώ υπάρχει το καθρέφτισμα της κοινωνίας όπου οι γυναίκες δεν εκπροσωπούνται - αναλογικά - ούτε στην κυβέρνηση, ούτε στο κοινοβούλιο, ούτε στα συνδικάτα ή

ν αυτοδιοίκηση. Θα ήταν παράλειψη όμως να μην αναφερθούν εδώ ποιες σημαντικές εξαιρέσεις που φωτίζουν την τελευταία νταετία το χώρο της δημοσιογραφίας (Κανέλλη, Στάη).

Η γυναίκα - παρουσιάστρια τηλεοπτικού παιχνιδιού όταν δεν ει βοηθητικό ή διακοσμητικό ρόλο (συνήθως είναι βοηθός άντρα ρουσιαστή). Οι παρουσιάστριες της δεκαετίας '85 - '95 δεν πεί- ουν ότι ζουν το διανοητικό κυνήγι, ότι γεννούν την απορία ή την ώτηση. Και εδώ απών είναι η προσωπικότητα, που δεν έχει καμία έση με την επιτυχία.

"Και αυτό οδηγεί στην τελευταία κατηγορία εκπομπών", που μφωνα με τόν Δήμου, (1985, σελ.192), "είναι η μόνη που άφησε ι φανούν μερικές σημαντικές μορφές γυναικών - μορφές που θα ορούσαν να είναι θετικά πρότυπα για το κοινό. Πρόκειται για ς παλαιότερες εκπομπές "προσωπογραφιών", ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ, ΟΝΟΓΡΑΜΜΑ, κ.λ.π. από όπου πέρασαν επώνυμες αλλά και ανώνυμες ναίκες με ένα σημαντικό ειδικό βάρος. Ωστόσο οι παρουσίες τές ήταν απλοί διάτοντες στο στερέωμα της ελληνικής μικρής όνης".

Η έλλειψη προσώπων είναι εμφανής στο γυναικείο χώρο. Τα ότυπα που κυριαρχούν στην τηλεόραση χαρακτηρίζονται από λειψη αυθεντικότητας και πραγματικότητας. Είναι η γυναίκα - οκοκυρά του μικροαστικού σήριαλ ή της παλιάς ελληνικής κινίας, η γυναίκα κούκλα της μόδας, της διαφήμισης ή και της κώνησης, η γυναίκα αναγνώστρια ειδήσεων ή ερωτήσεων - στα θεσιογραφικά και στα κουίζ. Απουσιάζει (με ελάχιστες εξαιρέ- ς) η σκεπτόμενη γυναίκα, η γυναίκα δημιουργός, η γυναίκα θρωπος (όχι μελό), η γυναίκα πολυδιάστατο πρόσωπο.

Η εκμετάλλευση της γυναίκας, κυρίως η σεξουαλική εκμετάλλευ-

, είναι εμφανής, μέσα από το πιο ισχυρό μέσο ενημέρωσης, την τηλεόραση. Έγινε αναφορά διαφόρων γυναικείων ρόλων που εμφανίζονται καθημερινά στην τηλεόραση. Στη συνέχεια ακολουθεί τεχνής αναφορά στον τρόπο με τον οποίο η διαφήμιση, τηλεοπτική και μη, μεταχειρίζεται τη γυναίκα και ποιά εικόνα αναπαράγεται και διαδίδεται προς το ευρύ κοινό. Η διαφήμιση θεωρείται ως το καλύτερο, μετά την Τηλεόραση, από τους ερευνητές, ισχυρότερο μέσο ενημέρωσης.

1. Σχόλια - Παρατηρήσεις

Σε γενικές γραμμές καμιά εξέλιξη στη γυναικεία εικόνα δεν παρουσιάζεται στην Ελληνική Τηλεόραση. Η γυναίκα "δρα", εμφανίζεται" υπό τη σκιά του άντρα. Μπορεί να είναι επιχειρηματίας, κατ' εξαίρεση. Αυτό θα οφείλεται στην "κληρονομιά" του άντρα της ή του πλούσιου πεθαμένου συζύγου της. Εμφανίζεται "υπόαλωτη" συναισθηματικά, για τον έρωτα ενός άντρα, υποκύπτει εύκολα (ο άντρας σπάνια). Η "συνταγή" των κινηματογραφικών και τηλεοπτικών έργων της εποχής του '50, με τις ελκυστικές γυναίκες "δολώματα" που παίζουν "διπλό" παιχνίδι, επαναλαμβάνεται συχνά. Κατά κανόνα ενστερνίζεται τις "παραδοσιακές" αξίες. Ομοίως, η οικογένεια θεωρούνται "αξίες" σημαντικές - σπουδαίες και για τις γυναίκες, για τους άντρες λιγότερο. (Δουλκέρη Τέσσα, 1991, α).

Είναι γενικά παραδεκτό πως υπάρχει μια "Απουσία" της γυναικείας προσωπικότητας στην Ελληνική Τηλεόραση. Η γυναίκα

άρχει κατά κανόνα και κινείται γύρω από τη "σκιά" του άντρα. νέες σύγχρονες αξίες (επαγγελματικές φιλοδοξίες, πολιτικές αστηριότητες...) είναι εξαιρέσεις για τις γυναίκες. Σύμφωνα με Δουλκέρη Τέσσα (1991, σελ.52, α), "κατά 45% οι ανδρικές φανίσεις πραγματοποιούνται σε χώρους δούλειάς, ενώ οι γυναίκες φανίζονται σε ερωτικές σκηνές ή στο σπίτι". Είναι ρακτηριστικό ότι οι γυναίκες κατά μεγαλύτερο ποσοστό για να τύχουν τους στόχους τους, όπως τις παρουσιάζει η Ελληνική λέόραση, προσφεύγουν πιο συχνά στη γοητεία τους και λιγότερο ις ικανότητες του μυαλού τους.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Ο κόσμος της διαφήμισης αποτελεί αδιάσπαστο μέρος της καθημερινής μας ζωής και δεν μεταφέρει πιά τον ιδιαίτερο χαρακτήρα μιας χώρας αλλά μία καταναλωτική ιδεολογία που τείνει να εκφράζεται πανομοιότυπα σ' όλες τις δυτικές κοινωνίες. Η προχρήση της αφθονίας εκμεταλλεύτηκε στο έπακρο το σύγχρονο μέσο μαζικής επικοινωνίας και ενημέρωσης που λέγεται ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ, και η εικόνα της γυναίκας είναι εκείνη που τη στηρίζει περισσότερο.

"Η διαφήμιση αποτελεί την εμπορική όψη της δημοσιότητας και προβλέπει μέσα από τη χρήση κάθε θεμιτού μέσου στην απόκτηση ελαττείας και την επίτευξη εμπορικού κέρδους. Αποσκοπεί στην εξαγωγή των αρετών προσώπου ή πράγματος μέσα στην τηλεόραση, το ραδιόφωνο ή τον τύπο". (Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν "ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ", Τόμος Η, σελ.175).

'Ενας Έλληνας Δημοσιογράφος, ο Γιάννης Κακουλίδης (1985, σελ. 33), γράφει μέσα στην μελέτη του "Διαφήμιση και Γυναίκα" πως στις καπιταλιστικές κυρίως, κοινωνίες, η διαφήμιση είναι απαραίτητη λειτουργία στη σχέση Παραγωγή - Κατανάλωση. Με δεδομένο σαν κύριο μοχλό λειτουργίας της σύγχρονης καταναλωτικής κοινωνίας τη γυναίκα, αφού αυτή εξακολουθεί να είναι ο βασικός χειριστής του οικογενειακού προϋπολογισμού, ήταν επόμενο και η διαφήμιση να στοχεύει κυρίως προς αυτήν".

'Ετσι, σύμφωνα με τη μελέτη του Κακουλίδη (1985), αφού ο υπ' αριθμόν ένα καταναλωτής είναι η γυναίκα (άμεσα ή έμμεσα) γίνεται αυτόματα και ο βασικός αποδέκτης του διαφημιστικού μηνύματος. Και όπως ακριβώς, συνέβη και στο χώρο της καλλιτεχνικής δημιουργίας, η διαφήμιση προσπαθεί να δημιουργήσει και να

οβάλλει το μοντέλο μιας "ιδανικής γυναίκας". Μιας γυναίκας
ως, σύμφωνα με τις διαμορφωμένες και περιρρέουσες αντιλήψεις
υ κοινωνικού περιβάλλοντος. Μία γυναίκα δηλαδή, μέσα στο
εύμα της εποχής. Η διαφήμιση δεν γεννά τις κοινωνικές και
λιτικές συνθήκες. Απλώς τις αναπαράγει. "Εκφραση λοιπόν, αυτού
υ προτύπου της ιδανικής γυναίκας είναι κυρίως ένα μανεκέν,
ύμβολο" εδώ του γυναικείου προτύπου, που διαφοροποιείται κάθε
ρά ανάλογα με τις απαιτήσεις του διαφημιστικού μύθου τον οποίο
οποιούν ή στον οποίο συμμετέχουν.

Ο Κακουλίδης (1985) σημειώνει πως η επίδραση της διαφήμισης
ναι ακόμη πιο σημαντική στις γυναίκες που έχουν κληρονομήσει
ρόλο της καταναλώτριας, ένα προνομιούχο ρόλο, στο επίπεδο της
θημερινής ζωής.

Ομάδα ελληνίδων ειδικών που μελέτησαν την εικόνα της
ναίκας, όπως δίνεται μέσα από τη διαφήμιση, κατέληξαν στο
μπέρασμα ότι "το ψυχαναλυτικό υπόβαθρο που ενισχύει τη βιβλική
μηνεία της "γυναικείας φύσης" φαίνεται ακόμη πιο καθαρά όταν
διαφημιστικό μήνυμα δεν απευθύνεται πια στη γυναίκα -
υκοκυρά αλλά στη γυναίκα - γόησσα. Η γυναίκα για να κατακτήσει
έπει, πρώτα απ' όλα να είναι καθαρή. Για ν' αρέσει πρέπει
ώτα να πλυθεί, έπειτα να μακιγιαρισθεί και να μεταμορφωθεί,
α να γίνει και αυτή με τη σειρά της καταναλωτικό αντικείμενο,
μφωνα με τη μυθική εικόνα που αναγνωρίζει και δέχεται η
ωνία. (Λάμψα Ρένα, 1979, α).

Στις κοινωνίες που διαμορφώθηκαν αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο
λεμο, το μοντέλο της γυναίκας παρέμεινε το ίδιο, όπως είχε
μορφωθεί και πριν απ' αυτόν. Δηλαδή, Γυναίκα (σον: Ερωμένη,
ζυγος, μητέρα, υπηρέτρια, αφού σαν βάση της μεταπολεμικής

κωνικής δομής παρέμεινε η οικογένεια. (Council of Europe, Strasbourg, 1991).

Μετά το Έτος της Γυναίκας, το 1975, η εικόνα άρχισε να αλλάζει. Η γυναίκα δεν παρουσιάζεται μόνο σαν νοικοκυρά αλλά και σαν διαχειρίστρια. Στην πραγματικότητα είχε και πριν αυτόν τον ρόλο, αλλά η διαφήμιση δεν τον χρησιμοποιούσε, γιατί το βαθύτερο μήνυμα ήταν: "ο άντρας καθορίζει τα χρήματα του νοικοκυριού, η γυναίκα τα ξοδεύει". Τώρα το πράγμα μεταβάλλεται κάπως: "Το γάρι κερδίζει τα χρήματα του νοικοκυριού, η γυναίκα καταναλωτριά διαχειρίζεται τον οικογενειακό προϋπολογισμό". Η γυναίκα συνεχίζει να είναι υπεύθυνη για τις καθημερινές ανάγκες. (Jalna Hanmer and Mary Maynard, σελ.35).

Η έρευνα μιας ομάδας ελληνίδων ειδικών κατέδειξε πως η σύγχρονη ελληνική διαφήμιση δεν μπορεί να μην λάβει υπόψη της τις κοινωνικοοικονομικές αλλαγές που τελούνται στον ελλαδικό χώρο, το γεγονός ότι η γυναίκα εργάζεται, γι' αυτό τώρα δεν εμφανίζεται μόνο στους παραδοσιακούς χώρους της, αλλά και στο μαγαζί, στο εργοστάσιο, στις δημόσιες υπηρεσίες. Συνεχίζοντας με την γυναίκα - ρεκλάμα δεν αναφέρεται μόνο στο χώρο εργασίας: Τα ταξίδια και οι διακοπές είναι πιο προσιτές τώρα που οι γυναίκες εργάζονται, γι' αυτό οι ταξιδιωτικές διαφημίσεις δεν απευθύνονται σ' ένα αποκλειστικά αντρικό, αλλά σ' ένα κοινό καταναλωτριών - μιά και οι γυναίκες οργανώνουν συχνά το χρόνο των διακοπών. (Λάμπα Ρένα, 1979, α).

"Η διαφήμιση παρουσιάζει λοιπόν το ταξίδι ή τις διακοπές σαν δραστηριότητες όπου η νεαρή ελληνίδα, ηλιοκαμένη και εκθέτοντας ένα τέλειο σώμα μόλις σκεπασμένο από ένα τολμηρό μπικίνι, αναγίνεται για το καλοκαίρι, η πατροπαράδοτη γυναίκα -

τικείμενο: Η πραγματική γυναίκα παγιδεύεται στη νοσταλγία του θου. Αντίθετα, οι διαφημίσεις που αποτείνονται στον άντρα νδέονται σχεδόν πάντα με μια παραγωγική δραστηριότητα. Ακόμη οι διακοπές του είναι "η ξεκούραση του πολεμιστή" κι όχι η για απασχόλησή του". (Γιάννης Κακουλίδης, 1985, σελ.134).

Για τη διαφήμιση, το θέμα της γυναικείας απελευθέρωσης γίνεται ακόμα αμφισβητούμενο. Ενώ προσπαθούν να δώσουν τον όηχο των αντιθέσεων που επιβάλλονται από τη βιομηχανική ιωνία, οι διαφημιστές προσέχουν να μην σοκάρουν την ιοψηφία. Από μία έρευνα που είχε γίνει στη Γαλλία από το ναικειο περιοδικό "ELLE" (1990), αποδείχθηκε ότι οι γυναίκες ηρέάζονται από τις διαφημίσεις εκείνες του περιοδικού που οτείνονται στην παραδοσιακή εικόνα της γυναίκας. Οι γυναίκες ακολουθούν να βλέπουν τον εαυτό τους στα σύμβολα της παραδοσιακής γυναίκας", ακόμα και όταν αυτά τα σύμβολα δεν ταποκρίνονται πια στην πραγματικότητα. (Women and the European mmunity, 1990).

Τα τελευταία χρόνια, με την έντονη δραστηριοποίηση του ναικειου κινήματος και του κινήματος για την ισότητα των δύο λων στον Ελλαδικό χώρο, όταν η πληροφόρηση άρχισε να γίνεται νείδηση, το γυναικειο πρότυπο άρχισε να διαφοροποιείται σε όλα ι επίπεδα και σε όλες τις μορφές της ελληνικής κοινωνίας. Η ναίκα - νοικοκυρά δίνει τη θέση της στη γυναίκα - μάνατζερ. Η ναίκα ερωμένη εξαφανίζεται και στη θέση της φαίνεται η γυναίκα ι κοινωνική δράση. Η εξαρτημένη από τον άντρα γυναίκα ταμορφώνεται στην αυτεξούσια γυναίκα. Στη γυναίκα συμμετοχή σε ιθε κατάκτηση κοινωνική, τεχνολογική, επιστημονική, επαγγελματική. (Γενική Γραμματεία Ισότητας, φάκελος "Γυναίκα", 1988).

Η θέση της Ελληνίδας στα μέσα ενημέρωσης και ιδιαίτερα στη διαφήμιση παρουσιάζει χαρακτηριστικά που αντικατοπτρίζουν ένα ισχυρισμένο σύστημα κοινωνικών αξιών, μέρος της ελληνικής πραγματικότητας, και επιδέχονται διάφορες κοινωνιολογικές μηνυτικές. Γι' αυτό και στη συνέχεια αυτής της μελέτης παρουσιάζονται στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη διαφημιστική εικόνα της Ελληνίδας, έτσι ώστε να γίνει καλύτερα αντιληπτός ο τρόπος στον οποίο, τα μέσα ενημέρωσης "εκμεταλλεύονται" την Ελληνίδα.

1. Η Διαφημιστική Εικόνα της Ελληνίδας

Από την παρουσίαση της γυναίκας στην ελληνική διαφήμιση, η ερευνητρια της Κοινωνιολόγου, Δρος Κασσιμάτη Κούλας/1979), όπως παρουσιάζεται στο περιοδικό "Ο Αγώνας της Γυναίκας", οδήγησε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

α. "Η γυναίκα, ως στοιχείο διαφήμισης, από όλους τους φορείς, χρησιμοποιείται πιά συχνά από τον άντρα".

(Κασσιμάτη Κούλα, 1979, σελ.5).

Δεν είναι βέβαια τυχαίο και συμπτωματικό το γεγονός. Ο σύγχρονος καπιταλισμός στήριξε πολλές ελπίδες στο "καταναλωτικό πρότυπο" κι η διαφήμιση με τη σειρά της, αποτέλεσε αναγκαίο μέσο προώθησης του καταναλωτικού προτύπου. Η γυναίκα παίζει ζωτικό ρόλο στη δημιουργία του καταναλωτικού προτύπου αφού ο διαμερισμός των ευθυνών της προσφέρει την ευθύνη του σπιτιού, κι αναγνωρίζει τον παραδοσιακό ρόλο του κατ' εξοχήν προσώπου των αγορών και σ' αυτό το πρόσωπο στρέφεται η διαφήμιση για να

σαγηνεύσει.

Ο Κακουλίδης (1985) αναφέρει στην έρευνά του πως η γυναίκα ως
σο διαφήμισης, παρουσιάζεται σχεδόν πάντα νέα, ωραία, ελκυστι-
, με πλαστικότητα και αρμονία, με μόνη φροντίδα και έγνοια το
ρουσιαστικό της. Ο ίδιος ισχυρίζεται πως η Ελληνίδα, ως
οραστής αγωνίζεται να πλησιάσει το διαφημιζόμενο γυναικείο
ότυπο, αγωνίζεται να εξομοιωθεί όσο περισσότερο γίνεται μ'
τό. Γιατί ο παραδοσιακός της ρόλος είναι να διατηρηθεί νέα και
αία για ν' αρέσει, γιατί μόνο ή σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα η
ματική της διάπλαση κι όχι άλλα χαρακτηριστικά της,
ταξιώνουν την ύπαρξή της και παρουσία της στον κοινωνικό χώρο.

β. "Η γυναίκα εμφανίζεται στη διαφήμιση για προϊόντα που δεν
προορίζονται γι' αυτήν αλλά για τον άντρα"

(Κασιμάτη Κούλα, 1979 σελ 5)

Προφανώς ο διαφημιστής πιστεύει ότι το αντρικό μάτι "θα
σει" εκεί που θα υπάρξει γυναίκα και θα προβάλλει τ' ανατομικά
ς χαρακτηριστικά. Σε μια διαφήμιση για αντρικά εσώρουχα, πλάι
ον άντρα που τα λανσάρει παρουσιάζεται μια πολύ ελκυστική νέα
ναίκα που εκδοκιμάζει και θαυμάζει το διαφωτιζόμενο είδος. 'Η
άλλη περίπτωση μισόν αιώνα πριν, στα πακέτα των τσιγάρων της
ληνικής Εταιρεία Μέξης, υπήρχαν κρυμμένες μικρές φωτογραφίες
ό γυμνά γυναικεία μοντέλα σε στάσεις πολύ προκλητικές.
οφανώς η διαφήμιση βρήκε το ελκυστικό αυτό δόλωμα για τους
πολεμικά πεινασμένους αρσενικούς, ως το πιο κατάλληλο
έθισμα για την αγορά του προϊόντος που περίπου κατ'
οκλειστικότητα προοριζόνταν για άντρες.

Στη διαφήμιση αναγνωρίζεται ο ρόλος που παίζουν τα ανατομικά

οιχεία της γυναίκας και αυτός ο ρόλος προβάλλεται. Δείχνει την
ση υποβάθμιση των δυνατοτήτων της Ελληνίδας, διαμορφωμένη
σα από φυλετικές διαφοροποιήσεις που το παραδοσιακό σύστημα
ινωνικών αξιών δημιούργησε σε υποτιμητικούς με την κοινή
νοια ρόλους, αφού δεν προβάλλονται χαρακτηριστικά όπως
υπνάδα, συνέπεια, κ.λ.π. αλλά όσα σχετίζονται με τα χαρακτηρι-
ικά του φύλου της και μάλιστα σε συσχετισμό με το στοιχείο της
σέλλκυσης της προσοχής του άντρα. (Λάμψα Ρένα, 1979, α)

γ. "Όταν παρουσιάζονται ταυτόχρονα άντρας και γυναίκα στη
διαφήμιση, παρουσιάζονται με τρόπο που να φαίνεται ο
διαχωρισμός μεταξύ των δύο φύλων και η παραδοσιακή
ιεραρχία του άντρα."

(Κασιμάτη Κούλα, 1979, σελ.6)

Η γυναίκα εμφανίζεται σε κατώτερους ρόλους αντίθετα με τον
τρα, που ακόμα και η μεγαλύτερη σωματική του διάπλαση
μβολίζει το ανώτερο status που έχει και τον προστατευτικό για
γυναίκα ρόλο που παίζει σε διάφορα επίπεδα, όπως
κογενειακό, επαγγελματικό, σεξουαλικό. Είναι συχνές οι
ριπτώσεις που σε μια ταυτόχρονη παρουσία αντρών και γυναικών,
γυναίκες είναι καθισμένες ή ξαπλωμένες (καναπές, κρεβάτι
π.) ενώ οι άντρες παραμένουν όρθιοι, μια τοποθέτηση των ατόμων
ο χώρο που υποδηλώνει την κοινωνική κατάσταση, ότι τα
θισμένα ή ξαπλωμένα άτομα αξιολογούνται "υποδεέστερα" από τα
θια.

Μία πάρα πέρα εξέταση αυτού του φαινομένου παρουσιάζει "το
μβατικό τρόπο που εκφράζει τη σεξουαλική, αλλά και κάθε άλλου
δους εξάρτηση και εκμετάλλευση που έχει η γυναίκα από τον

τρα. Και η άποψη αυτή δυστυχώς εμφανίζει την εικόνα της ληνίδας μέσα σε μια κοινωνική πραγματικότητα". (Κακουλίδης Άννης, 1985, σελ.137)

δ. "Η "μοιραία" γυναίκα."

(Κασιμάτη Κούλα, 1979, σελ.6)

Σε μια προσπάθεια χαρακτηρολογικής κατάταξης των προσώπων παίρνει η γυναίκα ως διαφημιζόμενο είδος και των αντίστοιχων μηνειών διακρίνεται η "μοιραία" γυναίκα που ονειροπαρμένη στρέφει το βλέμμα της από το αντικείμενο -δείγμα της έλλειψης οσιαστικής επικοινωνίας που υπάρχει μεταξύ αυτής και του κοινωνικού περιγυρου. Ή φαίνεται η γυναίκα που κρυμμένη πίσω από αντικείμενο αρνείται να δείξει ολόκληρο τον εαυτό της, τον πραγματικό εαυτό της, γιατί υποσυνείδητα, έστω, γνωρίζει ότι αρνεί μέρος στα γεγονότα, αλλά δεν αφυπνίζεται από αυτά, γιατί αισθάνεται ότι είναι περιορισμένη η παρουσία της στην οδόνη κοινωνικής συμμετοχής.

"Μια εικόνα", γράφει ο Κακουλίδης (1985, σελ.137) "που λήνει τη γυναίκα να αγγίζει ένα αντικείμενο χωρίς να το άνει, να το κρατά, περιγράφει τη γυναίκα με τακτ, αφού η μπεριφορά της οριοθετείται όχι από εκείνο που νιώθει αλλά από τό που η κοινωνία της "επιτρέπει" να αισθάνεται".

Σε έρευνες που έχουν γίνει στο εξωτερικό παρόμοιες παρατηρήσεις ισχύουν. Οι γυναίκες εμφανίζονται κατά μεγάλο ποσοστό σε σύγκριση με τους άντρες (κατά 40% ή και 68%) σε διαμύσεις για τρόφιμα, είδη οικιακής χρήσης, υγιεινής, ομορφιάς. άντρες ή οι φωνές αντρών συμβουλεύουν, δίνουν τα επιχειρήματα τις γυναίκες, οδηγούν, κατευθύνουν τις γυναίκες που καταναλώ-

υν. Οι γυναίκες εμφανίζονται στο σπίτι, ως μητέρες και οικοκυρές, ενώ οι άντρες εμφανίζονται στο χώρο δουλειάς. (Βουλκέρη Τέσσα, 1990, β).

Η Δημοσιογράφος Μαρίνα Τσικλητήρα, μέσα στην έρευνά της "Γυναίκες Διαφημίσεις", αναφέρει ορισμένα γυναικεία διαφημιακά προφίλ που αξίζει να αναφερθούν: Περιοδικό "Εγώ", /12/1993, σελ.39).

ΠΟΤΑ

ΕΚΕΙΝΗ: Όμορφη, καλοντυμένη, σέξι
ΜΕ: Εκείνον ή με φίλους
ΣΕ: Μπαρ ή μπροστά στο τζάκι
ΩΡΑ: Βραδινή
ΧΡΩΜΑΤΑ: Χρυσό, πορτοκαλί, κόκκινο
ΜΟΥΣΙΚΗ: Ρυθμική, αισθησιακή
ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ: Ερωτική, κεφάτη, περιπετειώδης

ΤΡΟΦΙΜΑ

ΕΚΕΙΝΗ: Χαριτωμένη, όχι καλλονή, χαρωπή
ΜΕ: Την οικογένεια
ΣΕ: Τραπεζαρία ή κουζίνα
ΩΡΑ: Μεσημέρι
ΧΡΩΜΑΤΑ: Ζεστά, χαρούμενα
ΜΟΥΣΙΚΗ: Ανάλαφρη
ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ: Οικογενειακής θαλαπωρής

ΑΡΩΜΑΤΑ

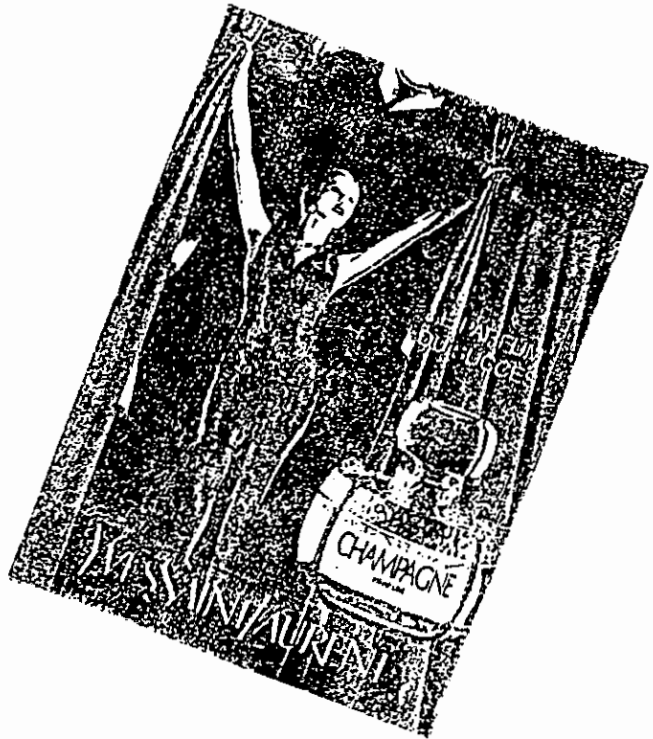
- ΕΚΕΙΝΗ: Κουκλάρα
ΜΕ: Εκείνον, φυσικά
ΣΕ: Κρεβάτι
ΩΡΑ: Βραδινή
ΧΡΩΜΑΤΑ: Κόκκινο της φωτιάς, βαθύ μπλε, χρυσαφί
ΜΟΥΣΙΚΗ: Αισθησιακή, ρομαντική
ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ: Ερωτική

ΠΑΝΕΣ

- ΕΚΕΙΝΗ: Γλυκιά μητερούλα, με μακριά μαλλιά
ΜΕ: Το μωρό της
ΣΕ: Σπίτι ή κήπο
ΩΡΑ: Πρωινή
ΧΡΩΜΑΤΑ: Παλ
ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ: Τρυφερή

ΣΕΡΒΙΕΤΕΣ

- ΕΚΕΙΝΗ: Γυναίκα καριέρας με ταγεράκι ή χαλαρή με πιτζάμες
ΜΕ: Τους συναδέλφους, φίλους ή μόνη
ΣΕ: Γραφείο, στο δρόμο, στην κρεβατοκάμαρα
ΩΡΑ: Πρωινή
ΧΡΩΜΑΤΑ: Λευκό, ροζ, γαλάζιο
ΜΟΥΣΙΚΗ: Απαλή, κεφάτη
ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ: Χαλαρή, άνετη

2. Η Διαφημιστική Εικόνα θέλει τη Γυναίκα

"Πλάσμα χωρίς Αυτοτέλεια..."

Η Κασιμάτη (1979), μετά από την έρευνά της για τη Διαφημιστική Εικόνα" της Ελληνίδας, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι κοινωνική αντίληψη που έχει παραδοσιακά σχηματιστεί, θέλει τη γυναίκα ένα πλάσμα χωρίς αυτοτέλεια, ένα ον που ακόμα και οι θύστερες επιθυμίες και εκφάνσεις του χαρακτήρα του προδιαγράφονται στον Κοινωνικό Κανονισμό με τρόπο που να μην επιδέχεται την φραση αυτού που πραγματικά είναι, αλλά αυτού που το περιβάλλον του επιβάλλει να δείχνει.

Έρευνες έδειξαν ότι το 1984 ξοδεύτηκε περίπου ένα δισεκατομμύριο δραχμές στη διαφήμιση προϊόντων αποκλειστικά γυναικείας ήσης. 228 εκατομμύρια δραχμές για αρώματα, 120 εκατομμύρια δραχμές για σκιές ματιών και βερνίκια νυχιών, 143 εκατομμύρια δραχμές για ινστιτούτα αισθητικής και κομμωτήρια. 151 εκατομμύρια δραχμές για σειρές καλλυντικών και καταστήματα πώλησης καλλυντικών, 45 εκατομμύρια δραχμές για γουναρικά (Κακουλίδης Γ., 1985).

Ο Κακουλίδης (1985) συμπληρώνει στην έρευνά του πως ένας από τους μεγαλύτερους φορολογούμενους Έλληνες επιχειρηματίες είναι κομμωτής Άγγελος. Που σημαίνει ότι τα τεράστια κέρδη των επιχειρήσεών του προέρχονται από την εφαρμογή των τάσεων και των απαιτήσεων της μόδας στα κεφάλια των κυριών του κλεινού άστεως. Αναλογιστεί κανείς ότι σύμφωνα με τις διεθνείς νόρμες αυτά τα κέρδη - τα ποσά που διατίθεται για διαφήμιση δηλαδή - αντιπροσωπεύουν το 3 - 5% των εσόδων από τις πωλήσεις των προϊόντων, εύκολα συνειδητοποιεί κανείς, ότι οι Ελληνίδες το

14 Ξοδέψανε μερικές δεκάδες δισεκατομμύρια σε προϊόντα που βεβαιώνουν το μοντέλο γυναίκα-θηλυκό.

Ανακεφαλαιώνοντας, φαίνεται ότι η διαφήμιση περισσότερο (ως οτιδήποτε άλλο "χρησιμοποιεί" και "βιάζει" τη γυναίκα με άπο απαράδεκτο σε ρόλους υποτιμητικούς με αλλοιωμένη την προσωπικότητά της, με δύο λόγια την κακομεταχειρίζεται και την εκμεταλλεύεται. Είναι καιρός η γυναίκα να αφυπνισθεί και να αντιδράσει σ' αυτή τη μεταχείριση, και να απαιτήσει την προβολή των πραγματικών διαστάσεων της προσωπικότητάς της και της προσφοράς της στο κοινωνικό σύνολο. Είναι καιρός να σταματήσει επιτέλους η διαφήμιση να προβάλλει τη γυναίκα άμεσα ή έμμεσα ανατομικά, να εκμεταλλεύεται και να της αναγνωρίζει την ισοτιμία της σ' όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής.

Στη συνέχεια αυτής της μελέτης, ακολουθεί περιγραφή και παρουσίαση της σύγχρονης Ελληνίδας, μέσα από τον Τύπο (περιοδικά, εφημερίδες), έτσι όπως δίνεται από στοιχεία που έχει συλλέξει ομάδα γυναικών, μέλη της "Γενικής Γραμματείας Ισότητας" και του "Συνδέσμου Γυναικών Ελλάδος". Το ενδιαφέρον θα επικεντρωθεί στην εικόνα και "μεταχείριση" της Ελληνίδας μέσα από τον Τύπο.

4. Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΑΣ

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

"ΓΥΝΑΙΚΑ" ΚΑΙ "ΜΙΑ",

ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ: 40.000 ΤΕΥΧΩΝ ΤΟ ΚΑΘΕΝΑ

Τα εξωτερικά γνωρίσματα της επιτυχημένης γυναίκας:

Διακριτικά όμορφη, κομψά ντυμένη, σωστά μακιγιαρισμένη. Βασιανή πρόκειται για περιοδικά ΜΟΔΑΣ και εξωραϊσμού της γυναίκας που όμως δεν ξεχνούν και την πνευματική της καλλιέργεια και ενημέρωση μιας και η γοητεία της προσωπικότητας και κάποιες άλλες αξίες έδειξαν πως ταιριάζουν απόλυτα με τη γυναικεία ψυχολογία και κέρδισαν πολλούς οπαδούς. Τα ελληνικά γυναικεία περιοδικά διαθέτουν μερικές σελίδες για παρουσιάσεις βιβλίων, άρθρα για όλες τις μορφές τέχνης - δίνοντας προτεραιότητα στη γυναικεία παρουσία - καθώς και τη νύξη σε επιμέρους γυναικεία προβλήματα με έναν ανώδυνο και "εύπεπτο" τρόπο που επ' ουδενί θα εκκάρει τις συντηρητικές. (Γενική Γραμματεία Ισότητας των δύο φύλων, 1988).

Σύμφωνα με τον Κακουλίδη (1985), η ΕΙΚΟΝΑ, δηλαδή η ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ, παραμένει στερεότυπη. Θέλει τη γυναίκα επιμελημένη, κομψή και όταν είναι θλιμμένη, απογοητευμένη, άρρωστη για να μην ξαιρεθεί και η περίπτωση όταν είναι "βιασμένη". Θα έχει άψογα μαλλιά, μάτια διακριτικά μακιγιαρισμένα και πανάκριβα εσώρουχα αντέλα...

Χιλιάδες μηνύματα που, σύμφωνα με τους Γιωτοπούλου και Ασκασκάκη (1980, σελ.13), λειτουργούν ανεξάρτητα από το νόημα κάποιου άρθρου ερχόμενα πολλές φορές σε αντίθεση με αυτό. Και όλα και η εικόνα σηματοδοτεί, μπορεί ο καθένας εύκολα να

ισέξει το συσχετισμό των επιμέρους στοιχείων που τη συνθέτουν τις βιτρίνες των μαγαζιών, με τις ψεύτικες ανάγκες που λειτουργούντα ξαφνικά, δηλαδή τον καταναλωτισμό με άλλα λόγια, γνησια θρέμμα και στήριγμα του στηρίγματος της φιλελεύθερης οικονομίας.

Με τον καταναλωτισμό οι γυναίκες ξεδίδουν, κάπου ταυτίζονται αυτές τις όμορφες εικόνες, αλλά κάποιοι άλλοι εκμεταλλεύονται, κερδίζουν λεφτά και ικανοποιούν το συμφέρον τους. Ένα τοιο προϊόν κέρδους είναι και ο συγκεκριμένος φορέας του γυναικείου κινήματος, τα περιοδικά ως μέσο ενημέρωσης. Προκειμένου να κερδίσουν οι εκδότες τους απευθύνονται σε ό,τι πιο ακριβό προσφέρεται στην αγορά και το παρουσιάζουν με το αζημίωτο πωλτικά. (Κακουλίδης Γ., 1985).

"Ύστερα από έρευνα", της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (1985, λ.2) "στους τιμοκαταλόγους διαφημίσεων του περιοδικού ΓΥΝΑΙΚΑ", τα νούμερα της τάξεως των 150 έως 400 χιλιάδων, ακόμη και παραπάνω, τη σελίδα, ήταν κάτι αναμενόμενο και πολύ κερδοσκοπικό. Αν καταμετρηθούν οι σελίδες αυτές σε κάθε περιοδικό να είναι το λιγότερο 30, που σημαίνει 7 εκατομμύρια τη βδομάδα θα βάρει κέρδος για τον εκδότη αφού το συνολικό κόστος κάθε σελίδας περιοδικού αντιστοιχεί στην τιμή του."

Είναι ποτέ δυνατόν, τα περιοδικά να δημοσιεύουν διαφημίσεις των μεγαλύτερων οίκων μόδας, των πιο εξεζητημένων και ακριβών προϊόντων, που διαθέτουν τέτοια ποσά για διαφήμιση και από την άλλη να παρουσιάζουν το δέκτη και το στόχο όλου αυτού του κινήματος, τη γυναίκα, ως τη λιγότερο αδιάφορη για τέτοιου είδους αξίες; ΑΣΦΑΛΩΣ ΟΧΙ!

Η γυναίκα και εδώ "βιάζεται" εξακολουθητικά, μέσα από μέσα

ημέρωσης που απευθύνονται στην ίδια με στόχο την υποτιθέμενη
αβάθμισή της και με τελική συνέπεια την "εκμετάλλευσή" της με
πό πάντα τη μεταμόρφωσή της στη γοητευτική γυναίκα,
αταμάχητο θηλυκό!

5. Ο "ΒΙΑΣΜΟΣ" ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΜΕΡΗΣΙΟ ΤΥΠΟ (ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ)

Ο Τύπος είναι ένας από τους κύριους παράγοντες που έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώνουν την κοινή γνώμη σε θέματα που οι άνθρωποι βιώνουν καθημερινά και, έμμεσα ή άμεσα, έχουν αντίκτυπο στη ζωή τους: πολιτική και πολιτιστική ζωή, κοινωνικά θέματα, κλοπές, εγκλήματα τιμής, βιασμούς.

Κατά την Δουλκέρη Τέσσα (1990, σελ.132, α), "οι μηχανισμοί μέσα από τους οποίους ο τύπος συμβάλλει στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και στην καταγραφή-ερμηνεία κάποιων εννοιών είναι πολλοί, σύνθετοι και η λειτουργία τους σ'αυτή τη διαδικασία δεν είναι πάντα εμφανής". Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι τρόποι με τους οποίους ο ημερήσιος τύπος βιάζει και χρησιμοποιεί τη γυναίκα.

Διαβάζοντας τις ανακοινώσεις και τα άρθρα που αναφέρονται στο συγκεκριμένο θέμα φαίνεται ότι γίνεται μια προσπάθεια με διπλό στόχο: από τη μια μεριά, μέσα από την εικόνα που δίνεται για τη γυναίκα - θύμα, ν'αναιρεθεί ή έστω να χάσει τη βαρύτητά της αυτή η πράξη του βιασμού και, από την άλλη, να κατασκευαστεί συγκεκριμένη εικόνα για το πρόσωπο του βιαστή. (Ομάδα τύπου, *Τι των Γυναικών*, 1986)

Τίτλοι όπως:

1. "Μπαργούμαν κατήγγειλε βιασμό"
2. "Της άρεσαν μόνο οι θωπείες"
3. "Καταγγελίες για περίεργους βιασμούς"

προκαταλαμβάνουν τον αναγνώστη, δημιουργώντας του έστω και μη συνειδητές αμφιβολίες για το κατά πόσο η βιασθείσα μπορεί και να

ήθελε. Διότι είναι δυνατόν να μην τα ήθελε η Αυστριακή
ρίστρια αφού δέχτηκε τους ερωτικούς ασπασμούς και τις θωπείες
νεαρού σερβιτόρου σε παραλιακό ζαχαροπλαστείο;" (Ομάδα
ου, 1986, σελ.2)

"Η κυρίαρχη ιδεολογία υπαγορεύει πως μία γυναίκα που έχει
σει να αγκαλιάζεται και να φιλά έναν άντρα, δεν μπορεί παρά
θέλει να ολοκληρώσει. Σε περίπτωση που διεκδικήσει το
ίθετο, τότε μάλλον ο βιασμός είναι αναπόφευκτος και εν μέρει
αιολογημένος, αφού οι αντρικές ορμές έχουν φουντώσει και δεν
ύχονται". (Women's Rights and the EEC, 1986, σελ.25). Ο
όμενος τίτλος παραπέμπει τον αναγνώστη στη γνωστή ιδεολογία
; μια γυναίκα που αποφασίζει να γίνει μπαργούμαν, αφενός ξέρει
; απαιτήσεις και τους κινδύνους του επαγγέλματος (άρα είναι
α της τύχης της) και αφετέρου αποτελεί μάλλον αναξιόπιστο
όσωπο (άρα η καταγγελία της μπορεί να είναι ψευδής). Ο τρίτος
ίτλος, σύμφωνα με την ομάδα τύπου γυναικών, πληροφορεί πως
γονται περίεργοι βιασμοί, άρα έμμεσα υπονοείται πως υπάρχουν
α βιασμοί μη περίεργοι, δηλαδή νορμάλ! (Ομάδα Τύπου, 1986)

'Ετσι όσο ουδέτερο και να είναι το κείμενο που ακολουθεί, ο
ώδυνος - τυχαίος τίτλος έχει ήδη λειτουργήσει. Είναι όμως
δέτερο το ύφος των ανακοινώσεων ή των άρθρων που περιγράφουν
α βιασμό; Αποτελεί η απαρίθμηση στοιχείων για τη ζωή και την
ράνιση της γυναίκας απλή και αθώα πληροφόρηση;

Απαράδεκτα και ουσιαστικά άσχετα στοιχεία της μορφής "η
ελφή του θύματος δούλευε σε καμπαρέ" και φαινομενικά ανώδυνες
άσεις όπως "οι φερόμενοι ως δράστες" και "σύμφωνα πάντα με την

καταγγελία" συνηγορούν για το αντίθετο. Όταν δεν υπάρχει τίποτα τονιστεί για την ίδια τη βιασμένη, η ανακοίνωση επιλέγει να πληροφορήσει για συγγενικό πρόσωπο, υπονοώντας πως το μήλο κάτω από τη μηλιά θα πέσει. Επίσης, μια και η φράση "ο φερόμενος ως εφίππης" είναι άγνωστη στον ελληνικό τύπο, η συχνά επαναλαμβανόμενη φράση "ο φερόμενος σαν δράστης" σε περιπτώσεις βιασμών, σε συνδυασμό με το "σύμφωνα με την καταγγελία" φαίνεται ότι υπηρετεί μόνο τη δημιουργία αμφιβολιών: "'Ήταν πράγματι βιασμός;" (Ομάδα Τύπου, 1986).

Στις περιπτώσεις που ο βιασμός είναι αναμφισβήτητος, τα άρθρα γρήγορα επικεντρώνουν την προσοχή τους στο πρόσωπο του βιαστή, δίνοντας για αυτόν μια εικόνα που σαφώς δεν μοιάζει με τους ανθρώπους που καθημερινά οι γυναίκες συναναστρέφονται στη δουλειά τους, δε μοιάζει με τους φίλους τους, δεν έχει τίποτα κοινό με τον αδελφό, τον πατέρα ή σύζυγο. Έτσι τίτλοι και περιεχόμενο πληροφορούν πως οι βιαστές είναι: κτηνάνθρωποι, κτηνάνθρωποι, καμικάζι, σάτυροι, δράκοι, παραπέμποντας είτε σε κάποια ψυχική ανωμαλία, είτε σε κάποια έκφραση κοινωνικής απογοήτευσης. (Δουλκέρη Τέσσα, 1990, α)

Σύμφωνα με την Μπακούρου Αίμη (1985), οι εφημερίδες θεωρούν υποχρέωσή τους να αναφέρουν ή να τονίσουν όπου είναι δυνατόν τα στοιχεία που από τη μια δημιουργούν οίκτο για αυτά τα φαινόμενα - τους άντρες, και από την άλλη παρουσιάζουν την πράξη ως εν μέρει δικαιολογημένη στα πλαίσια των "φυσικών" αντρικών ορμονών και της συγκυρίας.

Και συνεχίζοντας με το σχετικό άρθρο της Ομάδας Τύπου για τις γυναίκες (1986, σελ.4), "είναι σύμπτωση ότι το 80% - 90% των ανακοινώσεων για θέματα βιασμών είναι κάπου κρυμμένες μεταξύ

της και τελευταίας σελίδας; Διότι βέβαια πως είναι δυνατόν να
ουν την ίδια βαρύτητα και μεταχείριση οι εξαγγελίες της
βέρνησης για την οικονομική πολιτική που αφορούν όλο τον
τομο, με κάποιο βιασμό, ένα καθαρά προσωπικό συμβάν;"

Συμπερασματικά και σύμφωνα με όσα γράφτηκαν παραπάνω, η
ναίκα δέχεται καθημερινά πολλαπλούς βιασμούς. Ο τρόπος παρου-
σης, των περιπτώσεων σεξουαλικού βιασμού και σωματικής
κοποίησης από τον άντρα - δράστη, μέσα από τον ημερήσιο τύπο,
ηγεί τη γυναίκα σε ένα δεύτερου είδους "βιασμό", τον Ψυχολογι-
, και αυτή τη φορά γίνεται θύμα χιλιάδων αναγνωστών που την
ρισβητούν (τη γυναίκα) ή που αρέσκονται στην ανάγνωση
ατριχιαστικών λεπτομερειών απ' το γεγονός του βιασμού. Είναι
οργιστικός ο τρόπος που ο Τύπος μεταχειρίζεται το καθαυτό
γονός, έτσι ώστε να πουληθούν περισσότερα φύλλα και να ανέβουν
εισπράξεις. Το τερπνόν μετά του ωφελίμου...

Στη συνέχεια, ακολουθούν πίνακες που αντιπροσωπεύουν τη
ατιστική Απεικόνιση της "Συμμετοχής" των Γυναικών στον Ημερή-
ο Τύπο, όπως δίνονται από την Δουλκέρη Τέσσα (1991,
λ.134,137, α) στο βιβλίο της "Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και
ότητα των δύο φύλων - Μια πρώτη θεωρητική προσέγγιση και
πειρική έρευνα". Η παρουσίαση αυτή αποτελεί ένα αντιπροσωπευ-
κό δείγμα για το ρόλο των εφημερίδων όσον αφορά την Εικόνα της
ναίκας μέσα από τα άρθρα των δημοσιογράφων αλλά την αξία που
νεται στη γυναίκα δημοσιογράφο και εργαζόμενη.

Στατιστική Απεικόνιση της "Συμμετοχής" των

Γυναικών στον Ημερήσιο - Περιοδικό Τύπο

ΠΡΩΤΗ

Στην εφημερίδα εργάζονται 70 δημοσιογράφοι, από τους οποίους οι μισές περίπου είναι γυναίκες. Πιο ειδικά εργάζονται στα εξής ρεπορτάζ:

1. Πολιτικό	2 γυναίκες
2. Κοινοβουλευτικό	1
3. Οικονομικό	Καμία
4. Δικαστικό	3, η μία είναι προϊσταμένη
5. Εξωτερικό	4 γυναίκες και 1 άντρας που είναι υπεύθυνος
6. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας	Ποτέ δεν εργάζεται γυναίκα
7. Παιδείας	1 γυναίκα, υπεύθυνη και 1 άντρας
8. Υγείας	1 γυναίκα. Συχνά εργάζονται γυναίκες
9. Εργατικό	1 γυναίκα και 1 άντρας. Ελάχιστες φορές εργάζονται γυναίκες
10. Πολιτιστικό	50% άνδρες και 50% γυναίκες. Συνήθως εργάζονται γυναίκες
11. Τηλεοπτικό	2 γυναίκες και 1 άντρας, υπεύθυνος. Συνήθως εργάζονται γυναίκες
12. Ελεύθερο	Κυριαρχούν οι γυναίκες, ενώ υπεύθυνος είναι άντρας
13. Γυναικείο	Όλες οι γυναίκες κάνουν ρεπορτάζ για θέματα γυναικείας, και 2 άντρες
14. Βιβλίου	Αποκλειστικά άντρες

Αρχισυντάκτες είναι μόνο άντρες.

Διευθυντής σύνταξης είναι άντρας

Υπεύθυνοι ύλης είναι άντρες

Φωτογράφοι είναι άντρες

Στα ΝΕΑ εργάζονται 29 γυναίκες και 105 άνδρες. Δεν υπάρχει γυναίκα στην ύλη, ούτε στο αθλητικό ρεπορτάζ.

Στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ εργάζονται 47 γυναίκες και 120 άνδρες. Στο ΕΘΝΟΣ το ποσοστό των εργαζομένων γυναικών είναι 45%. Οι περισσότερες απασχολούνται σε θέματα Παιδείας, Καλλιτεχνικού Ρεπορτάζ, και Βουλής.

(Τα στοιχεία συγκέντρωσε η κ. Σπυριδούλα Κατερέλου).

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Συμμετοχή γυναικών

Ιδιοκτήτριες 1, γυναίκα σε σύνολο 2

Δημοσιογράφοι 32 γυναίκες σε σύνολο 80

Προϊστάμενοι 3 γυναίκες σε σύνολο 16

Τα ρεπορτάζ που είναι υπεύθυνες γυναίκες είναι:

1. Πολιτικό	2	γυναίκες σε σύνολο	4
2. Ελεύθερο	4		7
3. Καλλιτεχνικό	1		3
4. Κοσμικό	2		2
5. Ξεωτέρικό	1		4
6. Αθλητικό	1		14
7. Αρθρογραφία- Ανάλυση - Στήλες	1		5
8. Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας	3		3
9. Ρεπορτάζ Υπουργείων	4		8
10. Αστυνομικό...	1		2
11. Δικαστικό	3		3
12. Επαρχιακό	1		3
13. Ατελιέ	3		5
14. Έρευνες επαρχίας	2		2
15. Βουλή	1		3
16. Ύλη	2		9

Υπάρχουν γυναίκες που προϊστανται σε ρεπορτάζ Υπουργείων τα οποία αντιμετωπίζονται ενιαία:

Υγείας - Γεωργίας - Παιδείας - Εργασίας

Τα στοιχεία συγκέντρωσε ο κ. Νίκος Συνοδινός.

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ

Σύνολο γυναικών σε ποσοστό 23,47%

Θέσεις που κατέχουν γυναίκες

1. Μια υπεύθυνη ύλης
2. Τρεις συντάκτριες Υπουργείων
3. Τρεις πολιτικοί συντάκτριες
4. Δέκα στο καλλιτεχνικό ρεπορτάζ
5. Πέντε στο αστυνομικό ρεπορτάζ και στο ελεύθερο
6. Μία για τα γυναικεία θέματα
7. Μία γυναίκα σκιτσογράφος

(Τα στοιχεία συγκέντρωσε η κ. Λίτα Γούναρη).

6. ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Σύμφωνα με το Council of Europe (1991), μέχρι πρόσφατα, η θέση των γυναικών στα Μέσα Ενημέρωσης δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής έρευνας ούτε από Πανεπιστήμια, ούτε από γυναίκες αλλά ούτε και από τα ίδια τα μέσα ενημέρωσης των Ευρωπαϊκών κρατών. Αντίθετα όμως έχουν διεξαχθεί ποικίλες έρευνες διαφόρων θεμάτων που σχετίζονται με τα μέσα ενημέρωσης, όπως είναι "Η Βία στην Τηλεόραση" ή "Η Μετάδοση Ειδήσεων", τα αποτελέσματα των οποίων έχουν προκαλέσει κατά καιρούς πολλές ζητήσεις στα πλαίσια των ιδίων των μέσων ενημέρωσης. "Οι Γυναικείες Σπουδές άρχισαν να γίνονται αποδεκτές ως κλάδος Πανεπιστημιακών Σπουδών, μόνο στις αρχές της δεκαετίας του 1980, σε ορισμένες χώρες. Μέχρι τότε, οι περισσότερες μελέτες σχετικά με τη συμμετοχή των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης, διεξήγοντο από ανδρικές φεμινίστριες σε εθελοντική κυρίως βάση." (Women's Rights and the EEC, 1983, p.130).

Οι συστηματικές έρευνες σχετικά με τη φύση και την έκταση της συμμετοχής των γυναικών στην παραγωγή των μέσων ενημέρωσης είναι πολύ λίγες σε σύγκριση με τον σχετικά μεγάλο αριθμό των μελετών που έχουν γίνει για την εικόνα της γυναίκας στα μέσα ενημέρωσης. Η διαφορά αυτή αντικατοπτρίζει - μέχρι ένα ορισμένο βαθμό - το ιστορικό πλαίσιο, το οποίο ευνόησε πολλές από τις πρώτες έρευνες: ένα πλαίσιο κοινωνικής ανησυχίας και δέσμευσης, μέσα στο οποίο οι μελέτες διεξήγοντο συχνά από, ή για λογαριασμό, γυναικείων ομάδων και οργανώσεων. Στο πλαίσιο αυτό, το περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης αποτέλεσε αναπόφευκτα το κέντρο των κριτικών αναλύσεων. (Αλεξίου Α., 1990).

Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων χορήγησε το 1983 προκειμένου να καλυφθεί το κενό από την απουσία ολοκληρωμένης ερευνητικής προσέγγισης για τη μελέτη των γυναικών και των μέσων ενημέρωσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο - χρηματοοικονομική ενίσχυση για την πραγματοποίηση τριών ερευνητικών μελετών σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Το σχέδιο αυτό εντάχθηκε στα πλαίσια ενός νέου κοινοτικού προγράμματος δράσης για την προώθηση της ισότητας των φύλων και των αιτιών για τις γυναίκες, 1982-1985. Βασισμένες στο συλλογισμό ότι "η εξέλιξη όσον αφορά την τοποθέτηση της κοινής γνώμης" επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι μελέτες ακολούθησαν τρεις διαφορετικές κατευθύνσεις σύμφωνα με την Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1991, σελ.6):

- μία ανάλυση της γυναίκας όπως προβάλλεται στα τηλεοπτικά προγράμματα που παρακολουθούνται από το ευρύ κοινό
- μία εκτίμηση των "εναλλακτικών" προγραμμάτων που μεταδίδονται από την παραδοσιακή τηλεόραση
- μία μελέτη σχετικά με την απασχόληση των γυναικών στην τηλεόραση και των θετικών ενεργειών που αναλαμβάνονται από τους ραδιο-τηλεοπτικούς οργανισμούς.

Οι μελέτες αυτές αποτέλεσαν την πρώτη συγκριτική έρευνα σχετικά με την εικόνα και τη συμμετοχή των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης. Η σημαντικότερη εξέλιξη, σαν αποτέλεσμα αυτών των μελετών, ήταν η ανάπτυξη σε ευρωπαϊκό επίπεδο ενός μηχανισμού για την τόνωση και τη συνέχιση των θετικών ενεργειών για τις γυναίκες απέναντι στα μέσα ενημέρωσης. (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 1991)

Εντατικές και επίμονες έρευνες και επαφές, των ερευνητριών
; συγκεκριμένης μελέτης, οδήγησαν στη γενική διαπίστωση πως
ρι το τέλος του 1994, δεν έχει πραγματοποιηθεί καμία επίσημη
υνα για την εικόνα της Ελληνίδας γυναίκας στα μέσα
μμέρωσης. Επειδή όμως θεωρήθηκε αναγκαίο στη συγκεκριμένη
ιότη να αναφερθούν κάποια επίσημα και αναγνωρισμένα στοιχεία
να επαληθεύουν τα όσα έχουν προαναφερθεί και να
τουργήσουν σαν αποδεικτικά και δικαιολογητικά στοιχεία,
αυτό και στη συνέχεια παρουσιάζεται εμπεριστατωμένα, η
ετική έρευνα, σύμφωνα με τα γραπτά στοιχεία της Ευρωπαϊκής
νωσης. Εξάλλου θεωρείται ως δεδομένη η σχέση και η θέση της
άδας ως ενεργό κράτος - μέλος της. Τα παρακάτω στοιχεία
ονται αυτούσια, χωρίς παρεμβολές ή παραπομπές, γιατί
υρούνται αντιπροσωπευτικά, περιεκτικά και αξιόλογα στη
ταφορά της Γυναικείας Εικόνας.

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 21ης Μάη 1991

- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1. Η Εικόνα της Γυναίκας στα Ευρωπαϊκά Μέσα Ενημέρωσης

Η εικόνα των γυναικών σε τρεις τύπους

τηλεοπτικών προγραμμάτων

Υλικό της μελέτης αυτής αποτέλεσαν τα κυριότερα προγράμματα
θήσεων, οι τηλεοπτικές σειρές και τα διαφημιστικά σποτ που
ταδίδονταν από τις 6 μ.μ. μέχρι τα μεσάνυχτα σε 25 τηλεοπτικά

νάγια δέκα χωρών, στη διάρκεια μιας "σύνθετης" εβδομάδας (π.χ. πέντε της πρώτης εβδομάδας, Τρίτη της δεύτερης εβδομάδας, κ.λπ.). Αυτή είναι η εικόνα που θα σχημάτιζε ένας ταξιδιώτης, περιοδεύοντας από την Ευρώπη και παραμένοντας μια εβδομάδα σε κάθε χώρα, παρακολουθούσε κάθε βράδυ την τηλεόραση στο δωμάτιο του ξενοδοχείου του. Από 462 ώρες προγραμμάτων που παραγράφησαν συνολικά, οι ερευνητές επέλεξαν για αναλυτική μελέτη 10 διαφημιστικά σποτ, 77 προγράμματα ειδήσεων και 29 επεισόδια τηλεοπτικών σειρών. Πρέπει να σημειωθεί πως η τηλεόραση ελέγχθηκε ως το αντιπροσωπευτικότερο μέσο ενημέρωσης, γιατί η συνδυασμένη επίδραση του ήχου και της εικόνας αποτελεί τον ισχυρότερο μηχανισμό μετάδοσης μηνυμάτων, τον κυριότερο φορέα ελέγχου και τον κύριο μηχανισμό διαμόρφωσης ή επηρεασμού της κοινής γνώμης.

Μετάδοση Ειδήσεων

Οι μεταδόσεις αυτές περιελάμβαναν 1236 ειδήσεις, παρ'όλο που τα προγράμματα ειδήσεων, απ'ότι φαίνεται, δεν ακολουθούσαν κάποιο ευρωπαϊκό πρότυπο - όσον αφορά τη διάρκεια, τη σύνθεση και το ύψος - εντούτοις κοινό χαρακτηριστικό όλων ήταν η ανεπαρκής παρουσία γυναικών μεταξύ των δημοσιογράφων που παρουσιάζουν τα δελτία ειδήσεων.

Σε έξι άντρες αναλογούσε μια γυναίκα, ποσοστό 14,5%. Οι γυναίκες αυτές διαθέτουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά: είναι κατά μέσο όρο νεότερες από τους άντρες συναδέλφους τους, με κοντά ή τρίτου μήκους μαλλιά χτενισμένα με συντηρητικό τρόπο, το

εργαζόμενοι τους είναι διακριτικό, το φόρεμά τους σκούρο και καμιά από αυτές δεν φοράνε γυαλιά (παρόλο που 35% των αντρών και 16% των αδελφών τους φορούν γυαλιά).

Μόνο 1,4% των ειδήσεων αφορούσαν γυναικεία θέματα. Ακόμη, και σ'αυτήν την περίπτωση τα τρία τέταρτα των ειδήσεων που παρουσιάζονται από άντρες. Από τα άτομα που έδιναν κάποια κριτική ανάλυση, μόνο 16% ήταν γυναίκες. Στα μαγνητοσκοπημένα και φωτογραφημένα στιγμιότυπα που παρουσιάζονται στη διάρκεια των δελτίων ειδήσεων, η γυναικεία παρουσία κάλυπτε μόνο 6% του χρόνου (οι άντρες κυριαρχούσαν στην οθόνη το 75% του χρόνου).

Παρ' όλα αυτά, στο σύνολο - και σε αντίθεση με τα αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών - οι γυναίκες που παρουσιάζονται στα δελτία ειδήσεων κατέχουν σημαντικούς ρόλους: στο αντιπροσωπευτικό αυτό δείγμα, οι γυναίκες εμφανίζονται κυρίως ως εργαζόμενες (31% του χρόνου) ή ως συμμετέχουσες σε διάφορες κοινωνικές και πολιτικές δραστηριότητες (39%) και πολύ λιγότερο στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους (7%) ή στο οικογενειακό τους περιβάλλον (5%).

Διαφήμιση

Η ανάλυση των διαφημιστικών σποτ περιορίστηκε σε οκτώ μόνο χώρες (δεν υπήρχαν διαφημίσεις της βελγικής και της δανικής τηλεόρασης). Οι περισσότερες από αυτές αφορούσαν είδη διατροφής και ποτά (40%) καθώς και απορρυπαντικά, είδη ατομικής υγιεινής και καλλυντικά (27%). Σ'όλες τις χώρες (εκτός από την Ιρλανδία και σε μικρότερο βαθμό στη Γαλλία), στις διαφημίσεις εμφανίζο-

κυρίως γυναίκες (μέχρι 68% στη Γερμανία και στην Ελλάδα).
γυναίκες αυτές επιδεικνύουν (22%), χρησιμοποιούν ή δοκιμάζουν
(8%) ή ακούνε.

"Οι φωνές που ακούγονται" - οι οποίες παρέχουν κάποια
βουλή, συνοψίζουν τα επιχειρήματα, προτρέπουν τους τηλεθεατές
κάνουν κάτι - είναι συνήθως αντρικές (από 24% στην Ιρλανδία
72% στο Λουξεμβούργο). Οι άντρες συμβουλεύουν, οι γυναίκες
ράζουν. Οι γυναίκες είναι συνήθως σιωπηλές ή, εάν μιλούν,
υθύνονται πάντα σε κάποιον άντρα. Αντίθετα, οι άντρες
υθύνονται συνήθως σε άντρες.

Στο 43% των διαφημίσεων, οι γυναίκες παρουσιάζονται στο
τι, και μόνο στο 18% των διαφημίσεων στο χώρο της εργασίας
ς. Οι περισσότερες από τις γυναίκες που παρουσιάζονται στο
τι τους εμφανίζονται ως νοικοκυρές (40%), ως σύζυγοι (19%)
ως μητέρες (17%). Οι γυναίκες αυτές είναι ενήλικα (30%) ή
ρά (60%) άτομα.

Η κοινωνική τάξη συνδέεται στενά με τα διαφημιζόμενα
ϊόντα. Οι γυναίκες της μεσαίας τάξης (24%) ή της ανώτερης
μίδας της μεσαίας τάξης διαφημίζουν κυρίως είδη ατομικής
εινής και καλλυντικά. Εργαζόμενες γυναίκες της ίδιας κατηγο-
ς χρησιμοποιούνται μερικές φορές για τη διαφήμιση ειδών
τροφής.

Η διαφήμιση ακολουθεί μία ιεραρχία φύλων όσον αφορά τα
φημιζόμενα προϊόντα: κομψές ή με επιτηδευμένη εμφάνιση
αίκες διαφημίζουν είδη υγιεινής και καλλυντικά, αυτοκίνητα,
χα και οινοπνευματώδη ποτά. Ευπαρουσίαστες γυναίκες
φημίζουν μη οινοπνευματώδη ποτά, γλυκά, απορρυπαντικά και

ή για το σπίτι. Οι πιο συνεσταλμένες γυναίκες διαφημίζουν
πρόϊοντα για μωρά και παιδιά, ιατρικά προϊόντα, είδη διατροφής
και γυναικεία περιοδικά.

Τηλεοπτικές Σειρές

Τα στατιστικά στοιχεία που αφορούν αυτό το τμήμα της έρευνας
είναι απλώς "ενδεικτικά" εφόσον το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε
σε επεισόδια από τα οποία 15 προέρχονται από το Ηνωμένο
Βασίλειο) δεν μπορεί να θεωρηθεί πλήρως αντιπροσωπευτικό. Οι
γυναίκες, παρ' όλο που κατέχουν σημαντική θέση στις σειρές
τηλεόρασης, παρουσιάζονται σε εντελώς διαφορετικές καταστάσεις από
αυτές των αντρών. Για παράδειγμα, 45% των αντρών παρουσιάζονται
στο πλαίσιο της εργασίας τους ενώ για τις γυναίκες το ποσοστό
είναι μόλις 17%. Από την άλλη πλευρά, οι γυναίκες παρουσιάζονται
σε ερωτικές σκηνές που παρουσιάζονται στο 34% του χρόνου, ενώ το
ποσοστό για τους άντρες είναι μόνο 7%. Όσον αφορά τις σκηνές
που παρουσιάζουν ανθρώπους που συζητούν, 83% επρόκειτο για
άντρες και 59% για γυναίκες. Οι γυναίκες συζητούν κυρίως με τους
ανθρώπους τους, ενώ οι άντρες εμφανίζονται να συζητούν κυρίως
με τους συναδέλφους τους.

Οι γυναίκες κατατάσσονται σύμφωνα με τρεις κατηγορίες
αντιλήψεων: τις "συντηρητικές" (αποδοχή της πατρικής εξουσίας,
απόδοση που περιστρέφεται γύρω από την οικογένεια, έλλειψη επιθυμίας
για αλλαγή), τις "μοντέρνες" (αυτοπεποίθηση, άνοιγμα στον
εξωτερικό κόσμο, έλλειψη συναισθηματικής εξάρτησης από τον
άνδρα) και τις "νέες αντιλήψεις" (αναζήτηση ολοκλήρωσης με
την έρωτα, την εργασία και τις πολιτικές ή πολιτιστικές εκδηλώ-

ς), αν και τα παραδείγματα από την τελευταία περίπτωση είναι
νια.

Τα περισσότερα νεαρά άτομα συνδέονται με τις "σύγχρονες"
ες, ενώ οι "συντηρητικές" αντιλήψεις υιοθετούνται από τις
αλύτερες στην ηλικία γυναίκες. Χαρακτηριστικό είναι το
ονός ότι όταν οι γυναίκες παρουσιάζονται σε "φυσιολογικές"
αστάσεις, 50% έχουν "μοντέρνα" συμπεριφορά, ενώ όταν
ανίζονται σε καταστάσεις σύγκρουσης, επικρατούν οι
τηρητικές αντιλήψεις και το ποσοστό των γυναικών με τις
ντέρνες" αντιλήψεις περιορίζεται σε 41%.

Οι γυναίκες που εμφανίζονται στις τηλεοπτικές σειρές
ατάσσονται σε τρεις βασικές κατηγορίες: "συντηρητικές"
πορροφημένες από την οικογενειακή ζωή, εξαρτώμενες από τον
ρα), "μοντέρνες" (εμφανίζονται κυρίως σε οικογενειακό πλαίσιο
ά ανεξάρτητες από το σύντροφό τους), και "εργαζόμενες"
ιόλογες διότι εργάζονται προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες
ς και να ολοκληρωθούν σαν άτομα). Στο δείγμα αυτό, 42% των
αικών ανήκουν στη "συντηρητική" κατηγορία. Συνήθως δραστήριες
ν αφορά τα οικιακά τους καθήκοντα, οι γυναίκες αυτές έχουν
ήθως δύο παιδιά (κατά κανόνα εφήβους) και μερικές φορές
ουσιάζονται επίσης ασχολούμενες με κοινωνικές δραστηριότητες
εταξύ φίλων. Στην περίπτωση αυτή, ο σύζυγος, λόγω της
ασίας του, διάγει δημόσιο βίο ενώ η γυναίκα είναι
ιορισμένη στο σπίτι.

Οι "μοντέρνες" γυναίκες (55%) είναι νεότερες απ' ότι οι
αίκες που ανήκουν στην κατηγορία των "συντηρητικών" και έχουν
στήρια πολιτιστική ή κοινωνική ζωή. Ζουν σ' έναν κόσμο που
ζητεί τις ανέσεις και την καλοπέραση. Θέλουν να πετύχουν

νωνικά, στην εργασία τους, και, ως ένα βαθμό, στο γάμο. Για πετύχουν τους στόχους τους βασίζονται περισσότερο στη γοητεία (34%) και την ελκυστικότητά τους (18%) παρά στις τοβουλίες τους ή τις επαγγελματικές τους ικανότητες.

Όταν ανακλύπτουν προβλήματα, υποστηρίζουν περισσότερο τους ρες (17%) παρά τις γυναίκες (11%). Παραδέχονται περισσότερο μοντέρνες (35%) παρά τις συντηρητικές (18%) αντιλήψεις, ολο που όταν υπάρχει κάποια διαμάχη οι απόψεις τους απέχουν ύ από τις μοντέρνες αντιλήψεις (29,5%) και υποστηρίζουν ισσότερο τις συντηρητικές ιδέες (19%).

Στο δείγμα αυτό, η εργασία των γυναικών παρουσιάζεται ως χιστα σημαντική και είτε γίνεται κάποια αναφορά σ'αυτή είτε, ικές φορές, εμφανίζονται οι γυναίκες έτοιμες προς εργασία σω από ένα γραφείο, κρατώντας ένα χαρτοφύλακα). Οι γυναίκες ανίζονται συχνότερα σε κατώτερες (41,5%) παρά σε ανώτερες εις (29%). Σε εννέα από τις δέκα περιπτώσεις, στις οποίες οι αίκες παρουσιάζονται σε δευτερεύοντα ρόλο, εργάζονται για οιον άντρα. Απ'την άλλη, οι γυναίκες εμφανίζονται σπάνια ως ιστάμενες κάποιου άντρα ή μιας ομάδας αντρών. Πρέπει όμως να φερθεί ότι, σχεδόν στα δύο τρίτα των περιπτώσεων, η εργασία ν γυναικών ήταν περισσότερο διανοητική και οι γυναίκες αυτές ήθως εκτελούσαν σωστά τα καθήκοντά τους.

Η μελέτη καταλήγει ότι αυτό που φαίνεται στις οθόνες της εόρασης στην Ευρώπη δεν είναι ένα, αλλά πολλά συγχρόνως οτραίτα γυναικών. Οι γυναίκες παρουσιάζονται με πολλούς οφορετικούς τρόπους. Ο τηλεθεατής σχηματίζει μια πολλαπλή

όνα της γυναίκας, μέσω των τριών τύπων τηλεοπτικού περιεχομένου ειδήσεων, διαφημίσεων και ταινιών. Εντούτοις, η ολική εικόνα της γυναίκας είναι μάλλον παραδοσιακή.

• Τρόποι Ανανέωσης της Εικόνας των Γυναικών από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Οι προσπάθειες για τη βελτίωση της μεταχείρισης της γυναίκας από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, ξεκινώντας από έρευνες, μελέτες και αποφάσεις του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εχίστηκαν σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ αυτών και στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με την Margaret Gallagher (1988), το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ακολούθησε δύο βασικούς τύπους στρατηγικής όσον αφορά τη τηλεόραση. Η πρώτη στρέφεται γύρω από την αναζήτηση της ακεραιότητας όσον αφορά το περιεχόμενο των τηλεοπτικών προγραμμάτων. Η δεύτερη στρατηγική αφορά την επιδίωξη αλλαγών στην τηλεόραση, σε θεσμικό και επαγγελματικό επίπεδο, με την εφαρμογή μέτρων που αποβλέπουν στη βελτίωση της θέσης των γυναικών σε όλους τους τομείς γενικά και κυρίως την εικόνα της γυναίκας που προβάλλεται στην τηλεόραση.

Στη μελέτη αυτή γίνεται διάκριση μεταξύ της εικόνας που προβάλλεται και εξευτελίζει τη γυναίκα και των συνηθισμένων στερεοτύπων που διαδίδουν τις προκαταλήψεις και υποτιμούν τη γυναίκα με πολύ πιο έμμεσο τρόπο. Βέβαια αυτά είναι εύκολο να αντιμετωπιστούν με τη βοήθεια νόμων που απαγορεύουν τις

κρίσεις των φύλων, με τη δημιουργία ενός ρυθμιστικού φορέα σε
ατα δεοντολογίας και τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών για
αποτελεσματική κριτική. (Council of Europe, 1991)

Στις 21-23 Ιουνίου 1983, πραγματοποιήθηκε στο Στρασβούργο,
το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σεμινάριο για την
ώθηση της Ισότητας από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Στο
τακτικό της σύστασης αναφέρονται ορισμένα μέτρα τα οποία θα
πρέπει να ακολουθήσουν οι κυβερνήσεις:

να θέσουν υπόψη των υπευθύνων των μέσων μαζικής ενημέρωσης όλα
τα μέτρα που έχουν ληφθεί από τις κρατικές αρχές και σε αρνη-
τικές περιπτώσεις από διακυβερνητικές οργανώσεις για την
προώθηση της ισότητας. (Μαγγανάρα Ιωάννα, 1984, α)

να προωθήσουν ερευνητικές δραστηριότητες: α) σχετικά με τις
προτιμήσεις και την ικανοποίηση του κοινού από πληροφοριακά
προγράμματα με κριτήριο το φύλο, την ηλικία, το εκλαϊκευτικό
επίπεδο κ.λ.π., β) με στόχο την αξιολόγηση της επίδρασης που
επιδρούν ορισμένα προγράμματα που προβάλλουν τα μέσα ενημέρωσης
από την άποψη των προκαταλήψεων που συνδέονται με το φύλο,
γ) σχετικά με τον τρόπο επιλογής, την αντίληψη και κατανόηση
των μηνυμάτων που προβάλλουν τα μέσα ενημέρωσης και σχετικά με
την καταλληλότητα της γλώσσας που χρησιμοποιούν τα μηνύματα
αυτά. (Μαγγανάρα Ιωάννα, 1984, α)

να ενθαρρύνουν την υιοθέτηση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης
προγραμμάτων θετικής δράσης που θα επιτρέψουν την βελτίωση της
θέσης της γυναίκας και να ευαισθητοποιήσουν τα μέσα μαζικής
ενημέρωσης και το κοινό για θέματα ισότητας. (Μαγγανάρα
Ιωάννα, 1984, α)

Σύμφωνα λοιπόν με όσα προαναφέρθησαν, κρίνεται επιτακτική η *
γκη της αλλαγής, της αντίληψης και νοοτροπίας, του τρόπου
τουργίας των Ελληνικών Μέσων Ενημέρωσης όσον αφορά την
ηνίδα, τη ΓΥΝΑΙΚΑ γενικότερα. Γι' αυτό το λόγο οι ερευνήτριες
τείνουν από τη δική τους μεριά τη διαμόρφωση ενός "πλαίσου
ών", ένα σύστημα αξιών δηλαδή, με βάση το οποίο θα X
τουργούν τα μέσα ενημέρωσης σε σχέση με τη γυναίκα. Τέλος, τα
ιοτηλεοπτικά μέσα θα πρέπει να διαμορφώσουν μια συγκεκριμένη
ιτική πάνω στο θέμα της Ισότητας των δύο φύλων, σύμφωνα με
ποία θα καθορίζεται το περιεχόμενο του κάθε προγράμματος.

Φτάνοντας στο τέλος αυτού του μεγάλου κεφαλαίου που
ολήθηκε με την "Κακοποίηση της Γυναίκας μέσα από τα Μέσα
ικής Ενημέρωσης" και για να κλείσει ο κύκλος των "Μορφών Βίας
ά της Γυναίκας", στη συνέχεια αυτής της μελέτης, γίνεται μια
ρή αναφορά στο κεφάλαιο "Η Βία ανάμεσα στο ζευγάρι", ένα θέμα
οποίο έχει γίνει πολλές φορές αντικείμενο μελέτης και
ευνας. Παρ' όλα αυτά όμως οι ερευνήτριες κάνουν μία προσπάθεια
προσεγγίσουν αυτό το θέμα κάνοντας μία γενική θεώρηση που
ος αποσκοπεί σε μια περιεκτική παρουσίαση του φαινομένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

1. Η ΒΙΑ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΖΕΥΓΑΡΙ

Ο όρος "βία ανάμεσα στο ζευγάρι" αν και έχει συνδεθεί με τη ζυγική βία εναντίον των γυναικών, αφορά οποιαδήποτε συναισθητική ή και νομική σχέση. Το περιεχόμενό της συνδέεται χνότερα με τη σωματική βία παραγνωρίζοντας την ψυχολογική βία που είναι δυσκολότερο να οριστεί και η οποία εμπεριέχει μια αρκετή απειλή για πρόκληση σωματικής βίας που δημιουργεί στο ζευγάρι ένα κλίμα έντασης, ανασφάλειας, υποτίμησης και εξευτελισμού. Πρόσθετες συνέπειες μπορεί να είναι οικονομική στέρηση, ψυχολογική κακοποίηση ή και βιασμός και πορνογραφία. (Φροντίδα στην οικογένεια, 1990).

Η βία κατά των γυναικών κατά την διάρκεια του γάμου, της νόμιμης συμβίωσης ή από έναν φίλο σημαίνει βία από τον άντρα που η γυναίκα αγαπάει ή πιστεύει πως αγαπούσε, από έναν άντρα που η γυναίκα πίστευε πως την αγαπούσε, και το πιο συγκλονιστικό όλων, από τον άντρα που εμπιστευόταν. "Συνήθως αυτό συμβαίνει στον τρόπο που η γυναίκα πιστεύει πως είναι πιο ασφαλής - στο σπίτι, στον τόπο που τρέχει να προφυλαχτεί από το φόβο και τη βία. Ακόμη και εκεί, η γυναίκα αντιμετωπίζει την πιο τρομαχτική βία από όλες. Η βία μπορεί, από χαστούκια και κλωτσιές, να μεταβληθεί σε ένα μαυρισμένο μάτι, σπασμένα πλευρά, σαδιστικούς ερωτηριασμούς, βασανιστήρια, απόπειρα φόνου ή ακόμη και φόνο." (Elizabeth Wilson, U.S.A, 1983, σελ.80)

Η κακοποίηση ανάμεσα στο ζευγάρι μπορεί να περιλαμβάνει βία, μπορεί να συνδέεται με την ανάγκη για σεξ ή την άρνηση σεξ, μπορεί να οφείλεται στον αλκοολισμό και ακόμα χειρότερα μπορεί να περιλαμβάνει εσκεμμένο σαδισμό από την πλευρά του άνδρα ή μπορεί να είναι αποτέλεσμα τυφλής μανίας.

Σύμφωνα με τους Rebecca και Russel Dobash, στη "Βία κατά της γυναίκας - συζύγου" (1979), όσο περισσότερο διαρκεί η κακοποίηση πριν από το γάμο, τόσο πιο χειρότερη γίνεται η κακοποίηση. "Ένας άνδρας έδεσε τη σύζυγό του σε μία καρέκλα μέσα στη κουζίνα και την υποχρέωσε να παρακολουθεί το νερό που έβραζε, λέγοντάς της επίμονα τι πρόκειται να της κάνει με αυτό και στο τέλος έριξε βραστό νερό πάνω της". (Φερέτη, 1987)

Όμως ακόμη και αν η κακοποίηση δε φτάνει σε αυτά τα επίπεδα, υπάρχει ένας συνεχής φόβος που προκαλείται από τον τρόπο ζωής που προκύπτει από μία σχέση που είναι πλημμυρισμένη από την απειλή της βίας. Μερικοί άντρες κρατούν τις συζύγους τους φυλακισμένες μέσα στο σπίτι τους και επιμένουν να ελέγχουν κάθε κίνησή τους και να ξέρουν κάθε λεπτομέρεια από τη ζωή τους. Ορισμένες γυναίκες εξακολουθούν να βασανίζονται και να απειλούνται ακόμη και όταν δεν κακοποιούνται σωματικά.

Συχνά η κακοποίηση αρχίζει μετά το γάμο, σύμφωνα με την Elizabeth Wilson (U.S.A., 1983). Παρ'όλα αυτά σε πολλές σχέσεις υπάρχουν σημάδια κακοποίησης κατά την περίοδο του φλέρτ. Η βία και η βία μπορεί να εμφανίζεται σαν ισχυρή απόδειξη αγάπης και στοργής, τα οποία κυριαρχούν στις αντιλήψεις πολλών ανδρών σχετικά με το αντρικό μοτίβο. Η κακοποίηση και η ζήλεια εκδηλώνονται με την ιδέα του ρομαντισμού, αλλά το γεγονός ότι η στοργή μπορεί νομοθετικά να ερμηνευτεί σαν

όπιασμα για ερωτικό πλησίασμα, είναι μία τρομακτική ένδειξη στις κοινωνίες της οποίας οι άντρες υποτίθεται ότι απαιτούν το ενώ οι γυναίκες υποτίθεται πως ακόμη το αρνούνται.

Επίσης, η κακοποίηση μπορεί να εκδηλωθεί όταν η σύζυγος είναι υγιής, οι επιθέσεις κατά του μωρού μέσα στην μήτρα, είναι πολλές και πολλές φορές η ζήλεια για το παιδί ή ο φόβος της κείμενης υπευθυνότητας, ενισχύουν την αντρική μανία.

Η βία ανάμεσα στο ζευγάρι, είναι ένα φαινόμενο που δηλώνεται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και τώρα πιά οι αιτιολογικοί παράγοντες δεν συνδέονται τόσο με τη φτώχεια, την απειλή υψηλού επιπέδου μόρφωσης ή την "ψυχολογική ανεπάρκεια". Όχι όλα αυτά και για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου γίνεται σκόπιμη η εξέταση ορισμένων αιτιολογικών παραγόντων.

1. Αιτιολογικοί Παράγοντες του Φαινομένου

Όπως προς την αιτιολογία του φαινομένου της βίας ανάμεσα στο ζευγάρι και μέσα στην οικογένεια, ερευνητικά δεδομένα συνηγορούν υπέρ ενός πολυπαραγοντικού μοντέλου σύμφωνα με το οποίο πλήθος παραγόντων, κοινωνικών, ψυχολογικών και περιστασιακών αλληλεπιδρούν συμβάλλοντας στη δημιουργία συνθηκών βίας μέσα στο ζευγάρι. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη δυσκολία διεξαγωγής έρευνας αιτίας της φύσης του προβλήματος. Ανάλογη δυσκολία υπάρχει και στην ανάπτυξη κάποιας θεωρίας που να επεξηγεί ενιαία τα αίτια της βίας.

Οι κοινωνικές και δομικές ερμηνείες, πέρα από την έμφαση σε άγοντες όπως η ανεργία, η κοινωνική απομόνωση, οι κακές θήκες κατοικίας, περιλαμβάνουν και το σύνολο των συναλλαγών αξύδραστη και θύματος μέσα στην οικογενειακή δομή. "Η αλλαγή αυτή έχει περιγραφεί ως άνιση κατανομή κοινωνικών και σχέσεων που συνδέονται με οικονομική ή εκπαιδευτική σότητα (O' Brien, 1971) ή ακόμα και ανισότητα που πηγάζει από ν περισσότερο κυρίαρχο ρόλο του συζύγου σε θέματα λήψης φάσεων (Straus, 1980)." (Φροντίδα για την Οικογένεια, 1990, .160)

Άντρες που κακοποιούν τις γυναίκες τους έχουν συχνά χαμηλή σεκτίμηση, θεωρώντας τη συμπεριφορά της γυναίκας τους ως ιλητική, χαρακτηρίζονται από ανασφάλεια, έχουν πολλές συχίες και άγχη σχετικά με αισθήματα κατωτερότητας, ενώ ακλύζονται συχνά από αισθήματα ανεπάρκειας και εγκατάλειψης (Φροντίδα για την Οικογένεια, 1990). Ένας σοβαρός παράγοντας έχει συνδεθεί με τη συζυγική βία είναι η χρήση αλκοόλ και ουσιών αν και η άποψη αυτή αμφισβητείται (Χρήστος Ζακίτης, 1989, διάλεξη), εφ' όσον θεωρείται ότι η κατανάλωση οόλ ανακουφίζει τους άντρες από την ευθύνη της συμπεριφοράς ενώ επιβεβαιώνει την απόφαση της γυναίκας συζύγου να αμείνει σε μία τέτοια σχέση ελπίζοντας ότι ο άντρας της θα εράσει το πρόβλημα της βίας ελέγχοντας το πρόβλημα του οολισμού.

Η μελέτη της βίας ανάμεσα στο ζευγάρι επιβεβαιώνει τη γενεακή κληρονομικότητα της βίας. Πολλά άτομα με ανάλογες ειρίες στερούνται εκείνων των κοινωνικών δεξιοτήτων που γούν σε υγιείς σχέσεις. Ένας άλλος παράγοντας στη διαμόρφωση

Σ'ΑΓΑΠΩ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΚΑΙΤΗ
ΑΝ ΠΟΤΕ ΜΕ ΑΠΑΤΗΣΕΙΣ ΘΑ ΣΚΟΤΩΘΩ.
ΑΝ ΜΙΑΣΕΙΣ ΔΟΥΛΕΙΑ ΘΑ ΠΕΘΑΝΩ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΑΓΟΝΙΑ ΜΟΥ. ΑΝ ΠΑΡΑΜΕΛΕΙΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ
ΘΑ ΠΑΘΩ ΚΑΡΔΙΑΚΗ ΠΡΟΣΒΟΛΗ. ΑΝ ΔΕ
ΠΑΙΡΝΕΙΣ ΤΗΛΕΦΩΝΟ ΤΗ ΜΑΜΑ ΜΟΥ
ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ ΘΑ ΠΩ ΔΗΛΗΤΗΡΙΟ. ΑΝ ΔΕ
ΜΟΥ ΜΑΓΕΙΡΕΥΕΙΣ ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΤΗ ΒΔΟΜΑ-
ΔΑ ΜΟΥΣΑΚΑ ΘΑ ΚΑΝΩ ΧΑΡΑΚΙΡΙ. ΑΝ
ΜΕ ΑΦΗΣΕΙΣ ΜΕ ΑΣΙΔΕΡΩΤΟ ΠΟΥΚΑΜΙ-
ΣΟ ΘΑ ΠΕΣΩ ΝΑ ΠΝΙΓΩ

των σχέσεων είναι ο διαφορετικός τρόπος κοινωνικοποίησης
αυτών και κοριτσιών. Οι γυναίκες μαθαίνουν ότι πρέπει να είναι
απειθαρχημένες και να μην εμπλέκονται σε βίαιες συναλλαγές ενώ δεν
έχουν άσκηση πώς ν'αποφεύγουν να σταματούν τη βία εναντίον τους,
αποφασίζοντας ότι δεν έχουν άλλη επιλογή. (Φροντίδα για την
κοινωνία, 1990). Η Λένορ Ουόκερ (1989) αναφέρει στο βιβλίο
της, "Η Κακοποιημένη Γυναίκα", τη θεωρία της Επίκτητης Αδυναμίας
και να εξηγήσει πως οι γυναίκες μέσα από την επίκτητη
αδυναμικότητά τους δεν προσπαθούν να απελευθερωθούν από μια σχέση
κακοποίησης.

Όλες οι παραπάνω θεωρητικές προσεγγίσεις συντείνουν στο ότι
η αιτιολογία της βίας στο ζευγάρι (οικογένεια) δεν μπορεί να
εξηγηθεί στο πλαίσιο μόνο ατομικών, κοινωνικών ή πολιτισμικών
αλλαγών αλλά με τη συμβολή ενός πολυπαραγοντικού μοντέλου όπου
επισημαίνει τη δυναμική της συναλλαγής των σχέσεων.
(Townmiller, Penguin Books)

2. Η Γυναίκα Θύμα Συζυγικής Κακοποίησης

Η Κοινωνιολόγος-Εγκληματολόγος, Φερέτη Ειρήνη (1989, σελ.22)
αναφέρει σε σχετικό άρθρο της πως "η ιδεολογία της ιδανικής
οικογένειας βρήκε πρόσθετη στήριξη στις θεωρίες των πρωτοπόρων
κοινωνιολόγων όπως του Emile Durkheim και Talcott Parsons
σύμφωνα με τις οποίες η μελέτη των κοινωνικών συστημάτων και
αλλαγών βασίζεται σε μοντέλα ισορροπίας (EQUILIBRIUM) και
συνφωνίας/συναίνεσης (CONSENSUS). Έτσι το επίκεντρο ενδιαφέρο-

ς και μελέτης της οικογένειας ήταν οι αναπαραγωγικές και
μιστικές της λειτουργίες, είτε αυτές προέρχονταν από
τερικές είτε από εξωτερικές αιτίες".

Έτσι λοιπόν οι κακοποιημένες γυναίκες που σποραδικά έπεφταν
ν αντίληψη των ειδικών θεωρούνταν θύματα μεμονομένων
ολογικών καταστάσεων και ιδιοσυγκρασιών. Όμως η εξάπλωση του
αικείου κινήματος και η ανάπτυξη των φεμινιστικών θεωριών
ί με τη γενικότερη στροφή των κοινωνικών επιστημών, ανέδειξαν
πρόβλημα της συζυγικής κακοποίησης μέσα στην πραγματική του
σταση: Μία αναπόφευκτη έκφραση της ανισότητας και των σχέσεων
υσίας ανάμεσα στα δύο φύλα.

Σύμφωνα με τους E. Gibson και S. Klein (1961), κοινωνιολογι-
και εγκληματολογικές έρευνες και στατιστικές δείχνουν ότι σε
ικές γραμμές (Φερέτη Ειρήνη, 1989):

Οι άντρες χρησιμοποιούν βία πολύ συχνότερα από τις γυναίκες.
Στις περιπτώσεις που οι γυναίκες εμπλέκονται σε εγκλήματα
βίας είναι συνήθως τα θύματα και όχι οι δράστες.

Τα περιστατικά που τα θύματα είναι οι άντρες είναι κυρίως
εξωοικογενειακά ενώ αντίθετα κατά κανόνα οι γυναίκες είναι
θύματα βίας μέσα στην οικογένεια με δράστη το σύζυγο.

"Η ερμηνεία της κακοποίησης των γυναικών πρέπει να αναζητηθεί
ς ευρύτερες κοινωνικές δομές και ιδεολογίες γιατί μέσα
αυτές", όπως υποστηρίζει η Φερέτη (1989, σελ.23), "διαμορφώ-
αι η κοινωνική αντίδραση και η ανοχή". Η κοινωνικοποίηση
εται ο βασικός μηχανισμός για την αναπαραγωγή και συντήρηση
ιδεολογίας της αντρικής κυριαρχίας και της γυναικειάς
ρτησης, έστω αν και στην πράξη οι κοινωνικές εξελίξεις, στον

θηνικό χώρο, επιβάλλουν προοδευτικά νέες τοποθετήσεις και εκτιμήσεις. Θεσμοί όπως ο θεσμός του γάμου και της οικογένειας, το σύστημα δικαιοσύνης, η εκκλησία ακόμα και το κράτος πρόνοιας παράγουν την κυρίαρχη ιδεολογία της αντρικής υπεροχής.

Όμως από την μεριά των ειδικών, τί γίνεται για την πρόληψη και θεραπεία της βίας ανάμεσα στο ζευγάρι; Στη συνέχεια αυτού του κεφαλαίου, παρατίθενται ορισμένες θεωρίες και τεχνικές θεραπευτικής αντιμετώπισης.

2. ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΣΥΖΥΓΩΝ

Μέχρι σήμερα, η πρόληψη της συζυγικής βίας ή γενικότερα της βίας ανάμεσα στο ζευγάρι περιορίζεται στην αντιμετώπισή της, χωρίς να συμβεί. Πρόκειται για εξαιρετικά δύσκολο στόχο εφ'όσον οι κοινωνιολογικοί παράγοντες ενδημούν σε κοινωνικές δομές, παιδικές εμπειρίες και σε περιστασιακούς παράγοντες που "ξεχειλίζουν το ποτήρι".

Σύμφωνα με την "Κυκλική Θεωρία της Βίας" (Λένορ Ουόκερ, 1989, σελ.77), "ο κύκλος κακοποίησης έχει τρεις διακριτές φάσεις, η πρόληψη ή το επεισόδιο κακοποίησης και η φάση ηρεμίας ή περίοδος αλλαγής. Πιστεύεται πως αν περιοριστούν οι δύο πρώτες φάσεις, θα εξαφανιστεί η βίαιη συμπεριφορά και θα παραμείνει η ιδανική κατάσταση."

Ο κλινικός Κοινωνικός Λειτουργός John Taylor (1986), υποστηρίζει πως η θεραπεία της οικογενειακής βίας έχει δείξει ότι η ωμή έκφραση θυμού και ματαίωσης αποτελεί συχνά τη βάση για

λοντική βίαιη συζυγική σύγκρουση. Η έρευνα του Albert Bandura άλλων δείχνει μεγάλη σχέση μεταξύ της επιθετικότητας που τηρείται και της κλιμάκωσης της βίαιης συμπεριφοράς.

"Η κοινή θεραπευτική αντιμετώπιση", που περιγράφεται στο έργο του περιοδικού "ΕΚΛΟΓΗ" (Απρίλιος 1986, σελ.12), υποστηρίζει την αντικατάσταση της βίαιης εκδήλωσης θυμού με τη μορφή επεπιβεβαίωσης και επίλυσης προβλημάτων". Σύμφωνα με τον John Taylor (1986), ο θυμός που έχει εκφραστεί και έχει γίνει οικείμο αρνητικής μάθησης είναι καταστρεπτική στη συζυγική σχέση και όχι η ύπαρξη θυμού αυτή καθ' αυτή.

Η χρήση από τον John Taylor, κοινής θεραπευτικής στην αποποίηση συζύγων βασίζεται σε πέντε θεωρητικές προϋποθέσεις:

Η έκφραση βίαιου θυμού είναι επίκτητη συμπεριφορά και δεν αποτελεί προσωπικό ή ηθικό ελάττωμα (Suzane K. Steinmetz, 1977). Ο θεραπευτής οφείλει να διαπιστώσει και να ερμηνεύσει την επίκτητη φύση της έκφρασης θυμού.

Η συμπεριφορά κακοποίησης ξεκινά αρχικά μόνο απ' αυτόν που κακοποιεί. Με το χρόνο όμως εξελίσσεται σε σύστημα κακοποίησης. Στο διάστημα αυτό ο σύζυγος που κακοποιεί εξακολουθεί να μαθαίνει και να βελτιώνει ρόλους κακοποίησης και συμπεριφοράς. Ο άλλος σύζυγος εξακολουθεί να μαθαίνει το ρόλο του θύματος που μοιάζει με μία εξωγενή κατάθλιψη (Richard G. Gelles, 1972).

Η έκφραση βίαιου θυμού εντείνεται από το στρες και τον δυνατό εσωτερικό αυτοδιάλογο (Raymond W. Novaco, 1975). Η συστημα-

τική αντιμετώπιση του ελέγχου του θυμού, κατά τον John Taylor πρέπει να περιλαμβάνει ευαισθητοποίηση του θεραπευτή και του ζευγαριού στο επίπεδο της έντασης καθώς και στο επίπεδο των τεχνικών ελέγχου που χρησιμοποιούν.

Η βίαιη συμπεριφορά είναι δεμένη και επισπεύδει την ανάπτυξη συναισθημάτων χαμηλής αυτοεκτίμησης και ανικανότητας. Σύμφωνα με τον John Taylor (1986, σελ. 14) "η κακοποίηση συχνά αποτελεί προσπάθεια εξομάλυνσης προσωπικών συναισθημάτων ανικανότητας που οδηγούν σε μειωμένη αυτοεκτίμηση, σε ενοχές και σε ακόμη εντονότερη αίσθηση ανικανότητας". Ο συγγραφέας - θεραπευτής χρησιμοποιεί αυτή την πληροφορία για να προάγει την αυξανόμενη κατανόηση, από το ζευγάρι, των δυναμικών της κακοποίησης και να αρχίσει τότε την πορεία αλλαγής στην ατμόσφαιρα της σχέσης.

Οι Jacobson και Margolin (June 1977) αναφέρουν πως η τάση για κακοποίηση πηγάζει, συντηρείται και αυξάνεται από ανεπαρκείς λύσεις προβλημάτων, από αρνητικές αντιδράσεις και διαθέσεις. Κατά τον John Taylor (1986) είναι σημαντικό για το ζευγάρι να μάθει νέες μεθόδους θετικής και αποτελεσματικής επίλυσης για χρήση μέσα και έξω από τη σχέση.

Επιγραμματικά, ο John Taylor (1986) υποδεικνύει πέντε περιοχές στην από κοινού θεραπευτική των συζύγων:

- 1) έλεγχο έντασης και θυμού
- 2) θετική έκφραση θυμού μέσω αυτοπαραδοχής
- 3) επίλυση προβλημάτων
- 4) θετική αλληλεπίδραση και κλίμα επικοινωνίας

αξίες, προσδοκίες, ζήλεια.

Ο έλεγχος και η ανάπτυξη του συστήματος - ζευγάρι είναι η λειτουργία της συναίσθησης και του ελέγχου του θυμού, των νέων όπων αντίληψης θυμού και ελέγχου, της βελτιωμένης επικοινωνίας, ικανότητας επίλυσης προβλημάτων και της ανάπτυξης θετικών, (άριστων συναισθημάτων και λιγότερο καταπιεστικών προσδοκιών. John Taylor, 1986).

Το πρόγραμμα θεραπείας για ζευγάρια, του John Taylor, ακολουθεί με ζευγάρια που αντιμετωπίζουν πρόβλημα κακοποίησης. βασίζεται στο μοντέλο της "επίκτητης επιθετικότητας" στις σχέσεις του ζευγαριού. Παρουσιάζει τρόπους διακοπής του κλίματος θυμού μέσω της εξακρίβωσης των εντάσεων, της αλλαγής των θετικών μεθόδων επικοινωνίας και της δημιουργίας ρεαλιστικών αιτήσεων στη συμπεριφορά. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην αποτελεσματική αντιμετώπιση της υπερέντασης, του στρες, στον έλεγχο με το "θετικό αυτοδιάλογο" και στην επιβεβαίωση θετικής πράξης του θυμού.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η μελέτη της βίας ενάντια στις γυναίκες προσφέρει μία σημαντική αποκάλυψη των μηχανισμών μέσα από τους οποίους παράγονται οι σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στα δύο φύλα και υποδηλώνει ότι παράλληλα με τις διακρίσεις και ανισότητες που

ακτηρίζουν την κάθε κοινωνική δομή είναι απαραίτητο να γνωριστέ η υποτέλεια της γυναίκας σαν ανεξάρτητη κοινωνική σταση.

"Οι λύσεις", κατά την Φερέτη (1989, σελ.23), "για την αντιμετώπιση της κακοποίησης βρίσκονται· βραχυπρόθεσμα στην ισοθητοποίηση, ενημέρωση και καθοδήγηση όλων των σχετικών έων για άμεση παροχή κάθε δυνατής βοήθειας και υποστήριξης θύματα, αλλά - και αυτό είναι το κυριότερο - μακροπρόθεσμα η η θα βρεθεί μέσα από μια αδιάκοπη προσπάθεια αναθεώρησης των μών και αξιών που μειώνουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και των αικών και των αντρών. Οι μέχρι τώρα εμπειρίες του γυναικείου ήματος δείχνουν ότι μόνο με το συνδυασμό συστηματικής ρητικής δουλειάς, προσπαθειών για κοινωνική πολιτική και ιτικής δράσης, μπορούν να προχωρήσουν οι αλλαγές".

Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου, οι ερευνήτριες παραθέτουν τις εντεύξεις που πραγματοποίησαν, σε δύο αστυνομικά τμήματα της ιοχής τους, με σκοπό τη συλλογή στοιχείων για τις περιπτώσεις ησης βιαιοπραγίας συζύγων, και στη συνέχεια αυτών, ατίθενται οι συνεντεύξεις με ειδικούς του Κέντρου προστασίας οποιημένων Γυναικών και του Συνδέσμου Γυναικών Ελλάδος.

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ

στο Τ/Α Αστυνομικό Τμήμα Ν. Φιλαδελφείας

και στο Α/Τ Αστυνομικό Τμήμα Αιγάλεω

Χρειάστηκε αρκετή προσπάθεια και στά· δύο τμήματα για να
εμβρεθούν αστυνομικοί που έχουν γνώση τέτοιων περιστατικών (!)
· διαθέσιμο χρόνο για να δώσουν τις απαραίτητες πληροφορίες.

Περιστατικά γυναικών που έχουν υποστεί "κακομεταχείριση" από
σύζυγό τους έρχονται συχνά στο αστυνομικό τμήμα.

Ι. Η Ν. Φιλαδέλφεια είναι μια μικρή, πυκνοκατοικημένη
νοικία, που κατοικείται κυρίως από οικογένειες - μικρο -
ασαστικές στη πλειοψηφία τους αλλά και με ένα μικρότερο
ποσοστό οικογενειών χαμηλού εισοδήματος και κοινωνικού επιπέδου.

Από την εμπειρία του υπολογίζει το μέσο όρο του αριθμού των
περιστατικών που έρχονται στο τμήμα σε 2 - 3 την εβδομάδα.

Χαρακτήρισε τα περιστατικά αυτά σαν "οικογενειακά" αλλά στη
άσση του δεν υπήρχαν τα γνωστά κλισέ, όπως "η γυναίκα πρέπει να
κάνει υπομονή για να σώσει την οικογένεια" ή "η αστυνομία πρέπει
προσπαθεί να συμφιλιώσει τα ζευγάρια".

Περιέγραψε (χωρίς να μας πείσει ότι πραγματικά αυτή είναι) ως
ής τη στάση της αστυνομίας:

- Ο αξιωματικός υπηρεσίας ακούει αυτά που έχει να καταγγείλει
η γυναίκα.
- Αν επιθυμεί να καταθέσει μήνυση ενάντια στο δράστη αυτή
προωθείται αρμοδίως. Δεν προτρέπεται ούτε αποθαρρύνεται να
κάνει μήνυση.
- Αν δεν θέλει να κάνει μήνυση, της προτείνουν ή το ζητάει η

ίδια να καλέσουν το σύζυγο στο τμήμα για συστάσεις. Συνήθως τη δεύτερη φορά έρχονται κι οι δύο μαζί και ο αξιωματικός υπηρεσίας ή και ο ίδιος ο διοικητής ακούει τα παράπονα της συζύγου, τις δικαιολογίες του άντρα, δίνει συμβουλές και προβαίνει στις απαραίτητες συστάσεις προς το σύζυγο για να μην το επαναλάβει. Συνήθως ο σύζυγος υπόσχεται να "διορθωθεί" και το ζευγάρι φεύγει "συμφιλιωμένο". Πολλά από τα ζευγάρια αυτά απασχολούν επανειλημμένα το τμήμα. Κατά τη γνώμη του η κύρια αιτία που αποτρέπει τις γυναίκες - θύματα να δώσουν δραστικές λύσεις στο πρόβλημα είναι τόσο η οικονομική εξάρτηση (σε θύματα κάπως μεγαλύτερης ηλικίας) όσο και η συναισθηματική - κοινωνική εξάρτηση.

Από την εμπειρία του και μια ματιά στο βιβλίο συμβάντων που ξεψύλλισε μπροστά μας αναφέρει τα εξής περιστατικά:

1. Ζευγάρι με 4 ανήλικα παιδιά. Ο σύζυγος διαθέτει εμπορικό κατάστημα ηλεκτρικών ειδών, η σύζυγος απασχολείται στο σπίτι και με τη φροντίδα των παιδιών. Η γυναίκα έρχεται στο τμήμα με ατημέλητη εμφάνιση και εμφανή γρονθοκοπήματα στο πρόσωπο και παραπονείται ότι αυτός τη χτυπάει, έχει κατά καιρούς ερωμένες, εγκαταλείπει κατά διαστήματα το σπίτι και τα παιδιά... Δεν θέλει να χωρίσει ή να κάνει μήνυση γιατί αν λείψει αυτός εκείνη δεν μπορεί να ζήσει μόνη να εργαστεί και να συντηρεί τα παιδιά της.

Της προτείνουν να φέρει το σύζυγό της για να του γίνουν συστάσεις όμως δεν επιστρέφουν...

2. Ζευγάρι μεσήλικο χωρίς παιδιά. Ο σύζυγος συνταξιούχος ναυτικός, η σύζυγος, διαθέτει ακίνητη περιουσία. Η γυναίκα

έρχεται στο τμήμα και παραπονείται ότι ο άντρας της δημιουργεί εντάσεις και τη δέρνει. Αιτία η άρνησή της να πουλήσει κάποιο παραθαλάσσιο οικόπεδο.

Στην ερώτηση του αξιωματικού γιατί δεν χωρίζουν αφού δεν υπάρχουν παιδιά και διαθέτει σχετική οικονομική ευχέρεια, εκείνη δίνει την απάντηση "30 χρόνια μαζί είναι μια ζωή, πώς μπορώ να ζήσω μόνη χωρίς συγγενείς και φίλους;"

Καλούν το σύζυγο στο τμήμα κι εκείνος ισχυρίζεται ότι την πιέζει να πουλήσουν το οικόπεδο "γιατί έχουν ανάγκες κι η σύνταξή του δεν φτάνει".

Γίνονται αυστηρές συστάσεις.

Στο αστυνομικό τμήμα του Αιγάλεω αναφέρεται ότι σπάνια κατά το χειμώνα καταγράφεται 1 περιστατικό βίαιης συμπεριφοράς άνδρα στη γυναίκα.

Το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών δεν ξεπερνάει τις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου. Οι περισσότερες ασχολούνται με τα οικιακά. Καταφεύγουν συνήθως στην αστυνομία με μικροεκδορές και αμύσεις. Το 90% δεν προχωρά σε μήνυση. Ενημερώνονται από την αστυνομία που έχει κύρια συμβουλευτικό ρόλο για τα δικαιώματά τους.

Ανάλογα με την περίπτωση καλείται αμέσως ή μετά από ραντεβού ο σύζυγος. Τα ελαφριά περιστατικά π.χ. χαστούκι δεν γράφονται στο βιβλίο συμβάντων.

Έρχονται όλες οι ηλικίες. Αιτίες ξυλοδαρμού συνήθως είναι οικονομικές και η πεθερά...

Περισσότερο δέρονται γυναίκες που διατηρούν ελεύθερη σχέση έναν άντρα ή συζούν, μας λέει ο αστυνόμος...

Μένουν μαζί τους γιατί δεν έχουν κάτι καλύτερο, συχνά λένε αν είχαν οικονομική ανεξαρτησία και κάποια δουλειά θα πτόντουσαν να κάνουν ένα νέο ξεκίνημα...:

Οι άντρες δέρνουν γιατί έτσι είναι μαθημένοι. Συνήθως έβλεπαν ίδια από τους πατεράδες τους ή τους συγγενείς τους και το ρούν φυσικό. Είναι κοινωνικό φαινόμενο, και για να διορθωθεί ιάζεται διαπαιδαγώγηση του άντρα και "ξύπνημα της γυναί-"
"...

Από το βιβλίο συμβάντων μας δίνει το εξής περιστατικό:

Ζευγάρι σε διάσταση, πριν ληφθούν προσωρινά μέτρα. Η γυναίκα αναγκάζεται να ζει μαζί με τη μητέρα και τα παιδιά της έχοντας εγκαταλείψει το σπίτι της αφού μέσα σ' αυτό είχε υποστεί πολλαπλά επεισόδια κακοποίησης από το σύζυγο.

Αυτός έχει τα κλειδιά του σπιτιού και δεν την αφήνει να πάρει τα πράγματά της ή τα ρούχα των παιδιών. Δεν πληρώνει το ενοίκιο και στέλνει τη σπιτονοικοκυρά να το ζητήσει από τη γυναίκα του.

Δεν συνεισφέρει στην οικονομική στήριξη της οικογένειας, αξιώνει όμως να βλέπει και να κρατάει τα παιδιά κάθε Σαββα-
τοκύριακο δημιουργώντας φασαρίες στο σπίτι της πεθεράς του.

Έρχονται στο τμήμα για συστάσεις μέχρι να τεθούν σε εφαρμογή τα μέτρα για "μετοικησή" του... Υπόσχεται να συμμορφωθεί.

Μετά από 20 μέρες ο σύζυγος απειλεί και πάλι τη γυναίκα που ζητά τη βοήθεια της αστυνομίας, ώστε να συμμορφωθεί ο σύζυγος με τα προσωρινά μέτρα.

Μετά από συζήτηση υπόσχεται - να αφήσει το σπίτι για να μείνει η γυναίκα και τα παιδιά του.

Να δίνει τη διατροφή που έχει επιδικαστεί.

Να βλέπει τα παιδιά του παρουσία της μητέρας τους.

Γυναίκα γύρω στα 40 καταφθάνει στο τμήμα μαζί με την κόρη της 12 - 13 ετών.

Στα 20 χρόνια γάμου της έχει επισκεφθεί αρκετές φορές το τμήμα για να ζητήσει προστασία από τον σύζυγό της.

Χαρτοπαίζει, είναι χρεωμένος, πίνει που και που και ζηλεύει πολύ...

Ο τελευταίος ξυλοδαρμός έγινε γιατί την είδε να μιλά μ'ένα γνωστό της στο δρόμο.

Η ίδια είναι μικρασιάτικης καταγωγής χωρίς εν ζωή συγγενείς. Σε ερώτηση του αξιωματ. υπηρεσίας αν θα υποβάλλει μήνυση, διστάζει και εξηγεί πως δεν το κάνει όπως και δεν τολμάει να χωρίσει γιατί αυτός την απειλεί συνεχώς πως θα τη σκοτώσει..

Απλώς θα κληθεί για άλλη μια σύσταση...

Μόνο σε 2 περιπτώσεις που η γυναίκα κακοποιήθηκε και καιρώθηκε και δεν ήθελε να κάνει μήνυση, η αστυνομία ενέβη αυταπάγγελτα.

ΚΕΝΤΡΟ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Μάρνης 32, τηλ.: 5235250 - 5235318

Οι ερευνήτριες επισκέφθηκαν το Κέντρο τον Ιούλιο του '93 με σκοπό να συγκεντρώσουν πληροφορίες γύρω από τον αριθμό των γυναικών που έχουν απευθυνθεί εκεί, τις υπηρεσίες που προσφέρονται και να ελέγξουν αν πραγματικά καλύπτονται οι ανάγκες αυτής της ομάδας του πληθυσμού.

Τα στοιχεία μας παραχώρησε η Κοινωνική Λειτουργός κα Μπούρη Ευθύνη για τον Ξενώνα που λειτουργεί σε άμεση σχέση με το Κέντρο.

Το Κέντρο άρχισε να προσφέρει υπηρεσίες για πρώτη φορά το 1987. Τηρώντας πάντοτε την ανωνυμία, προσφέρει συμβουλές - ακόμα και τηλεφωνικά - σε γυναίκες θύματα κακοποίησης από τους συγγενικούς τους ανθρώπους τους.

Υπάρχει συνεργασία με το Υπουργείο Ισότητας, τα Νοσοκομεία, την Αστυνομία, τις Γυναικείες Οργανώσεις και άλλους Κρατικούς φορείς. Ο Ξενώνας μπορεί να φιλοξενεί κάθε φορά 10 γυναίκες με παιδιά. Εκτός από το διοικητικό προσωπικό παρέχουν και εξειδικευμένες υπηρεσίες Κοινωνικοί Λειτουργοί, Ψυχολόγος και Γυναικωνιολόγος.

Οι γυναίκες γίνεται προσπάθεια να επανέρχονται όσο το δυνατόν πιο ανεξάρτητα στην ενεργό κοινωνική ζωή ώστε να μην δημιουργούνται νέες ανάγκες ιδρυματοποίησης -εξάρτησης- από την εκεί παραμονή τους. Μέσω του Κέντρου και της Γενικής Γραμματείας Ισότητας προσφέρεται όχι μόνο ψυχολογική στήριξη, νομικές συμβουλές αλλά και βοήθεια και διέλευση σε διάφορους εργασιακούς τομείς με επιδοτούμενα προγράμματα.

Οι γυναίκες που υφίστανται κακοποίηση δεν μπορούν να κατηγορηθούν σε σχέση με το εισόδημα, την εργασία ή την μόρφωσή τους. Μπορεί να ανήκουν σε οποιαδήποτε κοινωνική ή οικονομική τάξη.

Ίσως μάλιστα στις υψηλότερες τάξεις να τηρείται "σιγή θανάτου" προς αποφυγή τυχόν σκανδάλων.

Τα στατιστικά στοιχεία αποκαλύπτουν ότι από τις 900 περίπου γυναίκες που πέρασαν από το Κέντρο Κακοποιημένων Γυναικών από το οποίο πρωτολειτούργησε μέχρι το Νοέμβριο του '92 (όπου έκλεισε λόγω έλλειψης προσωπικού!!), το 50% περίπου έφτασε εκεί έξω από ξυλοδαρμό από τον σύζυγο ή τον σύντροφο και οι περισσότερες είχαν μαζί τους τα παιδιά τους επίσης κακοποιημένα. Περίπου το 50% από τις κακοποιημένες γυναίκες ήταν έγκυες ή λεχώνες. Διαπιστώθηκε ακόμα ότι η σωματική κακοποίηση των γυναικών συσχετίζεται με έξαρση σε ορισμένες χρονικές περιόδους όπως είναι πριν και μετά τις γιορτές των Χριστουγέννων και του Πάσχα και πριν και μετά τις διακοπές του καλοκαιριού.

Πολλές φορές όταν αυτές οι γυναίκες ξεκινούν την προσπάθεια να ξεφύγουν από την κατάσταση που τους έχει φέρσει δεν έχουν ούτε την συμπαράσταση των γονιών τους που τις παροτρύνουν "να ρίξουν νερό στο κρασί τους για το καλό των παιδιών".

Και δεν είναι λίγες αυτές που πριν πάρουν την τελική απόφαση να φύγουν παλαίψει με συναισθήματα ενοχής, θυμού, φόβου, ντροπής, αμφιβολίας, εξευτελισμού, έχουν γυρίσει πίσω πιστεύοντας για μια στιγμή στην αγάπη που τις προδίδει και πάλι λίγους μήνες αργότερα...

Για πολλές παραλείψεις και ουσιαστική αδιαφορία κατηγορείται Αστυνομία και τα Νοσοκομεία από την Κ.Α. αν και τυπικά υπάρχει εργασία.

"Πολλές γυναίκες μας καταγγέλλουν ότι η Αστυνομία δεν τις απέμπει σε μας, τους συστήνει "υπομονή" και να προσπαθούν να εκνευρίζουν τους συζύγους τους!!!"

Στα δε νοσοκομεία, κύρια στα εξωτερικά ιατρεία, όπου αφεύγουν οι γυναίκες σπανίως οι τραυματισμοί καταχωρούνται ως ονότα κακοποίησης στο βιβλίο συμβάντων.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας

Καταρχήν στα αρχεία του συλλόγου με τη βοήθεια της κας υρτζή βρέθηκαν πλούσια στοιχεία που έδωσαν πολλά ερεθίσματα βοήθησαν να αποκτηθεί μια σφαιρική εικόνα γύρω από το α...

Πέρα από την πλούσια βιβλιογραφία ο σύνδεσμος επιμελείται την μηνιαία έκδοση του περιοδικού "ο αγώνας της γυναίκας" που λαμβάνει μελέτες και αφιερώματα γύρω από επίκαιρα κοινωνικά ατα.

Το δε Συμβουλευτικό Τμήμα του Συνδέσμου λειτουργεί από τις Χές της δεκαετίας του '80. Οι γυναίκες που καταφεύγουν σ' αυτό ούν "νομικές συμβουλές" και συμπαράσταση σχετικά τις πιο λές φορές μ' έναν κλονισμένο γάμο.

Συμβουλευτικά και επεξηγηματικά γίνεται προσπάθεια να ειδητοποιήσουν οι γυναίκες τα δικαιώματα που έχουν, στα διά, στο σπίτι που κατοικούν, στην περιουσία που αποκτήθηκε με δική τους προσφορά.

Συχνά τα ερωτήματα των γυναικών σχετικά με το γάμο τους ώνουν κακή ενημέρωση ή τέλεια άγνοια του Οικογενειακού αίου σχετικά με τα δικαιώματά τους.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Το θέμα της έρευνας προέκυψε κατόπιν μελέτης του θεωρητικού υλικού που συγκεντρώθηκε σχετικά με το ευρύτερο θέμα των "Μορφών Παρενόχλησης κατά των Γυναικών".

Η ενασχόληση με το ειδικότερο θέμα της Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο χώρο εργασίας συγκέντρωσε το ενδιαφέρον των ερευνητριών, καθώς αυτό είναι ένα πρόβλημα που έχει γίνει άχιστες φορές αντικείμενο παρόμοιας έρευνας.

Σκοπός της έρευνας είναι η μελέτη του προβλήματος της Σεξουαλικής Παρενόχλησης, στο χώρο εργασίας και η καταγραφή της άποψης των ερωτώμενων εργαζόμενων γυναικών απέναντι σε αυτό.

Η έρευνα είναι διερευνητική, έχει δηλαδή ως στόχο την αποκάλυψη της γνώμης των γυναικών απέναντι στο πρόβλημα της Σεξουαλικής Παρενόχλησης. Τονίζεται εξ' αρχής ότι δεν υπήρξε η δυνατότητα συλλογής ενός τέτοιου αριθμού ερωτηματολογίων ώστε τα αποτελέσματα να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικά για την κατάσταση που επικρατεί στον Ελλαδικό χώρο. Άρα το δείγμα είναι αντιπροσωπευτικό μόνο για τον εαυτό του.

1. Επιμέρους Στόχοι της Έρευνας:

Σαν επιμέρους στόχοι επιλέχθηκαν οι εξής:

- 1) Ο εντοπισμός της ύπαρξης ή μη του φαινομένου
- 2) Ο ορισμός του τι θεωρείται Σεξουαλική Παρενόχληση στο χώρο εργασίας
- 3) Ποιά είδη συμπεριφοράς ανάγονται στη σφαίρα εργασίας της Σεξουαλικής Παρενόχλησης
- 4) Πιθανοί δράστες και θύματα Σεξουαλικής Παρενόχλησης
- 5) Η διερεύνηση της έντασης και έκτασης του φαινομένου, πάντοτε στα πλαίσια των απαντήσεων που ελήφθησαν
- 6) Ο εντοπισμός κρουσμάτων Σεξουαλικής Παρενόχλησης που πιθανόν έχουν βιώσει οι ίδιες οι γυναίκες ή που έχουν πέσει στην αντίληψή τους
- 7) Επιδράσεις της Σεξουαλικής Παρενόχλησης πάνω στο θύμα
- 8) Οι πιθανοί τρόποι αντίδρασης των γυναικών και αντιμετώπισης του φαινομένου της Σεξουαλικής Παρενόχλησης
- 9) Ο αντίποδας του φαινομένου (αν γίνονται σεξουαλικές υποχωρήσεις με στόχο την προαγωγή)
- 10) Πιθανοί φορείς παροχής υπηρεσιών προστασίας και βοήθειας

2. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. Δειγματοληψία

Ως δείγμα επιλέχθηκε ένας αριθμός 55 εργαζομένων γυναικών

ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα. Επιλέχθησαν εργαζόμενα άτομα και ως δύο φορείς απασχόλησης με απώτερο στόχο την μετέπειτα κρίση και αντιπαράθεση των αποτελεσμάτων, γιατί θεωρήθηκε τό να υπάρξουν διαφορετικοί τύποι εμπειρίας, δηλαδή να μην περιοριστεί η έρευνα στις συγκεκριμένες συνθήκες εργασίας που κρατούν αντίστοιχα μόνο στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα.

Για τη συλλογή των πληροφοριών χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματο-ιο με συνέντευξη. Από την αρχή τονίστηκε το απόρρητο των ντήσεων ώστε να διαλυθούν τυχόν επιφυλάξεις σχετικά με αυτό θέμα και να διασφαλιστεί όσο το δυνατόν η εμπιστοσύνη τους ες το πρόσωπο των ερευνητριών καθώς και η αξιοπιστία των ντήσεών τους.

Στο ερωτηματολόγιο περιλαμβάνονται κλειστές ερωτήσεις, κτικές ερωτήσεις, προκατασκευασμένες και ερωτήσεις πίστωσης. Οι κιστές ερωτήσεις αφορούν ως επί το πλείστον τα Δημογραφικά ιχεία (Εκπαίδευση, Οικογενειακή κατάσταση κλπ.). Προτιμούνται η συλλογή απλών απαντήσεων που θα εντάξουν τους ερωτώμενους συγκεκριμένες κατηγορίες. Είναι γνωστό ότι οι κλειστές ιτήσεις απαντούνται γρήγορα με ένα ναι ή ένα όχι, χωρίς να ιτείται μεγάλη προσπάθεια. Σε συνδυασμό με τις προκατασκευα-νες ερωτήσεις, οι οποίες παρέχουν μεγαλύτερο εύρος επιλογών, ο δεν αφήνεται ο ερωτώμενος να πελαγοδρομεί δίνοντας δικές του ιηνείες, έδωσαν το πλαίσιο για μία πιο ολοκληρωμένη θεώρηση ο θέματος και ταυτόχρονα ταξινομήθηκαν πιο εύκολα.

Όπου δε, υπάρχουν ανοικτές ερωτήσεις, ο ερωτώμενος έχει τη νατότητα να οργανώσει την απάντηση βασιζόμενος στις δικές του οσεις αλλά και προσωπικές εμπειρίες (ερωτήσεις πίστωσης-γνώμης).

. Πλαίσιο

Η αρχική προσπάθεια για τη διεξαγωγή της προέρευνας έγινε σε εθνικό πολυκατάστημα της Αθήνας, χωρίς επιτυχία, αφού ο ισταμένος εξήγησε πως εξαιτίας του φόρτου εργασίας κατά τη διάρκεια των εορτών ήταν αδύνατη η πραγματοποίησή της.

Στη συνέχεια έγινε δεύτερη προσπάθεια προσέγγισης στα εθνικά γραφεία Ιδιωτικής Τράπεζας, στο κέντρο της Αθήνας. Ως όπιν συνεννόησης με τον Διευθυντή δόθηκε η άδεια πραγματοποίησης της προέρευνας και τμήματος της έρευνας.

Έγινε τυχαία επιλογή 8 γυναικών που τις ενδιέφερε το θέμα δέχθηκαν πρόθυμα να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο. Η έρευνα έδειξε ότι οι ερωτήσεις ήταν κατανοητές και οι συνήτριες αποφάσισαν να προχωρήσουν στην κυρίως έρευνα, η οποία διεξάχθηκε μεσημεριανές ώρες όπου η κίνηση ήταν μειωμένη. Οι υπάλληλοι είχαν αρκετό χρόνο στη διάθεσή τους ώστε να απαντήσουν χωρίς άγχος ή βιασύνη και να μην αποσπάται η προσοχή τους από άλλες ασχολίες. Το σύνολο των ερωτηματολογίων ήταν 36.

Η έρευνα συνεχίστηκε σε Δημόσιο Φορέα Απασχόλησης (Κρατικό Οκομείο). Ο αριθμός των ερωτηματολογίων που δόθηκε ήταν 22. Αποστράφησαν συμπληρωμένα 19 ερωτηματολόγια. Οι 2 ερωτώμενες ενώ αρχικά δήλωσαν πρόθυμες να τα συμπληρώσουν όταν τα κοίταξαν βρέθηκαν προφασιζόμενες φόρτο εργασίας.

4. Αποτυχίες

Όπως προαναφέρθηκε ποσοστό 5%, 2 άτομα αρνήθηκαν να απαντήσουν λόγω φόρτου εργασίας, ενώ ποσοστό 2%, 1 άτομο βλέποντας το σκοπό της έρευνας θέλησε να αστείευτεί δίνοντας απαντήσεις χωρίς πρόκληση. Τα ερωτηματολόγια αυτά δεν συμπεριελήφθησαν επειδή ερμηνεύθηκαν.

5. Χρόνος

Η έρευνα διήρκεσε συνολικά 2 εβδομάδες. Την πρώτη εβδομάδα πραγματοποιήθηκε η προέρευνα και μέρος της κυρίως έρευνας στην Εργασιακή Υπηρεσία.

Η δεύτερη εβδομάδα αφιερώθηκε στην ολοκλήρωση της έρευνας με διανομή και συλλογή των ερωτηματολογίων στον αντίστοιχο χώρο φορέα.

Ο χρόνος που αφιερώθηκε για τον κάθε ερωτώμενο ήταν περίπου 20 λεπτά προκειμένου οι τελευταίοι, να έχουν τον απαραίτητο χρόνο στη διάθεσή τους για να σκεφτούν και να απαντήσουν σ' όλες τις ερωτήσεις.

5. Μέθοδος Συλλογής Πληροφοριών

Οι ερευνήτριες έκανα γνωστό το θέμα και το σκοπό της έρευνας στους τους υποψηφίους ερωτώμενους ώστε να αποφευχθούν προβλήματα εμπιστίας σχετικά με το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου, ενώ

ν παρούσες κατά τη συμπλήρωσή του κρατώντας φυσικά ουδέτερη
ση έτοιμες πάντα να δώσουν επεξηγήσεις στις ερωτώμενες χωρίς
ς ο ρόλος τους να είναι καθοδηγητικός.

Στο σύνολό τους οι ερωτώμενες βρήκαν ενδιαφέρον, πρωτότυπο
επίκαιρο το θέμα της έρευνας, τις ερωτήσεις απλές και
είς, ενώ το μέγεθος του ερωτηματολογίου δεν ήταν τέτοιο ώστε
κουράσει.

. Οργάνωση - Κόστος

Η κατάρτιση του σχεδίου έρευνας και η μέθοδος για τη συλλογή
ροφοριών διήρκεσε για 5 μήνες.

Χρησιμοποιήθηκαν 60 ερωτηματολόγια τα οποία δακτυλογραφήθηκαν
εκτυπώθηκαν στο "Παραγωγικό Εργαστήριο του Κέντρου Ψυχικής
εινής" της Αθήνας.

Έπειτα τα στοιχεία τα επεξεργάστηκε Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
οι Πίνακες σχεδιάστηκαν από επαγγελματία Προγραμματιστή
κτρονικών Υπολογιστών, με το πρόγραμμα MICROSOFT EXCEL.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Σκοπός αυτής της έρευνας, είναι η μέλετη του νεοεμφανιζόμε-
νου, για τα ελληνικά δεδομένα, προβλήματος της Σεξουαλικής
ενόχλησης στο χώρο εργασίας και η καταγραφή της στάσης των
ερωτώμενων εργαζομένων Ελληνίδων σχετικά με την ένταση του
προβλήματος και τους τρόπους αντιμετώπισής του.

Ατομικά Χαρακτηριστικά

Φύλο - 2. Ηλικία

Η έρευνα απευθύνθηκε μόνο σε γυναίκες. Υπήρξε διακύμανση
ηλικιών με μικρότερη ηλικία το 22ο έτος και μεγαλύτερη το 43ο.

Εκπαίδευση

(πίνακας 9)

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων 37%, 21 άτομα είναι
φοιτητές Λυκείου, ενώ μόνο 2%, 1 άτομο, έχει τελειώσει το
πανεπιστήμιο.

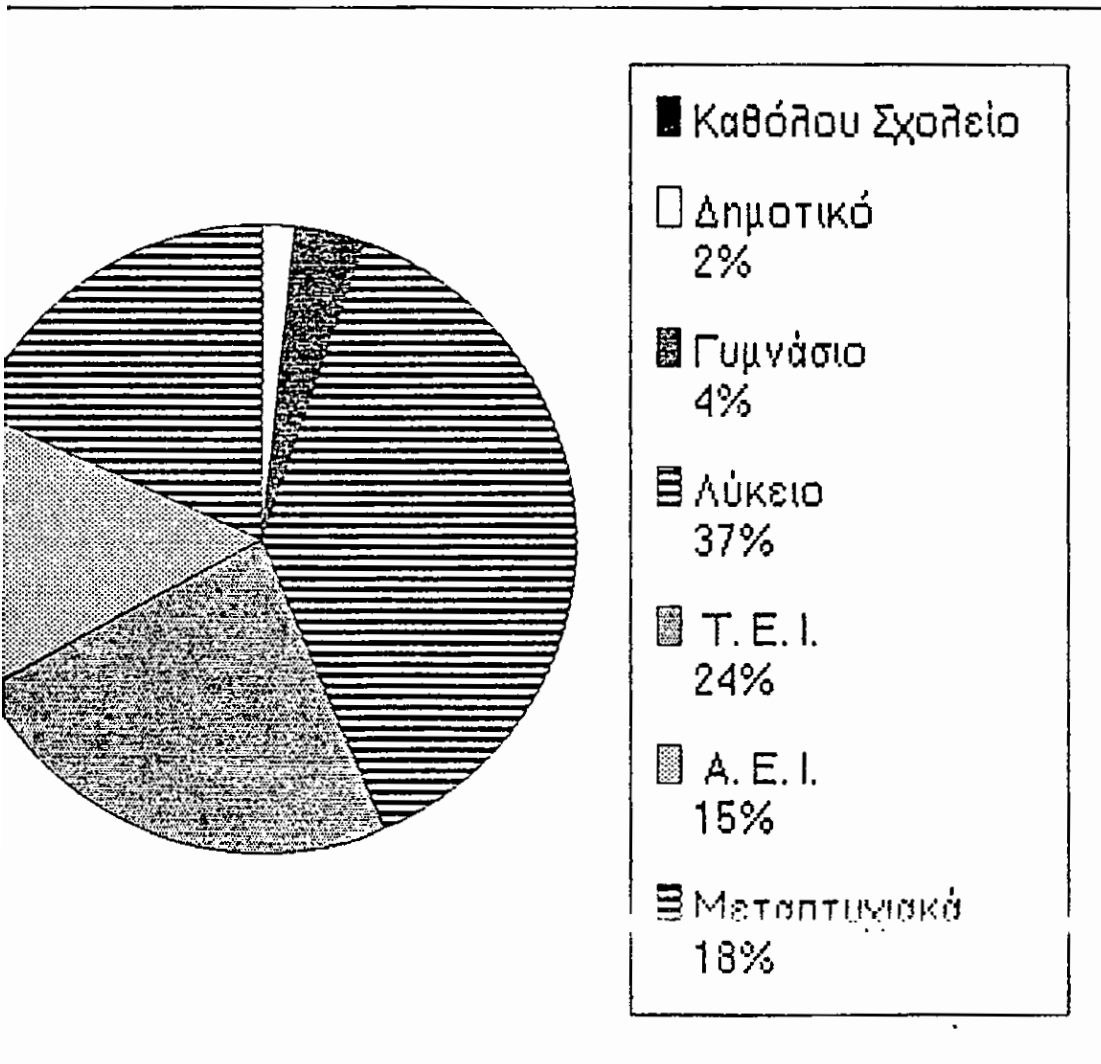
Οικογενειακή Κατάσταση

(Παράρτημα Β, Πίνακας 10)

Από το σύνολο των ερωτώμενων ποσοστό 53%, 29 άτομα είναι
αγαπημένες ενώ σχετικά μικρή είναι η διαφορά με τις ανύπαντρες
γυναίκες, 23 άτομα, και μόνο ένα 4%, 2 άτομα είναι διαζευγμένες.

3. Εκπαίδευση

Καθόλου Σχολείο	1
Δημοτικό	2
Γυμνάσιο	21
Λύκειο	13
Τ.Ε.Ι.	8
Α.Ε.Ι.	10
Μεταπτυχιακά	10

Πορέας Απασχόλησης - 6. Επάγγελμα

(πίνακας 11)

Οι ερευνήτριες έθεσαν τρεις κύριες κατηγορίες επαγγελματικής άστασης: Στα Διευθυντικά στελέχη συμπεριελήφθησαν όσες γυναίκες είχαν αυτό τον τίτλο ή αυτόν τις προϊσταμένης. Συνολικά 10 άτομα, ποσοστό 19%.

Στη δεύτερη και μεγαλύτερη κατηγορία του Διοικητικού προσωπικού εντάχθηκαν άτομα που εργάζονται ως: διοικητικό προσωπικό, υπάλληλοι γραφείου, γραμματείς, νοσηλεύτριες. Συνολικά ήταν 33 άτομα ποσοστό 61%.

Στην τρίτη και τελευταία κατηγορία του Βοηθητικού προσωπικού εντάχθηκαν άτομα που εργάζονται ως καθαρίστριες, βοηθοί ιατρικών επαγγελμάτων, βοηθοί θαλάμου και βοηθοί γραφείου. Συνολικός αριθμός 11 ποσοστό 20%.

Αν και το δείγμα είναι μη αντιπροσωπευτικό, είναι εμφανής η κέντρωση του μεγαλύτερου αριθμού γυναικών στην κατηγορία του διοικητικού προσωπικού γεγονός που επιβεβαιώνει την γενικότερη άποψη ότι για διαφορετικούς και ποικίλλους κάθε φορά λόγους οι γυναίκες δεν κατορθώνουν να αναλάβουν συνήθως διευθυντικές θέσεις.

Θέση/Βαθμός εργασίας

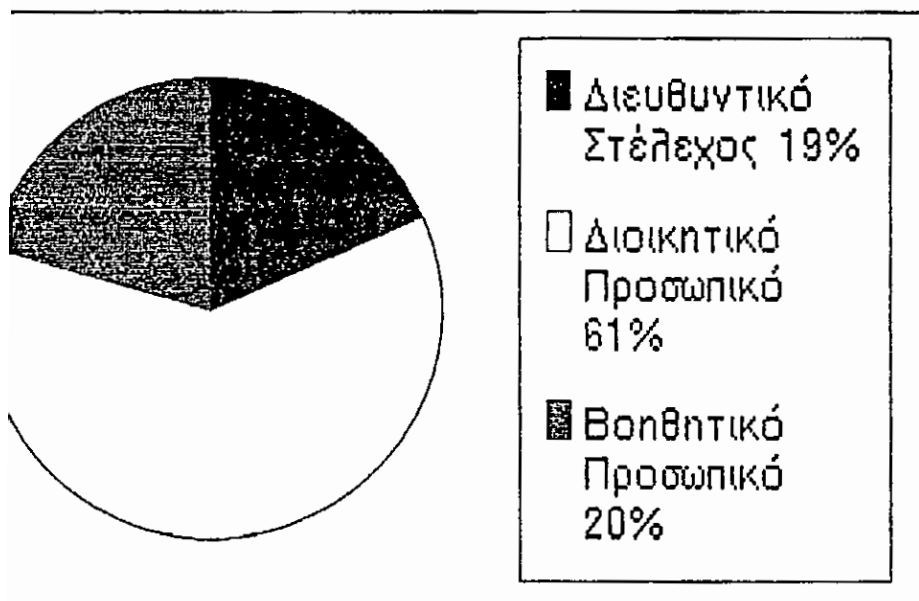
(πίνακας 9, 11, 12, 13, 20)

Σ' αυτή την ερώτηση συσχετίζονται ο βαθμός στην εργασία με την πιθανότητα εκδήλωσης κρούσματος Σεξουαλικής Παρενόχλησης.

Διαπιστώθηκε ότι και οι 3 επαγγελματικές κατηγορίες είναι το ίδιο ευπρόσβλητες στην Σεξουαλική Παρενόχληση.

5. Επάγγελμα

Διευθυντικό Στέλεχος	10
Διοικητικό Προσωπικό	33
Βοηθητικό Προσωπικό	11

ναλυτικότερα όπως προαναφέρθηκε από το σύνολο των ερωτώμενων τομα, δήλωσαν επαγγέλματα που ανήκουν στην κατηγορία του κητικού προσωπικού, 10 άτομα ανήκουν στα Διεθυσντικά στελέχη, 11 άτομα ποσοστό 20% στην κατηγορία του βοθητικού ωπικού.

πό το σύνολο των 55 ερωτώμενων 23 άτομα ποσοστό 41% είχε ωπική εμπειρία Σεξουαλικής Παρενόχλησης.

Πίνακας 12

Ι Δ Ι Ω Τ Ι Κ Ο Σ Τ Ο Μ Ε Α Σ				
	όταν έψαχνα για δουλειά	κατά την υποβολή αίτησης	κατά την διάρκεια	ΣΥΝΟΛΟ
Διευθυντικό	1		1	2
Διοικητικό	2	2	8	12
Βοθητικό			2	2

Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 12 στον ιδιωτικό τομέα, στα θυντικά στελέχη δήλωσε 1 άτομο ότι είχε εμπειρία Σεξουαλικής ενόχλησης όταν έψαχνε για δουλειά και 1 άτομο όταν εργαζόταν. ε σχέση με την εκπαίδευση και οι 2 έχουν κάνει μεταπτυχιακές δές.

τη συνέχεια στο Διοικητικό προσωπικό εντάσσονται 12 άτομα εκ οπών 2 είχαν εμπειρία, Σ.Π. όταν έψαχναν για δουλειά, 2 ι την υποβολή αιτήσεως, και 8 κατά τη διάρκεια εργασίας τους.

Πίνακας 13

Δ Η Μ Ο Σ Ι Ο Σ Τ Ο Μ Ε Α Σ				
	όταν έψαχνα για δουλειά	κατά την υπο- βολή αίτησης	κατά την διάρκεια	ΣΥΝΟΛΟ
Κιευθυντικό			1	1
Προϊκμητικό	1		3	4
Βοηθητικό		2		2

Ε σχέση με την εκπαίδευση, 6 ήταν απόφοιτοι Λυκείου, 1 απόφοιτος Τ.Ε.Ι., 3 απόφοιτοι Πανεπιστημίου και 2 με μεταπτυχιασπουδές.

Εξέτος στην κατηγορία του Βοηθητικού Προσωπικού, ανήκουν 2 άτομα, τα οποία έχουν παρενοχληθεί κατά τη διάρκεια της εργασίας. Σε σχέση με την εκπαίδευση η μία είναι απόφοιτος Γυμνασίου και η δεύτερη απόφοιτος Λυκείου.

Όπως φαίνεται και από τον Πίνακα 13, στο Διευθυντικό Προσωπικό, μόνο ένα άτομο είχε εμπειρία Σεξουαλικής Παρενόχλησης κατά τη διάρκεια της εργασίας του. Σε σχέση με την εκπαίδευση και οι δύο είναι απόφοιτοι Τ.Ε.Ι.

Στο Διοικητικό Προσωπικό, 1 άτομο είχε εμπειρία Σεξουαλικής Παρενόχλησης όταν έψαχνε για δουλειά και 3 άτομα κατά τη διάρκεια της εργασίας τους. Σε σχέση με την εκπαίδευση και οι 4 είναι απόφοιτοι Τ.Ε.Ι.

Τέλος στην κατηγορία του Βοηθητικού Προσωπικού, 2 άτομα υπέστησαν Σεξουαλική Παρενόχληση όταν υπέβαλλαν αίτηση να προσληφθούν στην εργασία τους. Σε σχέση με την εκπαίδευση η μία είναι απόφοιτος γυμνασίου και η δεύτερη απόφοιτος Λυκείου.

Χρόνια Συνολικής Εργασίας

Παρατηρείται μεγάλη διακύμανση όσον αφορά τα χρόνια συνολικής εργασίας των ερωτώμενων. Αναφέρονται ενδεικτικά οι 6 μήνες ως ελάχιστος χρόνος απασχόλησης, και ως μέγιστος τα 24 χρόνια εργασίας. Η συγκεκριμένη ερώτηση δεν επιτρέπει το συσχετισμό μεταξύ των χρόνων εργασίας και τη χρονική στιγμή κατά την οποία συνέβη η παρενόχληση. Σύμφωνα με την έρευνα του Council of Europe (1991) η Σεξουαλική Παρενόχληση συνήθως συμβαίνει κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων εργασίας και πιο διευκρινιστικές απαντήσεις στην ερώτηση 21.

Ορισμός Σεξουαλικής Παρενόχλησης

Πίνακας 9)

Υπό το σύνολο των 55 ερωτώμενων, 36 άτομα ποσοστό 64%, έδωσαν ορισμό της Σεξουαλικής Παρενόχλησης. Οι υπόλοιποι 19, ποσοστό 36%, δεν απάντησαν. Σε σχέση με την εκπαίδευση αυτών που δεν απάντησαν παρατηρείται ότι 2 άτομα έχουν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές, 2 είναι απόφοιτοι Πανεπιστημίου, 4 απόφοιτοι Τ.Ε.Ι., 10 απόφοιτοι Λυκείου και 1 απόφοιτος Δημοτικού. Η συσχέτιση αυτή πρέπει να γίνει κατανοητό πως το μορφωτικό επίπεδο των ερωτώμενων δεν έπαιξε καταλυτικό ρόλο στη διατύπωση του ορισμού. Αυτό οδηγεί στην υπόθεση ότι τα αίτια μη συμπλήρωσης του ορισμού μπορεί να ήταν η έλλειψη χρόνου, αδυναμία διατύπωσης του ορισμού ή έλλειψη γνώσεων γύρω από το συγκεκριμένο θέμα.

Σε σχέση με όσες ερωτώμενες έδωσαν τον ορισμό, οι απαντήσεις κυμαίνονται αλλά τα κύρια σημεία που επισημαίνονται είναι τα εξής:

Η Σεξουαλική Παρενόχληση είναι:

- α) συμπεριφορά μη αποδεκτή από τη γυναίκα
- β) οτιδήποτε παραβιάζει ή μειώνει την προσωπικότητα του αποδέκτη
- γ) η άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής πίεσης
- δ) μέσο πίεσης ανώτερου που εκμεταλλεύεται τη θέση του
- ε) συμπεριφορά ανεπιθύμητη, ενοχλητική, χωρίς τη συναίνεση του αποδέκτη
- ς) ερωτικές προτάσεις που συνοδεύονται από εκβιασμό για τη διατήρηση ή προαγωγή της θέσης της εργαζόμενης.

Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι στο σύνολό τους, σύμφωνες με τον ορισμό του Κώδικα Πρακτικής της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών κρατών αλλά και με τον Ορισμό του Κων/νου Μαυροειδή, ο οποίος αναφέρεται στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, και ορίζει Σεξουαλική Παρενόχληση ως οποιαδήποτε επαναλαμβανόμενα και επιθυμητά σεξουαλικά σχόλια, προτάσεις, χειρονομίες ή σωματικές επαφές τα οποία μια γυναίκα θεωρεί ως δυσάρεστα ή ενοχλητικά...

Ιδιαίτερη δε μνεία κάνουν οι εργαζόμενες για το θέμα άσκησης σεξουαλικής παρενόχλησης από ιεραρχικά ανώτερους το οποίο σύμφωνα με τη θεωρία ορίζεται ως "σεξουαλικός εκβιασμός" ή παρενόχληση "quid pro quo" λόγω του ότι απαιτείται σεξουαλική ανταλλαγή με αντάλλαγμα επαγγελματικά πλεονεκτήματα ή την αποφυγή πλεονεκτημάτων. Στη συνέχεια η ερώτηση 15 δίνει περισσότερες πληροφορίες.

Είδη συμπεριφοράς που εμπíπτουν στη σφαίρα της Σεξουαλικής

Παρενόχλησης

(πίνακας 14)

Η ερώτηση συσχετίζεται με την 9. Καθώς ήδη έχει αναφερθεί υπάρχουν πολλοί σωστοί ορισμοί. Στην ερώτηση αυτή εντοπίζονται τον συγκεκριμένες εκφάνσεις της Σεξουαλικής Παρενόχλησης. Στο σύνολο των απαντήσεων φαίνεται να επισημαίνεται πρώτη οποιαδήποτε σωματική συμπεριφορά σεξουαλικού χαρακτήρα, (που περιλαμβάνει επιθυμητά αγγίγματα, χάρδια κλπ.), ποσοστό 94%. Σαν δεύτερη ενοχλητική σεξουαλική παρενόχλησης ιεραρχείται από τις απαντήσεις η

ορική συμπεριφορά σεξουαλικού χαρακτήρα, (που περιλαμβάνει ιθύνμητες ερωτικές και ανήθικες προτάσεις ή πίεση για σεξουα- σχέση κλπ.), ποσοστό 90%.

Πίνακας 14

Ποιά από τα παρακάτω είδη συμπεριφοράς θεωρείτε ότι ανάγο- νται στη σφαίρα της Σεξουαλικής Παρενόχλησης;

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	ΑΤΟΜΑ	%
Ανεπιθύμητα αγγίγματα στο σώμα	52	94%
Ανεπιθύμητες ερωτικές προτάσεις	50	90%
Επίδειξη πορνογραφικού υλικού	10	18%
Πρόστυχες χειρονομίες	37	67%
Καθημερινές φιλοφρονήσεις	6	10%

Στη συνέχεια, με ποσοστό 67%, έρχεται τρίτη η μη προφορική περιφορά σεξουαλικού χαρακτήρα, (που περιλαμβάνει ανεπιθύμητα μματα ή πρόστυχες χειρονομίες). Είναι χαρακτηριστικό ότι η μη φορική συμπεριφορά σεξουαλικού χαρακτήρα, που περιλαμβάνει ε την επίδειξη πορνογραφικών περιοδικών ή άσεμνων εικόνων εται τέταρτη με πολύ μικρότερο ποσοστό μόλις 18%. Όπως

ολογήθηκε από μερικές ερωτώμενες την ώρα που συμπλήρωναν τις ερωτήσεις, η επίδειξη πορνογραφικών εικόνων είναι κάτι που θα ενοχλούσε αλλά πίστευαν ότι μπορούν να το αποφύγουν πολύ σιμότερα από ότι τα προηγούμενα.

Τέλος σε μικρό επίσης ποσοστό 10% συμπεριέλαβαν και το φλερτ προσφορά δώρων σαν Σεξουαλική Παρενόχληση.

Αν κάποιος συνάδελφος ή προϊστάμενος προέβαινε καθημερινά σε ανεπιθύμητα αγγίγματα ή σεξουαλικά σχόλια θα το θεωρούσατε:

(πίνακας 15)

Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτώμενων ποσοστό 100% (55 αίκες) θεώρησαν τις ενέργειες αυτές σαν πράξεις που τις ώνουν και κατά τη γνώμη τους αποτελούσαν κατάχρηση εξουσίας.

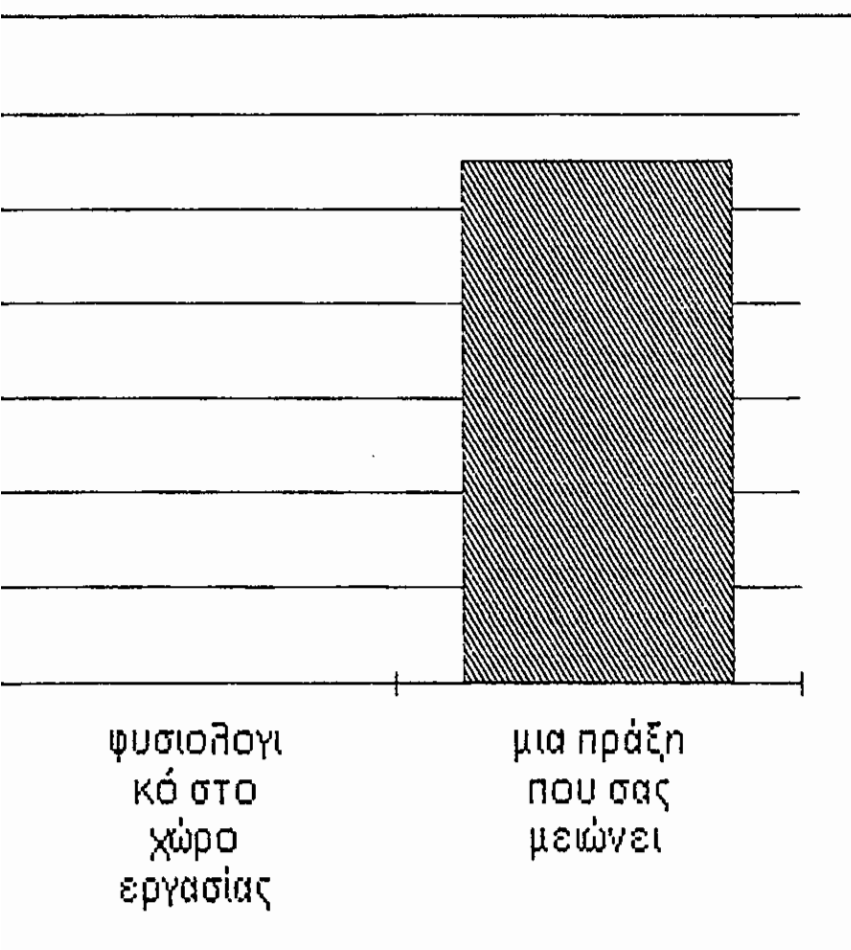
Η απάντηση αυτή έρχεται σαν κατακλείδα των δύο προηγούμενων τήσεων, όπου έχει γίνει σαφής εντοπισμός των μορφών της ουαλικής Παρενόχλησης.

Ανεξαρτήτως φορέα απασχόλησης, βαθμού/θέσης στην εργασία, ύπηρεσίας και μορφωτικού επιπέδου, οι ερωτώμενες δήλωσαν την ίθεσή τους σε ό,τι προσβάλλει την ατομική τους υπόσταση και μειώνει σαν άτομα.

Πίνακας 15

εσστε εργαζόμενη και κάποιος συνάδελφος ή προϊστάμενος
κόπιμο σε καθημερινή βάση να προβαίνει σε ανεπιθύμητα
ή σε σεξουαλικά σχόλια για την εμφάνιση σας, θα
ύσατε :

γικό στο χώρο εργασίας
η που σας μειώνει 55

Διαφορά Φλέρτ και Σεξουαλικής Παρενόχλησης

(πίνακας 9, 16, 20)

Στο θεωρητικό τμήμα της μελέτης γίνεται αναφορά στην διαφορά υπάρχει μεταξύ Σεξουαλικής Παρενόχλησης και Φλέρτ. Οι ντήσεις που ελήφθησαν επιβεβαίωσαν την θεωρητική βάση. Από το ολό, 50 γυναίκες, ποσοστό 91%, απάντησε ότι υπάρχει διαφορά. Οι υπόλοιπες 5, ποσοστό 9%, απάντησαν ως εξής: 2 εργαζόμενες ν ιδιωτικό τομέα απάντησαν ότι δεν υπάρχει διαφορά. Σε σχέση την εκπαίδευση η μία είναι απόφοιτη Λυκείου, η οποία μάλιστα ώνει ότι έχει προσωπική εμπειρία παρενόχλησης και η άλλη φοιτη Πανεπιστημίου.

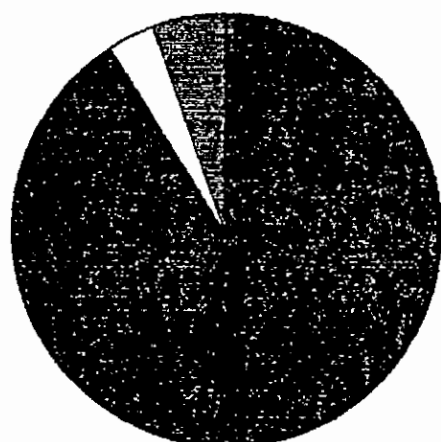
Στην κατηγορία Δεν ξέρω/Δεν απαντώ, απάντησε μία (1) που άζεται στον Δημόσιο Τομέα. Σε σχέση με την Εκπαίδευση έχει γματοποιήσει Μεταπτυχιακές σπουδές. Οι υπόλοιπες (2) απαντή-ς προέρχονται από τον Ιδιωτικό τομέα. Σε σχέση με την αίδευση η μία έχει πραγματοποιήσει Μεταπτυχιακές σπουδές και άλλη είναι απόφοιτη Πανεπιστημίου. Σημειώνεται πως η τελευταία ι προσωπική εμπειρία σεξουαλικής παρενόχλησης.

As σημειωθεί ότι στις δύο περιπτώσεις που δόθηκε η απάντηση Ξέρω/Δεν απαντώ, δεν υπάρχει διαφορά Σεξουαλικής Παρενόχλη- και Φλέρτ, οι γυναίκες είχαν προσωπική εμπειρία Σεξουαλικής ενόχλησης.

Πίνακας 16

φορά Φλερτ και Σεξουαλικής Παρενόχλησης

	50
	2
ΥΤΩ	3

- Ναι
91%
- Όχι
4%
- ▨ Δεν Απαντώ
5%

Διαφορά Φλέρτ - Σεξουαλικής Παρενόχλησης:

Η ερώτηση αυτή συνδέεται με την 12 (πίνακας 16). Επιχειρεί να ορίσει τα σημεία εκείνα που κάνουν το Φλέρτ να διαφέρει ουσιαστικά από την Σεξουαλική Παρενόχληση. Και σ'αυτήν την περίπτωση οι απαντήσεις ποικίλουν με κύριο όμως χαρακτηριστικό ότι λίζουν πως το Φλέρτ είναι αμοιβαίο, κολακευτικό και διακριτικό, η Σεξουαλική Παρενόχληση μονόδρομη, ενοχλητική και επίμονη.

Θύματα Σεξουαλικής Παρενόχλησης

(Πίνακας 17)

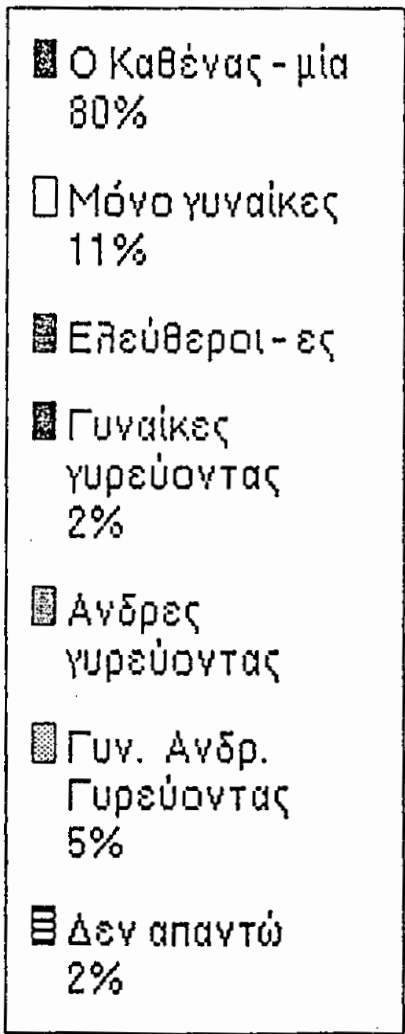
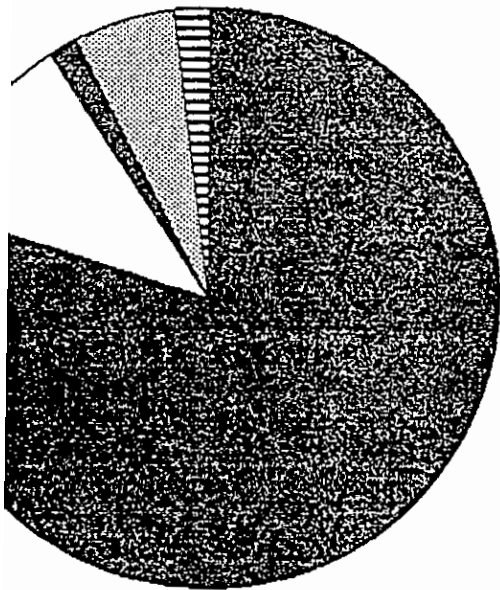
Σχεδόν το σύνολο των απαντήσεων 44 άτομα, ποσοστό 80%, (εκ ποίων 16 εργάζονται στον Δ.Τ. και 28 στον Ι.Τ.) απάντησαν ο καθένας/καθεμιά θα μπορούσαν να έχουν εμπειρία Σεξουαλικής ενόχλησης. Μέσα από αυτή την απάντηση θίγεται έμμεσα και βλημά της παρενόχλησης των ανδρών από τις γυναίκες (που λιάζεται και στην ερώτηση 16). Το υπόλοιπο ποσοστό των απαντήσεων κατανέμεται ως εξής: 6 γυναίκες (2 που εργάζονται στον Δ.Τ. και 4 στον Ι.Δ.) ποσοστό 11% πιστεύουν ότι μόνο γυναίκες μπορεί να είναι θύματα Σεξουαλικής Παρενόχλησης. Ενώ το ελαφρώς υψηλότερο ποσοστό 5% (3 άτομα εργάζονται Ι.Τ.) δίνεται στην κατηγορία, γυναίκες και άνδρες που πάνε γυρεύοντας.

Μόνο μία (1) ερωτώμενη (που εργάζεται στον Ι.Δ.) ποσοστό 2% απάντησε ότι θύματα Σεξουαλικής Παρενόχλησης μπορεί να είναι μόνο γυναίκες που πάνε γυρεύοντας. Τέλος άλλη 1 (εργάζεται στον Ι.Τ.) ποσοστό 2% αρνήθηκε να απαντήσει.

Πίνακας 17

14. Θύμα Σεξουαλικής Παρενόχλησης

-μία	44
αίκες	8
-ες	
υρεύοντας	1
ρεύοντας	
. Γυρεύοντας	3
ώ	1

Δράστες Σεξουαλικής Παρενόχλησης

(Πίνακας 18)

Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι σύμφωνες με όσα αναφέρονταν στις έρευνες των Ευρωπαϊκών χωρών.

Άτομα ιεραρχικά ανώτερα αναφέρονται ως πιθανότεροι δράστες σεξουαλικής Παρενόχλησης. Αυτή την απάντηση δίνουν 42 άτομα, στο 39%.

Οι αμέσως πιθανότεροι δράστες έρχονται οι πελάτες ποσοστό 22% (23 άτομα τους κατέταξαν σ' αυτή τη θέση) γεγονός δικαιολογημένο επειδή αναφέρεται κάποιος ότι και οι 2 υπηρεσίες που διεξήχθη η έρευνα βρίσκονται σε άμεση σχέση με αυτή την κατηγορία.

Ελάχιστη η διαφορά που χωρίζει τη δεύτερη κατηγορία από την τρίτη κατηγορία πιθανών δραστών που είναι οι ιεραρχικά κατώτεροι ποσοστό 21% (22 άτομα).

Ενώ την τελευταία θέση καταλαμβάνουν οι ισόβαθμοι συνάδερφοι ποσοστό 18% (19 άτομα).

Πίνακας 18

Η Σεξουαλική Παρενόχληση προέρχεται από:

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	ΑΤΟΜΑ	%
Ιεραρχικά Ανώτερος	42	39
Ισόβαθμος Συνάδελφος	19	18
Ιεραρχικά Κατώτερος	22	21
Πελάτες	23	22

Κρούσματα προέρχονται από:

(Πίνακας 11, 18, 19)

Όπως προαναφέρθηκε οι απαντήσεις σχετίζονται και με αυτές δόθηκαν στην 14 ερώτηση. Αναλυτικότερα 51 γυναίκες, ποσοστό ιεράρχησαν ως πιθανότερη την άσκηση Σεξουαλικής Παρενόχλησης άνδρα σε γυναίκα.

Μικρή όμως είναι η διαφορά και με τη δεύτερη κατηγορία της Σεξουαλικής Παρενόχλησης, από γυναίκα σε άνδρα, όπου 49 αλκίες ποσοστό 89% δήλωσαν ότι είναι πιθανή να συμβεί. Ποσοστό αν προσπαθήσουμε να το ερμηνεύσουμε, αν μη τι άλλο, δείχνει σεξουαλική απελευθέρωση των σύγχρονων Ελληνίδων εργαζομένων.

Ανάλογο είναι και το συμπέρασμα που εξάγεται από την τρίτη κατηγορία, η οποία αναφέρεται στην άσκηση Σεξουαλικής ενόχλησης από Γυναίκα σε Γυναίκα. Θίχθηκε εμμέσως, το θέμα ομοφυλοφιλίας και το ποσοστό που συγκέντρωσε 70% (40 άτομα), ναί μεν είναι υπαρκτό φαινόμενο αλλά δεν γίνεται αισθητό έντονα όσο το φαινόμενο άσκησης Σεξουαλικής Παρενόχλησης άνδρα σε γυναίκα.

Σε μία προσπάθεια σύνδεσης και των αποτελεσμάτων των τήσεων 6 (Επάγγελμα), 15 (Προέλευση Σ.Π.), παρατηρείται ότι η ουαλική Παρενόχληση εκδηλώνεται από ιεραρχικά Ανώτερα άτομα, συνήθως στις ανώτερες θέσεις εργασίας δεν υπάρχουν γυναίκες, ονός που πιθανόν δικαιολογεί τη μεγαλύτερη συχνότητα άσκησης ουαλικής Παρενόχλησης από άνδρα σε γυναίκα.

Πίνακας 19

Ιεράρχηση Εκδήλωσης Κρουσμάτων Σεξουαλικής Παρενόχλησης που προέρχονται από:

	ΑΤΟΜΑ	%
'Ανδρα σε Γυναίκα	51	92%
Γυναίκα σε 'Ανδρα	49	89%
Γυναίκα σε Γυναίκα	40	70%

Προσωπική εμπειρία Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο χώρο εργασίας

(Πίνακας 20, Παράρτημα Β - Πίνακας 21)

Η ερώτηση αυτή αποτέλεσε και έναν από τους κεντρικότερους άξονες της έρευνας, μαζί με τις ερωτήσεις του ορισμού και οι απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν αιφνιδίασαν εξαιτίας της μεγάλης συχνότητας εμφάνισης κρουσμάτων.

Συγκεκριμένα η έρευνα έδειξε ότι σε σύνολο 19 ερωτηματολογίων που προέρχονται από Δημόσιο Φορέα Απασχόλησης 7 είχαν παρενοχληθεί.

Αιτιολογικά υπήρξε: 1 κρούσμα όταν έψαχνε για δουλειά

3 κρούσματα όταν υπέβαλλαν αίτηση για πρόσληψη

3 κρούσματα κατά τη διάρκεια εργασίας

στα υπόλοιπα 12 δεν είχαν ποτέ μέχρι σήμερα τέτοια εμπειρία. (Πίνακας 20)

Αντίστοιχα στον δημόσιο τομέα υπήρξαν 16 κρούσματα παρενόχλη-

τα οποία αναλυτικά είναι:

3 κρούσματα όταν έψαχναν για δουλειά

2 κρούσματα όταν υπέβαλλαν αίτηση για δουλειά

1 (!) κρούσματα κατά τη διάρκεια της εργασίας

οι υπόλοιποι 20 δεν είχαν ποτέ μέχρι σήμερα τέτοια εμπειρία.

(νακας 21)

Σε μία συνολική θεώρηση των αποτελεσμάτων υπήρξαν:

τομα που είχαν εμπειρία σεξουαλικής παρενόχλησης όταν έψαχναν
δουλειά, ποσοστό 7%

άτομα που είχαν εμπειρία σεξουαλικής παρενόχλησης όταν
έβαλλαν αίτηση για δουλειά, ποσοστό 9%

άτομα που είχαν εμπειρία σεξουαλικής παρενόχλησης όταν
εργάζονταν, ποσοστό 25%

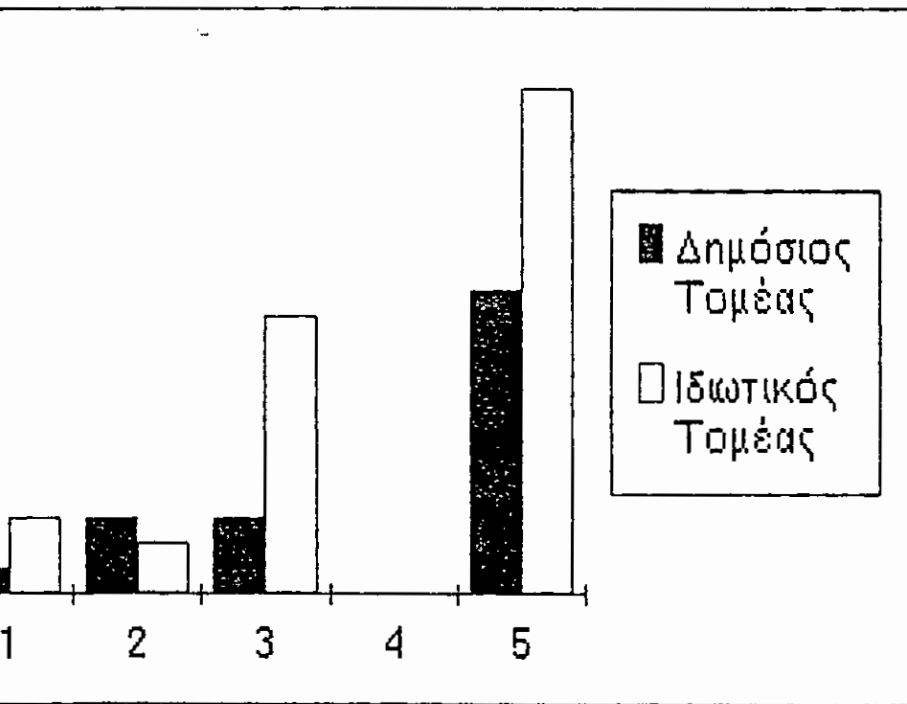
στο τέλος 32 άτομα, ποσοστό 59%, δεν είχαν ποτέ μέχρι σήμερα,
προσωπική εμπειρία.

Τα στατιστικά δεδομένα αποδεικνύουν όχι μόνο την ύπαρξη αλλά
και την ανησυχητική διάσταση του προβλήματος. Παρόλο που οι ε-
ρευνήτριες προβληματίζονταν για το αν οι εργαζόμενες βρισκόμενες
στο χώρο εργασίας θα είχαν το θάρρος να αποκαλύψουν μια τέτοια
προσωπική εμπειρία φαίνεται ότι η διαβεβαίωση πως προσωπικά
τα κρούσματα δεν πρόκειται να δημοσιευθούν, τις βοήθησε ώστε ν' απο-
καλύψουν την πραγματικότητα. Την έκταση του φαινομένου έχουν
δείξει διεθνείς έρευνες αλλά και έρευνα που πραγματοποιήθηκε
στον Ελλαδικό χώρο, τα αποτελέσματα των οποίων αποτελούν μία ση-
μαντική απόδειξη της ανάγκης ευαισθητοποίησης των αρμοδίων στο
θέμα.

Πίνακας 20

προσωπική εμπειρία Σ. Π. από κάποιον στο χώρο εργασίας σας :

	Δ.	Τ.	Τ.
αίτημα για δουλειά	1	3	
αίτηση για πρώτη εργα	3	2	
διάρκεια της εργασίας	3	11	
προαγωγή	12	20	

Περιπτώσεις Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο περιβάλλον Εργασίας

(Πίνακας 9, 22, 23, Παράρτημα Β - Πίνακας 24)

Άμεσα συσχετισμένη με την προηγούμενη, αυτή η ερώτηση κεύει αυτό που ζητούσε η ερώτηση 17.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι εξίσου υψηλά ποσοστά εργαζομένων ακούσει για παρόμοιες περιπτώσεις.

Πίνακας 22

Σεξουαλική Παρενόχληση στο χώρο εργασίας

'Εχετε ακούσει για περιπτώσεις Σ.Π στο χώρο εργασίας	Αριθμός		%
	Δ.Τ	Ι.Τ	
ΝΑΙ	7	25	58
ΟΧΙ	8	5	24
ΔΕΝ ΞΕΡΩ	4	6	18

Στο σύνολο των 55 ερωτώμενων έδωσαν την απάντηση ΝΑΙ 32 άτομα ποσοστό 58% από τα οποία, 7 ποσοστό 20% εργάζονται στο Δημόσιο και 25 ποσοστό 70% εργάζονται στον Ιδιωτικό τομέα.

Σε σχέση με την εκπαίδευση αυτών που εργάζονται στο Δημόσιο (και απάντησαν ΝΑΙ) παρατηρείται πως 5 άτομα ποσοστό 27% είναι απόφοιτοι Ανώτερης Τεχνικής Σχολής, 1 άτομο ποσοστό 6% έχει τελειώσει το Λύκειο και τέλος 1 άτομο ποσοστό 6% έχει τελειώσει το Γυμνάσιο.

Από αυτούς που εργάζονται στον Ιδιωτικό Τομέα σε σχέση με την εκπαίδευση 10 άτομα, ποσοστό 28% είναι απόφοιτοι Λυκείου, 5

Πίνακας 23

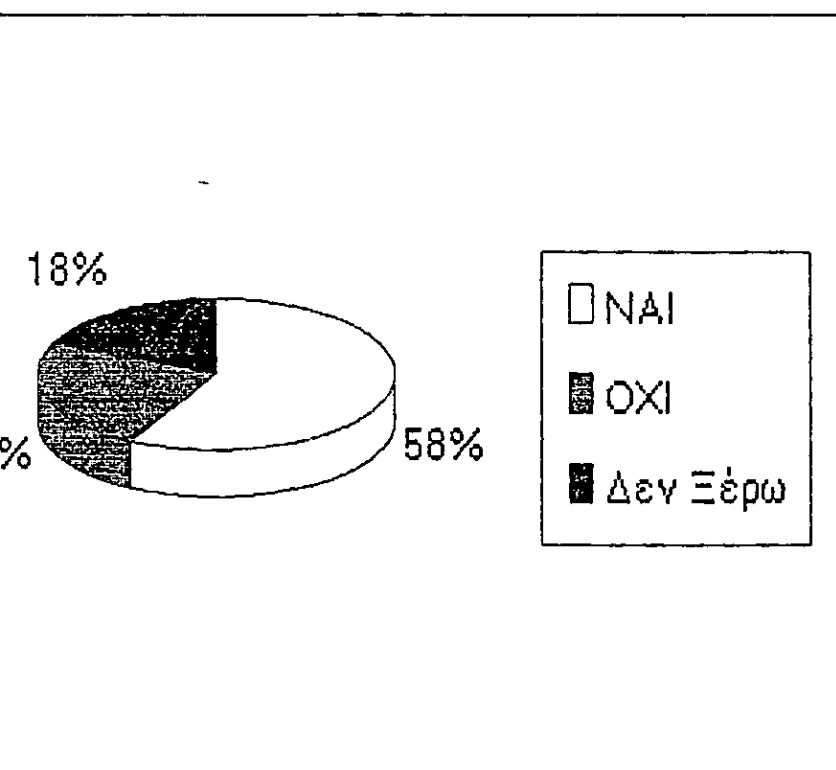
ακούσει για περιπτώσεις Σ. Π. στο περιβάλλον
σας ;

Σύνολο

32

13

10

μα, ποσοστό 14% είναι απόφοιτοι Πανεπιστημίου, 6 άτομα ποσοστό 17% έχουν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές, 1 άτομο ποσοστό 1% είναι απόφοιτη Γυμνασίου και τέλος 1 άτομο ποσοστό 3% είναι απόφοιτη Τεχνικής Σχολής.

Στις υπόλοιπες απαντήσεις 13 άτομα (8 εργάζονται στον Δ.Τ και 5 στον Ι.Τ) ποσοστό 24% και τέλος 10 εργαζόμενες (4 εργάζονται στον Δ.Τ και 6 στον Ι.Τ) ποσοστό 19% απάντησαν Δεν ξέρω/Δεν θυμάμαι.

Συμπερασματικά αναφέρεται ότι ένα ποσοστό 4% του συνόλου των ερωτώμενων που είναι απόφοιτοι Δημοτικού έχουν ακούσει για περιπτώσεις Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο χώρο εργασίας τους, ενώ ποσοστό 11% του συνόλου των ερωτώμενων με πτυχιακές σπουδές έχουν ακούσει παρόμοιες περιπτώσεις.

Επίδραση Σεξουαλικής Παρενόχλησης

(πίνακας 9, 25)

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων 90%, άτομα (17 εργάζονται στον Δ.Τ και 22 στον Ι.Τ) συμφώνησαν με την υπόθεση ότι η Σεξουαλική Παρενόχληση είναι πιθανόν να προκαλέσει στο άτομο που τη βιώνει ψυχοσωματικές αντιδράσεις (π.χ. άγχος, κατάθλιψη) αλλά να το οδηγήσει σε παραίτηση - κάποιες φορές. Στις συνέπειες αυτές κάνει εκτενή αναφορά και η έρευνα που διεξήχθη στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ένα ποσοστό 8%, 4 άτομα, (1 εργάζεται στο Δ.Τ και 3 στον Ι.Τ) δεν συμφώνησε με την υπόθεση και 2 άτομα (1 εργάζεται στον Δ.Τ και 1 στον Ι.Τ) δεν απάντησαν, ποσοστό 2%.

Πίνακας 25

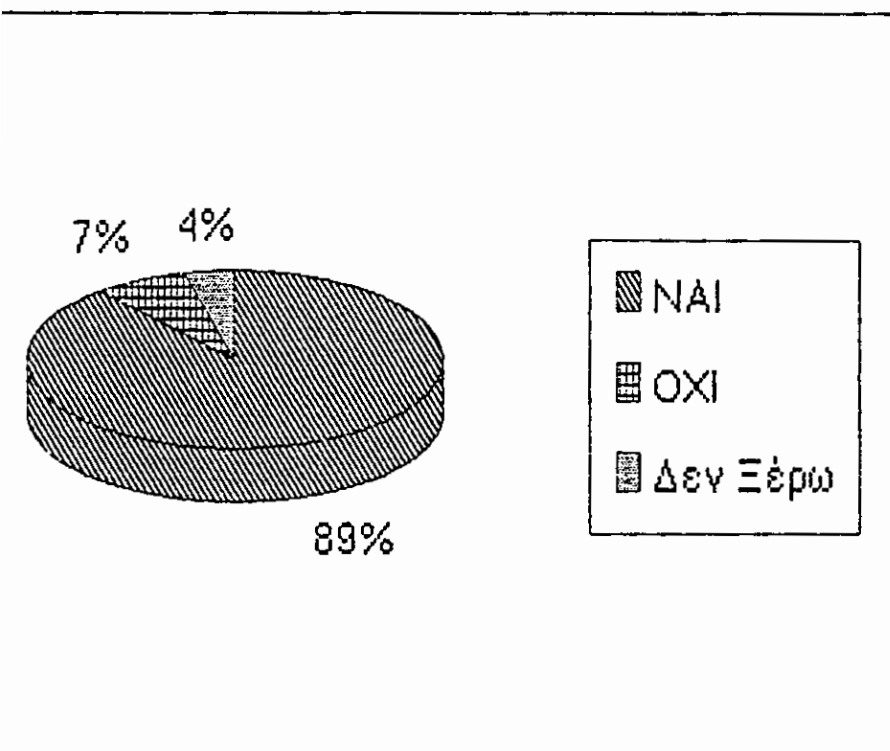
η που βιώνει το άτομο που δέχεται Σ. Π. μπορεί
να καλέσει ψυχοσωματικές διαταραχές
(πυρετός, κατάθλιψη, νεύρα) έως και να
φτάσει σε παραίτηση από την εργασία του :

Σύνολο

49

4

2

Εν σχέση με την εκπαίδευση όσων πιστεύουν ότι η Σεξουαλική παρενόχληση δεν έχει επιπτώσεις στην υγεία ή τις αποφάσεις των εργαζομένων που υπόκεινται σ' αυτή, 2 έχουν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές, 1 είναι απόφοιτος Πανεπιστημίου, και 1 απόφοιτος Λυκείου.

Η Σεξουαλική Παρενόχληση παρατηρείται στο εργασιακό περιβάλλον όπου:

(πίνακας 26)

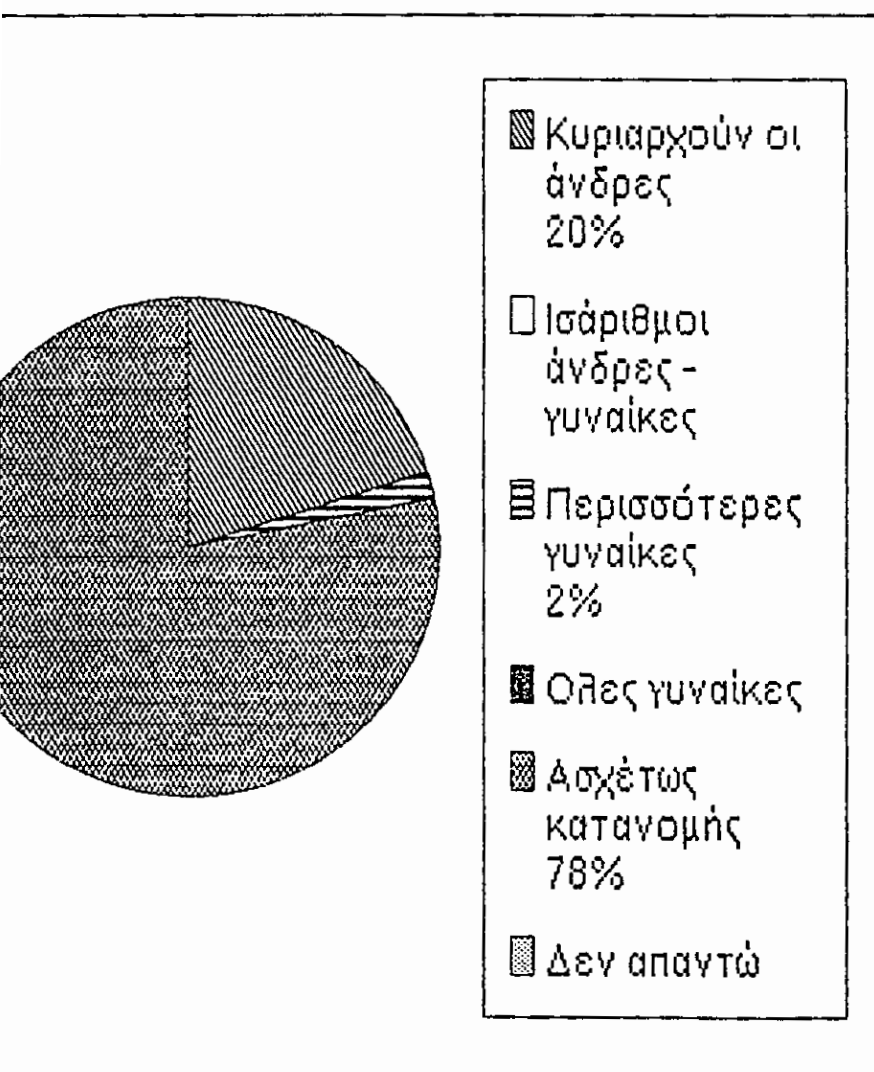
Η ερώτηση αυτή τέθηκε με στόχο να διευκρινιστεί το αν κατά τη διάρκεια των ερωτώμενων παίζει σημαντικό ρόλο η κατανομή του φύλου των 2 φύλων στον εργασιακό χώρο σε περίπτωση άσκησης Σεξουαλικής Παρενόχλησης. Η πλειονότητα των απαντήσεων, ποσοστό 77% (δηλαδή 43 άτομα (εκ των οποίων 12 εργάζονται στο Δ.Τ και 31 στον Ι.Τ) δήλωσαν ότι η Σεξουαλική Παρενόχληση παρατηρείται σε περιβάλλον που δεν σχετίζεται με την κατανομή ανδρών - γυναικών. Ενώ 11 από τους ερωτώμενους (6 εργάζονται στο Δ.Τ και 5 στον Ι.Τ) ποσοστό 20% δήλωσαν ότι η Σεξουαλική Παρενόχληση είναι περισσότερο πιθανό να παρατηρείται κυρίως σε περιβάλλον όπου είναι παρούσα η ανδρική παρουσία.

Τέλος μόνο 1 άτομο (εργάζεται στον Δ.Τ) ποσοστό 2% δήλωσε ότι η Σεξουαλική Παρενόχληση παρατηρείται σε περιβάλλον που υπάρχουν περισσότερες γυναίκες.

Πίνακας 26

είναι φαινόμενο που παρατηρείται στο πειβάλλον όπου :

οι άνδρες	11
άνδρες - γυναίκες	
περισσότερες γυναίκες	1
ομοιόμοια κατανομή	43
άλλο	

Ομάδες κατεξοχήν ευπρόσβλητες στις Σεξουαλικές Παρενοχλήσεις

(πίνακας 9, 10, 11, 20, 27, 34)

Η ποσοτική ανάλυση της συγκεκριμένης ερώτησης στάθηκε αδύνατη εξαιτίας της ανομοιομορφίας των απαντήσεων που συγκεντρώθηκαν. Όπως φαίνεται στον πίνακα 27 την πρώτη θέση την καταλαμβάνει η κατηγορία των "Νέων γυναικών και νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας". Την ίδια κατηγορία ανέδειξε πρώτη και η έρευνα του Council of Europe (1991) η οποία υποστηρίζει επίσης ότι οι αρχικά ανώτεροι είναι εκείνοι οι οποίοι είναι οι πιθανότεροι θύματα της Σεξουαλικής Παρενόχλησης. Σ' αυτό έρχεται να προστεθεί η γνώμη των ερευνητριών ότι είναι πολύ πιθανό αυτή η κατηγορία εργαζομένων γυναικών να είναι άπειρες στην αντιμετώπιση παρόμοιων καταστάσεων και πιθανόν να μην θέλουν να κινδυνεύσουν να χάσουν τη δουλειά τους.

Δεύτερη φαίνεται να έρχεται η κατηγορία γυναικών που είναι "αγαπημένες ή χωρισμένες" και όπως είναι εύλογο εξίσου οικονομικά τρωτές και πιθανόν κατά τη γνώμη των δραστήριων και αισθηματικά πρόθυμες να δεχθούν τις προτάσεις τους. Σε σχέση με την Οικογενειακή Κατάσταση από το σύνολο των 55 ερωτώμενων, το 2 ποσοστό 4% ανήκουν στην κατηγορία των διαζευγμένων οι οποίες έχουν παρενοχληθεί σεξουαλικά κατά τη διάρκεια της ζωής τους. Σε σχέση με την Εκπαίδευση και οι δύο είναι φοιτήτριες Λυκείου, και τέλος όσον αφορά την επαγγελματική τους κατάσταση και οι δύο απασχολούνται στον ιδιωτικό τομέα και ανήκουν στο Διοικητικό προσωπικό.

Τρίτη κατηγορία γυναικών που είναι ευπρόσβλητη στη σεξουαλική

Πίνακας 27

ιές από τις παρακάτω ομάδες πιστεύετε πως είναι ξοχήν ευπροσβλήτες στη Σ. Π. ;	
ιτική αξιολόγηση)	
και νεοεισερχόμενες στη αγορά εργασίας	
υγμένες - χωρισμένες	
τικανονικές ή προσωρινές συμβάσεις εργασίας	
ζόμενες σε μη παραδοσιακές εργασίες	
υλόφιλες γυναίκες	
ίκες με αναπηρίες	
ρχόμενες από φυλετικές μειονότητες	

ενόχληση είναι αυτές με "Αντικανονικές ή Προσωρινές Συμβάσεις ασίας" που είναι πιθανό να αντιμετωπίζουν οικονομικά βλήματα ή να έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο.

Στη συνέχεια οι εργαζόμενες σε "Μη παραδοσιακές εργασίες" ατάσσονται στην τέταρτη θέση των ευπρόσβλητων ομάδων στη σεξουαλική Παρενόχληση. Σύμφωνα και με την Κοινωνιολόγο Ι. Μαγ-άρα, οι γυναίκες που εργάζονται σε μη παραδοσιακά επαγγέλματα αντιμετωπίζουν αρκετά συχνά κρούσματα Σεξουαλικής Παρενόχλησης. κατά την ίδια, οι γυναίκες αντιμετωπίζονται κατεξοχήν φωνα με το φύλο τους και το στερεότυπο ρόλο που καλούνται να ξουν.

Πέμπτη κατηγορία ευπρόσβλητων στη Σεξουαλική Παρενόχληση αικών είναι αυτή των "Ομοφυλόφυλων" γυναικών. Αν και οι θνείς έρευνες σημειώνουν ένα μεγάλο ποσοστό ομοφυλόφυλων αικών οι οποίες δηλώνουν ότι παρενοχλούνται και ζητούν θεια από τις αρμόδιες υπηρεσίες στην ελληνική κοινωνία δεν βαίνει το ίδιο. Το φαινόμενο της γυναικείας ομοφυλοφυλίας ανόν εξακολουθεί να είναι ένα θέμα ταμπού για τα ελληνικά ομένα ή σύμφωνα με μία άλλη υπόθεση δεν είναι τόσο δεδομένο φαινόμενο στον εργασιακό χώρο ώστε οι ερωτώμενες να κατατάξουν σε μία από τις πρώτες θέσεις.

Προτελευταία στην κλίμακα των ευπρόσβλητων ομάδων στη σεξουαλική Παρενόχληση αναφέρεται η ομάδα των "Γυναικών με κηρίες", πιθανόν γιατί δεν υπάρχει ουσιαστική κρατική μέριμνα τις εντάξει σε κάποιον χώρο για να εργαστούν, αλλά και γιατί δείγμα της έρευνας δεν περιείχε αυτή την κατηγορία ατόμων.

Τελευταίες στην κλίμακα των ευπρόσβλητων ομάδων στη Σεξουαλι-

Παρενόχληση είναι η ομάδα των γυναικών που προέρχονται από λετικές Μειονότητες". Και οι διεθνείς έρευνες αναφέρουν αυτή ομάδα ως αρκετά ευπρόσβλητη και μάλιστα υποστηρίζουν ότι οι γυναίκες θα βρουν τη μικρότερη δυνητική βοήθεια από εργοδότες σε περίπτωση που τη ζητήσουν. Για αυτή την ομάδα αζομένων δεν υπάρχουν στοιχεία για τον ελλαδικό χώρο, τεύεται όμως ότι το πρόβλημα είναι μεγάλο γιατί δεν υπάρχουν εις να τις υποστηρίξουν και οι ίδιες δεν έχουν τη δυνατότητα διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους από φόβο για τυχόν αντίποινα, λεια της εργασίας ή απέλαση.

Ποσοστά περιπτώσεων Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο χώρο εργασίας

(Παράρτημα Β - Πίνακας 28, Πίνακας 9, 10, 11, 20)

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, από τις 55 τώμενες, οι 25, ποσοστό 46% υποστηρίζουν ότι το ποσοστό ιπτώσεων άσκησης σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας αίνεται μεταξύ 10% - 30%.

Από τις υπόλοιπες ερωτώμενες 14, ποσοστό 25%, απάντησαν ότι περιπτώσεις σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας αίνονται από 0,5% - 10%. Από αυτές 5 ερωτώμενες εργάζονται ν Ιδιωτικό Τομέα. Σε σχέση με την Εκπαίδευση η μία είναι φοιτος Ανώτερης Τεχνικής Σχολής, δύο απόφοιτοι Λυκείου, μία ι προχωρήσει σε Μεταπτυχιακές σπουδές και μία είναι απόφοιτος επιστημίου. Σε σχέση με την Οικογενειακή τους κατάσταση, 4 αι Παντρεμένες και μία είναι Ανύπαντρη. Σε σχέση με το γγελμα και οι 5 ανήκουν στην κατηγορία του Διοικητικού

πρωτικού. Τέλος, προσωπική εμπειρία Σεξουαλικής Παρενόχλησης
η μία απόφοιτος Λυκείου όταν υπέβαλλε αίτηση για πρόσληψη
εργασία της και η άλλη η οποία είναι απόφοιτος Πανεπιστη-
μίου κατά τη διάρκεια της εργασίας της.

Τα ίδια ποσοστά στην απάντηση έδωσαν 9 ερωτώμενες που
άζονται στο Δημόσιο Τομέα. Σε σχέση με την Εκπαίδευση μία
είναι κάνει Μεταπτυχιακές σπουδές, 2 είναι απόφοιτοι Λυκείου, μία
απόφοιτος Πανεπιστημίου, 3 απόφοιτοι Τ.Ε.Ι., και μία απόφοιτος
ναυτικού. Σε σχέση με την Οικογενειακή τους κατάσταση 8 είναι
παιδιά και μία είναι ανύπαντρη. Σε σχέση με το Επάγγελμα οι
5 ανήκουν στο Διοικητικό Προσωπικό και 2 στο Βοηθητικό
προσωπικό, εκ των οποίων η μία είχε προσωπική εμπειρία
σεξουαλικής Παρενόχλησης όταν υπέβαλλε αίτηση για να προσληφθεί
στην εργασία της. Άλλη μία φορά από το Διοικητικό προσωπικό
είναι με προσωπική εμπειρία Σεξουαλικής Παρενόχλησης κατά τη
διάρκεια της εργασίας της.

Ελάχιστη είναι η αριθμητική διαφορά μεταξύ των ερωτώμενων,
ποσοστό 24%, οι οποίες υποστηρίζουν ότι οι περιπτώσεις
σεξουαλικής Παρενόχλησης των γυναικών στο χώρο εργασίας
αυξάνονται από 30% έως 50%.

Οι υπόλοιπες 3 από τις 55 ερωτώμενες, ποσοστό 5%, πιστεύουν
ότι το ποσοστό περιπτώσεων Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο χώρο
εργασίας κυμαίνεται μεταξύ 50% έως 70%. Σε σχέση με την
εκπαίδευση η μία είναι απόφοιτος Γυμνασίου, η δεύτερη είναι
απόφοιτος Λυκείου και η τρίτη έχει κάνει Μεταπτυχιακές σπουδές.
Σε σχέση με την Οικογενειακή τους κατάσταση η μία είναι

τρεμένη, η δεύτερη είναι χωρισμένη και η τρίτη ανύπαντρη. Σε σχέση με το Επάγγελμα η πρώτη ανήκει στο Βοηθητικό προσωπικό και άλλες δύο στο Διοικητικό Προσωπικό. Τέλος, προσωπική εμπειρία σεξουαλικής Παρενόχλησης είχαν και οι τρεις, οι δύο πρώτες κατά τη διάρκεια της εργασίας τους και η τρίτη όταν έψαχνε να βρει δουλειά.

Συμπερασματικά επιβεβαιώνεται για μία ακόμη φορά η υπόθεση ότι οι εργαζόμενες γυναίκες με ευάλωτα εργασιακά και κοινωνικά χαρακτηριστικά είναι αυτές που παρενοχλούνται κατά κύριο λόγο και ότι διαφορετικές γυναίκες βλέπουν την ίδια συμπεριφορά διαφορετικά, ανάλογα με τις προσωπικές τους εμπειρίες.

Αντίδραση σε περίπτωση Σεξουαλικής Παρενόχλησης από τον Προϊστάμενο στο χώρο εργασίας

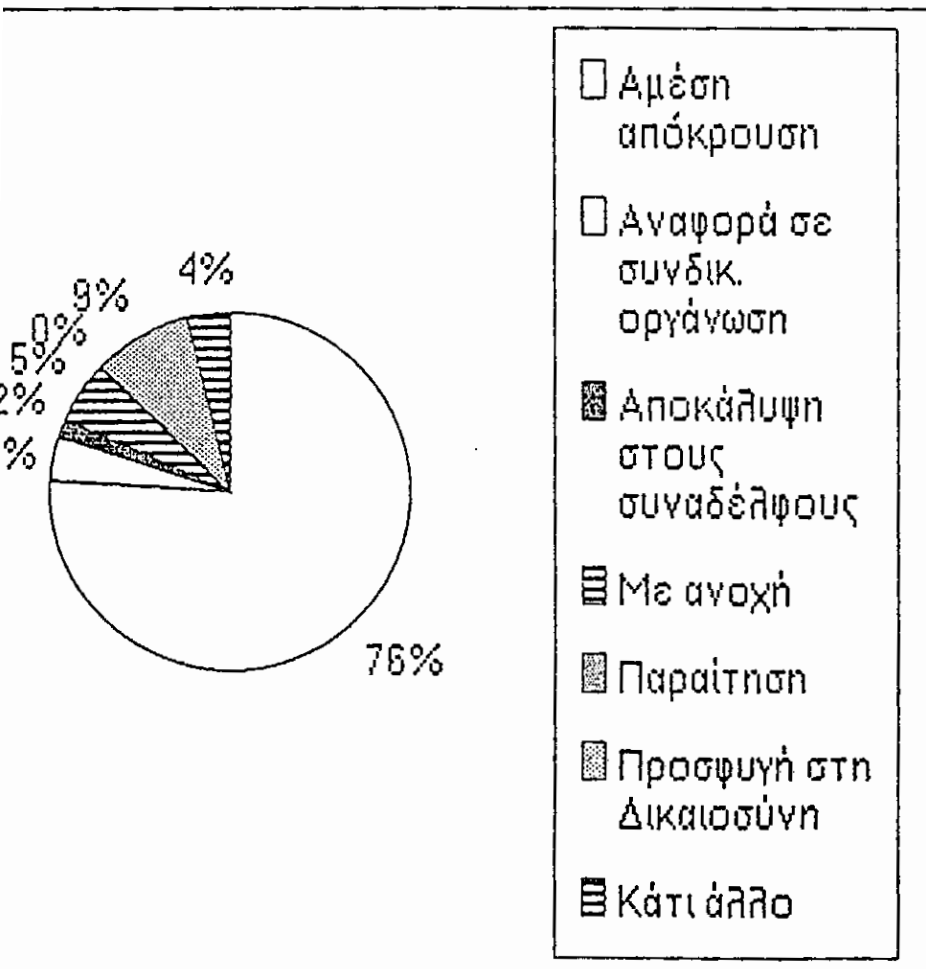
(πίνακας 9, 10, 20, 29)

Από τις 55 ερωτώμενες της έρευνας η πλειοψηφία 42, ποσοστό 76%, απάντησαν πως σε περίπτωση που θα δέχονταν Σεξουαλική Παρενόχληση από τον Προϊστάμενό τους, η αντίδρασή τους θα ήταν απόκρουση. Σύμφωνα και με τις απαντήσεις που δόθηκαν στο ερώτημα έρευνας του Συνδέσμου Γυναικών Ελλάδος, που περιλαμβάνεται στην Εθνική Έκθεση για τη Σωματική και Σεξουαλική Βία κατά των Γυναικών στην Ελλάδα (1990), οι γυναίκες απάντησαν κατά μεγάλο ποσοστό - πάνω από 82% - ότι η αντίδρασή τους θα ήταν η αποφασιστική αντίκρουση.

Συνεχίζοντας, από τις υπόλοιπες, 55 ερωτώμενες, 2 ποσοστό 4%, απάντησαν πως σε περίπτωση που θα παρενοχλούνταν σεξουαλικά από τον Προϊστάμενό τους θα απευθύνονταν σε Συνδικαλιστική Οργάνωση, ποσοστό 2%, θα το αποκάλυπτε στους Συναδέλφους της, 3

23. **Εστάμενός σας, σας παρενοχλούσε σεξουαλικά, επιθυμία σας πως θα αντιδρούσατε ;**

Απόκρουση	42
Αναφ. σε συνδικ. οργάνωση	2
Αναφ. στους συναδέλφους	1
Με ανοχή	3
Παραίτηση	5
Προσφυγή στη Δικαιοσύνη	2
Κάτι άλλο	2

ποστό 5%, θα Ανέχονταν υπομονετικά την κατάσταση και 5, ποσοστό 9%, θα έκαναν Προσφυγή στη Δικαιοσύνη. Επίσης 2 ερωτώμενες, ποστό 4%, απάντησαν Κάτι Άλλο, εξηγώντας η πρώτη ότι θα έφευγε σε σταδιακή απόκρουση και η δεύτερη ότι θα το ητούσε μαζί του. Ας σημειωθεί ότι καμία από τις ερωτώμενες θα έφτανε σε παραίτηση από την εργασία της, σύμφωνα με τις ντήσεις που ελήφθησαν.

Σε σχέση με αυτές τις ερωτώμενες που επέλεξαν σαν απάντηση Προσφυγή στη Δικαιοσύνη, παρατηρούνται τα εξής: και οι 5 ποστό 9%) προέρχονται από τον Δημόσιο Τομέα. Σε σχέση με την αίδευση, 4 είναι απόφοιτοι Τ.Ε.Ι. και μία απόφοιτος επιστημίου. Σε σχέση με την Οικογενειακή τους κατάσταση, 4 αι Ανύπαντρες και μία Παντρεμένη. Σε σχέση με το Επάγγελμα, ανήκουν στο Βοηθητικό Προσωπικό και τρεις στο Διοικητικό προσωπικό. Προσωπική εμπειρία Σεξουαλικής Παρενόχλησης είχαν οι Ανύπαντρες, απόφοιτοι των Τ.Ε.Ι. που ανήκουν στο Διοικητικό προσωπικό. Η πρώτη όταν έψαχνε για δουλειά και η δεύτερη κατά τη διάρκεια της εργασίας.

Αναφορικά με αυτές που απάντησαν ότι θα αντιμετώπιζαν το βλήμα με Ανοχή της Κατάστασης, 3 ποσοστό 5%, σε σχέση με την αίδευση, 2 είναι απόφοιτοι Λυκείου και μία απόφοιτη νασίου. Σε σχέση με την Οικογενειακή τους Κατάσταση και οι 3 αι παντρεμένες ενώ όσον αφορά το Επάγγελμα, οι 2 ανήκουν στο όσιο τομέα, εκ των οποίων η μία είναι Διευθυντικό Στέλεχος η άλλη Βοηθητικό Προσωπικό, ενώ η τρίτη ανήκει στον Ιδιωτικό έα, στο Διοικητικό Προσωπικό. Προσωπική εμπειρία Σεξουαλικής ενόχλησης έχουν οι 2 εργαζόμενες στον Δημόσιο Τομέα, η μία ά τη διάρκεια της εργασίας και η άλλη όταν υπέβαλλε αίτηση.

Οι ερευνήτριες, σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα, γίνονται στο συμπέρασμα ότι οι εργαζόμενες του Δημόσιου Τομέα είναι πιθανόν να προσέφευγαν συχνότερα στη Δικαιοσύνη για να αναγγείλουν περιπτώσεις σεξουαλικής παρενόχλησης εις βάρος τους, ακόμη κι αν αυτή προέρχονταν από κάποιον Ιεραρχικά ανώτερο. Πιθανή αιτιολόγηση του φαινομένου αποτελεί το γεγονός ότι από αυτή τη κίνηση δεν θα διακινδύνευαν τη θέση τους, π.χ. πιθανή απόλυση ως αντίποινα από τον εργοδότη.

Αντίδραση σε περίπτωση Σεξουαλικής Παρενόχλησης από τον Συνάδελφο, στο χώρο εργασίας

(Παράρτημα Β - Πίνακας 30, Πίνακας 9, 10, 20, 29)

Η ερώτηση αυτή αποτελεί προέκταση της ερώτησης 23. Σύμφωνα με τη θεωρία είναι γνωστό ότι οι γυναίκες στους χώρους εργασίας συνήθως να αντιμετωπίσουν άντρες, σε τρεις διαφορετικούς χώρους, μεταξύ των οποίων είναι κι αυτός του Συνάδελφου. Η αντιμετώπιση Σεξουαλικής Παρενόχλησης από κάποιο Συνάδελφο, τέθηκε με σκοπό να διερευνηθεί πιθανή αλλαγή αντίδρασης στην αντιμετώπιση του φαινομένου.

Συνολικά, 44 ερωτώμενες ποσοστό 80%, έδωσαν την ίδια απάντηση στην προηγούμενη ερώτηση, δηλαδή Άμεση Απόκρουση. Από τις λοιπές, οι 2 ποσοστό 4% θα έκαναν Αναφορά σε Συνδικαλιστική Αρχή, 4 ποσοστό 7% θα προέβαιναν σε Αποκάλυψη στους Συνάδελφους, 3 ποσοστό 5% θα ανέχονταν την Παρενόχληση, 1 ποσοστό 2% θα Προσέφευγε στη Δικαιοσύνη και 1 ποσοστό 2% απάντησε Κάτι Άλλο, δηλαδή ότι θα το συζητούσε μαζί του και θα έδινε να καταλάβει ότι έχει ξεφύγει από τα όρια.

Ε σύγκριση με την ερώτηση 23 παρατηρείται μικρή αλλαγή στα
στά της απάντησης, Αποκάλυψη στους Συναδέλφους, όπου
θήκαν οι απαντήσεις κατά 3 άτομα και μειώθηκαν κατά 4 στην
τηση, Προσφυγή στη Δικαιοσύνη.

Συγκεκριμένες περιπτώσεις που εργαζόμενες γυναίκες προκαλούν
σεξουαλικά συναδέλφους τους ή προϊστάμενους με σκοπό την
ευνοϊκότερη μεταχείρησή τους στην εργασία

(πρόσληψη, προαγωγή κλπ.)

(Πίνακας 31, Παράρτημα Β - Πίνακας 32)

Πίνακας 31

	Δ.Τ.	Ι.Τ.	ΣΥΝΟΛΟ
ΝΑΙ	9	21	30
ΟΧΙ	6	9	15
ΔΕΝ ΞΕΡΩ	4	6	10

οι απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν από τις 55 ερωτώμενες
θεματίζουν την πρώτη υπόθεση. Αναλυτικά 30 ερωτώμενες
στό 55% απαντούν ότι γνωρίζουν τέτοιες περιπτώσεις γυναικών
προκαλούν σεξουαλικά με σκοπό την ευνοϊκότερη μεταχείρησή
προκειμένου να επιτύχουν την πρόσληψή τους στην εργασία,
γγωγή, ή τη μετάθεσή τους.

Από τις υπόλοιπες οι 15, ποσοστό 27%, απαντούν αρνητικά στο τικό ερώτημα.

Ενώ οι υπόλοιπες 10, ποσοστό 18%, απάντησαν Δεν ξέρω/Δεν ντώ.

Από την συγκεκριμένη ερώτηση οι ερευνήτριες καταλήγουν στην θεση ότι υπάρχει έντονο αυτό το στοιχείο (δηλαδή της ουαλικής πρόκλησης) στη συμπεριφορά ορισμένων γυναικών, χωρίς αυτό να θεωρείται Σεξουαλική Παρενόχληση εφόσον οι γυναίκες κατέχουν ιεραρχικά ανώτερες θέσεις...

Η Σεξουαλική Παρενόχληση αποτελεί λόγο προαγωγής εργαζομένων γυναικών;

(Πίνακας 9, 10, 11, 20, 33)

Η ερώτηση αυτή έρχεται να συγκεκριμενοποιήσει την ερώτηση 25. αυτή την ερώτηση πίστεως οι ερωτώμενες καλούνται επιλέγοντας απάντηση, να εκφράσουν τη γνώμη τους γύρω από το μεγάλο ητημα για το αν οι γυναίκες υποχωρούν σε Σεξουαλική ενόχληση προκειμένου να προαχθούν στην εργασία τους.

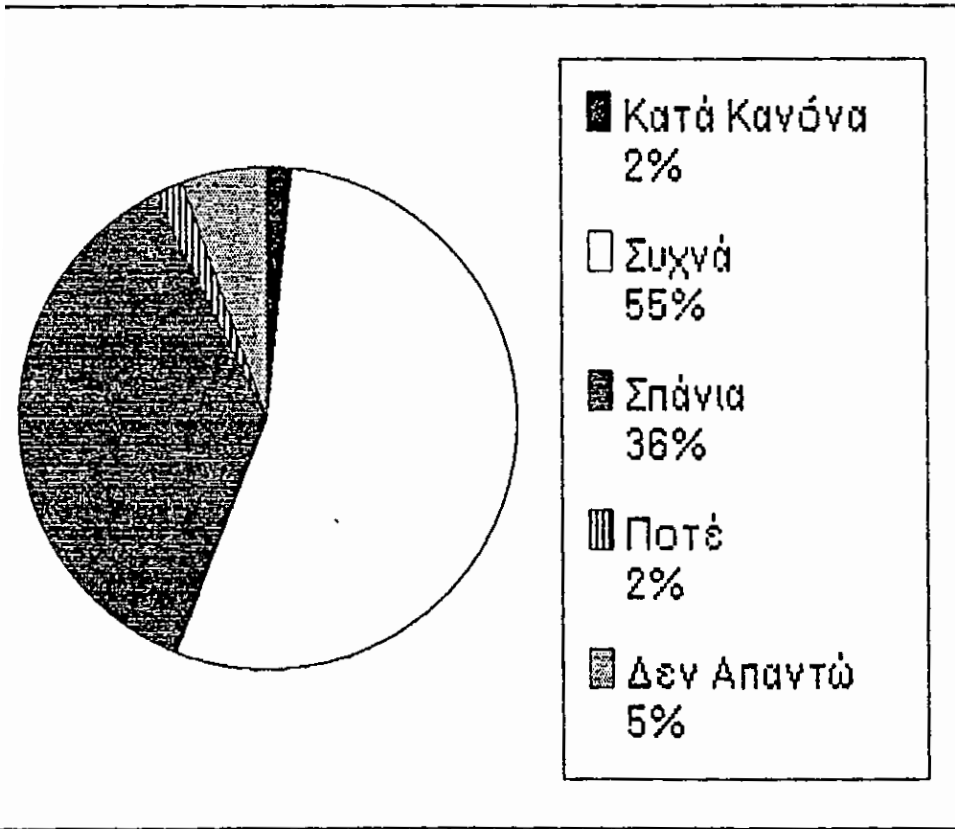
Αναλυτικότερα 30 ερωτώμενες, ποσοστό 55% απάντησαν πως οι αίκες Συχνά υποχωρούν σε Σεξουαλικές Παρενοχλήσεις, ενώ 20, ποστό 36%, απάντησαν πως Σπάνια οι γυναίκες υποχωρούν. Σ'αυτές δύο εκ διαμέτρου αντίθετες απαντήσεις φαίνεται να συγκεντρώναι η προτίμηση των γυναικών.

Οι υπόλοιπες απαντήσεις κατανέμονται ως εξής: 1 γυναίκα ποσο- 2% απάντησε ότι αυτό συμβάλει Κατά Κανόνα, άλλη 1 ποσοστό ότι αυτό ποτέ δεν συμβάλει και 3 ποσοστό 5% αρνήθηκαν να

26.

ιποτελεί λόγο προαγωγής εργαζομένων γυναικών;

νόνα	1
	30
	20
	1
ιντώ	3

ου απάντηση.

Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος αυτής της ερώτησης (ΣΥΧΝΑ) από 30 που επέλεξαν αυτή την απάντηση, οι 9 προέρχονται από τον Δημόσιο Τομέα και οι 21 από τον Ιδιωτικό Τομέα. Από το Δημόσιο Τομέα οι 6, σε σχέση με την Εκπαίδευση είναι απόφοιτοι Τ.Ε.Ι. οι άλλες όλες ανήκουν στο Διοικητικό προσωπικό. Μία είναι απόφοιτος Γυμνασίου και μία απόφοιτος Λυκείου, οι οποίες ανήκουν στο Διοικητικό προσωπικό. Μία τέλος είναι απόφοιτος Δημοτικού, η οποία ανήκει στο Βοηθητικό προσωπικό. Σε σχέση με την Οικογενειακή τους Κατάσταση, 7 είναι παντρεμένες και 2 απόφοιτες Τ.Ε.Ι, είναι ανύπαντρες. Τέλος προσωπική εμπειρία Σεξουαλικής Παρενόχλησης είχαν οι 5 απόφοιτοι του Τ.Ε.Ι, οι 4 κατά τη διάρκεια της εργασίας τους και η μία όταν υπέβαλλε αίτηση για πρόσληψη.

Από τον Ιδιωτικό Τομέα, σε σχέση με την Εκπαίδευση, μία απόφοιτη είναι απόφοιτος Γυμνασίου, ανήκει στο Βοηθητικό προσωπικό, είναι παντρεμένη και είχε προσωπική εμπειρία Σεξουαλικής Παρενόχλησης κατά τη διάρκεια της εργασίας της. 11 είναι απόφοιτες Λυκείου εκ των οποίων, 8 είναι ανύπαντρες, 2 παντρεμένες και μία διαζευγμένη. Σε σχέση με την Επαγγελματική τους Κατάσταση, 10 ανήκουν στο Διοικητικό προσωπικό και μία στο Βοηθητικό. Επίσης προσωπική εμπειρία Σεξουαλικής Παρενόχλησης είχαν 5 κατά τη διάρκεια της εργασίας τους και μία όταν έψαχνε δουλειά. Σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο των υπόλοιπων, 2 είναι απόφοιτες των Τ.Ε.Ι. και ανήκουν στο Διοικητικό προσωπικό. Σε σχέση με την Οικογενειακή τους Κατάσταση, η μία είναι παντρεμένη και η άλλη ανύπαντρη. Σημειώνεται ότι η μία έχει υποστεί σεξουαλική παρενόχληση κατά τη διάρκεια της εργασίας της.

Σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο των υπόλοιπων, 2 είναι φοιτητές Πανεπιστημίου, ανύπαντρες και σε σχέση με την επαγγελματική τους κατάσταση ανήκουν στο Βοηθητικό προσωπικό.

Τέλος 3 ερωτώμενες, σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο δήλωσαν έχουν πραγματοποιήσει Μεταπτυχιακές Σπουδές. Σε σχέση με την οικογενειακή τους κατάσταση και οι 3 είναι ανύπαντρες. Όσον αφορά το Επάγγελμα και οι 3 ανήκουν στο Διοικητικό προσωπικό. Οποιαδήποτε εμπειρία σεξουαλικής παρενόχλησης είχε η μία όταν έψαχνε για δουλειά και η δεύτερη κατά τη διάρκεια της εργασίας της. Συμπερασματικά οι 17 από τις 30 εργαζόμενες που απάντησαν (ΧΝΑ) έχουν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση.

Που θα προσέφευγε η εργαζόμενη, σε περίπτωση Σεξουαλικής Παρενόχλησης

(Πίνακας 34)

Σ'αυτή την ερώτηση τέθηκαν τέτοιοι παράμετροι ώστε να κλυδωνίσουν το εύρος όλων των πιθανών επιλογών των ερωτώμενων. Λαμβάνονται δηλαδή όχι μόνο ο στενός οικογενειακός κύκλος αλλά και αρμόδια συνδικαλιστικά όργανα, κοινωνικές υπηρεσίες και ο εργοδότης απασχόλησής τους. Πάντως από τις απαντήσεις φαίνεται να επικεντρώσε την προτίμηση των ερωτώμενων η εκδοχή να ζητήσουν βοήθεια, σε περίπτωση Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο χώρο εργασίας τους, από το Οικογενειακό τους Περιβάλλον. Συγκεκριμένα 21 ερωτώμενες, ποσοστό 38%, από τις οποίες 9 εργάζονται στον Δημόσιο Τομέα και 12 στον Ιδιωτικό. Το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων έδωσαν αυτή την απάντηση, πιθανόν δηλώνει

Πίνακας 34

27..

ρίπτωση Σ. Π. που θα προσφεύγατε ;

Εργοδότης-Προιστάμενος	16
Κοινωνική Υπηρεσία	8
Αστυνομία	3
Γυναικ. Συνδικ. Οργανώσεις	21
Οικογενειακό Περιβάλλον	7
Κάτι άλλο	

στην ανεπάρκεια των υπαρχόντων φορέων να προστατεύσουν αυτές γυναίκες, αλλά και τους στενούς δεσμούς που συνδέουν ακόμη μέλη της ελληνικής οικογένειας καθώς και τα ταμπού και τις καταλήψεις της κοινωνίας.

Η δεύτερη προτίμηση των εργαζομένων συγκεντρώνει η εκδοχή να αποκαλύψουν στον Εργοδότη ή Προϊστάμενό τους, και αυτό ελέγχθηκε από 16 γυναίκες, ποσοστό 29%, εκ των οποίων μία άζεται στο Δημόσιο Τομέα και μία στον Ιδιωτικό.

Αξιοσημείωτο είναι και το ποσοστό όσων επέλεξαν την Κοινωνική υπηρεσία ως πιθανή πηγή βοήθειας σε μια τέτοια περίπτωση. Κεκριμένα 8 άτομα, ποσοστό 15%, εκ των οποίων 3 εργάζονται Δημόσιο Τομέα και 5 στον Ιδιωτικό Τομέα. Το ποσοστό αυτό χνεί την ανάγκη σύστασης κοινωνικών υπηρεσιών οι οποίες σε ση συνεργασία με τη διοίκηση, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο όσιο τομέα, θα μπορούσαν να προσφέρουν ουσιαστική βοήθεια και οδήγηση στους εργαζόμενους.

Μικρότερο ποσοστό προτιμήσεων συγκέντρωσε η παράμετρος των οικειών Συνδικαλιστικών Οργανώσεων, 3 άτομα το επέλεξαν, ποσοστό 5%. Ίσως η άρνηση των γυναικών να καταφύγουν σ' έναν οιο φορέα, προέρχεται πιθανόν από την αδράνεια που έδειχναν τελευταία χρόνια γύρω από παρόμοια θέματα.

Ενδεικτική είναι η άρνηση των γυναικών να προσφύγουν στην ευνομία, σε παρόμοια περίπτωση σεξουαλικής παρενόχλησης, που θανόν δικαιολογείται από την έλλειψη εκπαίδευσης γύρω από την αντιμετώπιση παρόμοιων θεμάτων που έχουν τα όργανα.

Τέλος, 7 γυναίκες δήλωσαν ότι θα το αντιμετώπιζαν μόνες τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Σκοπός της μελέτης, "Μορφές Βίας Κατά των Γυναικών στην Ελλάδα", ήταν ο εντοπισμός και η σφαιρική παρουσίαση των κυριότερων μορφών βίας (σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική κλπ.) στις οποίες υφίσταται η γυναίκα από τον άντρα (σύζυγο, σύνταμνο, φίλο κλπ.) και η ανάλυση των επιπτώσεων που αυτές έχουν στην προσωπική ζωή των άμεσα θιγόμενων αλλά και στην κοινωνική πραγματικότητα.

Μαζί με την παράλληλη έρευνα γύρω από το θέμα της Σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας με στόχο τη καταγραφή της έκτασης του φαινομένου και των στάσεων των εργαζομένων στο θέμα αυτό, καθήκε ως τελικός σκοπός η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση όλων των αρμόδιων φορέων.

Βία, γενικά, είναι η άσκηση φυσικής δύναμης πάνω στο σώμα του θύματος ή η άσκηση ψυχικού καταναγκασμού. Η βία κατά των γυναικών περιλαμβάνει τις εξής μορφές:

- 1) Κακοποίηση γυναικών - αναφέρεται στην άσκηση σωματικής, ψυχικής, οικονομικής ή και σεξουαλικής βίας σε μια γυναίκα από το σύζυγο ή τον ερωτικό φίλο, νυν ή πρώην, με στόχο την επιβολή ελέγχου.
- 2) Βιασμός - ο εξαναγκασμός κάποιου σε συνουσία ή σε ανοχή ή επιχείρηση ασελγούς πράξης, με άσκηση σωματικής βίας ή με απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου.
- 3) Σεξουαλική Παρενόχληση η οποία περιλαμβάνει την ανεπιθύμητη συμπεριφορά σεξουαλικής φύσης ή άλλη συμπεριφορά βασιζόμενη

στη διαφορά φύλου που θίγει την αξιοπρέπεια γυναικών και ανδρών κατά την εργασία και η οποία εκφράζεται με λόγια ή με πράξεις.

Παράλληλα εξετάζεται ο καθοριστικός ρόλος των Μέσων Μαζικής Ημέρωσης στην ενίσχυση των στερεότυπων ρόλων του γυναικείου ρόλου καθώς και στην διαστρέβλωση της γυναικείας εικόνας, κάνοντάς την σε σεξουαλικό αντικείμενο. Λέγοντας Μέσα Μαζικής Ημέρωσης: mass media, εννοούνται όλα τα απρόσωπα μέσα κοινωνίας με τα οποία μεταβιβάζονται απ'ευθείας σε ακροατήριο οπτικά ή ακουστικά ή και των δύο τύπων μηνύματα. Στα Μ.Μ.Ε. περιλαμβάνονται η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, ο κινηματογράφος, οι εφημερίδες, τα βιβλία και οι αφίσσες.

Ειδικότερα η έρευνα προσπάθησε να συλλέξει στοιχεία για τη Σεξουαλική Παρενόχληση της γυναίκας, έδωσε αποτελέσματα και απάντησε στα ερωτήματα που είχαν τεθεί καλύπτοντας τους ακόλουθους στόχους που ήταν:

1. Ο εντοπισμός της ύπαρξης ή μη του φαινομένου.
2. Ο ορισμός του τι θεωρείται Σεξουαλική Παρενόχληση στο χώρο εργασίας.
3. Ποιά είδη συμπεριφοράς ανάγονται στη σφαίρα της Σεξουαλικής Παρενόχλησης.
4. Πιθανοί δράστες και θύματα Σεξουαλικής Παρενόχλησης.
5. Η διερεύνηση της έντασης και έκτασης του φαινομένου.
6. Ο εντοπισμός κρουσμάτων Σεξουαλικής Παρενόχλησης που πιθανόν έχουν βιώσει οι ίδιες γυναίκες ή που έχουν πέσει στην αντίληψή τους.

Επιδράσεις της Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο θύμα.

Οι πιθανοί τρόποι αντίδρασης των γυναικών και αντιμετώπισης του φαινομένου της Σεξουαλικής Παρενόχλησης.

Ο αντίποδας του φαινομένου (αν γίνονται σεξουαλικές υποχωρήσεις με στόχο την προαγωγή).

Πιθανοί φορείς παροχής υπηρεσιών προστασίας και βοήθειας.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθει από τις ευνήτριες διαπιστώθηκε ότι το πρόβλημα της Σεξουαλικής Παρενόχλησης είναι ένα συχνό φαινόμενο στο χώρο εργασίας. Σαν σεξουαλική Παρενόχληση ορίζεται οποιαδήποτε ανεπιθύμητη συμπεριφορά σεξουαλικής ή μη φύσης, που παραβιάζει ή μειώνει την αξιοπρόσημη του αποδέκτη. Η συντριπτική πλειοψηφία των καταγγελλόμενων κατατάσσει ως κύριο είδος συμπεριφοράς Σεξουαλικής Παρενόχλησης, την σωματική συμπεριφορά σεξουαλικού χαρακτήρα που περιλαμβάνει ανεπιθύμητα αγγίγματα, χάρδια, κλπ.

Σαν δεύτερο είδος δίνεται η προφορική συμπεριφορά σεξουαλικού χαρακτήρα που περιλαμβάνει ανεπιθύμητες ερωτικές και ανήθικες καταστάσεις ή πίεση για σεξουαλική σχέση κλπ.

Ως τρίτο είδος δίνεται η μη προφορική συμπεριφορά σεξουαλικού χαρακτήρα που περιλαμβάνει ανεπιθύμητα βλέμματα, πρόστυχες χειρονομίες, επίδειξη πορνογραφικών περιοδικών ή άσεμνων εικόνων.

Εμπειρία Σεξουαλικής Παρενόχλησης σύμφωνα με την έρευνα, μπορεί να έχει κάθε εργαζόμενη ανεξάρτητα από τη βαθμίδα εργασίας της. Όμως κατεξοχήν ευπρόσβλητες ομάδες θεωρούνται με πρώτη προτεραιότητα οι εξής:

Νέες και νεοεισερχόμενες στην αγορά εργασίας

Διαζευγμένες - χωρισμένες

Αυτές που εργάζονται με αντικανονικές ή προσωρινές συμβάσεις εργασίας

Εργαζόμενες σε μη παραδοσιακές εργασίες

Ομοφυλόφυλες γυναίκες

Γυναίκες με αναπηρίες

Προερχόμενες από φυλετικές μειονότητες

Οι πιθανοί δράστες της Σεξουαλικής Παρενόχλησης ιεραρχούνται

εξής: α. Ιεραρχικά ανώτερα άτομα

β. Πελάτες

γ. Ιεραρχικά κατώτεροι

δ. Ισόβαθμοι συνάδελφοι

Προσωπική εμπειρία Σεξουαλικής Παρενόχλησης είχε το 41% των εργαζομένων που πήραν μέρος στην έρευνα ενώ το 58% των ερωτώμενων είχαν ακούσει για περιπτώσεις κρουσμάτων Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο χώρο εργασίας τους. Η πλειοψηφία των ερωτώμενων πιστεύουν ότι το ποσοστό περιπτώσεων Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο χώρο εργασίας ανέρχεται μεταξύ 10 - 30%.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων 90%, συμφώνησαν με την άποψη ότι μπορεί η Σεξουαλική Παρενόχληση να προκαλέσει στο άτομο που τη βιώνει ψυχοσωματικές αντιδράσεις π.χ. άγχος, κατάθλιψη, νεύρα κλπ.

Χαρακτηριστικό είναι ότι το 80% των ερωτώμενων θα αντιδρούσε με Άμεση Απόκρουση σε περίπτωση που θα παρενοχλούνταν Σεξουαλικά από τον προϊστάμενο ή κάποιον συνάδελφό τους.

Ας σημειωθεί ότι το 55% των εργαζόμενων πιστεύει ότι Συχνά οι εργαζόμενες υποχωρούν σε σεξουαλικές παρενοχλήσεις με στόχο την παραγωγή ή μετάθεσή τους, ευνοϊκότερη μεταχείριση ή την αποφυγή δυσκολιών.

Τέλος οι περισσότερες γυναίκες, ποσοστό 38% σε περίπτωση που αντιμετώπιζαν ανάλογο πρόβλημα θα το αποκάλυπταν στο οικογενειακό τους περιβάλλον ενώ ένα 15% θα ζητούσε βοήθεια από την Κοινωνική Υπηρεσία.

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Με βάση τα όσα έχουν γραφτεί στο θεωρητικό μέρος της μελέτης σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, προκύπτει η ανάγκη ρουσίασης κάποιων προτάσεων οι οποίες φυσικά δε θα αποτελέσουν νάκεια στο πρόβλημα της άσκησης βίας κατά των γυναικών, αλλά θανόν να γίνουν οι παράμετροι, με τη συμβολή των οποίων θα λτιωθεί η υπάρχουσα κατάσταση.

Αναλυτικότερα προτείνεται :

Η ευαισθητοποίηση και ειδίκευση των Αστυνομικών οργάνων γύρω από το θέμα των Κακοποιημένων Γυναικών έτσι ώστε σε αντίστοιχες περιπτώσεις να επιδεικνύουν το ανάλογο ενδιαφέρον και σοβαρότητα και παράλληλα να γνωρίζουν συγκεκριμένες αρμόδιες υπηρεσίες στις οποίες θα παραπέμπονται τα θύματα.

Εξίσου πολύτιμη θα ήταν η δημιουργία Κέντρων Προστασίας και Ξενώνων Φιλοξενίας Κακοποιημένων Γυναικών σε μεγάλες επαρχιακές πόλεις που θα διευκόλυναν την πρόσβαση των γυναικών σε αυτά.

Στο ίδιο επίπεδο δράσης εντάσσεται και η προσπάθεια ενημέρωσης - ευαισθητοποίησης, με ειδικά σεμινάρια, των πολιτών γύρω από αυτά τα θέματα. Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση καλούνται να παίξουν ενεργητικό ρόλο ώστε να δραστηριοποιήσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη μερίδα του πληθυσμού. Γνωρίζοντας ότι υπάρχουν επιστήμονες και φορείς αρμόδιοι για να βοηθήσουν, είναι πιθανόν περισσό-

τερες γυναίκες να θελήσουν να "σπάσουν" το φράγμα της σιωπής τους στην περίπτωση που αντιμετωπίζουν τη βία στο σπίτι τους και να επιζητήσουν να βρουν μια πραγματική λύση και όχι να υπομένουν απλά την υπάρχουσα κατάσταση.

Ειδικότερα στο θέμα της Σεξουαλικής Παρενόχλησης είναι εμφανής η ανάγκη πραγματοποίησης μιας πανελλαδικής έρευνας ώστε να αποκαλυφθεί η συνολική έκταση του προβλήματος. Εκτός όμως από την θεωρητική διαδικασία είναι απαραίτητη και η κινητοποίηση και συνεργασία των ενδιαφερομένων, ώστε να εκπονηθεί σύμφωνα και με την οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και τις πραγματικές ανάγκες κάθε επιχείρησης ένα σαφές σχέδιο πρόληψης και αντιμετώπισης κρουσμάτων Σεξουαλικής Παρενόχλησης στο εργασιακό περιβάλλον. Θα είναι βοηθητικό να γνωρίζουν οι εργαζόμενοι, τα είδη της συμπεριφοράς που ανάγονται στη σφαίρα της Σεξουαλικής Παρενόχλησης καθώς επίσης και τις ενέργειες τις οποίες θα μπορούσαν να κάνουν ώστε να αποδοθεί δικαιοσύνη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

(Ερωτηματολόγιο)

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

οηματολόγιο αυτό απευθύνεται σε γυναίκες εργαζόμενες στον ή στον δημόσιο τομέα.

του είναι η συγκέντρωση πληροφοριών γύρω από το θέμα της ής Παρενόχλησης στον χώρο εργασίας.

ικά στοιχεία των ερωτώμενων δεν πρόκειται να δημοσιοποιηθούν.

ε να συμμετέχετε στην έρευνα παρακαλείστε να διαβάσετε

ά τις ερωτήσεις και να δώσετε απάντηση σε όλες. Όπου δεν

σχετική υπόδειξη για περισσότερες από μία (1) απαντήσεις θα

με χ μόνο μία (αυτή που σας αντιπροσωπεύει). Αν δεν υπάρχει

καταχωρημένες απαντήσεις και η ερώτηση δίνει τη δυνατότητα να

ετε κάτι άλλο, παρακαλείστε να απαντήσετε σύντομα και με

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ / ΚΩΔΙΚΟΣ

--	--

ΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ν 1

2

α

δευση

ου Σχολείο 1

σα το Δημοτικό 2

σα το Γυμνάσιο 3

ιτος Λυκείου 4

ρη Τεχνική Σχολή 5

ιτος Πανεπιστημίου 6

πτυχιακές Σπουδές 7

.....
(κατονομάστε)

ενειακή Κατάσταση

οιμένη 1

κντρη 2

κντρη Μητέρα 3

συγγμένη 4

αστάσει 5

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Επίσης Απασχόλησης

Επιχειρηματίας 1

Εργάτης 2

Ποιο είστε (σε ποιά από τις παρακάτω κατηγορίες ανήχετε;)

Επιχειρηματικό Στέλεχος 1

Επαγγελματικό Προσωπικό 2

Εργατικό Προσωπικό 3

Άλλο (κατονομάστε).....

Παρακαλούμε αναφέρετε αναλυτικά τη θέση και το βαθμό σας μέσα στην επιχείση.

.....
.....
.....

Παρακαλούμε αναφέρετε πόσα χρόνια έχετε εργαστεί συνολικά

.....
.....
.....

Η ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ
ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ.

ένα σύντομο ορισμό του τί κατά τη γνώμη σας είναι Σεξουαλική
όχληση στο χώρο εργασίας;

.....
.....
.....
.....

από τα παρακάτω είδη συμπεριφοράς θεωρείτε ότι ανάγονται στη
α της Σεξουαλικής Παρενόχλησης;
είτε να δώσετε μέχρι και τρεις απαντήσεις)

πιθύμητα αγγίγματα, χάρδια ή τσιμπήματα 1
σώμα;

πιθύμητες ερωτικές και ανήθικες προτάσεις 2
ση για σεξουαλικές πράξεις, άσεμνες παρα-
τήσεις, υπονοούμενα ή πρόστυχα σχόλια;

δειξη πορνογραφικών περιοδικών ή άσεμνων 3
όνων;

πιθύμητα βλέμματα ή πρόστυχες χειρονομίες; 4

ημερινές φιλοφρονήσεις (φλερτ) σχετικά με 5
εμφάνιση, προσφορά δώρων.

σαστε εργαζόμενη και κάποιος συνάδελφος ή προϊστάμενος θεωρεί
μο σε καθημερινή βάση να προβαίνει σε ανεπιθύμητα αγγίγματα ή
σεξουαλικά σχόλια για την εμφάνισή σας, θα το θεωρούσατε:

ιολογικό και αναγκαίο στο χώρο εργασίας; 1

πράξη που σας μειώνει και κατά τη γνώμη 2
αποτελεί κατάχρηση εξουσίας;

πιστεύετε ότι υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο φλερτ και τη Σεξουαλική Παρενόχληση;

1

2

ΕΡΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

3

Απαντήστε ΝΑΙ στην ερώτηση 12, απαντήστε στην ερώτηση 13, αν συνεχίσετε με την ερώτηση 14)

Είναι κατά τη γνώμη σας η διαφορά ανάμεσα στο φλερτ και τη Σεξουαλική Παρενόχληση;

.....
.....
.....

ΠΡΑΞΤΕΣ ΚΑΙ ΘΥΜΑΤΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ

Πιστεύετε ότι θύμα Σεξουαλικής Παρενόχλησης θα μπορούσε να είναι (επιλέξτε μία απάντηση):

Αθένας - μία

1

Όλες οι γυναίκες

2

Όλοι οι άνδρες - γυναίκες που είναι ελεύθεροι

3

Όλες οι γυναίκες που πάνε γυρεύοντας

4

Όλοι οι άνδρες που πάνε γυρεύοντας

5

Όλες οι γυναίκες και Άνδρες που πάνε γυρεύοντας

6

Δεν γνωρίζω / δεν απαντώ

7

σεξουαλική Παρενόχληση πιστεύετε ότι συνήθως προέρχεται από:

αρχικά ανώτερους	☐	1
αρχικά κατώτερους	☐	2
βαθμούς συναδέλφους	☐	3
άτες	☐	4

λογήστε με αριθμητική σειρά 1, 2, 3 με 4ο το λιγότερο πιθανό)

ματα Σεξουαλικής Παρενόχλησης μπορούν να εκδηλωθούν από:

ρα σε γυναίκα	☐	1
αίκα σε άντρα	☐	2
αίκα σε γυναίκα	☐	3

λογήστε αριθμητικά με 1, 2 με 3ο το λιγότερο πιθανό)

Η ΓΝΩΜΗ ΚΑΙ ΣΤΑΣΗΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ

ε προσωπική εμπειρία σεξουαλικής παρενόχλησης από κάποιον στο εργασίας σας;

ν έψαχνα για δουλειά	☐	1
ν υπέβαλλα αίτηση για να προσ-
θώ στην πρώτη εργασία μου	☐	2
ά τη διάρκεια της εργασίας	☐	3
ν πάρω προαγωγή	☐	4
ποτέ	☐	5

Ε ακούσει για περιπτώσεις σεξουαλικής παρενόχλησης στο περι-
ν εργασίας σας;

1

2

ΕΡΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

3

Πείτε πως η πίεση που βιώνει το άτομο που δέχεται σεξουαλική
νόχληση μπορεί να του προκαλέσει ψυχοσωματικές διαταραχές
(α, άγχος, κατάθλιψη, νεύρα) έως και να το οδηγήσει σε παραίτη-
ό την εργασία του;

1

2

ΕΡΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

3

Ποια τη γνώμη σας η Σεξουαλική Παρενόχληση είναι φαινόμενο που
ηρείται στο εργασιακό περιβάλλον όπου:

αι κυρίαρχη η παρουσία του αντρικού φύλου;

1

ρχει ίσος αριθμός γυναικών και αντρών;

2

αι περισσότερες οι γυναίκες;

3

ς γυναίκες;

4

έτως κατανομής αντρών - γυναικών;

5

γνωρίζω / δεν απαντώ

6

από τις παρακάτω ομάδες πιστεύετε πως είναι οι κατεξοχήν
 θύματα στη Σεξουαλική Παρενόχληση;
 (λογήστε αριθμητικά 1, 2, 3, 4, 5, 6 με 7ο το λιγότερο πιθανό)

ζευγμένες και χωρισμένες γυναίκες	☐	1
εργασιακές γυναίκες και οι εισερχόμενες στην αγορά
εργασίας	☐	2
γυναίκες με αντικανονικές ή προσωρινές συμβά-
σεις απασχόλησης	☐	3
γυναίκες εργαζόμενες σε μη παραδοσιακές εργα-
σιακές δραστηριότητες	☐	4
απομακρυσμένες γυναίκες	☐	5
γυναίκες με Αναπηρίες	☐	6
γυναίκες προερχόμενες από φυλετικές μειονότη-
τες	☐	7

από τα παρακάτω ποσοστά (των εργαζομένων γυναικών) πιστεύετε
 αντιπροσωπεύει τις περιπτώσεις της Σεξουαλικής Παρενόχλησης
 στον χώρο εργασίας, στον ελληνικό χώρο;
 (επιλέξτε μία απάντηση)

% - 10%	☐	1
% - 30%	☐	2
% - 50%	☐	3
% - 70%	☐	4

ΕΠΙΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ

Προβλεπόμενος σκηνικός, σας παρενοχλούσε σεξουαλικά, παρά την επι-
 στάση σας πώς θα αντιδρούσατε;
 (επιλέξτε μία απάντηση)

απόλυτη απόκρουση	☐	1

πορά σε συνδικαλιστική οργάνωση	☐	2
κάλυψη στους συναδέλφους	☐	3
ανοχή της κατάστασης - υπομονή	☐	4
αίτηση	☐	5
σφυγή στη Δικαιοσύνη	☐	6
ι άλλο		
(κατονομάστε)		

ποιος Συνάδελφός σας, σας παρενοχλούσε σεξουαλικά, παρά την
μία σας, πώς θα αντιδρούσατε;

εση Απόκρουση	☐	1
πορά σε συνδικαλιστική οργάνωση	☐	2
κάλυψη σε συναδέλφους	☐	3
ανοχή της κατάστασης - υπομονή	☐	4
σφυγή στη Δικαιοσύνη	☐	5
ι άλλο		
(κατονομάστε)		

ζετε συγκεκριμένες περιπτώσεις που, αντίθετα, εργαζόμενες
κες προκαλούν σεξουαλικά συναδέλφους τους ή προϊσταμένους με
την ευνοϊκότερη μεταχείρισή τους στην εργασία (πρόσληψη,
ωγή, μετάθεση, κ.λ.π.)

☐	1
☐	2
ΕΡΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ ☐	3

εύετε ότι οι προαγωγές εργαζομένων γυναικών οφείλονται σε
 ώρηση σε σεξουαλικές παρενοχλήσεις;
 (τε μία απάντηση)

τά κανόνα	☐	1
χνά	☐	2
άνια	☐	3
τέ	☐	4
ν ξέρω/δεν απαντώ	☐	5

ερίπτωση Σεξουαλικής Παρενόχλησης σε ποιούς από τους παρακάτω
 οσφεύγατε για να εκθέσετε το πρόβλημα και να αναζητήσετε
 ;

γοδότης - Προϊστάμενος	☐	1
ινωνική Υπηρεσία	☐	2
τυνομία	☐	3
ναικείες Συνδικαλιστικές Οργανώσεις	☐	4
κογενειακό Περιβάλλον	☐	5

ει άλλο
 (κατονομάστε)

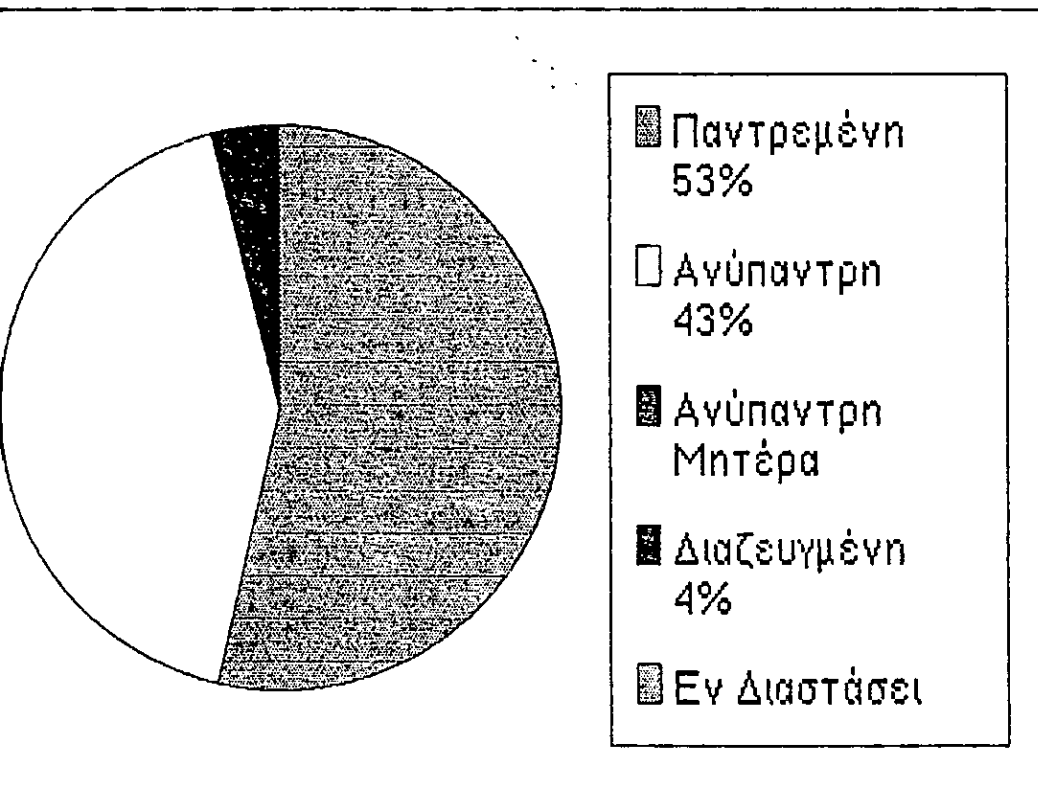
Ευχαριστούμε
 θερμά

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Πίνακας 10

4. Οικογενειακή Κατάσταση

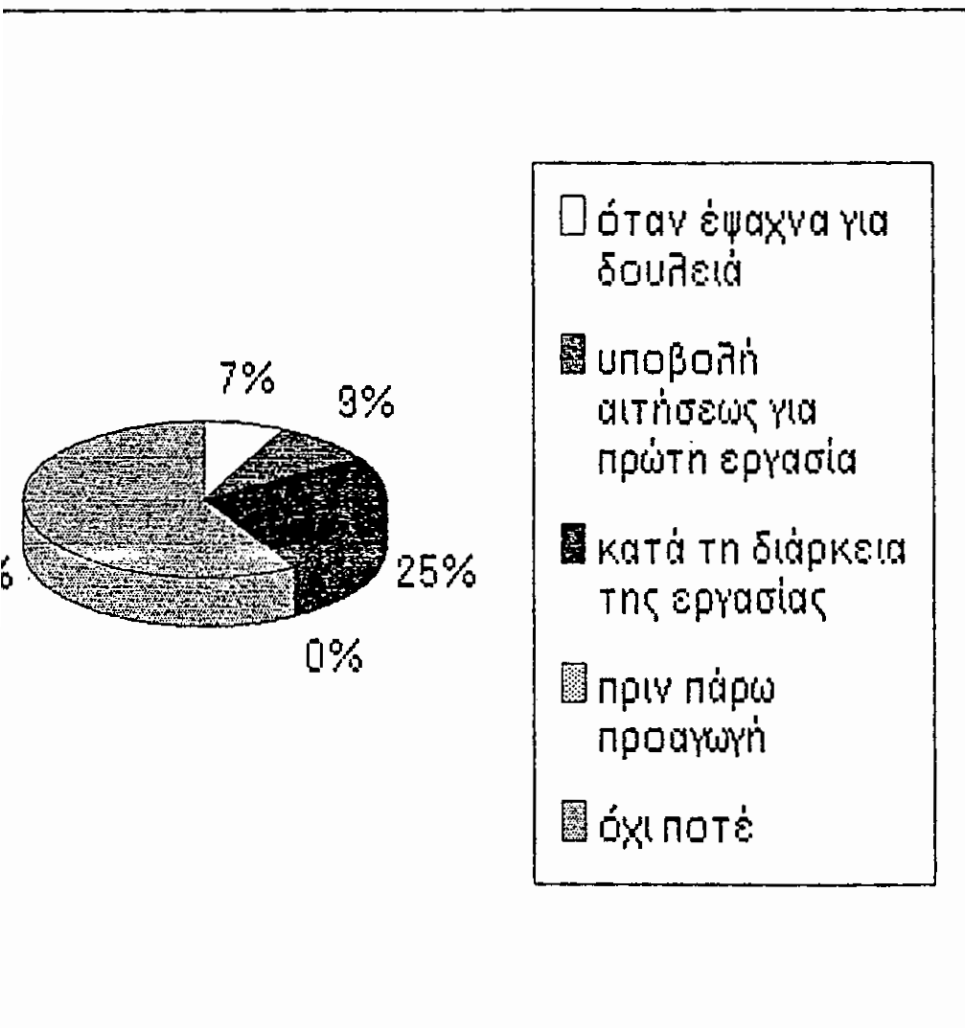
μην	29
την	23
την Μητέρα	
μην	2
τάσει	

Πίνακας 21

προσωπική εμπειρία Σ. Π. από κάποιον στο χώρο εργασίας σας :

Όταν έψαχνα για δουλειά	4
Με τη βοήθεια αιτήσεως για πρώτη εργασία	5
Κατά τη διάρκεια της εργασίας	14
Πριν πάρω προαγωγή	32

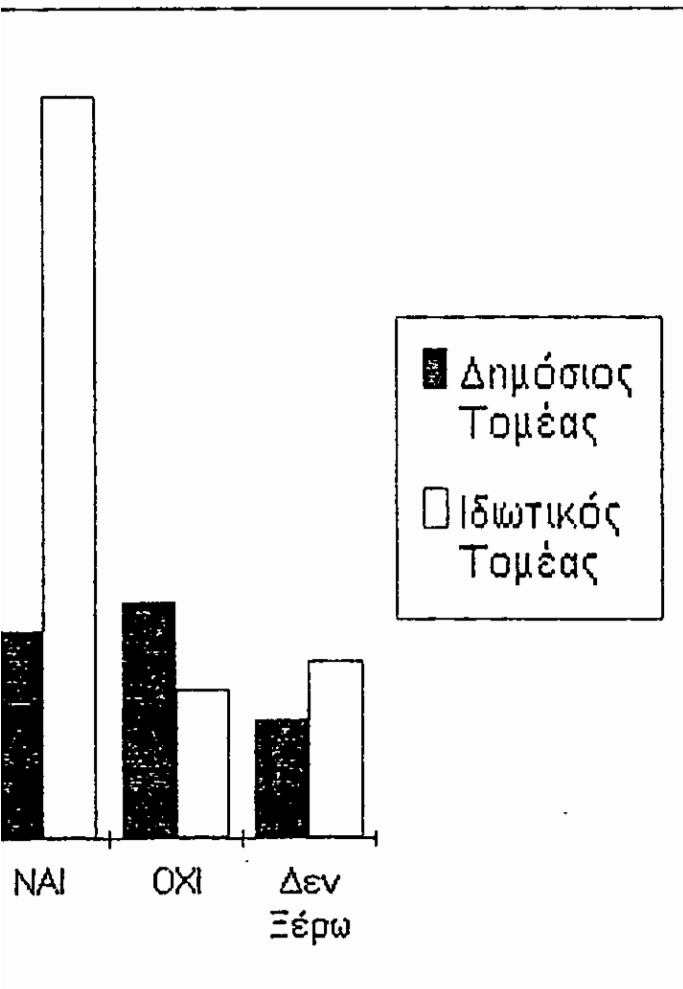

Πίνακας 24

ακούσει για περιπτώσεις Σ. Π. στο περιβάλλον σας :

Δημ. Τομ. Ιδιωτ. Τομ.

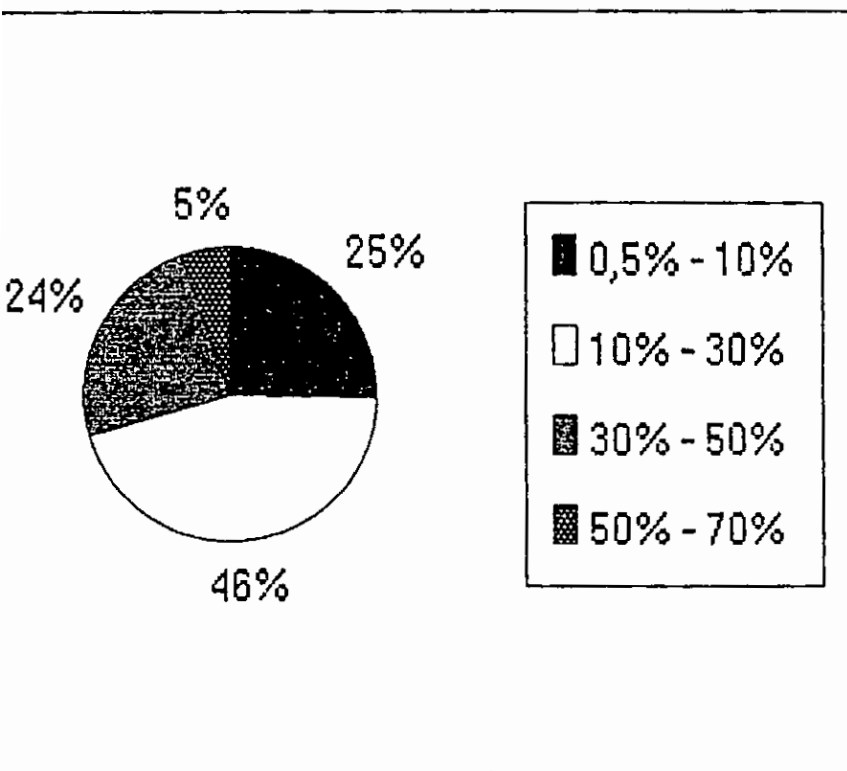
	7	25
	8	5
ω	4	6

Πίνακας 28

ά περιπτώσεων Σ. Π. στο χώρο εργασίας

0%	14
0%	25
0%	13
0%	3

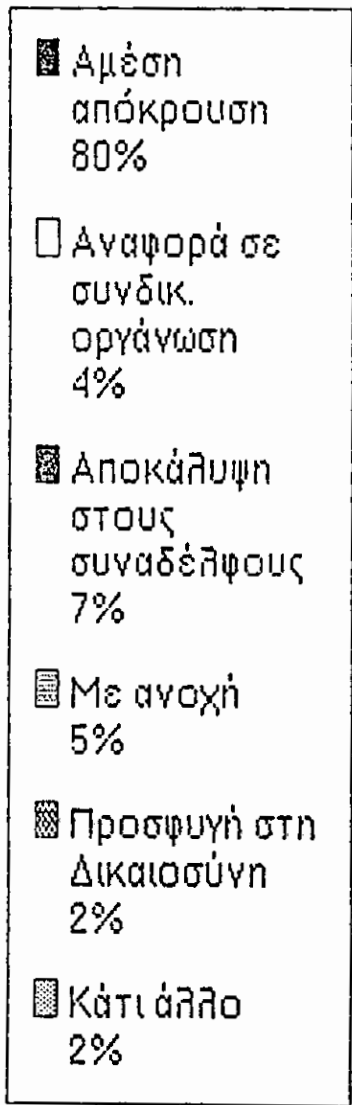
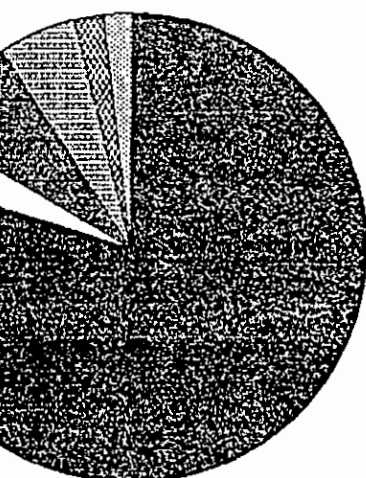

Πίνακας 30

4.

Βεληφός σας, σας παρενοχλούσε σεξουαλικά,
 επιθυμία σας πως θα αντιδρούσατε ;

απόκρουση	44
αναφ. σε συνδικ. οργάνωση	2
αποκάλυψη στους συναδέλφους	4
με ανοχή	3
προσφυγή στη Δικαιοσύνη	1
κάτι άλλο	1

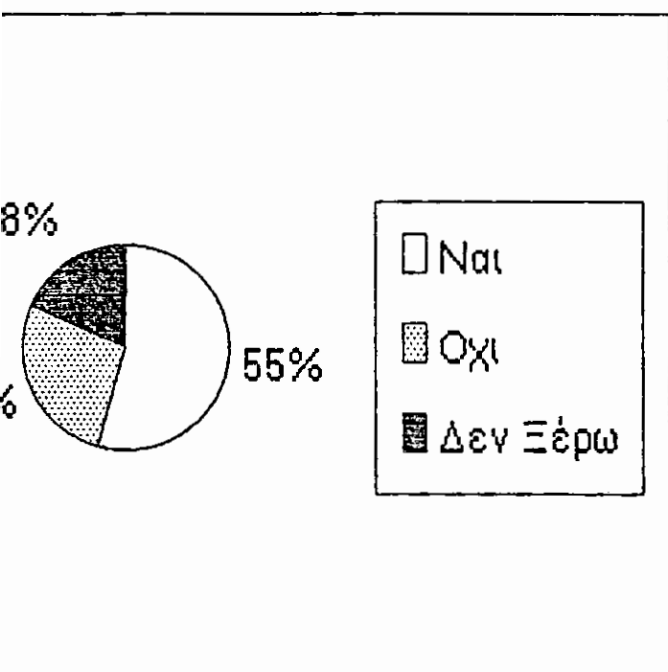

Πίνακας 32

25.

οις που εργαζόμενες γυναίκες προκαλούν
δικά συναδέλφους τους ή προϊστάμενους
μό την ευνοικότερη μεταχείρησή τους στην
(πρόσληψη, προαγωγή κ.τ.λ.)

30
15
10

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

Α ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΑΣΜΟ-ΣΧΕΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ :

δικαστήρια της Χώρας ερμηνεύοντας και εφαρμόζοντας τους
δικούς νόμους στους οποίους αναφερόμαστε, έχουν καταλήξει ως

ΒΙΑΣΜΟ

α) το άρθρο 336 του Π.Κ.

Όποιος με σωματική βία ή με απλή σπουδαίου και άμεσου
κινδύνου εξαναγκάζει άλλον σε συνουσία εξώγαμη ή σε ανοχή ή
επιχείρηση ασελγούς πράξης τιμωρείται με κάθειρξη .

Αν η πράξη της προηγούμενης παραγράφου έγινε από δύο ή
περισσότερους δράστες που ενεργούσαν από κοινού, επιβάλλεται
κάθειρξη τουλάχιστο δέκα ετών.

β) Έννοια - Στοιχεία

Η διάταξη του άρθρου 336 Π.Κ. προστατεύει την γενετήσια
ελευθερία, η οποία αποτελεί ειδικότερη μορφή της
προσωπικής ελευθερίας του ατόμου, όπως εξειδικεύεται στις
γενετήσιες δραστηριότητές του, δηλαδή περιλαμβάνει την
ελευθερία επιλογής του ερωτικού του συντρόφου ως και την
επιλογής του χρόνου, κατά τον οποίο θα έρει σε σαρκική
συνάφεια, με την επιφύλαξη του νόμου ότι δεν ισχύει μεταξύ
συζύγων.

Πλημ. Μυτιλ. 76\1987 (Συμβ.) Αρμ. 41.1075.

Κατά την σαφή έννοια της διατάξεως του άρθρου 336 παρ. 1 Π.Κ.,
όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 9 του Ν. 1419\1984, για τη
στοιχειοθέτηση του εγκλήματος του βιασμού απαιτούνται:

α) εξαναγκασμός κάποιον, ανεαρτητως φύλου, δηλαδή αν είναι
άντρας ή γυναίκα, εκτός άλλου, και σε συνουσία εξώγαμη, υπάρχει
δε εξαναγκασμός όταν το πρόσωπο αυτό, χωρίς την θέλησή του,
υποβάλλεται σε εξώγαμη συνουσία και

β) ο τέτοιος εξαναγκασμός αυτού του προσώπου να γίνεται , πλην
αλλων και με σωματική βία

Α.Π. 111\1987 Ποιν. Χρ. ΑΖ 385

Πλημ. Έδεσ. 60\84 (Συμβ.) Αρμ. 41.140

Στρ. Κρ. 112\1987 Ποιν. Χρ. ΑΖ 679

Πλημ. Χαλκ. 170\1987 (Συμβ.) Αρμ. 41.776.

Ασελγής πράξης θεωρείται πλην της κατά φύση και παρά φύση
συνουσίας και κάθε άλλη πράξη που ανάγεται στη γενετήσια
σφαίρα και αντικειμενικής μεν προσβάλλει το κοινό αίσθημα της
αιδούς και των ηθών, υποκειμενικώς δε κατευθύνεται στην
ικανοποίηση ή διεγέρση της γενετήσιας επιθυμίας

Α.Π. 1669\1987 Ποιν. Χρ. ΑΗ 270

Α.Π. 1329\1987 (Συμβ.) Ποιν. Χρ. ΑΗ 94

Α.Π. 727\1987 Ποιν. Χρ. ΠΖ 747

Α.Π. 1450\1987 Ποιν.Χρ.ΑΗ 137
Α.Π. 732\1987 Ποιν.Χρ.ΑΖ 751
Πλημ.Τρικ. 16\1987\Πλημ.Θεσ.893\1985
(Συμβ.)Ποιν.Χρ.ΑΣΤ 216.

Σωματική βία είναι η μη δυναμένη να απωθηθεί φυσική δύναμη, η αναγκάζουσα το πρόσωπο να υποστεί παρά τη θέλησή του εξώγαμη σαρκική μέση,

Α.Π. 11\1987 Ποιν.Χρ.ΠΖ 385
Δ.Στρ.Κρ. 112\1987 Ποιν.Χρ. Α.Ζ.679
Πλημ.Χαλκ.170\1987 (Συμβ) Αρμ. 41.776
Πλημ.Θεσ.893\1985 Ποιν. Χρ.ΑΣΤ 216.

Το έγκλημα του βιασμού πραγματώνεται σε περίπτωση που το εξαναγκαζόμενο πρόσωπο είναι γυναίκα, όταν κάποιος την εξαναγκάζει να υποβληθεί σε εξώγαμη συνουσία ή σε ανοχή ή επιχείρηση ασελγούς πράξης ύστερα από χρήση σωματικής βίας ή έπειτα από απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου που στρέφεται κατά του σώματος, της ζωής ή άλλου ουσιώδους δικαιώματος αυτής, Α.Π.1669\1987 Ποιν.Χρ.ΑΗ 270.

Θύμα βιασμού μπορεί να είναι και πόρνη
πλημ.Μυτιλ.76\1987 (Συμβ) Αρμ.41.1075

Ο βιασμός συντελείται και με την ανοχή ή ενέργεια ασελγούς πράξης και όχι μόνο με την επίτευξη της εξώγαμης συνουσίας, Α.Π. 1669\1987 Ποιν.Χρ,ΑΗ 270.

Το έγκλημα του βιασμού είναι πολύπλοκο, γιατί όπως τυποποιείται στο σχετικό άρθρο του Π.Κ., πραγματώνεται με περισσότερες από μία πράξεις, από τις οποίες η μία συνιστά το έγκλημα της παράνομης βίας (άρθρο 300 Π.Κ. εξαναγκασμός με βία ή απειλή σε ανοχή), ενώ οι δύο άλλες (εξώγαμη συνουσία-ασελγής πράξη), είναι βέβαια ξεχωριστές πράξεις με την κοινωνιολογική έννοια του όρου, αλλά δεν αποτελούν εγκλήματα.

Δ.Στρ.Θεσ.274\1985 (Συμβ.)Αρμ.41.602.
Πλημ.Θεσ.470\1986\Ποιν.Χρ.ΑΣΤ 213.
Εφ.Θεσ. 381\1985 (συμβ.) Αρμ. 40. 342.

Το έγκλημα του βιασμού είναι γνήσιο πολύτροπο, καθώς η παράνομη βία μπορεί να τελεστεί είτε μόνο με απειλή, αλλά μπορεί να τελεστεί επίσης και με βία και με απειλή διαδοχικά, χωρίς στην περίπτωση αυτή να έχουμε συρροή εγκλημάτων, αλλά ένα έγκλημα

Δ. Στρ.Θεσ. 274\1985(Συμβ.) Αρμ. 41.602.

β) Απόπειρα βιασμού

Σε περίπτωση αποτυχίας του σκοπού της συνουσίας, δηλαδή σε περίπτωση μη συνένωσης των γεννητικών μορίων ή του σκοπού της επιχειρήσεως ή της ανοχής άλλης, εκτός της συνουσίας ασελγούς πράξεως, με την άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής βίας, υπόργε

Πείρα βιασμού, γιατί η καθυστέρηση των ενεργειών του δράστη περιέχει αρχή εκτέλεσης της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος.

Το έγκλημα του βιασμού διώκεται, μετά την τροποποίηση του άρθρου 336 Π.Κ. από το άρθρο 8 του Ν.1419\1984 αυτεπαγγέλτως κημ.Κω 24\1985 Ποιν.Χρ.ΠΕ 612.

Το δικαστήριο μπορεί να παύσει οριστικά την ποινική δίωξη για βιασμό αν πριν την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας υποβληθεί δήλωση του θύματος ότι η δημοσιότητα της δίκης θα έχει ως συνέπεια το σοβαρό ψυχικό τραυματισμό του θύματος. Δ.Ο. Εφ.Πειρ. 30,31\1987 Νο Β.35.1680. κημ. Έδωσ. 60\1984 (Συμβ.).

Η δήλωση του θύματος μπορεί να υποβληθεί πριν από την άσκηση ποινικής δίωξης, αλλά και μετά την άσκηση αυτής κατά το στάδιο της διαδικασίας, γιατί έτσι μπορεί να περιοριστεί η δημοσιότητα στην άσκηση της ποινικής δίωξης, που είναι δυνατόν να έχει ως αποτέλεσμα το σοβαρό ψυχικό τραυματισμό του θύματος. Δ.Ο. Βόλου 43\1985 Ποιν.Χρ.ΑΣΤ 211.

ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΣΕ ΑΣΕΛΓΕΙΑ

Το άρθρο 338 Π.Κ.

Οποις εξώγαμον συνουσίαν καταχρώμενος θήλεος παράφρονος ή ανίκανος προς αντίστασιν, εξ οιασδήποτε αιτίας, τιμωρείται δια βλάβης μέχρι δέκα ετών.

Ομοίως τιμωρείται ο επιτέρας ασελγείας πρόξενος καταχρώμενος θήλεος ή αρρέννου ανίκανου εν τινι των άνω καταστάσεων τιμωρείται δια βλάβης τουλάχιστον εξ μηνών.

Η διάταξη του άρθρου 338παρ.1 Π.Κ. συνάγεται ότι προς άσκηση του εγκλήματος της κατάχρησης σε ασελγεία που περιγράφεται σε αυτήν, απαιτείται να βρίσκεται η γυναίκα είτε σε κατάσταση παραφροσύνης είτε σε κατάσταση που δεν της επιτρέπει να κρίνει και εκτιμήσει το μέγεθος της γενετήσιας προσβολής που υφίσταται σε βάρος της για να μπορέσει να προβάλει προς άσκηση της, τη δέουσα αντίσταση Α.Π. 378\1987 (Συμβ.) Ποιν.Χρ. ΑΖ 434.

Η κατάσταση της γυναίκας μπορεί να οφείλεται σε οργανικούς ή ψυχικούς λόγους, όπως είναι και κάθε διανοητική ατέλεια, όπως η γαμψότητα Α.Π. 378\1987 (Συμβ.).

Κατά την υποκειμενική άποψη, απαιτείται ο άντρας, ως ενεργητικό αίτιο του εγκλήματος, να γνωρίζει ότι η γυναίκα βρίσκεται σε κατάσταση ανικανότητας προς αντίσταση, την οποία και καταχράται επίτευξη εξώγαμης συνουσίας. Α.Π.378\1987 (Συμβ.) Ποιν.Χρ.ΑΖ

ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΗΣΙΑΣ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑΣ

ανά το άρθρο 337 του Π.Κ. :

Όποιος με ασελγείς χειρονομίες ή προτάσεις που αφορούν ασελγείς πράξεις προσβάλλει βάνουσα την αξιοπρέπεια άλλου στο πεδίο της γενετήσιας ζωής του τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή χρηματική ποινή.

Με φυλάκιση τριών μηνών μέχρι δύο ετών τιμωρείται η πράξη της προηγούμενης παραγράφου αν ο παθών είναι νεώτερος από 12 ετών.

Η έννοια της διατάξεως του άρθρου 337 Π.Κ. περί προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας είναι ευρεία . Η προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας συνίσταται σε ασελγείς χειρονομίες ή προτάσεις που φτάνουν όμως ως το σημείο της ασελγούς πράξης, όπως στο κλημά του εξαναγκασμού σε ασελγεία και του βιασμού.

Αθ. 195\1985 Ποιν.Χρ.ΠΕ 508.

ΑΣΕΛΓΕΙΑ ΔΙΑ ΚΑΤΑΧΡΗΣΕΩΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

ανά το Άρθρο 343 Π.Κ. Με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους τιμωρείται :

Ο οποίος υπάλληλος, ο οποίος ενεργεί ασελγή πράξη με πρόσωπου, λέει σε υπηρεσιακή από αυτόν εξαρτήση, καταχρώμενος τιοιούτη θέση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

Κατάλογος υπηρεσιών

Κέντρο Κακοποιημένων Γυναικών: Μάρνης 32

τηλ. 5235250 / 5235318

Ξενώνας Κακοποιημένων Γυναικών, Δήμου Αθηναίων

τηλ. SOS 273645...

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών ΕΚΚΕ

Σοφοκλέους 1

Γενική Γραμματεία Ισότητας

Κα Ειρήνη Μαυροπούλου, Υπουργείο Εμπορίου, Πλατεία Κάνιγγος

Υπουργείο Δικαιοσύνης: Εισαγωγή ισότητας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων Ελλήνων και Ελληνίδων εις το Αστικόν Δίκαιον, Μεσογείων 96, τηλ. 7771871

Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων

Εθνική Βιβλιοθήκη

Γραφεία περιοδικού Εκλογής: Σκουφά 50 Β' όροφος

τηλ. 3639686

Γραφεία περιοδικού Κοινωνικής Εργασίας: Τοσίτσα 19

τηλ. 8834818

Ίδρυμα προαγωγής της δημοσιογραφίας Αθ. Β. Μπότση

Βασ. Σοφίας 27, τηλ. 7245550

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων: Βασ. Σοφίας 2

Σύνδεσμος Γυναικών Ελλάδος: Σόλωνος 41

τηλ. 3616236,

Κα Σκουριτζή (μόνο Τρίτη 10:00 - 13:00 μ.μ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

ΑΓΑΛΛΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡ. ΠΗΝΕΛΟΠΗ,

Παραβιάσεις της αρχής της ισότητας των 2 φύλων στις
εργασιακές σχέσεις,

Εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα, 1992.

ΑΛΖΟΝ ΚΛΩΝΤ,

Η διπλή καταπίεση της Γυναίκας

Εκδ. Ράππα, Αθήνα, 1976.

ΒΑΙΟΣ Ν., ΣΤΡΑΤΗΓΑΚΗΣ Μ., ΧΡΟΝΑΚΗ Σ.,

"Αμειβόμενη εργασία στο σπίτι"

Μία γυναικεία δουλειά και μία ιδεολογία,

Εκδ. Σύγχρονα Θέματα, Αθήνα, 1991.

ΒΟΥΤΥΡΑΣ ΣΤΑΥΡΟΣ,

Η γυναίκα στη μισθωτή εργασία, Για μία σύγχρονη Κοινωνική
Πολιτική στο πρόβλημα της εργαζόμενης Ελληνίδας,

Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1981.

BROWNMILLER SUSAN,

"Against own will, Men Women and Rape,

A classic book. The times educational supplement,

Penguin Books, 1975.

ΓΕΩΡΓΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ,

Κοινωνική Ψυχολογία, Τόμος Α',

Αθήνα, 1990

CHERYL BENARD, EDIT SCHLAFFER,

Η καθημερινή βία στο γάμο,

Εκδ. Παρατηρητής, Θεσ/νίκη, 1993

DAVIS ANGELA,

Γυναίκες φυλή και τάξη,

Εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1984.

ΔΟΥΛΚΕΡΗ ΤΕΣΣΑ,

Μέσα μαζικής επικοινωνίας και ισότητα των 2 φύλων,

Μία πρώτη θεωρητική προσέγγιση και εμπειρική έρευνα,

Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1990. (α)

ΔΟΥΛΚΕΡΗ ΤΕΣΣΑ,

Ισότητα των δύο φύλων στις εργασιακές σχέσεις,

Β' Ενημερ. έκδοση, (β)

Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1991

ENGELS F.,

The origin of the Family Private Property and the State

London - Laurence and Wishart, 1976.

Gelles Richard J.,

The Violent Home: A Study of Physical Aggression Between
Husbands and Wives,
Bererly Hills C.A., 1972.

Jacobson Neil S. and Margolin Cayla,

Marital Therary: Strategies Based on Social Learning and
Behaviour Principles,
New York, 1979.

ΚΑΚΛΑΜΑΝΑΚΗ ΡΟΥΛΑ,

Η θέση της Ελληνίδας στην οικογένεια, στην κοινωνία, στην
πολιτεία, (β' εκδ. βελτιωμένη)
Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1984.

ΚΑΚΛΑΝΗ - ΑΥΔΗ ΙΡΙΣ,

Η επαγγελματικά εργαζόμενη Ελληνίδα, ←
Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1978.

ΛΕΝΤΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ,

Είναι η γυναίκα κατώτερη από τον άνδρα;
'Η πώς κατασκευάζεται η γυναίκα.
Εκδ. Δωρικός, Αθήνα, 1986.

ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ ΛΟΥΚΙΑ,

Η σύγχρονη Ελληνίδα,
Εκδ. Βασικά στοιχεία, Αθήνα, 1976.

ΜΠΕΡΝΤ ΚΑΡΟΛΑΙΝ,

Με εκμεταλλεύονται μου αφαιρούν τα δικαιώματα επειδή

ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ ΓΥΝΑΙΚΑ,

Best Seller, Βίπερ, Πάπυρος ΠΡΕΣΣ ΕΠΕ, ΑΘΗΝΑΙ, 1972.

ΜΠΩΒΟΥΑΡ ΝΤΕ ΣΜΟΝ,

Το δεύτερο φύλο,

μετφ Κυριάκου Σιμόπουλου,

Εκδ. Πάνου Σμυρνιώτη, Αθήνα, 1972.

MYRDAL ALVA VIOLA KLEIN,

Women's Two Roles

London, Rontledge and Kegan Paul, 1956.

NOVAKO RAYMOND,

Anger Control: The Development and Evaluations of an
Experimental Technique,

Lexington M.A., 1975.

ΝΤΑΣΙΟΣ Α.,

Η προστασία της εργαζόμενης γυναίκας. Η εξασφάλιση ισότητας
αμοιβής και Συνθηκών εργασίας,

Εργατικό Δίκαιο, 1981.

ΝΤΟΥΛΙΝΓΚ ΚΟΛΕΤ,

Το σύνδρομο της σταχτοπούτας. Ο φόβος της γυναίκας μπροστά
στην ανεξαρτησία

Εκδ. Γλάρος, 1983.

ΟΥΟΚΕΡ ΛΕΝΟΡ,

Η κακοποιημένη γυναίκα,

Εκδ. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα, 1989.

ΠΑΝΤΑΖΗ - ΤΖΙΦΑ ΚΩΝ/ΝΑ,

Η θέση της γυναίκας στην Ελλάδα,

Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1984.

ΡΟΣΤΟΝΤΖΕΦ. Μ,

Ρωμαϊκή Ιστορία μετ. Ι. Τουλουμάκος,

Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1984.

ΡΟΒΟΤΗΑΜ ΣΥΛΛΑ,

Πέρα από τον κατακερματισμό,

Εκδ. Θεωρία, Αθήνα, 1983.

ΣΑΜΑΡΤΖΗ ΜΑΡΙΑ,

Όνομα Γυναίκα,

ΕΚΔ. Εξάντας, 1992.

ΣΙΤΟΣ Κ. ΣΠΥΡ,

Ιστορία του Αρχαίου Ελληνικού Πολιτισμού,

Β' Εκδ. Βελτιωμένη, Ιωάννινα, 1983.

ΣΤΕΙΝΜΕΝΖ ΣΥΖΑΝΕ Κ.,

The Cycle of Violence: Assertive, Aggressive and Abusive
Family Interaction,

New York: Praeger, 1977.

TAKAPH NTINA,

Η κοινωνική και επαγγελματική θέση της σημερινής γυναίκας,

Εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα, 1978.

TAYLOR JOHN,

Theoretical Considerations for a Male Anxiety crisis as a
cause of Episodic Family Violence,

New York, 1980.

TOMASELLI SYLVANA, ROY PORTE,

Rape an historical and social enquiry,

Great Britain

ΤΣΑΛΙΓΟΠΟΥΛΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ,

Μυθολογίες Βίας και Καταστολής,

Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1989.

ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ,

Τα πουλιά πετούν και με τις 2 φτερούγες,

Εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα, 1992.

ΦΑΡΖΙΕ - ΟΝΤΙΑ ΜΑΡΙ,

Βιασμός,

Νέα Σύνορα, Λιβάνη, Αθήνα, 1983.

FISKE and HARTLEY,

"Reading Television",

New York, Willey, USA, 1978.

HAMMER JALUA and MAYNARD MARY,
Women Violence and Social Control,
Explorations in sociology 23,
British Sociological Association.

XENΣ NTHTPIX,
Η καταπιεστική οικογένεια,
Επίκουρος, Αθήνα, 1973.

Περασσό Έλλεν,
Μην Κλαις. Ούρλιαξε,
Εκδ. Αναστασιάδη, 1981.

Pealman Hellen Harris,
Κοινωνική Εργασία με άτομα,
Μετάφραση Ασπασία Καλούτση, Εκδ. Ατλαντίς, 1957.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ - ΣΥΝΕΔΡΙΑ - ΕΡΕΥΝΕΣ

- . Βία κατά των Γυναικών, Νομική και Δικαστηριακή προσέγγιση, Γενική Γραμματεία Ισότητας, 1991.
- . Bruggemans W., Aggresions Sexuelles: point de vue policier, Brussels 1989.
- . Gallagher Margaret, Απασχόληση και θετική Δράση για τις Γυναίκες στους Τηλεοπτικούς Οργανισμούς των Κρατών Μελών της Κοινότητας, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων, University of London, 1988.
- . Γενική Γραμματεία Ισότητας των Δύο Φύλων, Γυναικείο Ζήτημα Δικαιώματα και Υποχρεώσεις της Εργαζόμενης Γυναίκας στη Μισθωτή Εργασία, 1985.
- . Γυναίκα και Σεξουαλικότητα, Πτυχιακή Εργασία 7/8/1983 Παπαδημητρίου Θ. (Υπεύθυνος Καθηγητής), Βιβλιοθήκη Τ.Ε.Ι. Πάτρας.
- . Common Characteristics of Battered Women, Γενική Γραμματεία Ισότητας των Δύο Φύλων, 1991.
- . Contre le viol les violences, Que Fair - Que Voulons-nais, Published by Viol Secairs, Geneva 1988.

Council of Europe, Equality Between Women and Men, Sexual Violence Against Women, Contribution to a strategy for countering the various forms of such violence in the Council of Europe Member States, Strasbourg 1991.

Council of Europe, Colloquy on Violence within the Family: Measures in the Social Field, National reports, Denmark, Strasbourg 1/7/1987.

Council of Europe, Colloquy on Violence within the Family: Measures in the Social Field, National reports, Finland, Strasbourg 2/7/1987.

Council of Europe, Colloquy on Violence within the Family: Measures in the Social Field, National reports: Federal Republic of Germany, Strasbourg 19/8/1987.

. Δήμου Νίκος, Τα Γυναικεία Πρότυπα της Ελληνικής Τηλεόρασης, Γυναίκα και Μέσα Ενημέρωσης, Εκδ. Γενική Γραμματεία Ισότητας, 1985.

. Εθνική Έκθεση για τη Σωματική και Σεξουαλική Βία κατά των Γυναικών στην Ελλάδα, Γενική Γραμματεία Ισότητας 1991.

. Επιβατιανός Π. και Βασιλειάδης Ν., Διδακτορική Διατριβή, Η χτυπημένη Σύζυγος (Battered Wife) στην Ελλάδα, 1981.

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ψήφισμα του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1991 σχετικά με το Τρίτο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Κοινοτικής Δράσης για την Ισότητα Ευκαιριών μεταξύ Γυναικών και Ανδρών (1991 - 1995).

Extract from the Report presented by Canada to the United Nations Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (C.E.D.A.W.), C.A.D.A.W./C/13/Add 11/Part. 2, February 1988.

Η θέση της Γυναίκας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Οι συζητήσεις στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Γενική Γραμματεία: Γενική Διεύθυνση Έρευνας και Τεκμηρίωσης, Ιούνιος 1981.

M. Holzbecher, Ινστιτούτο Κοινωνικής Έρευνας του Dortmund, Υπουργείο Νεότητας, Οικογένειας, Γυναικών και Υγείας, Γερμανία, Council of Europe 1991.

International Council of Women since 1978, Women in a changing world, London 1986.

Junger M., The measurement of sexual harassment: Comparison of the results of three different instruments. Research and Documentation, Centre Ministry of Justice, The Hange, 1988.

Κακουλίδης Γιάννης, Διαφήμιση και Γυναίκα, Γυναίκα και Μέσα Ενημέρωσης, Εκδ. Γενική Γραμματεία Ισότητας, 1985.

- Κώδικας Πρακτικής της Επιτροπής Των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, Πως να Καταπολεμήσετε τις Σεξουαλικές Παρενόχλησεις στο Χώρο Εργασίας, Ε.Ε.Κ. 157, 27/6/1993.
- Λάμψα Ρένα, Πρακτικά Συνεδρίου: Η Σεξουαλική Παρενόχληση στο Χώρο Εργασίας, Η Κοινωνική Διάσταση της Σεξουαλικής Παρενόχλησης, Αθήνα 19 και 20 Ιανουαρίου 1994.
- Mossuz - Lavan Janine, Οι Ευρωπαίες το 1992: Γυναίκες που αλλάζουν, Εθνικό Ίδρυμα Επιστημονικών Ερευνών, Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων.
- Okun Lewis, Facts Replacing Myths, State University of New York, Press, Γενική Γραμματεία Ισότητας, 1991.
- Ομάδα Τύπου, Σπίτι των Γυναικών, Βιασμός - Τύπος - Ο Βιασμός από τον Τύπο, Γενική Γραμματεία Ισότητας, 29 Μαΐου 1986.
- Πανταζή Κων/να, Έκθεση - Έρευνα, Η θέση της Γυναίκας στην Ελλάδα, Νέα Σύνορα, Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1984.
- Παπαρήγα - Κωσταβάρα Καίτη, Πρακτικά Συνεδρίου: Η Σεξουαλική Παρενόχληση στο Χώρο Εργασίας, Αθήνα 19 & 20 Ιανουαρίου 1994
- Πρώτη Έκθεση της Ελλάδος προς την Επιτροπή του Ο.Η.Ε. για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης σε βάρος των γυναικών (Ν.1342/83), Γενική Γραμματεία Ισότητας, Υπουργείο Προεδρίας της Κυβερνήσεως, Αθήνα, Νοέμβριος 1986.

Rubenstein M., The dignity of women at work, A Report on the problem of Sexual Harassment in the Member States of the European Communities, October 1987, Council of Europe, 1991.

Road John, India, Women's International Network News, The RCWS Newsletter, Research Centre of Women's Studies, SNDT Women's University, Bombay 1987.

Σιάνου Φωτεινή, Αναπληρώτρια Γ.Γ. (Γ.Σ.Ε.Ε.), Σεξουαλικές Παρενοχλήσεις στο Χώρο Εργασίας, Ανακοίνωση Συνεδρίου, Αθήνα 19 και 20 Ιανουαρίου 1994.

Συμεωνίδης Χάρης, Απασχόληση και Γονιμότητα των Γυναικών στην περιοχή της Πρωτεύουσας, Διδακτορική Διατριβή Πανεπιστημίου Λονδίνου, Ε.Κ.Κ.Ε. 1988.

Το Μοντέλο της Σύγχρονης Γυναίκας Μέσα από τα Περιοδικά Γυναίκα και Μία, Γενική Γραμματεία Ισότητας, 1988.

United Nations, The extend of violence against women, Branch for the Advancement of Women, June 1989.

Wolbert Burgess Ann, Lytle Holmstrol Lynda, Rape Trauma Syndrome, April 1983, Essence/85, Γενική Γραμματεία Ισότητας, 1991.

Women and the European Community, Comparative National Situation, Commission of the European Communities, Luxembourg 1980.

Women's Rights and the EEC, A Guide for Women in the U.K. Rights of Women of Europe, London 1983.

Έρευνα Ομάδας Ιατρών Νοσοκομείου Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, Δρίτσας Σ., Φωτιάδου Α., Χατζηγεωργίου Γ., Φραγκουδάκη Λ., Μακρυδήμα Ι., Γούλας Σ., Καραχάλιος Γ., Κεχαγιόγλου Κ., Κακοποίηση Γυναικών στη Χώρα μας, 1982 - 1992.

Ελληνική Εταιρεία Κοινωνικής Παιδιατρικής και Προαγωγής της Υγείας, Φροντίδα για την Οικογένεια, Ελληνική Εταιρεία Πρόληψης της Κακοποίησης και Παραμέλησης των Παιδιών, Επιμέλεια: Στέλλα Τσίτουρα, Αθήνα 1990.

Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ι Κ Α

1. ΑΛΕΞΙΟΥ Λ., "Η Γυναίκα και τα Μ.Μ.Ε.", περ. Ο Αγώνας της Γυναίκας, Οκτ. - Δεκ. 1990, τευχ. 45, σελ. 22.
2. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ, ΛΑΜΨΑ, ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ, ΜΗΝΙΑΤΗ, "Η Βία κατά των γυναικών", περ. Ο Αγώνας της Γυναίκας, Ιαν. - Μάρτ. 1980, τευχ. 5, σελ. 8-20.
3. ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, Council of Europe, 1988, αρ. τευχ. 52.
4. ΚΑΣΙΜΑΤΗ ΚΟΥΛΑ, "Οι Διαφημιστικές Εικόνες της Γυναίκας", περ. Ο αγώνας της Γυναίκας, Οκτ. - Δεκ. 1979, τευχ. 4, σελ. 5-6.
5. ΚΟΛΟΚΥΘΑ ΕΛΙΑ, "Η βία στην καθημερινή ζωή των γυναικών". Εμπειρίες παροχής νομικών συμβουλών στη δεκαετία του '80, περ. Ο Αγώνας της Γυναίκας, Ιαν. - Μάρτ. 1980, τευχ. 5, σελ. 11-12.
6. ΚΟΡΑΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, "Εγκλήματα Πάθους στην Τ.Β.", περ. 7 Μέρες Τ.Β., 4/12/93, σελ. 9.
7. ΛΑΜΨΑ ΡΕΝΑ, έρευνα "Γυναίκα στη Διαφήμιση και στα Μέσα Ενήμερωσης". περ. Ο Αγώνας της Γυναίκας, Οκτ. - Δεκ. 1979 α, τευχ. 4, σελ. 3-5.

3. ΛΑΜΨΑ ΡΕΝΑ, "Πορνεία και απελευθέρωση της γυναίκας", περ. Ο Αγώνας της Γυναίκας, Οκτ. - Δεκ. 1984 β, τευχ. 24, σελ.11.
4. ΜΑΓΓΑΝΑΡΑ ΙΩΑΝΝΑ, "Μέσα μαζικής ενημέρωσης και ισότητα των δύο φύλων", περ. Ο Αγώνας της Γυναίκας, Οκτ. - Δεκ. 1984, τευχ. 24 α, σελ. 9-10.
5. ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ, "Η σεξουαλική επιθετικότητα στον χώρο εργασίας...", περ. Ο Αγώνας της Γυναίκας, Ιαν. - Μαρτ. 1987, σελ. 24-26.
6. ΜΟΥΖΑΚΙΤΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, "Συζυγική βία: Αιτιολογία - επιπτώσεις - παρέμβαση", περ. Κοινωνική Εργασία ΣΚΛΕ, τευχ. 160, Αθήνα 1989, σελ. 217.
7. ΜΠΑΚΟΥΡΟΥ ΑΙΜΗ, "Τύπος και Μαζικά Μέσα Επικοινωνίας στη Δεκαετία της Γυναίκας", Ιανουάρ.-Μαρτ. 1985, τευχ. 25, σελ. 9-10.
8. ΠΑΝΟΥΣΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ, "Εγχειρίδιο για τους επαγγελματίες που παρεμβαίνουν σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας. Μια πρώτη προσέγγιση", περ. Κοινων. Εργασία ΣΚΛΕ, τευχ. 29, Αθήνα 1993, σελ. 27-33.
9. ΠΕΤΡΙΝΙΩΤΗ ΞΑΝΘΗ, "Η Εργασία των Γυναικών, Μερικά Στατιστικά Δεδομένα", περ. Ο Αγώνας της Γυναίκας, Ιαν - Μαρ. 1992, τευχ 34, σελ.32-45.

8. ΠΕΤΡΙΝΙΩΤΗ ΞΑΝΘΗ, Οι γυναίκες αποτελούν μια ιδιαίτερα ευάλωτη και εκμεταλλεύσιμη ομάδα αγοραστών, περ. Ο Αγώνας της Γυναίκας, τευχ. 4, Οκτ. - Δεκ. 1979, σελ. 5-6.
9. ΣΤΟΥΠΑΚΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, Βία ενάντια στη Γυναίκα - Σχεδόν θεσμοθετημένη, περ. Κοσμοπόλιταν, 1986, σελ. 37-44.
10. ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ, Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης και Φεμινισμός, περ. Ο Αγώνας της Γυναίκας, Οκτ. - Δεκ. 1989, τευχ. 35, σελ. 24.
11. TAYLOR JOHN, Κακοποίηση: Θεραπευτική Συζύγων, περ. "ΕΚΛΟΓΗ", Απρίλιος 1986, σελ. 12-24, τευχ.
12. ΤΖΙΟΓΚΟΥΡΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ, Η άσκηση βίας στην οικογένεια. Μία ανασκόπηση, περ. "ΕΚΛΟΓΗ", τευχ. 82, Αθήνα 1989.
13. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΟΥ ΤΖΕΝΗ, Κακοποιημένες Γυναίκες - Μια σύγχρονη αντιμετώπιση, περ. Κοινωνική Εργασία, τευχ. 50, 1983, σελ. 243-249.
14. ΤΣΙΚΛΗΤΗΡΑ ΜΑΡΙΝΑ, Γυναικείες Διαφημίσεις, περ. "ΕΓΩ", 14/12/93, σελ. 38-40.
15. ΦΕΝΤΟΝ ΧΑΡΒΑΤΗ ΝΙΤΣΑ, Τα μέσα ενημέρωσης και η διαφήμιση παρεμποδίζουν τη συνειδητοποίηση της αλλαγής που ιστορικά πραγματοποιείται..., περ. Ο Αγώνας της Γυναίκας, Οκτ. - Δεκ. 1979, τευχ. 4, σελ. 8-9.

ΦΕΡΕΤΗ ΕΙΡΗΝΗ, Η γυναίκα θύμα συζυγικής κακοποίησης, περ. Ο
Αγώνας της Γυναίκας, Ιαν. - Μαρ. 1987, σελ. 22-23.

Α Ρ Θ Ρ Α Ε Φ Η Μ Ε Ρ Ι Δ Ω Ν

- . ΑΡΓΥΡΑΚΗΣ ΘΑΝΑΣΗΣ, Ξύλο αντί για δώρο, "Τα Νέα",
Πέμπτη 10/12/1992, σελ.-28
- . ΑΡΓΥΡΑΚΗΣ ΘΑΝΑΣΗΣ, Βάναυσοι κατά των γυναικών, "Τα ΝΕΑ"
Δευτέρα 5/7/1993, σελ. 20
- . ΒΙΡΒΙΔΑΚΗ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ, ΤΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ, ΕΝΑ,
σελ. 68 - 72
- . ΔΕΔΕ ΜΑΡΙΑ, "Είναι δικαίωμά μου να σας δέρνω",
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Τετάρτη 11/8/1993,
σελ. 35
- . ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ, Ξύλο, "εν οίκω"
σιωπή "εν δήμω"
ΕΘΝΟΣ,
Δευτέρα 29/3/1993, σελ. 30 - 32
- . ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ, Έρευνα Βία στην Οικογένεια
Μηνύματα πριν από το μεγάλο
χαστούκι, ΕΘΝΟΣ,
Τρίτη 30/3/1993, σελ. 28 - 29
- . ΚΟΡΑΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, Βοήθεια στην απόγνωση, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
Πέμπτη 10/12/1992

1. ΛΙΑΝΟΥ ΒΙΒΙΑΝ, Σακατεύουν τις γυναίκες τους,
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ
Κυριακή 8/8/1993, σελ. 40
2. ΜΑΓΓΑΝΑΡΑ ΙΩΑΝΝΑ, Στην αναζήτηση των αιτίων, ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ
Παρασκευή 3/4/1992, σελ. 6 και 20
3. ΜΕΝΕΓΟΥ - ΣΤΑΥΡΟΥ
ΑΓΓΕΛΙΚΗ, Το σκοτεινό πρόσωπο της βίας,
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ,
Σάββατο 18/1/1992, σελ. 32 - 33
4. ΜΕΝΕΓΟΥ - ΣΤΑΥΡΟΥ
ΑΓΓΕΛΙΚΗ, Ο πόλεμος της ταπείνωσης,
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ,
Παρασκευή 5/11/1993 σελ. 18 - 19
5. ΜΕΝΕΓΟΥ - ΣΤΑΥΡΟΥ
ΑΓΓΕΛΙΚΗ, Ο γόης του διπλανού γραφείου,
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ,
Σάββατο 8/6/1991, σελ. 42 - 44
6. ΤΣΕΛΗ ΑΝΘΗ
ΤΣΟΥΓΚΡΑΝΗ ΜΠΕΡΡΥ, Κακοποίηση γυναικών
Ακραία έκφραση φυλετικής διάκρισης,
ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΟΣ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ,
24/1/1993, σελ. 83
7. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ, Έρευνα σοκ της ΒΡΑΔΥΝΗΣ,
"Ο άνδρας μου με δέρνει",
ΒΡΑΔΥΝΗ,
Δευτέρα 17/10/1988, σελ. 13 - 14

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ

Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν "ΗΛΙΟΥ", Έκδοσις της Εγκυκλοπαιδικής Επιθεωρήσεως "ΗΛΙΟΣ", Τόμος Η', Αθήναι, σελ. 175

ΛΕΞΙΚΑ

Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών UNESCO, Εκδ. Ελληνική Παιδεία, Α.Ε. 1972, σελ. 532

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Γιωτοπούλου Γιάννα - Κοινωνική Λειτουργός,
Κέντρο Προστασίας Κακοποιημένων Γυναικών,
Μάρνης 32, Αθήνα

Δρίτσας Σ - Γιατρός,
Νοσοκομείο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός,
Αμπελόκηποι

Μαυροπούλου Ειρήνη - Εκπρόσωπος Γενικής Γραμματείας Ισότητας
των Δύο Φύλων,
Υπουργείο Εμπορίου, Πλατεία Κάνιγγος

Π.Ζ. - Αστυνόμος Α', Αστυνομικό Τμήμα Δήμου Αιγάλεω,
Ιερολοχειτών και Ζαλόγγου

Σκουρτσή Αίγλη - Βιβλιοθηκονόμος,
Ειδική Γραμματέας του Συνδέσμου Γυναικών Ελλάδος,
Σόλωνος 41, Αθήνα

Φερέτη Ειρήνη - Κοινωνιολόγος - Εγκληματολόγος, Ερευνήτρια,
Τομέας Οικογενειακών Σχέσεων Ι.Υ.Π., Ειδική Γραμματέας
του Συνδέσμου Γυναικών Ελλάδος, Σόλωνος 41, Αθήνα

Χ.Γ. - Υπαστυνόμος Α',
Τμήμα Ασφαλείας Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας,
Πίνδου